

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Komentovaný překlad knihy Kandžigaku – „Secumon kaidži“ no sekai
Commentated translation of the book Kanjigaku – „Setsumon Kaiji“ no Sekai

OLOMOUC 2010

Takayuki Watanabe

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. David Uher, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl veškeré použité prameny a literaturu.

Olomouc, 2010

.....
Takayuki Watanabe

Anotace

Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra asijských studií

Název práce: Komentovaný překlad knihy Kandžigaku – „Secumon kaidži“ no sekai

Autor práce: Takayuki Watanabe

Počet znaků: cca 113 000 s mezerami

Počet příloh: 2

Počet titulů použité literatury: 13

Klíčová slova: 漢字学——『説文解字の世界』, 説文解字, 説文解字注, 許慎, 段玉裁, znaky, písmo, radikál, etymologie, kosmologie znaků

Práce si za cíl klade pořídit komentovaný překlad knihy „漢字学——『説文解字の世界』 (Kandžigaku – Secumon kaidži no sekai)“ od japonského autora 阿辻哲次 (ACUDŽI, Tecudži) do českého jazyka. V Japonsku se v případě této knihy jedná o první publikaci zabývající se významnými knihami „説文解字 (Secumon kaidži)“ a „説文解字注 (Secumon kaidži čú)“ pojednávajícími o čínském znakovém písmu, které jsou velmi důležité při detailním studiu znakového písma. Práce poskytuje českojazyčnou verzi překládané knihy, která je užitečná pro studenty sinologie i japanologie. Vyjadřuje se i k problematice psaní znaků na počítači.

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Davidu Uhrovi, Ph.D. za užitečné rady a trpělivost.

Obsah

Ediční poznámka	7
1. Úvod	8
2. Text překladu knihy „漢字学——『説文解字』の世界“	9
Předmluva	9
První část	
Úvod – znaky a studium o písmu v dvoutisícileté tradici Číny	11
Prehistorie „説文解字(Secumon kaidži)“ – doba praktického studia písma	22
Základní knihy „説文解字“ – 許慎(Kjo Šin) a jeho doba	42
„説文解字“ – systematické uspořádání písma a jeho způsob	68
Základ pochopení významu znaků—小篆(Šóten)	70
Základ pochopení významu znaků—六書 (Rikušo)	87
Obsahy knihy „説文解字“ – kosmologie písma	111
Druhá část	
Výzkum o knize „説文解字注(Secumon kaidži čú)“ od autora 段玉裁(Dan Gjukusai)	136
Základní knihy „説文解字注“ – 段玉裁 a jeho doba	140
Knihy „説文解字注讀(Secumon kaidži toku)“ a „汲古閣説文訂(Kjúkokaku secumon tei)“	
– cesta ke knize „説文解字注“	156
Způsob v knize „説文解字注“	177
Abychom četli knihu „段注(Dančú)“	208
Doslov	221
3. Závěr	223
4. Resumé v anglickém jazyce	228
5. Seznam literatury	229
6. Příloha 1	230
7. Příloha 2	235

Ediční poznámka

U čínských jmen a názvů tyto ponechávám v původních čínských znacích. V závorce u nich uvádím japonské čtení, pro které používám českou transkripci. Výslovnost je uvedena u první zmínky daného pojmu v příslušné kapitole. U čínské výslovnosti přepsané latinkou jinak než v české transkripci se jedná o transkripci pořízenou autorem překládané knihy.

Vlastní jména uvádím v pořadí příjmení – jméno.

Číselné odkazy ke stránkám psané kurzívou se týkají stran v japonském originálu knihy, proto neodpovídají stranám překladu.

Poznámky pod čarou jsou překladem poznámek v japonském originálu knihy, nejedná se o poznámky autora překladu.

Úvod

Cílem této práce je pořídit komentovaný překlad knihy „漢字学——『説文解字の世界』 (Kandžigaku – Secumon kaidži no sekai)“ od japonského autora 阿辻哲次(ACUDŽI, Tecudži) do českého jazyka. Jedná se o publikaci zabývající se studiem čínských znaků, konkrétně knihami „説文解字 (Secumon kaidži)“ a „説文解字注 (Secumon kaidži ć)“.

První uvedená kniha od autora 許慎(Kjo Šin) je považována za vůbec první slovník čínských znaků a pochází z roku 100 našeho letopočtu. Dá se říct, že všechny znakové slovníky, včetně těch vydaných v Japonsku, jsou touto knihou ovlivněny a víceméně z ní vycházejí. Z dnešního lingvistického hlediska sice obsahuje některé chybné pasáže, ale abychom mohli pochopit svět znakového písma, potřebujeme se také detailně seznámit s touto knihou. I z těchto chybných pasáží lze navíc porozumět filozofii tehdejších lidí. Tato kniha vlastně znamená počátek studia znaků.

Druhá uvedená kniha od autora 段玉裁(Dan Gjukusai) z 19. století vychází z předchozí knihy „説文解字“ a rozšiřuje ji o mnohé vysvětlivky. Uvádí příklady použití různých významů daného znaku a tyto příklady čerpá z děl klasické čínské literatury. Tato kniha znamená vrchol studia knihy „説文解字“. Pro správné pochopení knihy „説文解字“ je důležité znát i tuto publikaci.

V Japonsku do doby vydání knihy „漢字学“ neexistovaly žádné publikace, které by se zabývaly oběma výše uvedenými knihami. Lidé se zájmem o znaky věděli o existenci těchto dvou knih, ale neznali detailně jejich obsah. Sinolog 阿辻哲次 věděl o tomto problému a rozhodl se napsat knihu, která by tento problém pomohla vyřešit proto, aby se i japonští zájemci o znaky mohli dozvědět více o této problematice.

I když jsem v Japonsku nestudoval sinologii, věděl jsem o knize „説文解字“. Přečetl jsem hodně knih týkajících se znaků, ale v těchto knihách byla kniha „説文解字“ použita jenom jako zdroj příkladů a nedozvěděl jsem se, co přesně tato kniha vlastně obsahuje. Doufám, že i díky práci na tomto komentovaném překladu „漢字学“ se detailněji seznámím s oběma knihami, kterými se tu autor zabývá.

I přes nedokonalý překlad doufám, že moje práce by mohla být užitečná pro studenty sinologie i japanologie, kteří se zabývají studiem znakového písma.

Text překlada knihy „漢字学——『説文解字』の世界“

Předmluva

Znaky jsou pro nás Japonce velice blízké písmo. My je používáme jako komunikační prostředek a v různých situacích každodenního života je čteme a píšeme. Lze říct, že znaky jsou nenahraditelné pro náš život stejně jako vzduch.

Od té doby, kdy přišly znaky do naší země, Japonci žijí neustále do teď se znaky, ale kdy zrovna přišly znaky do Japonska? Pravděpodobně se naši předci stýkali s Číňany a zároveň se i znaky mnohem dříve, než je oficiální příchod znaků, který je napsán v písemných dokumentech.

V roce 100, kdy bylo v Japonsku ještě období Jajoi, byla vytvořena v Číně jedna kniha. Jmenuje se „説文解字(Secumon kaidži)“. „説文解字“ je vůbec první kniha, která zkoumá detailně znaky. „説文解字“ si vzal jako materiál pro subjektivní analýzu znaky, které byly do té doby považovány pouze za symbol vyjařující jazyk. Tímto vzniklo studium znaků, což je 漢字学 (Kandži gaku).

Na základě tradic národu, který považuje písmo za důležité, se postupem času vyvíjelo dál a v roce 1815 vrcholilo zhotovením jedné knihy. Byla to kniha „説文解字注(Secumon kaidži cú)“ od autora 段玉裁(Dan Gjokusai). Jeho kniha přidává komentáře a vysvětlení k textu knihy „説文解字“, tímto způsobem se pochopí různé fáze znaků a ukazuje nejdokonalejší forma studia znaků.

Zajímavé je, že ve stejném roce, kdy byla vydána kniha 段玉裁, v naší zemi byla napsána kniha „蘭学事始(Rangaku kotohadzime = začátek studia z Holandska)“. Jak dobře víte, že v Japonsku po revoluci Meidži přijímali hodně věcí ze západní kultury, ale to, co udělalo důležitý první krok ke změně, bylo, že se začala přijímat kultura s vodorovně psaným písmem v situacích zahlcených kulturou se znaky, byla kniha, „蘭学事始“.

To, že tyto dvě knihy jsou vydány ve stejném roce, se mi zdá, že naznačuje nějak obsahově rozdíl mezi kulturami japonskou a čínskou. Japonci, kteří přijali znaky do svého jazykového systému, vytvořili z nich kanu かな a zároveň plně využívali a i teď využívají znaky, časem začali i šikovně využívat i vodorovně psané písmo (latinku), ale v domově znaků v Číně používali stále pouze znaky a vytvářeli vysoce kvalitní kulturu.

Role znaků v dějinách čínské kultury je neporovnatelně velká. Na ni se samozřejmě odrazí z rubu dlouholetá láska Číňanů ke svému písmu.

Ve znacích je shromážděna spousta moudrostí starověkých lidí. V této knize bych chtěl objasnit, jakými způsoby Číňané v minulosti zkoumali znaky. To je tématem, o kterém znovu důkladně přemýšlíme my Japonci, kteří jsou potopeni v záplavě kultury s latinkou.

Úvod – znaky a studium o písmu v dvoutisícileté tradici Číny

Kdysi jsem přečetl v jednom novinovém článku, že když udělali anketu, „řekněte jeden svůj nejoblíbenější znak“, nejvíc lidí odpovědělo znak 愛(ai). To je zpráva, která odpovídá na tzv. „dobu laskavosti“, myslím si, že někteří z vás budou v lehkém šoku, když uslyší rovnou z úst někoho slovo „愛“, ale každopádně tato anketa má význam v tom, že umožní odpovědět jeden znak.

Předpokládáme-li, že se ptáme v podobné anketě na nejoblíbenější jedno latinské písmeno nebo jeden z 仮名(Kana). Samozřejmě lze odpovědět jakékoli písmeno například písmeno M nebo ろ(i) apod., ale tyto odpovědi M nebo ろ jsou ve skutečném významu úplně odlišné od odpovědi znak „愛“.

M nebo ろ apod. si vybírají z důvodů, které se netýkají podstaty těch písmen, například že opticky vypadají hezky, nebo že je mají ve svém jmenu, atd. Ale u znaku „愛“ není vybrán samotný znak, ale význam tohoto znaku.

Ignorujeme-li způsoby čtení znaků sinojaponské nebo japonské, lze spoustu znaků číst „Ai“, ale byl vybrán zrovna znak „愛“ a nikoli ani 藍(ai - s), 哀(ai - s), 相(ai - j), ani 合(ai - j). Každý znak má svůj význam, který tvoří se samým znakem vztah jako rub a líc jedné věci, a proto když nám řeknou, abychom si vybrali jeden znak, vybíráme si význam skrytý za znakem, aniž bychom si to uvědomili. Něco podobného se nemůže podstatně stát při výběru písmena latinky nebo 仮名.

Znaky jako písmo s významem

仮名 v naší zemi a abecedy se používají jako písmo se zvukem. Jednotlivá písmena už dnes nemají svůj vlastní význam a používají se jenom jako jednotky symbolu zvuků, aby se psal mluvený jazyk.

Oproti tomu jednotlivé znaky mají svůj vlastní význam a jsou písmo s významem. Je sice málo případů, kde se používají znaky jako písmo se zvukem, když se přepíšu cizí slova, názvy místa či jména například 幽默(Júmoa = humor), 倫敦(Rondon = Londýn) nebo 雷根(Régan = Reagan) atd., ale jsou výjimečné a obvykle se používají podle významu znaků, kterému se říká 字義(Džigi). Jeden znak obvykle vyjadřuje jedno slovo. Znaky nejsou písmo, které uchopí mluvený jazyk ve fázi spojení několika zvuků, ale písmo, které je konkrétně zkrystalizováno z jednotlivých slov jako nejmenší celek s významem.

形(Kei, tvar), 音(On, zvuk) a 義(Gi, význam) znaků

V jednom znaku jsou 3 prvky 形, 音 a 義. Jsou tvar znaku, díky kterému je stabilní jako psaní jazyka, zvuk znaku, který spojuje mluvený a psaný jazyk, a význam znaku, který plní komunikační funkci. Tyto 3 prvky vzájemně pevně souvisí jako organismus a tímto existují znaky. Proto ve studiu znaků se musí zkoumat kompletně spojení tří prvků tvar, zvuk a význam.

Když ztratí v tom rovnováhu, vznikne směšný příběh. Literát z období 北宋(Hokusó) známý jako jeden z 唐宋八大家(Tó só hači taika, osm velkých literátů) 王安石(Ó Anseki, 1021 - 1086) měl koníčka přemýšlet o tom, jak vznikly znaky, a na základě toho dokonce napsal knihu „字說(Džisecu, vysvětlení o znacích)“. Kdysi se ho zeptal 蘇軾(So Šoku, 東坡(Tóba)) na původní význam znaku „波(Ha)“, 王安石 odpověděl : „波 je kůra/kůže(=皮) vody(=水=氵)“. Pak se prý 蘇軾 znovu zeptal (pravděpodobně s úsměvem): „To znamená, že je 滑 kost(=骨) vody?“¹

王安石 myslel, že 皮 pravá část znaku „波“ je prvek s významem (říká se tomu 意符(Ifu) či 義符(Gifu)), a proto se mu smál 蘇東坡. ve skutečnosti pravá část 皮 je jen 音符(onpu = 声符(seihu)), který ukazuje zvuk. Z hlediska studia písma znak 波 je 形声文字(Keisei modži), ale 王安石 omylem pochopil, že je 会意文字(Kaii modži)(o 形声 a 会意 viz str. 118).

小学(Šógaku)

Studiu znaků se říká podle tradičního čínského názvu „小学“ a je rozděleno podle toho, čím se zabývá hlavně tvarem, zvukem nebo významem, do studia 文字学(Modži gaku, písma), 音韻学(On'in gaku, fonetiky) a 訓詁学(Kunko gaku, významů).

V Číně v minulosti, kde byl státním náboženstvím konfucianismus, byly důkladně zkoumány knihy 經書(Keišo, nejdůležitější knihy pro konfucianismus), které byly považovány za povinnou četbu pro každého. Studium zabývající se 經書, což je 經学(Kei gaku), bylo považováno za nejdůležitější ze všech studií a aby rozuměli 經書 co nejlépe a nejdetailněji, během 2000 let byly zkoumány ze všech možných stran.

---

¹ „字說“ od 王安石 není dosud zachováno a tento citovaný příběh je z knihy „鶴林玉露(Kakurin gjokuro)“ 13. svazku od autora 羅大經(Ra Taikei) z období 宋. „東坡 se zeptal 荊公 : „Proč se tomu říká 波?“ Řekl : „Je to 皮 vody“. 坡 řekl : „V takovém případě je 滑 kost(=骨) vody?““ V některých knihách je citovaný stejný příběh a píše se 坡 místo 波, ale 波 je pro tento příběh vhodnější.

小学 mělo v rámci toho 經学 pozici základní studium. I 經書 jsou knihy napsány znaky, a proto musí vycházet ze studií lingvistického a filologického, aby jim rozuměli co nejlouběji. Z tohoto důvodu 小学 mělo v rámci toho 經学 pozici základní studium.

經学 rozkvetlo nejvíc v období dynasie 清(Šin). Proti studiu 宋学(Só gaku, z období 宋) = 朱子学(Šuši gaku, založil 朱子), které dávalo přednost logickému myšlení před správným čtením a pochopením těch 經書, vědci z období 清 vycházeli z textové kritiky a dokonalé rozumnosti 經書 kladli za cíl. Podle jejich atmosféry studia se říká 考証学(Kóšó gaku), vědci z 考証学 používali při zkoumání 經書 jako silnou zbraň právě toto 小学. Spolu s rozvojem 經学 i studium 小学 dosáhlo rozkvětu, jaký dosud neměl období.

Kniha „說文解字”

Na úplném rozkvětu 小学 v období 清 mělo velký podíl zkoumání knihy „說文解字 (zkráceně se říká také „說文“)) od autora 許慎(Kjo Šin) z období 後漢(Gokan), která je základní bod pro zkoumání písma. „說文解字“ je nejstarší znakový slovník v Číně, který napsal 許慎 z období 後漢 a ve kterém vysvětluje vznik jednotlivých zhruba 9,000 znaků, objasňuje 本義 (hongí = původní význam znaku) a rozděluje je do skupin podle principu 部首法(Bušú hó, dle radikálů). Říká se, že byla zhotovena v roce 100, to znamená, že je to už více než 1,800 let stará kniha.

„說文解字“ je první kniha zabývající se studiem písma, ve které zkoumá celkově všechny tři prvky znaku, tvar, zvuk a význam, a vědci z 考証学 správně pochopili její hodnotu. Zkoumání „說文解字“ nezůstalo jen ve pomocné roli pro studium 經学, ale vyvíjelo se 小学 jako samostatné studium a výsledkem toho vzniklo několik tlustých a vynikajících knih jedna za druhou v čele s knihou „說文解字注“ od autora 段玉裁, které se říká vrchol studia „說文“, a také „說文解字句讀(Secumon kaidži kutó)” od 王筠(Ó In) a „說文解字通訓定声(Secumon kaidži cúkun teisei)” od 朱駿声(Šu Šunsei) apod. 王鳴盛(Ó Meisei) jeden z vědců 考証学 napsal v předmluvě knihy „說文解字正義(Secumon kaidži seigi)” od autora 陳鱣(Čin Tan):

Co se týče znaků, určitě by měl být základem pan 許. Tak se nejdříve naučí písmo a pak bude znát dobře i 訓詁. Proto „說文“ je nejdůležitější kniha na celém světě. I když přečetl všechny knihy na světě, kdyby nečetl „說文“, vypadalo by to, jako by ještě nic

nečetl. Když zná dobře jenom „說文“, i kdyby nečetl žádnou jinou knihu, nemohli bychom mu říct, že není znalcem konfucianismu.²

Opravdu byla kladena té knize „說文解字“ skoro absolutní autorita.

Do nové éry

V roce 1911 po revoluci 辛亥(Šingai) zanikla dynastie 清 a vznikla Čínská republika(中華民國). Říše se státním náboženstvím konfucianismem a pozice 經書 byla ztracena a už nebyla, jak bývala svatá.

小学 se vyvíjelo jako základní věda pro hlubší porozumění obsahu 經書. Ale tehdy, kdy hodnota 經書 spadla úplně dolů, 小学 mělo v sobě obrovské množství výsledků studia jako celkový systém studia. 小学 už tehdy mělo systém, na základě kterého mohla vzniknout samostatná lingvistika. Ve vědeckém světě po vzniku Čínské republiky se vydala na vlastní cestu jako nová lingvistika. Teď se už moc nepoužívá název 小学, ale jeho tři odvětví 文字学, 音韻学 a 訓詁学 se rozvíjí dodnes jako studium, které uchopí na základě tradičních způsobů zkoumání různých fází čínského jazyka z nového úhlu.

Objev 甲骨文字(Kókocu modži)

Stal se příležitostí pro výrazný rozvoj tohoto nového studia písma objev 甲骨文字 zhruba z roku 1900. I do té doby existovalo od období 宋 studium starého písma, které se zabývalo písmem(金文) odlévaným na starých bronzových nádobách, ale objev 甲骨文字 byla velká událost, která požadovala úplné přehodnocení výsledků studia písma do té doby.

甲骨文字 je písmo napsané na krunýřech želv či kostech zvířat, které používali na věštění v období 殷(In), a je zhruba z doby kolem roku 1,300 před naším letopočtem. Je to písmo asi 3,300 let staré, ale má docela rozvinutý psací systém jazyka, a proto není v žádném případě prvotní písmo. Ale když počítáme roky od doby knihy „說文解字“, je 1400 let staré písmo, a proto spolu s pokrokem zkoumání 甲骨文字 se začali dozvídat, že mezi vysvětleními znaků v knize „說文解字“ je několik případů, ve kterých nejsou úplně správné původní tvary i významy znaku.

---

² O knize „說文解字正義“ od autora 陳鱣 je napsáno v knize „海昌備志(Kaišóbiši)“ od autora 錢泰吉(Sen Taikicu), že otcem 璘(Rin) rozepsanou knihu dopsal po jeho smrti syn 鱣. Ale neviděl jsem původní knihu. Předmluva od 王鳴盛 je citovaná z knihy „說文解字詁林(Secumon kaidži korin)“ předního svazku části 補遺(Hoi) od autora 丁福保(Tei Fukuho).

O znaku 東(tó/higaši = východ)

Tady máme znak 東. V knize „說文解字” je takové vysvětlení:

東 動也、從木、官溥說、從日在木中、

東 znamená 動, podle stromu, podle teorie 官溥: „slunce(日) je ve stromě(木)“. (6. svazek horní 66b)

O tom, jak se má číst „說文解字”, budu vysvětlovat detailně v pozdějších kapitolách a tady napíšu hrubý význam toho textu (texty „說文解字” citované v této knize budou z knihy „說文解字注“ od autora 段玉裁, když nebudou poznámky, a na konci citace uvedu číslo papíru z verze 經韻樓本(Keiinró bon). Zvláštní znaky používané autorem 段玉裁 nechám v citaci a pak v japonsky přepsané větě budu měnit v normální znaky).

První znak „𣎵“ je znak „東(tó)“ v rodině písma 小篆(Šóten), která se v knize „說文解字” používá jako základní tvar znaku. Podle legendy 小篆 byla stanovena za vlády Prvního císaře (na trůně 246 – 210 před naším letopočtem) dynastie 秦 a to znamená, že i pro 許慎 bylo starověké písmo.

Další část : „je 動(dó)“ je tzv. 訓詁, který 許慎 dal tomu znaku jako původní význam. Důvody, proč znak 東 je vysvětlen pomocí znaku 動, jsou dva.

O 声訓(Seikun)

První důvod je to, že 東(podle psaní výslovnosti v moderní čínštině „dōng) a 動(dòng) mají stejnou nebo úplně podobnou výslovnost. Takovému způsobu, že se význam některého znaku vysvětluje pomocí jiného znaku, který má stejnou nebo podobnou výslovnost, se říká 声訓 a byl to hodně používaný způsob hlavně v období 後漢. I v „說文解字” je používán pro několik znaků kromě znaku „東“ a kniha „釈名(Šakumjó)“ od autora 劉熙(Rjú Ki) z trochu pozdějšího období než 許慎 je známá tím, že je v ní vyvětleno hodně znaků využitím tohoto způsobu 声訓.

Z lingvistického hlediska se musí říct, že způsob 声訓 je docela nebezpečný, protože má tendenci vzniknout svévolné vysvětlení. Například věty v knize „釈名“ : „土(to = hlína) je 吐(to), protože zvrací (吐) a rodí všechny věci“ (ze svazku „釈地(Šakuči)“) nebo „山(san = hora) je 産(san), protože rodí (産) věci“ (ze svazku „釈山(Šakuzan)“), jsou úplně nesmyslná vysvětlení. V podstatě není žádný rozdíl od lidové etymologie skoro jako nějaký vtip, například v japonštině lze říct, že kočka(neko) je často spící(ne) dítě(ko).

Avšak když o tom dobře ví a s tímto se dívá na 声訓(vysvětlení pomocí výslovnosti), občas se tam nečekaně objeví chápání světa či přírody lidí ze starověku a nesmíme zapomenout, že v tomto významu bude užitečné vysvětlení.

Ve svazku „积水(Šakusui)“ v knize „积名“ je vysvětlení :

海(kai = moře) je 晦(kuwai), protože přijímá hlavně špínu a jeho barva je černá a temná(晦).

Tato věta nám ukazuje, jakou představu měli tehdejší Číňani o moři. Díky této větě se lze dozvědět, že na rozdíl od Japonska obklíčeného mořem ze všech stran v Číně převážně větší část obyvatelstva v celém životě nikdy neuvidí moře a pro takové lidi je moře chápáno jako něco temného a strašícího. 声訓 má takovou výhodu.

Teorie 五行(Gogjó, pět prvků)

Druhý důvod, proč se vysvětluje znak „東“ pomocí znaku „動“, pochází z teorie 五行, která byla ve starověké Číně nejzákladnější a nejvšeobecnější filozofií. Teorie 五行 je, jednoduše řečeno, filozofií, která zkusí pochopit a předpokládat různé jevy celého světa postupnými změnami a oběhem pěti prvků 木(strom), 火(oheň), 土(země), 金(kov) a 水(voda) tvořících svět. Detaily najdete na obrázku na straně 168 a v teorii 五行 jsou vyjádřeny směry i časy pomocí prvků 木火土金水(mokkadogonsui), směr východ(東) patří prvku stromu(木) a z ročních období je tam umístěno jaro. Jaro je období pohybu(動), kdy se znovu začínají pohybovat všechny věci a růst stromy a tráva. Z tohoto důvodu může platit vysvětlení „東“ = jaro = „動“.

Vysvětlení podle mýtu

Po větě „東 je 動“ je věta „從木(podle stromu)“. To znamená, že znak 東 má v sobě znak 木 jako 意符(část znaku, která ukazuje sféru významu), ale co se týče tohoto znaku, jak budu vyvětlovat později, nejedná se o strom obyčejný, ale o zvláštní strom z mytologie.

許慎 cituje teorii od 官溥 a vysvětluje vznik znaku „東“. Teorie tohoto 官溥(Kan Ho) jsou citovány na dalších třech místech³, ale o něm se skoro nic neví. V knize „說文解字“ je často citována v rámci 說解(Secukai = vysvětlení o jednotlivých znacích od autora 許慎) teorie předchozích vědců.

---

³ Teorie 官溥 je citována ve vysvětlení znaků „華“, „糞“(oba jsou ve 4. svazku dolní části) a „盥“(v 5. svazku horní části).

Podle vysvětlení 官溥, se kterým zároveň souhlasí i 許慎, se znak 東 skládá z částí 日 a 木 a ukazuje, že je slunce ve stromě. Ale ten strom není obyčejný strom, ale mytologický strom napsaný „扶桑(Fusó)“ nebo „榑桑(Fusó)“. Podle čínského mýtu slunce nejdříve vyleze na strom ve východním moři a pak se objeví nad horizontem, jinak řečeno bude východ slunce. V knize „淮南子(Enandži)“ je vysvětlen pohyb slunce :

Slunce se objeví v údolí 暘谷(Jókoku), koupe se v rybníku 咸池(Kanči) a přijde ke stromu 扶桑, tomu se říká úsvit 晨明(Šinmei). Vyleze 扶桑 na strom, tedy poprvé začíná vycházet, tomu se říká východ slunce 晡明(Haimei). (ze svazku „天文訓(Tenmon-kun)“) a také :

Ráno se vyjde ze stromu 榑桑 a slunce vejde na 落棠(Rakutó).(ze svazku „覽冥訓(Ranmei-kun)“)

„淮南子“ je velice zajímavá unikátní kniha, kterou napsal 淮南王劉安(Wainanó Rjú An) z období 前漢(Zenkan) takovým způsobem encyklopedie, že shromáždil různé teorie od různých lidí bez ohledu na školu, a známá tím, že v ní je zachována spousta částí ztracených mýtů. V poznámkách této knihy je napsáno : „榑桑 je místo, odkud vychází slunce, 落棠 je název hory a místo, kam zapadá slunce. Mimochodem to, že Japonsko má jiný název 扶桑, je proto, že Japonsko leží na východ od Číny, kde vychází slunce, a mysleli, že je na místě, kde by zhruba měl být strom, odkud vychází slunce.

Vraťme se k vysvětlení znaku „東“. Znak „東“ se skládá z částí 日(=slunce) a 木(=扶桑, na který slunce vylézá při východu), ukazuje situaci, že je slunce ve stromu 扶桑, a z toho vzniká význam směr východ. 東 patří jaru a jaro je období pohybů(動) všech věcí, takto vykládá autor 許慎.

Tvar 小篆(Šóten)

To bylo vysvětlení znaku „東“ z knihy „說文解字“. Avšak jak jsem se předtím zmínil, písmo, které bylo v knize „說文解字“ využíváno jako základ vysvětlení, byl typ písma 小篆. Toto písmo bylo pro 許慎 už starověké a 許慎 využil nejlepší tehdy dostupný materiál.

My v současnosti můžeme použít mnohem starší písmo než 小篆 jako studijní materiál. Ani není třeba říct, že čím používáme starší písmo jako materiál, tím budou lepší výsledky, abychom zkoumali původní tvar a význam znaků. Proto v dnešní době, kdy lze využívat písmo 甲骨, se musí úplně přehodnotit teorie, jejímž základem zkoumání je písmo 小篆. To je stanovisko moderního studia písma.

Znak 東 z 小篆 lze chápat rozdělením do částí 日 a 木, ale tvar z 甲骨, který je mnohem blíže k původnímu tvaru znaku, 東 nevypadá jako kombinace slunce se stromem. Z tohoto důvodu lze říct, že vysvětlení v knize „說文解字“ neodpovídá původnímu tvaru i významu znaku 東.

東	木	日	
小篆	𣎵	=	𣎵 + 日
甲骨	𣎵	≠	𣎵 + 日

Vysvětlení znaku 東 podle tvaru z 甲骨.

V současnosti je obecné, že podle tvaru z 甲骨 pochopit, že původní tvar znaku 東 je 橐 (taku), což je jeden z typů tašek. Na toto vysvětlení poprvé přišel 徐中舒(Džo Čúdžo)⁴ a říká :

東 je 橐 ze staré doby. V knize „埤蒼(Hisó)“ je napsáno : „co má dno, je 囊(nó), a co nemá dno, je 橐“. V knize „蒼頡篇(Sókecu hen)“ je napsáno : „橐 je 囊, ale beze dna⁵“. Do 囊 nacpe věci a pak sváže oba jeho konce. Znak 𣎵 ukazuje tento tvar. Znak 重 ve větě na nádobě 鼎(Kanae) je tvořeno jako 𣎵. Tvar člověka, který nosí na zádech tašku 囊. 橐 se používalo na skládání věcí. Věci(物) se později říkalo 東西(tonši). Toto tonši je změněná výslovnost od taku(橐).

Když vysvětlím zjednodušeně jeho teorii, pan 徐 vychází z vět o taškách 橐 a 囊 ve starých slovnících „埤蒼“ a „蒼頡篇“. 橐 i 囊 jsou tašky, ale 橐 má na obou stranách otevřené konce jako roura a používá se tím, že se cpou dovnitř věci a pak sváží oba konce. 囊 má na jedné straně zavřené dno a na druhé straně otevřený konec, který se potom sváže šňůrou. Mimochodem ve větě na nádobě 鼎, jinak řečeno v 金文 na starověkých bronzových nádobách, se píše slovo „těžký“ jako „𣎵“, a tento tvar tvaruje člověka, který nosí na zádech věci v tašce, a z toho vznikl význam těžký. Pravá část znaku „𣎵“ je velice podobná znaku „𣎵“, a proto lze říct, že

⁴ Teorie 徐中舒 je citována v knize „說文闕義箋(Secumon kecugisen)“ (vydavatelem Ústřední výzkumný ústav dějin a jazyka) od autora 丁山(Tei San), ale v této knize se těžko hledá. V knize „甲骨文字集釈(Kókocu modži šúšaku)“ (vydal Ústřední výzkumný ústav sekce historických jazyků) od autora 李考定(Ri Kótei) z Tchaj-wanu, který shromáždil vysvětlení výkající se písma 甲骨 a seřadil podle jednotlivých znaků, je citována teorie 徐 a teď už lze snadno najít.

⁵ Tato citace od „蒼頡篇“ se i v knize od 丁山 i v knize od 李考定 píše : „囊 je 橐, ale beze dna“ a neodpovídá logice teorie. Když hledáme v zachovaných kouscích knihy „蒼頡篇“, je správně citovaná věta „囊之無底者也“ v knize „一切經音義(Issaigjó ongi)“ 12. svazku vysvětlení slova 苦囊 od autora 玄扈(Gen Ó). Asi buď pan 徐 nebo pan 丁 citoval chybně.

znak 東 byl původně 橐 z písma 象形文字, které tvaruje to, že se do tašky cpaly věci a svázaly se její oba konce. To, že toto písmo znamená východ, o tom se nezmínil v tomto vysvětlení pan 徐, je proto, že tehdy slovo vyjadřující východ a slovo 橐 měla stejnou nebo úplně podobnou výslovnost, proto si půjčili znak s významem 橐, aby vyjádřili směr východ. Jinak řečeno, použití znaku 東 pro význam východ je jen fonetický ekvivalent. Abstraktní jev jako směr východ se nelze lehce tvarovat a z tohoto důvodu se občas vyjadřuje jiným znakem se stejnou či podobnou výslovností. Takovému způsobu, že se nějakým znakem vyjadřuje jiné slovo se stejnou výslovností, se říká způsob „假借(Kaša)“.

Ale 東西(dōngxi), co napsal pan 徐 na konci, znamená v moderní čínštině zboží a neznámá východ a západ, ale je nesmyslné, že vysvětluje vznik tohoto slova z písma 甲骨. Důvod, proč se píše slovo zboží ve znacích 東西, musí pochopit doslova tak, že zboží výsledkem obchodování chodí z východu na západ či opačně⁶.

Studium písma 甲骨 a „說文解字“

Co se týče vysvětlení, jaký původní tvar a význam měl znak 東, teorie 徐中舒 na základě písma 甲骨 je mnohem logičtější a vědecktější. Znak 東 je pouze jeden z mnoha příkladů, hodně vysvětlení znaků v knize „說文解字“ se přepsalo zásluhou studia 甲骨.

Písmo 甲骨 se objevilo najednou na počátku 20. století. Do té doby nikdo ani netušil existenci takového starověkého písma. Skutečnost, že lze písmo 甲骨 po pouhých několika desítkách let po objevu skoro všechno přečíst, je ve srovnání s tím, že se písmo starověkého Egypta podařilo přečíst teprve po šťastné náhodě objevem kamene Rosettská deska při Napoleonově výpravě do Egypty, opravdu podivuhodná. Samozřejmě se to podařilo hlavně díky tomu, že znaky jsou od jejich vzniku neustále písmem vyjadřujícím význam a celkový systém jazyka se znaky se v podstatě vůbec neměnil až do současnosti, jinými slovy i písmo 甲骨 je jenom jedna z variant psaní znaků, ale také nesmíme zapomenout, že v době objevu písma 甲骨 byla shromážděna spousta výsledků zkoumání ve studii 小学. Ti, kteří se zabývali písmem

---

⁶ Zkoumání slova 東西 lze najít v knize „通俗編(Cúzoku-hen)“ 26. svazku od autora 翟灝(Teki Kó) : „Věci pochází ze všech čtyř směrů světa, přesto se tomu zkráceně říká jen „東西“, to je stejně jako dějiny, které zaznamenávají čtyři roční období, přesto se zkráceně říká jenom „春秋(Šunžú)“. Ale u starých příkladů má o trochu větší význam, právě mělo stejný význam jako věc z fráze majitel věcí v japonštině. Věta „好南北無東西(hāo nán běi wú dōngxi)“ z knihy „道旃璣言(Júsensógen)“(v knize „說郛統(Secufuzoku)“) má dvojí význam „南北“ a „男輩(nán bèi)“, to znamená „好男輩無東西“, jinak řečeno, „fešák nemá ani peníze ani moc“, a proto v této větě „東西“ znamená majetek a peníze.

甲骨 a mají zásluhu na výsledku základních zkoumání, byli všichni vědci, kteří dobře znali knihu „說文解字“.

Vědci zabývající se písmem začali orat na novém studiu písma 甲骨 hlavně na základě studia „說文解字“. Na základě jeho výsledků pak opravovali naopak studium „說文解字“. Teď na špičce zkoumání starověkého písma si začali myslet, že je „說文解字“ pozůstatkem z minulosti.

Autorita studia písma 甲骨 pan 胡厚宣(Ko Kósen), který pracoval jako asistent s 董作賓 (Tó Sakuhin), jenž měl velkou zásluhu na dnešním rozvoji studia 甲骨, a zůstal v Čínské lidové republice po rozdělení národní a komunistické strany a vedl tamní studia, napsal v roce 1951 jako součást souhrnu padesáti let po vykopání 甲骨 :

Díky objevu a zkoumání písma 甲骨 jsme se dozvěděli, že se alespoň 2 až 3 desetiny vysvětlení v knize „說文解字“ musí opravovat. Protože v knize od 許慎 je plno pověr zabarvených náboženskými myšlenkami a názorů tvořených filozofickými subjektivními pohledy. Například vysvětlení čísel a 干支 (Kanši) od 許慎 jako by tvořilo skoro dokonalou teorii 陰陽五行.(....) O jeho knize lze říct, že určuje hranice mezi nebeským a lidským světem, zná změny z minulosti k současnosti a tímto může vytvořit svou vlastní teorii, ale rozhodně nelze říct, že je vědecká kniha studia písma. ⁷

Synchronní hledisko

To, co napsal 胡厚宣, je docela pochopitelný názor na hodnocení „說文解字“ z hlediska vědce, který je v popředí studia 甲骨. Pokud se studium písma zabývá tím, že prozkoumá původní tvar a význam znaku a z toho také zjistí proces historické změny, „說文解字“ už nemůže stát na nejpřednější frontě. Ale i proto můžeme „說文解字“ úplně zlikvidovat?

Z dnešního hlediska, jak říká pan 胡, možná je kniha „說文解字“ „nevědecká“ a „plná pověr“. Ale v době, kdy vznikla tato kniha, byla důležitá hodnota právě mezi věcmi nevědeckými i pověrami. Kritizovat věci v minulosti z dnešního hlediska je jednoduché. Důležité však je pochopit věci z minulosti v tehdejší prostředí a správně pochopit tehdejší hodnotu těchto věcí.

Kdysi významný lingvista Saussure stanovil dva hlavní způsoby na zkoumání jazyků, historický a synchronní. Dnešní způsob lze popsat tak, že zkoumají „說文解字“ v rámci

---

⁷胡厚宣, „五十年甲骨学发现的总结(Souhrn 50 let od objevu písma 甲骨)“, 上海商務印書館(Šanghai šómu inšokan), 1951, str. 2. Podle poznámky té knihy prý 胡厚宣 také napsal práci „說文解字的批判(Kritika ke knize „說文解字“)“.

historického studia jazyka. I tam jsou některá vysvětlení z „說文解字” stále aktuální a z tohoto hlediska můžeme hodnotit kladně, že „說文解字” má do jisté míry význam i dnes. Ale takový způsob je pouze činnost využívat „說文解字” a není jejím celkovým pochopením.

Abychom správně hodnotili klasiku, která vedla skoro 2,000 let základní vědu tradičního studia, musíme umístit 許慎 a „說文解字” v rámci období dynastie 漢 v čínských dějinách kultury a tímto získat pohled na písmo ve starověku, jinak řečeno potřebujeme teď zkoumat „說文解字” synchronním způsobem.

Znak 東 prý měl původně tvar jako taška 囊. Ale znak 東 se opravdu používá jako slovo, které má význam směr, odkud vychází slunce, a tento směr pro lidi symbolizuje období pohybů jara, kdy se po dlouhé a kruté zimě znovu začínají všechny věci pohybovat a růst stromy a tráva. Pohled na svět lidí ze starověku, kteří přijali systém změny přírody do své filozofie a chápali vesmírné konstrukce pomocí prostých mýtů, je zkondenzován ve vysvětlení toho znaku 東. Právě když pochopíme „說文解字” ve smyslu, jak říkal pan 胡厚宣, že určuje hranice mezi nebeským a lidským světem, zná změny z minulosti k současnosti a tímto může vytvořit svou vlastní teorii, můžeme správně hodnotit knihu „說文解字”.

Knih „說文解字” se dosud příliš používala jen pro vysvětlení jednotlivých znaků. Jinými slovy se používala jako slovník. Ale když se na ni podíváme jako celek, můžeme v ní vidět pohled na svět opatrně vytvořený písmem a poznat vývoj Kosmologie starověké Číny.

„說文解字” je filozofická kniha napsaná způsobem vysvětlení znaků. Je tam vytvořen jeden soběstačný vesmír. Proto i když ji srovnáme s písmem 甲骨 nebo 金文, pro podstatné pochopení knihy „說文解字” žádné plus mít nemůže. Hodnotu knihy „說文解字” v rámci knihy „說文解字” a hodnotu písma 甲骨 v rámci písma 甲骨 musíme hodnotit ve všech jiných sférách.

V této knize hodlám z takového hlediska uchopit knihu „說文解字”.

Prehistorie „説文解字(Secumon kaidži)“ – doba praktického studia písma –

Politika Prvního císaře(始皇帝) z dynastie 秦(Šin)

Král 政(Sei) ze státu 秦, pozdější První císař, který sjednotil Čínu po válečném období 戦国(Sengoku), kdy bojovalo o moc hodně malých i velkých států, začal velkou reformu, aby vytvořil první centralizovaný stát v čínských dějinách. Rozděлил svět do 36 prefektur nazývaných 郡(Gun) a na nich umístil vysoké úředníky 守(Šu), 尉(I) a 監(Kan) z centra. Aby zlikvidoval zbytky místní vojenské síly, provedl velkolepě „lov mečů“. Rozpustil tehdy sbírané zbraně, vytvořil prý z toho 12 soch člověka nazvaných 金人(Kindžin) a umístil je ve svém paláci.

První císař vykonával jednu důležitou politiku za druhou, aby zpevnil základ nově sjednoceného císařství, aby fungovalo hladce.

Sjednocení měřících jednotek 度(Do = délka) 量(Rjó = objem) 衡(Kó = váha)

V období 戦国 se používaly různé měřící jednotky ve všech státech a pro obchodování a vybírání daní vevnitř jednotlivých států to bohatě stačilo, ale jakmile se začalo rozvíjet mezistátní obchodování, nesjednocené jednotky byly už nevyhovující. První císař proto vytvořil nové normy na základě norem měřících jednotek, které uvedl v platnost v rámci ekonomické reformy 商鞅(Šó Ó), jenž byl ekonomickým poradcem 孝公(Kó kó, na trůnu 361 – 338 př.n.l) vládce státu 秦 zhruba 100 let předtím, a uvedl je v platnost na celém území. Aby se tyto normy rozšířily, nechal vyrábět bronzová měřítka základních jednotek 權(Ken = váha), 量(Rjó = objem) a 尺(Šaku = délka) apod., na nich vytesat císařské slovo a rozdával je po celém státu. Hodně těchto měřítek se vykopalo v pozdějších obdobích, už bylo se zmiňují v období 宋(Só) v knize studia 金石文(Kinsekibun – texty na kovových nádobách a kamenných deskách) a spolu s fotografiemi 尺 z období 戦国 jejich fotografie jsou vytištěné v knize „中国古代度量衡图集(Sbírky fotografií měřících jednotek ve staré Číně)“ (1981, Peking, nakladatelství 文物出版(Bunbucu šuppanša)). Sjednocení měřících jednotek bylo nezbytný krok pro celostátní provedení důležitých činností, výstavbu velké čínské zdi, různých paláců v čele s palácem 阿房宮(Abó kjú), ruční výrobu, obchodování, zemědělství a vybírání daní.

Sjednocení 車軌(Šaki, šířka mezi koly)

Jako další opatření pro hladké fungování sjednoceného státu První císař sjednotil 車軌. 車軌 znamená šířka mezi koly, jinak řečeno šířka koleje. Pro dnešní lidi, kteří jsou zvyklí na

jízdu autem na asfaltovém povrchu vozovky, není úplně jasné, jaký význam mělo toto opatření, ale stačí si představit, jak bude vypadat cesta bez asfaltu po dešti. Stopy po autu, které jezdilo po ještě nevysušené vozovce, viditelně zůstávají jako dvě čáry. Až uschne povrch, zůstanou pevně prohlubně jako koleje tramvají. Když na nich jezdí další a další vozy s jinými šířkami mezi koly, není těžké představit si, jak to bude vypadat.

Navíc v Číně je podél řeky 黄河(Kóga) oblast 黄土(Kódo, žlutá hlína, spraš), kde se nakládal žlutý písek z pouště na západu. Tento žlutý písek je opravdu jemný prach skoro jako koloid a když na místě, kde se shromáždil tento písek, prší, jenom chodit po něm je obrovský problém, protože nohy se ponoří do bláta. Sjednocení šířky mezi koly byla nutná podmínka spolu s důležitějším krokem výstavby dálniční sítě po celém území, aby se umožnilo rychlé ježdění vozem.

Sjednocení písma

První císař Číny provedl další důležitá opatření, ale tady se musíme zabývat tím sjednocením písma. I když řekneme sjednocení písma, systém samotných znaků se nemění, a proto tady znamená sjednocení stylů psaní znaků. Co se týče písma, stejně jako měřicí jednotky se používaly různé varianty znaků v období 戦国. 古文(Kobun, staré písmo), které je v současnosti zachováno v knize „説文解字“, je stručná varianta, která se používala ve východních státech 齐(Sei) a 魯(Ro). Varianta, která byla používána v 秦, byla pravděpodobně 籀文(Čúbun)¹ a podle vykopávaných důkazů je známo, že se na jihu kolem státu 越(Ecu) používala vysoce ozdobná varianta 鳥書(Čóšo)². Kdybychom to si představili tak, že v Japonsku v oblasti 関東(Kantó) používají 草書体(Sóšo tai) a v oblasti 関西(Kansei) používají 楷書体(Kaišo tai), pochopili bychom lépe. Takto se v oblastech používaly jiné varianty znaků, to bylo pro sjednocený stát velmi nevýhodné. A proto si První císař vybral jako normu variantu

---

¹ Ve předmluvě knihy „説文解字“ je napsáno : „Až 籀, který byl úředníkem 太史 za vlády krále 宣王, napsal „大篆“ s 15 kapitolami. Je jiné než 古文. 孔子 napsal 六經 a 左丘明 napsal vysvětlení ke knize „春秋“, pak všichni psali stylem 古文.“(15. horní 8b). Podle toho se myslelo, že nejstarší styl byl 古文 a po něm nově vznikl styl 籀文. Ale 王国維(Ó Kokui) porovnal písmo na vykopaných bronzových nádobách s 古文 a 籀文 v knize 説文解字 a důkladně je analyzoval. Výsledkem toho byl závěr, že rozdíl těchto dvou stylů není časový, ale regionální. Tato jeho teorie se může číst v práci „戦国時秦用籀文六国用古文説(teorie použití 籀文 v 秦 a 古文 v 6 ostatních státech v období 戦国)“, v sborníku „観堂集林(Kandó šúrin)“ 7.svazek). Viz str.96

² 鳥書 je styl ozdobený motivy různých ptáků (občas i tygra, psa, draka apod.) a používalo se hlavně na zbraních např. na mečích. Nejvíce se vykopalo v bývalé oblasti 越(Ecu) a také bylo nalezeno oblastech 吳(Go) a 楚(So).

小篆(Šóten), kterou vytvořil premiér 李斯(Ri Ši) na základě varianty 籀文(říká se jí také 大篆(Daiten)), a varianty znaků neodpovídající normě zrušil.

Vytesaný kámen na hoře 泰山(Taizan) a 小篆

První císař vystavěl celostátní dálniční síť a po ní jezdil na prohlídku svého území. Tomu se říká 巡狩(Žunšu, lov na cestě). Odedávna byla tradice, že se jezdí na prohlídku po území pod označením lov, a První císař ji také dodržoval. V roce 28 své éry(219 př.n.l.) jel na východ a dostal se k hoře 鄒嶧山(Súeki zan), tam se domlouval s tamními konfuciány a na hoře 泰山(Tai zan) vykonal slavnost 封禪(Hózen, uctívat nebe). Slavnost 封禪 je povolena jenom tomu, kdo dostal od nebe posláni a vládne zemi. První císař, který dokončil tuto nejvyšší slavnost dovolenou pouze opravdovému panovníkovi země, tam postavil kamenný pomník a na něm nechal vytesat text chválící morálku dynastie 秦 a svoje úspěchy. Tomu se říká „泰山刻石(Taizan kokuseki). Text tohoto kamene je citován v kronice „史記(Šiki)“ svazku „始皇本紀(Šikó hongí)“ a začíná větami:

Jakmile Císař nastoupil na trůn, stanovil systém státu, vyjasnil zákony a vazalové se začali chovat lépe. Po 26 letech teprve sjednotil celý svět a nebyl nikdo, kdo mu nesloužil. Jezdil laskavě navštěvovat své lidi i do daleka, vystoupil právě na tuto horu 泰山 a pohlédl na nejuvýchodnější část světa.

Text byl plný sebedůvěry a úspěchů. První císař postavil takový kamenný pomník s větami kromě nahoře uvedené 泰山 na místech 鄒嶧山, 琅邪台(Rójadai), 之罘(Šofu), 碣石(Kesseki), 会稽(Kaikei), 東觀(Tókan) atd. Těch originálních pomníků se po 2,000 letech do dnešní doby zachovalo jen málo, ale lze se na to dívat v kopiích 拓本(Takuhon =+) ze starých období a ručně okopírovaných textech citovaných v odborných knihách studia 金石文, například v knize „金石萃編(Kinseki suihen, Sbírký textů 金石)“ od autora 王昶(Ó Čó) z období 清. Varianta znaků na těch pomnících je právě 小篆.

小篆, jak už jsem výše napsal, byl zjednodušená varianta od 籀文(大篆) tehdy používaného ve státu 秦. Podle legendy ji prý vytvořil 李斯. Schopný poradce Prvního císaře je neustále silně kritizován jako člověk, který navrhl notoricky známé 焚書(Funšo, spalování knih), na druhé straně v nedávné Číně byl během velké kulturní revoluce při hnutí „批林批孔(Hirin hikó -- kritizovat 林彪(Rin Pjó) a 孔子(Kóši, Konfucius)“ a „儒法斗争(Žuhó tósó, boj proti konfuciánským zákonům) vysoce hodnocen jako reprezentující osoba, která se snažila prosadit

filozofii školy 法家(Hóka), ale ve studii písma či dějinách kaligrafie 李斯 byl a stále je vysoce hodnocen svými úspěchy. Úspěchy jsou vytvoření písma 小篆 a knihy „倉頡篇(Sókecu hen)“.

„倉頡篇“ = učebnice znaků

„倉頡篇“ je učebnice pro učení znaků. Znaký nejsou zvukové písmo jako abeceda a hiragana, ale každý znak má svůj význam a jsou písmo vyjadřující význam, a proto se potřebuje více znaků, aby je bylo možné dobře používat a psát nějaké věty. Navíc jednotlivé znaky jsou ve srovnání s písmeny latinky mnohem složitější a hůř se zapamatují. Proto se v Číně odedávna psaly zvláštní učebnice, aby se děti naučili znaky. Jejich obsah teď vysvětlím na základě knihy „千字文(Seindžimon, věta s tisícem znaků)“ od autora 周興嗣(Šú Kóši, do roku 521) z období dynastie 梁(Rjó), protože tato kniha byla u nás v Japonsku hodně používána. „千字文“ začíná větami :

天地玄黄、宇宙洪荒、日月盈昃、辰宿列張、寒來暑往、秋收冬藏、

a končí větami :

矩步引領、俯仰廊廟、束帶衿莊、徘徊瞻眺、孤陋寡聞、愚蒙等誥、謂語助者、焉哉乎也、

Byl vytvořen plnohodnotný text z 1000 znaků rozdělených do 250 čtyřznakových frází pod pravidlem, že se žádný znak neobjeví 2krát a také má rytmus rýmováním(znaky označené ○ a ● se rýmují), aby se dobře zapamatovalo. Kdybychom si představili, že to je znaková verze naší básně いろは(i ro ha), asi by to bylo pochopitelnější. Báseň いろは samozřejmě nemá rýmování, ale místo toho je vytvořena v rytmu 5 7, aby se lépe pamatovala.

Legenda o 倉頡(Só Kecu) tvůrci znaků

„倉頡篇“ byla nejstarší učebnice znaků, o které jsem psal na základě příkladu „千字文“. 倉頡 z jejího názvu se také píše „蒼頡“ a je to jméno jednoho kulturního hrdiny, o kterém se říká, že vytvořil poprvé znaky. Podle legendy 倉頡, který byl historikem za vlády legendárního císaře 黃帝(Kó-tei), pozoroval prý stopy ptáků a zvířat, poznal, že jiné druhy mají jiné tvary stop³, a podle toho vytvořil znaky. V knize „論衡(Ronkó)“ od autora 王充(Ó Žú, 27 – kolem 110)

³ Ve předmluvě „說文解字“ o legendě tvoření znaků píše, : „倉頡 ve funkci 史 za vlády 黃帝 se díval na stopy ptáků a zvířat, poznal, že každé jsou odlišné od ostatních, a pak teprve vytvořil písmo 書契(Šokei).“

z období 後漢, je napsané, že 倉頡 měl čtyři oči (ze svazku 骨相篇(Kossó-hen)). Pravděpodobně si lidé mysleli, že mu nestačila schopnost na pozorování z pouhých dvou očí, protože byl tím tvůrcem znaků. Na obraze tohoto 倉頡 na hrobu, který byl vykopán ve městě 沂南(Ginan) v provincii 山西(Sansei) v roce 1959, byly malovány čtyři oči⁴ a svědčí o tom, že legenda, kterou zaznamenal 王充, byla tehdy docela široce rozšířena.

Samozřejmě však není možné, že vytvářel znaky jeden člověk 倉頡, a tuto legendu o 倉頡 bychom měli pochopit jako jednu z mnoha čínských legend svatých⁵, kteří vytvořili něco nového. Na druhé straně o legendě či mýtu si tehdejší lidé mysleli, že to byla skutečná historie. Jinak řečeno autor knihy „倉頡篇“ určitě věřil, že znaky vytvořil starodávný 倉頡, a o tom ani neměl pochybnost. V tom, že v názvu knihy je používané jméno tvůrce znaků (to znamená, že se jeho jméno v tomto případě objevuje na začátku celé knihy, detailní vysvětlení bude později), lze vidět neobvykle silná vůle autora 李斯, že chce vytvořit novou kulturu.

Pověsti o knize „倉頡篇“

Podle kroniky „漢書(Kanžo)“ svazku „芸文志(Geimon-ši)“, která je seznam knih napsaných v období 漢 a zároveň náčrt vědy z období 漢, nejdříve napsal 李斯 knihu „倉頡篇“ se sedmi kapitolami, 趙高(Čó Kó) s funkcí 中車府令(Čúša furei, staral se o vozy) v dynastie 秦 napsal knihu „爰歷篇(Enreki-hen)“ se šesti kapitolami a 胡毋敬(Kobu Kei) z funkce 大史令(Taiširei, stará se o pozorování hvězd a měsíce a o kalendář) napsal knihu „博學篇(Hakugaku hen)“ se sedmi kapitolami. Až v období 漢 soukromá škola pro děti (v originále je napsáno „閭里の書師(Rjori no šoši)) dala tyto 3 knihy dohromady a tento celek nazýval znovu „倉頡篇“. Šedesát znaků tvořilo jednu kapitolu a těch bylo celkem 55, celkem bylo 3300 znaků. I poté bylo napsáno hodně učebnic znaků jednu za druhou, ale v originální „倉頡篇“ z období 秦 bylo hodně starých znaků a postupně se ztrácel správný způsob čtení⁶.

⁴ viz obrázek č. 52 v knize „沂南古画像石墓發掘報告“(1956, nakladatel. 南京博物院 a spol.)

⁵ O této legendě tvoření znaků se nedávno objevila nová teorie. Pan 貝塚茂樹(KAIZUKA, Šigeki) napsal ve své práci „漢字の起源(Kandži no kigen)“ (v knize „中国の漢字“ 3. svazku ze série „日本語の世界“, nakladatel. 中央公論社), že slovo 蹠蹠(sósó, přídavné jméno ve významu, že pečlivě pohostí pitím a jídlem) znamená i kroky ptačích i zvířecích tanců a znaky 蹠 a 倉 mají stejnou výslovnost, a proto 倉頡 tancoval s ptáky i zvířaty na večírcích u vysokých šlechticů ve starověku a z toho pravděpodobně vznikla tato legenda, že 倉頡 vytvořil znaky podle stop ptáků a zvířat. (str. 8 té knihy)

⁶ Podle svazku „芸文志“ z kroniky „漢書“ vypadalo, že tehdy „v knize 倉頡 bylo hodně starých znaků a obyčejní učitelé ztratili jejich čtení“, a proto za vlády 宣帝 pozvali z oblasti 齊 lidi, kteří ještě uměli číst 倉頡篇 a nechal 張敞, aby se pod nimi učil.

Po polovině období 前漢 za vlády 元帝(Gen-tei, na trůně 48—33 př.n.l.) jeden eunuch 史游(Ši Jú) vytvořil učebnici znaků „急就篇(Kjúšú hen)“, která měla něco přes 2000 znaků a odpovídala požadavkům tehdejších lidí, a tato učebnice se začala široce používat místo „倉頡篇“ s mnoha starými znaky. Avšak po té, co mnohem později byla vytvořena „千字文“, která se stala nejpoužívanější učenicí, a staré učebnice včetně „倉頡篇“ z období 秦 a 漢 byly ztraceny kromě zachovalé „急就篇“. Například o tom, co bylo napsáno v „倉頡篇“, jsme mohli vědět pouze díky mála citovaných vět z „倉頡篇“ ve knihách z období, kdy ještě na světě byla ta kniha „倉頡篇“, a na základě těch mála citovaných vět jsme museli odhadnout obsahy celé „倉頡篇“.

Objev Hedina

Ale v současnosti se my můžeme podívat na materiály, které živě ukážou situaci, jak se skutečně učily pomocí těch učebnic „倉頡篇“, „急就篇“ apod. v období 漢. V roce 1930 výprava s názvem „The Sino-Swedish Expedition“ vedená Swenem Hedinem udělala archeologický výzkum v severozápadních pohraničních oblastech Číny a objevila u města Khara Khoto u dolní části řeky *Ezina* celkem až 10000 dokumentů z období 漢. Mezi nimi bylo také několik kusů dřeva, které asi byly část „倉頡篇“.

V době, kdy ještě nebyl vynalezen papír nebo kdy byl vzácný, se psalo na různé věci. Například papyrus z Egypta a deska z hlíny z Mezopotámie jsou docela známé a také je známo, že se vytesaly v Číně ve starověku na krunýře želvy nebo na kosti krav či na bronzové nádoby. Ale to jsou výjimečné případy a v Číně se psalo obvykle na tenké dřevěné či bambusové desky nebo na látku. Text na látce se nazývá 帛(Hakušo) a na dřevě a bambusu se nazývá podle tvarů 簡(Kan) nebo 牘(Toku). To, že se dopisy nazývají 書簡(Šokan), je pozůstatkem tohoto.

Výprava Hedina, respektive člen výpravy Bergmam našel 360 kusů dokumentů napsaných na dřevě v místě *Boronconč* na jihu od Khara Khoto, to bylo v červnu 1930. Poté během jednoho roku se na tomto místě vykopalo až 10,000 starověkých dokumentů a místo objevu bylo místo, kde bylo v období 漢 město 居延城(Kjoen žó), a proto se nazývají tyto dokumenty „居延漢簡(Kjoen kan kan). Nedávno jsme se mohli dívat na pohled kolem města Karahoto v pořadu NHK „Hedbávná stezka“. Mohli jsme vidět v televizi z obývacího pokoje oblasti, kudy cestovaly s potížemi ve žhavém horku a úplnému suchu dříve karavany a v současnosti výpravy archeologů. Pohled tzv. 西域(Saiiki, západní oblasti) v televizi vypadal jenom jako kus opuštěné pouště, bylo pochopitelné, že název Khara Khoto původně znamenal

město smrti⁷. Ale na druhé straně díky tamnímu extrémnímu suchu 2000 let staré dokumenty na dřevě byly dobře zachovány.

„居延漢簡考釈(Kjoen kan kan kóšaku)“ – analýza těchto dokumentů

居延漢簡, který odnesl Hedin do Pekingu, poté byl přemístěn do Ameriky, a proto čínští vědci museli pokračovat v jeho analýze pouze pomocí negativů. 中央研究院(Čúo kenkjúin, Centrální výzkumný ústav), který je státní Akademie věd, byl se spoustou kulturních památek přemístěn do vnitrozemí, aby se vyhnuli tehdy vzniklé válce kvůli invazi Japonska, ale 劳榦 (Ró Kan) z tamního Ústavu dějin a lingvistiky po nepopsatelné potíži a námaze vydal knihu „居延漢簡考釈“ a tímto předložil výsledky studia na základě vykopaných dokumentů v oblasti studia dějin období 漢, který do té doby záležel jen na knihách. Poté 劳榦 dokončil analýzu těch negativů a vydal knihu „居延漢簡圖版(Kjoen kan kan zuhan, obrazy těch dokumentů). Potom Ústav archeologie z čínské Akademie věd v Pekingu vydal knihy „居延漢簡甲篇(Kjoen kan kan zuhan kóhen, první část)“ a „居延漢簡乙篇(Kjoen kan kan zuhan ocuhen, druhá část)“, které doplňují „居延漢簡圖版“ od 劳榦.

Dřevěné destičky z období 漢 se v poslední době hodně vykopávaly nejen na úplném okraji Číny jako ve městě 居延, ale také uprostřed kontinentální Číny, například ve městě 雲夢 (Unbó) v provincii 湖北(Kohoku) se objevila spousta kusů 秦簡, ve kterých byly napsány zákony dynastie 秦 apod. Nyní nelze mluvit o dějinách období 秦 a 漢 bez těchto vykopaných historických dokumentů.

„倉頡篇“ objevená mezi 居延漢簡

居延漢簡 jsou dokumenty, které byly napsány ve městě 居延城 pevnosti v severozápadní tehdejší Číně dynastie 漢. Časově od roku 3. éry 征和(Seiwa, rok 90 př.n.l.) za vlády císaře 武帝 (Bu tei) až po roce 7. éry 建武(Kenbu, rok 31) za vlády 光武帝(Kóbu tei) ze začátku období 後漢, což je doba, kdy se říše 漢 snažila rozšířit své území na západ a v pohraničních oblastech byl umístěn úřad 都尉府(Toi fu) vedený 都尉, který měl podobnou funkci jako 太守(Taišu) z prefektury 郡, a pod ním byl úřad 候官(Kókan). 望楼(Bóró, věž, bašta), které byly umístěny v hradbách velké čínské zdi po několika stech metrech, byly řízeny přímo tímto úřadem 候官 a většina těch dokumentů z 居延 byla posílána buď mezi 望楼 a 候官 anebo mezi 候官 a 都尉府.

---

⁷延居 je název jedné prefektury v oblasti 張掖郡 v období 漢, tomuto místu se později říkalo mongolsky Khara Khoto a v překladu do čínštiny „黑水城“, což znamená zříčené město.

Jednoduše řečeno tyto dokumenty jsou dokumenty vojenské administrativy ve vzdálené pohraniční oblasti. Je zajímavé, že mezi 居延漢簡 byly nalezeny také učebnice písma „倉頡篇“ a „急就篇“.

Na konci eseje „延居漢簡考証(Enkjo kankan kóšo, z knihy „居延漢簡考積“)“ od 勞榦 je část nazývaná „věty učebnic „倉頡篇“ a „急就篇““ a je tam 20 kusů s větami z „倉頡篇“ a 4 kusy z „急就篇“ z 居延漢簡. Ale jak poznal, že na těch dřevěných kusech jsou napsány věty právě z „倉頡篇“ a „急就篇“? Co se týče „急就篇“, je i dnes zachována jako kniha, a proto bez problému lze posoudit porovnáním, ale jak už jsem napsal, kniha „倉頡篇“ je ztracena a nelze ji vidět. Vypadá to, že není možné porovnat věty na dřevěných kusech s knihou „倉頡篇“.

Avšak to nebylo nemožné. 勞榦 mezi větami, které jsou citovány z „倉頡篇“ na jiných knihách, našel stejné věty na těch dřevěných kusech a podle toho posoudil věty, které jsou napsány po čtyřech znacích, nevypadají jako administrativní dokumenty a nejsou citovány z „急就篇“, že jsou z „倉頡篇“.

Na 延居漢簡 jsou věty:

□／嗣幼子承詔謹慎敬戒□／ (178) 168.4 (číslo z knihy „圖版“ od 勞氏)

□計幼子承詔 (447) 260.18 (背)

□označuje nečitelný znak. □／označuje ztracenou část věty a není jasné, kolik znaků tam chybí. Tyto obě dvě věty mají 4 znaky 幼子承詔(Jóši só só – malé dítě dostalo od císaře pokyn...) a právě tyto 4 znaky jsou citovány v předmluvě knihy „說文解字“, kde 許慎 kritizoval chyby tehdejších konfuciánů. Původní věta vypadá:

又見倉頡篇中幼子承詔、因曰古帝之所作也(15. svazek horní část str. 20b)

Také říkají, že právě tu knihu „倉頡篇“ vytvořil starověký císař, protože v ní našli část věty „幼子承詔“.

Tyto 4 znaky „幼子承詔“ byly v knize „倉頡篇“, na kterou se díval 許慎, a proto lze potvrdit, že na těch dvou kusech jsou napsány věty z „倉頡篇“.

Podobných případů je víc. Kniha „顏氏家訓(Ganši kakun)“ od autora 顏之推(Gan Šisui) z rodu 顏, který byl významný v období od 六朝 do 唐, byla napsána, aby sdělili rodové principy po generacích, ale pro nás je také důležitá tím, že nám ukáže různé věci tehdejší doby. V její části „書証篇(Šošó hen)“ je napsáno, že je hodně starých knih, do kterých připsali lidé z pozdějšího období a je uvedena jako jeden z důkazů tato kniha „倉頡篇“. Ta část vypadá :

„倉頡篇“ napsal 李斯, ale říká : „漢兼天下、海內并廩、豨黥韓覆、畔討滅殘“

Tímto říká, že v „倉頡篇“, která by měla být vytvořena už v období 秦, je vmíchán příběh z pozdějšího období 漢. Citovaná část z „倉頡篇“ znamená : dynastie 漢 hromadila svět a celé území bylo sjednoceno. 豨(Ki) 黥(Gei) a 韓(Kan) byli svrženi a kdo se vzpouzel, byl zlikvidován. 豨 je 陳豨(Čin Ki), 黥 je 黥布(Gei Fu) a 韓 je 韓信(Kan Šin), který je známý příběhem procházení mezi nohama, všichni měli důležitou funkci a roli při založení dynastie 漢 a byli také zničeni císařem 高祖(Kóso).

Nechme stranou analýzy od 顏之推(narozen v roce 531), jím citovanou větou z „倉頡篇“ lze najít mezi 延居漢簡. To je :

卅可駕羽逋逃際所往來前口漢兼天下海的並廁(547)至(548)9.1

Když bereme, že 的 je chyba za 内 a 並 je rozšířenější varianta znaku 并, to znamená, že „倉頡篇“, na kterou se díval 顏之推, už byla na místě 延居 v období 漢.

Kus dřeva, na kterém je napsáno „倉頡作書(Só Kecu sakušo – kniha napsaná Sou Kecu)“

Uvedu ještě jeden příklad. Na jednom kusu dřeva z 延居 je napsáno :

倉頡作書、以教後詣、(276)185.20

倉頡 vytvořil knihu a touto se učili pozdější lidé.

Tento kus tvoří jednu skupinu s dalšími dvěma kusy, na kterých je napsáno jednak jen „倉頡“ (19.97) a „倉頡作書、以□□□“(B13.85, 21). Je myšleno, že právě tato část tvoří úvodní větu „倉頡篇“.

Všechny učebnice znaků kromě 千字文 mají název podle prvních dvou znaků textu. Jediná učebnice znaků z období 漢 zachovaná i dnes „急就篇“ začíná takto:

急就奇觚與衆異、羅列諸物名姓氏、分別部居不雜廁、用日約少誠快意、勉力務之必有喜、

Rychlé vynikající dřevo je jiné než ostatní. Jsou v něm vedle sebe různé věci, jména a příjmení. Jsou seřazeny podle druhů a ne všechno dohromady. Potřebuje málo dní a opravdu příjemné. Když se usilovně učíte, budete mít určitě radost.

Přeložím-li to trochu srozumitelněji, vypadalo by to možná takto : „Tyto vynikající speciální dřevěné kusy jsou úplně jiné než normální, co seženete všude, je v nich hodně znaků pro různé věci i jména s příjmeními, nejsou ale všechno dohromady smíchané, ale seřazeny podle druhů. Nebudete potřebovat moc dnů na učení a z toho budete mít příjemný pocit. Pokud se podle nich usilovně učíte, určitě budete mít dobrou zprávu (=stát se státní úředníkem)“ . Slovo 急就

od začátku má význam rychlý nebo rychle udělaný. 觚 je zvláštní typ kusu dřeva a vypadá jako trojboký hranol a „急就篇“ byla původně napsána asi na takových dřevěných kusech. Byla skutečně vykopána „急就篇“ napsána na dřevěch 觚⁸. Každopádně lze pochopit, že název „急就篇“ je vytvořen z prvních dvou znaků textu. Úplně stejně s tím, že se říká básně Iroha, protože začíná slabikami I Ro Ha Ni Ho He To.

„流沙墜簡(Rjúsa cuikan)“ a 王国維(Ó Kokui)

Mimochodem nebylo 居延 první místo, kde se vykopaly dřevěné kusy s textem „倉頡篇“. V letech 1906-08 anglický archeolog Stein při své druhé výpravě na západ Číny našel přes 700 kusů dřeva z období 漢 ve městě 敦煌(Tonkó) a jiných a mezi nimi už našli několik kusů s textem pravděpodobně „倉頡篇“. Z těch dokumentů, které vzal Stein z výpravy, dokumenty, co bylo napsáno starou čínštinou, analyzoval francouzský sinolog Chavannes a na základě toho vydal knihu s názvem „Dokumenty v čínštině, který našel pan Stein v poušti ve východním Turkestánu“. Tehdy v Kjótu v Japonsku byli jako emigranti dva vědci 羅振玉(Ra Šingjoku) a 王国維(Ó Kokui), kteří se vyhnuli zmatkům v Číně po revoluci 辛亥(1911). 羅振玉 jako pozůstalý po zaniklé dynastii 清 nechtěl být v Čínské republice přemožiteli dynastie 清 a přijel do Kjóta za známými Konan Naitó(内藤湖南) a Naoki Kano(狩野直喜) a jeho zeť 王国維 také byl v Kjótu. 羅振玉, který se dozvěděl, že Stein našel na západě Číny vzácné historické materiály, získal fotografické materiály od Chavannesa, který provedl analýzy, a spolu s analýzami a komentáři od 王国維 vydal knihu „流沙墜簡“.

V této knize vybrali 588 dokumentů na dřevě či textilu z materiálů od Chavannesa a seřadili je podle druhů. V její prvním svazku „小学術数方技書(Šógaku žucusú hógi šo)“ jsou 4 řádky z „倉頡篇“ a 5 řádků z „急就篇“, ale mezi ním není jasný případ, o kterém lze říct, že je to ono⁹, jako dokumenty z 居延. Ale oči génia 王国維 nepřehlédly, že je napsána důležitá část „倉

⁸ To lze vidět mezi dřevěnými kusy nalezenými Steinem a jejich fotografie jsou vytištěny v knihách „流沙墜簡“ a analyzující knize od Chavannese. Viz první kapitulu „Documents de l'époque des Han' 1, „Les fragments du Ki Tsiéou Tchang“ z knihy „Les documents chinois découverts par Aurel Stein dans les sable du Turkestan oriental“ od E. Chavannese.

⁹ Věty, které uznali 羅振玉 a spolu za kusy z knihy 倉頡篇, byly třeba následující.

○游敖周章黠[广般黑]*黯黠[黑免]**黝黝黠黠赫赧儵赤白黄

*vevnitř 广 nahoře je 般 dole je 黑**vlevo 黑 vpravo 免.

○□／走病狂疵疖灾[广央]

* vevnitř 疖 je 央.

○狸獬鬣[穀火-禾]

*místo 禾 znaku 穀 je 火.

○寸薄厚廣俠好醜長短

頡篇“, mezi větami skoro graffiti, které napsali staří Číňané libovolně na druhé straně dřevěné cedule.

Na jedné 木牘(dřevěná cedule) z druhého svazku „屯戍叢殘(Tonžu sózan)“ z knihy „流沙墜簡(Rjúsa cuikan)“, na které je jasně vidět, jak jednou smazal psaní černou tuhou, je napsáno několik znaků, ale dohromady nedávají žádný smysl, a proto asi bylo použito na cvičení písma (viz fotku na straně 31). 王国維 našel na té ceduli tři znaky „倉頡作“ a myslel si, že jsou první 3 znaky ze 4 „倉頡作書(倉頡 vytvořil knihu)“ a protože učebnice znaků má název podle prvních dvou znaků

svého textu jako „急就篇“, právě tyto 4 znaky „倉頡作書“ jsou začátek textu „倉頡篇“¹⁰.

王国維 po návratu do své vlasti v roce 1927 se sám utopil v jezeře 昆明湖(Konmei ko) v parku 頤和園(Iwa en) na západě města Pekingu. Tento génius, který se narodil v nešťastném období, se aktivně zabýval studiem nových materiálů 甲骨文字 nebo 木簡 apod. a jeho výsledky akceptoval pro tradiční studium a takovým způsobem vytvořil nové sféry studia. Nebylo by to vůbec přehnané, kdybychom řekli o jeho sbírce vědeckých prací „觀堂集林(Kandó šúrin)“, že je plná nových teorií, které vyřeší do té doby nevyřešené problémy. Potom jeho teorie o „倉頡篇“ byla úspěšně prokázána 3 roky po jeho smrti díky jednomu dřevěnému kusu z hromady kusů z místa 居延, na kterém bylo napsáno „倉頡作書、以教後詣“¹¹.

Pohon studia písma

Vraťme se k původnímu tématu. Podle učebnic znaků, na jejichž začátku stojí „倉頡篇“ od 李斯, jak jsem už psal, se učili i lidé na vojenských základnách na západě Číny např. v 敦煌 nebo 居延 již v období 漢. To bylo na úplném západu daleko za velkou čínskou zdí na hradech, které byly postaveny, aby zabránily útokům i vpádům cizích národů. Proč by to takto bylo? Odpověď je úplně jednoduchá. Protože i hrady patřily mezi úřady velké říše 漢 a když je úřad, tam musí být úředníci, kteří psali písemné dokumenty, a oni potřebovali učebnici znaků na své procvičování a na to, aby naučili mladé lidi psát jako úředník. Tato skutečnost,

---

¹⁰ Teorie pana 王国維 citovaná v této knize se může číst v jeho eseji „倉頡篇殘簡跋(Sókecu hen zankan bacu)“ z 5. svazku knihy „觀堂集林“ nebo v sborníku „重輯倉頡篇(Čóšu Sókecu hen)“ redigovaném panem 王.

¹¹ Po vzniku Čínské lidové republiky mají vynikající výsledky čínští archeologové, při jejich vykopávkách se občas nacházely ztracené kusy knihy „倉頡篇“ a v současnosti známe docela hodně jejích vět. Z posledních výsledků lze uvést například vykopané v 破城子(Hažóši) z 居延 v letech 1972 – 1976, vykopané v 馬圈灣(Bakenwan) ve městě 敦煌 v roce 1979 nebo vykopané v hrobu z období 漢 ve prefektuře 岐陽(Gijó) v provincii 安徽(Anki) v roce 1977. Viz „岐陽漢簡《倉頡篇》“ od 岐陽漢簡整理組(v časopise „文物(Bunbucu)“ 2. období roku 1983).

když přemýšlíme o studii písma v období 漢, má důležitý význam. V období 前漢 se konala při přijímání nových úředníků zkouška psaní. Právě tato zkouška byla pohonem studia písma období 前漢.

Zkouška písma

Základní materiály na zjištění situace studia písma v období 前漢 jsou 2. První je už citovaná část „芸文志(Geimon ši)“ od kroniky „漢書(Kanžo)“ a druhá je předmluva „說文解字“, což je hlavním tématem této knihy. Věci napsané v obou knihách jsou skoro totožné, ale detaily se liší. Co se týče zkoušky psaní při přijímání úředníků, popisují trochu jinak. Nejdřív vám ukážu původní text.

Ve svazku „芸文志“ je :

漢興、蕭何草律、亦著其法、曰、太史試学童、能諷書九千字以上、乃得為史、又以六體試之、課最者以為尚書御史史書令史。

Vznikla dynastie 漢, 蕭何(Šó Ka) vytvořil zákony 律, a také napsal jejich uplatnění, v tom říká : 太史(Taiši) zkouší žáky, když si dokáže dobře zapamatovat více než 9,000 znaků, tak se může stát úředníkem. Také je zkouší z 6 typů a kdo má nejlepší výsledek, z toho udělají 史書令史(Šišo reiši) na úradech 尚書(Šóšo) a 御史(Gjoši).

a v předmluvě knihy „說文解字“ je :

尉律、学童十七已上始試、諷籀書九千字乃得為史、又以八體試之、郡移大史并課、取者以為尚書史。

V zákonu 尉律(I ricu) je : žáci starší než 17 teprve zkouší. Když si dokáže dobře zapamatovat a číst více než 9,000 znaků¹², tak se může stát úředníkem a také je zkouší z 8 typů. Přemístí je z úřadu prefektury na 太史 a výsledky shromáždí. Z nejlepšího udělají úředníka na úradě 尚書(Šóšo).(15.horní 11b)

Vysvětlím rozdíl mezi dvěma knihami s vysvětlením slov. Podle 刑法志(Keihó-ši, o trestních zákonech) kroniky „漢書“, když založil 高祖(Kóso, 劉邦(Rjó Hó)) dynastie 漢, zjednodušil zákony dynastie 秦 a stanovil zákon : kdo někoho zabije, dostane trest smrti, a kdo někoho

---

¹² Originál této části „諷籀書九千字“ byl dříve odedávna chápán ve významu, že zapamatovat si 9,000 znaků ve stylu 籀書(史籀篇). Ale podle toho, že v knize „說文解字“ je napsané, že 籀 znamená číst knihy, 段玉裁 pochopil znak 籀 ne jako jméno člověka, ale jako sloveso číst, od té doby je to uznávaná teorie.

zraní nebo někom něco ukradne, bude potrestán. (殺人者死、傷人及盜抵罪). Potom přestal stačit ten úplný jednoduchý zákon, a proto prý premiér 蕭何 stanovil 9 zákonů. 尉律 z „說文解字“ je jeden z nich. Podle toho 尉律 zkouší 太史 žáky starší než 17 ze znaků a pokud si pamatují více než 9,000 znaků, z toho žáka udělali úředníka a pak je zkoušeli z 8(nebo 6) typů písma znaků a nejlepšího z nich přijali na úradech 尚書(a také 御史), to je zhruba obsah.

8 typů a 6 typů (písma)

Největší rozdíl mezi dvěma dokumenty je počet typů písma na zkoušce, v knize „芸文志“ je 6 a v předmluvě knihy „說文解字“ je 8. Mezi 6 typům písma patří :

古文(Kobun) · 奇字(Kidži) · 篆書(Tenšo) · 隸書(Reišo) · 謬篆(Bjúten) · 虫書(Čúšo)

a mezi 8 typů písma patří :

大篆(Daiten) · 小篆(Šóten) · 刻符(Kokufu) · 虫書(Čúšo) · 摹印(Boin) · 署書(Šošo) · 殳書(Šušo) · 隸書(Reišo)

Použití jednotlivých typů vysvětlím v pozdější kapitole, ale když to řeknu jednoduše, 8 je počet typů písma v období 秦 a 6 je počet typů po reformě v období 王莽(Ó Mó), a proto na začátku období 前漢, kdy žil 蕭何, by to mě být ještě 8 typů.

Jsou tam další drobné rozdíly, ale každopádně zákon 尉律 stanoví systém, že 太史 zkoušel žáky ze znaků a úspěšné přijali jako úředníky. O tom, na jaké pozice je umístili, v knize „芸文志“ je napsáno „以為尚書御史史書令史“. Asi bychom tuto větu měli pochopit, že z toho udělají 史書令史 na úradech 尚書 a 御史. 尚書 je úřad, kde se hlavně připravovaly a vydávaly administrativní dokumenty, a 御史 je úřad, jehož členové kontrolovali a potrestali úředníky z ostatních úradů. O obou úradech se detailně napsáno v dokumentech, kde se píše o systému úředníků, například v části „百官志(Hjakkan-ši)“ z kroniky 漢書, ale popis o následujícím „史書令史“ nelze nikde najít. O tomto slovu je vysvětleno v knize „說文解字注(Secumon kaidži čú)“ od autora 段玉裁(Dan Gjokusai), kterou se budu zabývat ve druhé části této knihy, takto : „史書令史 znamená 令史, který umí dobře 史書“. Jinak řečeno, je to úředník v nižších pozicích, který umí psát 史書.

史書

Co je to vlastně toto 史書? To můžeme objasnit analýzou použití slova 史書 v dokumentech z období 漢.

V 漢書, oficiální kronice období 漢, se používá slovo 史書 následovně¹³.

Podle „貢禹伝(Kóu-den)“ ze 72. svazku, 貢禹, který se stal 諫大夫(Kantaifu, úředník, který varoval a upozorňoval císaře) za vlády císaře 元帝(Gen tei), byl známý tím, že vždy komukoliv řekl pravdu, a v jednom dokumentu adresovaném císaři kritizoval systémy 贖罪 (Šokuzai -- díky odevzdání peněz či majetku lze smazat trest) a 売官(Baikan – za dar lze koupit pozice úředníka), které vytvořil císař 武帝(Bu tei), a psal :

Za vlády císaře 武帝 se konala velká reforma kvůli zhoršení finanční situace, a začali nutit trestané, aby si vykoupili svůj trest penězi, nebo přijímat jako úředníka toho, kdo odevzdal vládě obilí. A proto nastala doba řízená finanční mocí, obec úředníků ztratila pořádek, lidé zchudli, loupežníci řádili a hodně lidí uteklo. Provinční panství se bála o to, že by je zrušila ústřední vláda, a proto obsadí vysoké pozice úředníků lidmi, kteří umí dobře psát 史書, umí dobře zacházet s účetní knihou a dokáže šikovně klamat vyšší úřady.

a dále pokračuje, že lidé říkají :

Proč potřebujeme úctu k rodičům a starším lidem? Za peníze lze koupit kariéru. Ignorujeme zdvořilosti i závazky, pokud umíme psát jen 史書, můžeme být úředníkem. Pracovitost ani skromnost nepotřebujeme, když jsme draví, můžeme být úředníkem.
(何以孝悌為、財多而光榮、何以禮儀為、史書而任官、何以謹慎為、勇猛而臨官)

王尊(Ó Son), jehož biografie je umístěna v 76. svazku, ztratil v dětství rodiče, byl vychován strýcem a pracoval jako pastevec ovcí, ale tajně se učil a uměl psát 史書, a proto se rozhodl v 13 stát se úředníkem věznice. Několik let pracoval na úřadu prefektury a dokázal správně odpovědět na dotazy od vedoucího 太守. 太守 ho chválil a obsadil ho do pozice 書佐 (Šosa, tajemník) a prý ho nechal, aby řídil vězení.

Ve svazku „酷吏伝(Kokuri den)“ z 90. svazku jsou biografie několika úředníků, kteří pracovali podle politicky přísného potrestání, a píše, že jeden z nich 嚴延年(Gen Ennen) byl poměrně malý, ale měl silné tělo. Když byl guvernérem provincie 河南(Kanan), staral se o své

---

¹³ V kronice „漢書“ se kromě těch citovaných v textu objevuje slovo 史書 ve svazcích „元帝紀(Gentei-ki)“ „西域伝(Saiiki - den)“ a „外戚伝(Gaiseki-den, část 考成許皇后)“. Příklad z „西域伝“ se asi týká diplomatického dokumentu pro národ 烏孫(Uson). Ale v ostatních dvou případech se používají v rámci uměleckých schopností vznešených lidí. Já osobně bych je chtěl pochopit jako náznak vzniku kaligrafie, na kterou se dívají jako na umělecké dílo. O 史書 je detailněji napsané v mé práci „史書 a 史篇“(v časopise Sborník filozofické fakulty univerzity 静岡(Šzuoka) č. 33, 1983).

podřízené, kteří pracovali se srdcem ze všech sil, jako o své příbuzné a choval se ke všem stejně bez ohledu na to, odkud či z jakého rodu pochází. Ale když jednou začal někoho nenávidět, jeho nenávist byla opravdu velká. On uměl dobře zacházet se soudními dokumenty a psát 史書, a proto sám napsal dokument adresovaný císaři o tom, koho chce potrestat smrtí a ani nejbližší jeho podřízení to prý nemohli tušit. Bylo to tak hrozné, že se mu říkalo 屠伯(Tohaku – hrabě Zabíjení) v provincii 河南.

V knize „論衡(Ronkó)“ od autora 王充(Ó Žú) ze stejného období autor „漢書“ 班固(Han Go, 32 – 92) lze najít slovo 史書. 王充 píše v části 程材篇(Teizai-hen), že tehdejší lidé přestali číst 經書, ve kterých je napsána podstata ortodoxního konfucianismu, a chtějí být za každou cenu úředníkem.

Dnešní studenti nestudují důkladně 經書 a nedělají hlubokou analýzu minulosti a současnosti. Až se naučí jednu teorii o 經書, začnou se učit všichni 史書, zapamatovat zákony, trénovat psaní dokumentů adresovaných císaři a uctívání. Pokud se nakonec mohl stát úředníkem, myslí si, že je to skvělé.

Takto si stěžuje.

Podle těch nahoře uvedených příkladů můžeme pochopit, že 史書 je písmo, které používali úředníci na administrativních dokumentech, a zároveň se ho učili, aby se stali úředníkem.

Je teorie, že toto 史書 je 籀文(Čúbun), písmo z knihy „史籀篇(Šičú hen)“, kterou vytvořil 籀(Čú) v pozici 太史 za vlády krále 宣王(Sen-ó) z dynastie 周(Šú)¹⁴. O knize „史籀篇“ budu psát detailně později, ale už v období 漢 byl považován za podivuhodného génia, že dokáže přečíst vykopané starověké písmo(金文(Kinbun) z období 周)¹⁵. Nemůžu souhlasit s tím, že se v takové době používalo starověké písmo pro praktické dokumenty.

V období 漢 se používalo nejvíc 隸書. Na dřevěných kusech z míst 延居 a 敦煌 bylo napsáno tímto 隸書. Najít dokument napsaný 篆書 mezi vykopanými dokumenty z období 漢 není vůbec jednoduché. A proto někteří tvrdí, že 史書 je právě jiný název tohoto 隸書. Toto je

---

¹⁴ V „元帝紀“ uvedeném v minulé vysvětlivce je věta „元帝 měl spoustu schopností a dobře uměl 史書“ a k této větě připsal 応邵 vysvětlení: „(史書) je 大篆, které vytvořil 史籀 ve funkci 太史 za vlády krále 宣王 z dynastie 周“.

¹⁵ Podle dolní části 郊祀志(Kóši-ši) z kroniky „漢書“ se vykopala v době císaře 宣帝 na místě 美陽(Bijó) nádoba 鼎. Nikdo z dvora nedokázal přečíst, co je na ní napsané, a proto se dohodli, že se má věnovat do mauzolea císařského rodu dynastie 漢, ale jedině 張敞 dokázal přečíst ten text a řekl, že je to pouze věc, kterou dala někom dynastie 周 a nemá cenu ji věnovat do mauzolea. Už tehdy přečíst 金文 bylo vzácná genialita.(viz str. 103)

kritika teorie „史書 je 籀文“ a například 錢大昕(Sen Taigin, 1728 – 1804) z období 清(Šín) v druhém svazku knihy „三史拾遺(Sanši šúi)“ píše :

Opravdu by 史書 mělo být písmo, které se učili úředníci. Stejně se říká jako 隸書. „Umí dobře 史書“ jenom znamená, že zná hodně znaků a píše 隸書.

Ale kdyby znamenalo 史書 pouze 隸書, hodnocení „umí dobře 史書(善史書)“ by pouze znamenalo, že píše šikovně. Navíc je v 漢書 kromě věty „善史書“ věta „能史書(umět)“¹⁶, a proto bychom si měli myslet, že 史書 byl nějaký styl písma, k jehož učení potřebovali snahu. Tato teorie, že 史書 bylo 隸書, které se tehdy normálně používalo, asi není úplně správná.

Co bylo 史書?

Co by mohlo být 史書? Podle výše uvedených příkladů lze pochopit, že se 史書 používalo v oficiálních dokumentech. Ještě jednou se podívejme na použití.

Podle „貢禹伝(Kóu-den)“ potřebovaly úřady v provinciích i panstvích úředníky, kteří umějí dobře 史書, aby klamali vyšší úřady.(v originále tato část vypadá : „郡国恐伏其誅、側挾便巧史書、習於計簿、能欺上府者、以為右職“). A mezi lidmi se říkalo : „kdo umí psát 史書, může se stát úředníkem“. V těchto případech se asi říká 史書 stylu písma, kterým psali v oficiálních dokumentech posílaných od regionálních úřadů na ústřední úřady.

Případy z 王尊伝 a 酷吏伝 se oba dva týkají věznic. 王尊 se naučil snahou psát 史書 a ve 13 se rozhodl stát se úředníkem ve věznici. Přísný úředník 嚴延年 „uměl nejlépe psát dokumenty pro věznicí a uměl dobře 史書. V obou případech se objeví věznicí a asi se týkají dokumentů napsaných pro soudní procesy.

Z toho lze pochopit, že 史書 bylo styl písma, který se používal na oficiálních dokumentech na úřadech dynastie 漢. Jaký byl konkrétně styl, nelze jednoduše posoudit, ale tehdy byla doba, kdy se normálně používalo 隸書, a proto by asi 史書 mělo být jedna varianta 隸書.

Říkáme jednoduše 隸書, ale to je obecný název používaný, aby se rozlišilo od 小篆,行書 (Gjóšo), 草書(Sóšo) apod. a má docela široký prostor. Styly sejně nazývané 隸書 lze rozdělit do několika typů. Když detailně analyzujeme styly v dokumentech z období 漢, lze najít různé

---

¹⁶ Citovaná část z „王尊伝“ v originále vypadá takto: „尊竊学問、能史書“ a v „西域伝“ ve vysvětlivce 13 je věta : „楚主侍者馮嫪、能史書“.

varianty¹⁷ od rychle napsaného písma, kterým asi napsali osobní dopisy či při naléhavém případě, až k čtvercově napsanému písmu, jehož každý tah napsali opatrně, všechny varianty jsou celkově nazývány 隸書. 史書 by asi měl být z těch variant ten nejpečlivěji napsaný styl, což je kaligrafie styl 謹飭(Kinčoku).

Takovým stylem psali dokumenty právě ti úředníci nižší kategorie nazývaní „史書令史“. A ty zkoušky provedené 太史, o kterých je napsáno v knihách „漢書“ apod., se konaly, aby přijali úředníky, kteří píšou hromadu dokumentů nezbytných pro řízení státu.

Školy v období 漢

Pro učení na tyto zkoušky používali žáci právě učebnice znaků „倉頡篇“ a „急就篇“. Úředníci, přijatí přes zkoušku znaků, se asi i po nástupu nadále učili psát a také učili mladé žáky. Tuto skutečnost ukazují právě ty části „倉頡篇“ a „急就篇“ vykopané ve vojenské základně 居延 na západu Číny.

K systému, že zkouší žáky ze znaků a přijmou je jako úředníky, byly v období 漢 soukromé školy na psaní nazývané 書館(Šokan). Na závěru knihy „論衡“ je část „自紀篇“, která vypadá jako autobiografie autora 王充, a je tam napsané toto :

(Já 王充) jsem nastoupil do školy 書館 v osmi letech. V tom 書館 bylo přes sto žáků, všichni psali špatně znaky nebo psali ošklivě, a proto jim občas učitelé nadávali, ale pouze já jsem se rychle zlepšil a nedělal chybu z psaní znaků, a proto jsem se už nemusel učit znaky a začal jsem se učit tentokrát 論語(Rongo), 尚書(Šóšo) atd. a z těch textů jsem si zapamatoval 1,000 znaků denně.

Podle dalších materiálů poznáme, že mezi učebnicemi v takových školách podobných jako japonské 寺子屋(Tera koja z období Edo) patřily „倉頡篇“ a „急就篇“¹⁸.

---

¹⁷ V knize „文字の文化史(Modži no bunka-ši, kulturní historie písma, 岩波書店)“ od autora 藤枝晃(FUDŽIEDA, Akira) je o 隸書 na dřevěných kusech z 居延 a 敦煌 napsáno : „I když jim řekneme dohromady 隸体, rozdíl mezi jednotlivými je poměrně velký. Je na nich vidět rozdíl šikovnosti jedinců a historický rozdíl během 100 let. A také je velký rozdíl podle účelů dokumentů, některé jsou napsané pečlivě a některé nějak urychleně.“(str. 74) a pak rozdělí 隸書 z období 漢 do několika skupin.

¹⁸ V knize „四民月令(Šimin gacurjó)“ je napsáno : „(v Novém roce) roztaje voda v tušovém kameni, a proto nechají děti chodit do školy a naučit se 篇章.“(citovaná v knize „齊民要術(Seimin jódžucu)“) a o tom slovu 篇章 je vysvětleno : „Znamená 六甲・九九・急就三倉 apod.“ 六甲 je tabulka 60 干支(Kanši), která začíná 甲子(Kašši) a končí 癸亥(Kigai).

O „史篇(Ši-hen)“

Existuje slovo, které pevně souvisí se slovem 史書, to je slovo 史篇. V knize „漢書“ v části „平帝紀(Heitei-ki)“ v roce 5 éry 元始(Genši = 5 n.l.) je napsáno, že pozval do hlavního města z celého území lidi, kteří byli znalci v různých vědeckých oblastech, a ty oblasti jsou 逸經(Icukei = ztracené 經書), 古記(Koki), 天文(Tenmon), 曆算(Rekisan), 鐘律(Šóricu), 小学史篇(Šógaku Šihen), 方術(Hóžucu), 本草(Honzó), 五經(Gokei), 論語(Rongo), 孝經(Kókjó) a 爾雅(Džiga). Stejná skutečnost je napsána také v části „王莽伝(Ómó den), ale tam je místo 小学史篇 použito slovo 史篇文字(Šihen modži).

Co se týče tohoto 史篇, stejně jako 史書, vědci si mysleli, že je to „史籀篇“¹⁹ z období 周. Dokonce 王国維, který chytře vytvořil teorii o „倉頡篇“ nalezeném mezi dřevěnými kusy, přijal tu teorii o 史篇 a myslel si, že „史籀篇“ byla také učebnice znaků napsaná po čtyřech znacích, a proto se pokoušel rekonstruovat 3 řádky 史篇 citované v knize 說文解字 tak, aby bylo rozděleno po čtyřech znacích²⁰.

Ale opravdu 史篇 je „史籀篇“?

揚雄(Jó Jú, píše se také 楊雄) z konce období 前漢 byl jeden z nejvýznamnějších filozofů a literátů v období 前漢. Jeho nejsilnější strana literatury byla báseň 賦(Fu) a napsal hodně děl. Také napsal o věštění knihu „太玄(Taigen)“, jejíž vzor byl „易(Eki)“, knihu o filozofii „法言(Hógen)“ podle „論語“ a také napsal učebnice „訓纂篇(Kunsan-hen)“ na základě „倉頡篇“. V kronice 漢書 v části 揚雄伝 se píše o jeho životě a práci takto :

---

¹⁹ Například k slovu 史篇文字 v „王莽伝“ přidal 康孟(Kó Mó) takovou vysvětlivku : „Je to kniha s 15 částmi o starém písmu napsaná autorem 史籀.“ a vysvětlení od 顏師古 říká : „To je 大篆, které vytvořil 史籀 ve funkci 太史 za vlády krále 宣王 z dynastie 周.“

²⁰ V „說文解字“ jsou z „史篇“ citovány následující 3 věty.

爽 盛也、从大从甬、甬亦聲、此燕召公名、誦若郝、史篇名醜 (4. horní 17b)

甸 作瓦器也、从缶包省聲、古者昆吾作甸、案史篇誦與缶同 (5. dolní 19a)

姚 虞舜居姚虛、因以為姚嬈也、史篇以為姚易也 (12 dolní 2b)

王国維 šel ještě dál přes teorie 段玉裁 a myslel, že „史籀篇“ netvořil 史籀, ale byla učebnice znaků, která začíná větou „太史籀書“ znamenající, že 太史 čte knihu. (str. 104), ty nahoře citované věty se pokusil dát zpátky do tvaru učebnicových čtyřznakových vět.(„史籀篇叙録“)

Kdyby byla v „篇“ slova „周 je 旦 a 召 je 醜“, tak by měli vědět jméno vévody 召公. Kdyby se dělalo ze znaku 甸 dočasně znak 缶, tak by měli vědět čtení znaku 甸. Kdyby se používaly dva znaky 姚易 dohromady, tak by měli vědět, že se ze znaku 姚 udělá 姚易 a neudělá se 女姓.

Jak jsem napsal v této knize, 史篇 zahrnuje i „倉頡篇“ apod., a proto není ta teorie správná, ale ten pokus obnovit styl učebnice s čtyřznakovými větami je naprosto správný.

(揚雄) si myslel, že co se týče 經, nic není větší než „易“, a proto napsal „太玄“. Co se týče 伝, nic není větší než „論語“, a proto napsal „法言“. Co se týče 史篇, nic není lepší než „倉頡篇“, a proto napsal „訓纂“. Co se týče 箴(Šin), nic není lepší než „虞箴(Gušin)“, a proto napsal „州箴(Šúšin)“

經 znamená nejdůležitější knihy v konfucianismu a v nich se píše o vertikální niti, která projde celou životní cestou lidstva, je to tzv. 五經, a patří nim „易“, „詩(Ši)“, „書(Šo)“, „禮(Rei)“ a „春秋(Šunžú)“. Z těch 經 je nejdůležitější „易“, a proto napsal podle „易“ knihu „太玄“. 伝 je kniha, která vysvětluje obsah knih 經. Například „毛伝(Mó-den)“ k „詩“ a „左氏伝(Saši-den)“ k „春秋“. „論語“, které bylo později považováno za 經, v období 漢 ještě patřilo mezi 伝. Z těchto 伝 je nejvýznamnější „論語“, a proto ho vzal jako vzor a napsal knihu „法言“. 箴 je jeden ze stylů a literární dílo podobně jako aforismus. Z tohoto žánru je nejlepší 箴 lidí z oblasti 虞(虞箴), které začíná větou „obrovský prostor po císaři 禹 se rozdělil a vzniklo 9 provincií“, z „左伝“ v roce 4 éry vévody 襄公(Žó kó), a proto podle něho také napsal „州箴“ (lze vidět v knize „古文苑(Kobunen)“).

Teď se podívejme na část, kde se nachází slovo 史篇, píše, že 揚雄 napsal „訓纂篇“ na základě „倉頡篇“, protože je nejlepší mezi 史篇. To znamená, že do 史篇 musí patřit „倉頡篇“ a právě ono musí být nejtypičtější z nich.

Také v knize „漢官儀(Kankan gi)“ od autora 応邵 o systému úředníků v období 漢 je taková věta :

能通倉頡史篇、補蘭台令史、

Když umí dobře 倉頡史篇, bude jmenován na pozici 蘭台令史(Randai reiši).

Tato kniha „漢官儀“ je také celkově ztracená kniha, ta věta je citována v knize „唐六典(Tó rikuten)“ a znamená, že kdo uměl dobře 倉頡史篇, toho pověřil na pozici 令史 na úřadě 蘭台 (úřad, který vydává dokumenty) v období 後漢. 倉頡史篇 máme pochopit 史篇 například „倉頡篇“. Kdyby 史篇 znamenalo „史籀篇“, bylo by napsáno rozhodně „史篇倉頡“, protože v tradici Číny dávají přednost věcem ze starší doby.

Když důkladně přečteme věty z 揚雄伝, můžeme říct, že 史篇 byl všeobecný název pro učebnice znaků s „倉頡篇“ v čele. Přidáme-li k tomu popisy soukromých škol z knihy „論衡“ části „自紀篇“, 史篇 byl učebnice znaků, podle kterých se žáci učili psát a číst v soukromých školách. Jak jsem už výše napsal, v „芸文志“ je jasně napsáno, že tři učebnice „倉頡“ od 李斯, „爰歷(Enreki)“ od 趙高(Čó Kó) a „博学(Hakugaku)“ dal dohromady a vytvořil 55 kapitol po 60 znacích a pojmenoval znovu pro celou část „倉頡篇“ právě učitel venkovské školy. Takové

soukromé školy 書塾 se objevily přirozeně podle potřeb normálních lidí. Co byly tyto potřeby? To byla zkouška znaků na přijímání na úřadech. 史篇 bylo obecný název pro učebnice, podle kterých se naučili 史書, aby se stali 令史(úředník nižší kategorie).

Charakter studia písma v období 前漢

Zkusme shrnout ty věci, které jsem napsal výše.

V období 前漢 byl systém, že 太史 zkouší žáky ze psaní znaků a ten, kdo měl vynikající výsledky, byl přijat jako úředník na pozici 史書令史 na úřadech 尚書 či 御史.

Na druhé straně lze občas vidět v dokumentech z období 前漢 slovo 史書, podle analýzy jeho použití můžeme říct, že to byl styl písma, kterým se psaly oficiální dokumenty, jinak řečeno je používali úředníci přijatí přes zkoušku od 太史.

Jakmile byl stanoven takový systém, v reakci na to vznikly v soukromém sektoru školy 書塾, kde učí žáky znaky. Učebnice stylu 史書 používané v takových školách byly nazývány 史篇.

V tradičním čínském vědeckém systému se nazývá studium znaků 小学. Toto 小学 se poději rozdělilo podle tří prvků -- tvary, zvuky a významy, které tvoří znaky, do tří odvětví studia – studia písma, fonetiky a významů, a pro každé je vytvořen vlastní systém studia. Ale to se stalo právě později a v období 前漢, kdy zrovna vzniklo studium 小学, bylo vysoce praktické. To bylo tak praktické a primitivní, že bych váhal to nazvat studium. Vypadalo to stejně jako učení z čtení, psaní a počítání ve škole 寺子屋(v jap. v období Edo). Právě proto dostalo jméno 小学, které znamená učení základní školy.

小学, které začalo knihou „倉頡篇“ od autora 李斯, bylo v období 前漢 úplně praktické pro učení znaků. Studium písma jako věda, jinak řečeno způsob studia, který se neomezuje jenom na praktickou sféru, ale snaží se chápat vnitřní svět znaků, což je vědecká analýza znaků, vznikla poté, co napsal 許慎 knihu „說文解字“.

Základní knihy „說文解字(Secumon kaidži)“ – 許慎(Kjo Šin) a jeho doba

Svazek „儒林伝(Džurin den)“ kroniky „後漢書(Gokandžo)“

Abychom se dozvěděli o historické osobě v Číně, nejspolehlivější cestou je začít čtením biografie(říká se jí „列伝(Recuden)“), která je součástí oficiální kroniky vytvořené vládnoucí dynastií. Avšak oficiální kronika klade důraz na to, aby popisovali vznik, rozvoj a zánik dynastie, a proto je tendence, že je napsané detailně o osobách, které měly zásluhy v politické a vojenské sféře, ale o osobách z kulturní sféry je napsané příliš zjednodušeně.

I případ 許慎 je totožný. I když jeho kniha „說文解字“ byla v pozdějších dobách jako svatá a proto je považován za jednu z nejdůležitějších osob kultury v období dynastie 漢(Kan), o něm je napsán v oficiální kronice „後漢書“¹ pouze stoznakový zápis.

Biografii o 許慎 lze najít ve svazku „儒林伝“ dolní část kroniky „後漢書“. „儒林伝“ je jeden ze svazků, ve kterých je shromážděno několik osob, které mají být v kronice, ale nemá cenu pro ně vytvořit zvláštní svazek. Vědci jsou v „儒林伝“ a literáti jsou v „文苑伝(Bun'en den)“. V tom „儒林伝“ kroniky „後漢書“ má 許慎 spolu s dalšími 41 osobami svou biografii. Ale podle ní se nelze dozvědět skoro nic o jeho zásluhách. Tady cituji celé věty.

許慎字叔重、汝南召陵人也。性淳篤、少博學經籍、馬融常推敬之、時人為之語曰、五經無雙許叔重。為郡功曹、舉孝廉、再遷除涿長、卒于家。

初、慎以五經傳說臧否不同、於是撰為五經異義、又作說文解字十四篇、皆傳於世。

許慎, jeho 字 bylo 叔重(Šukučó), byl z města 召陵(Šórljó) z prefektury 汝南(Džonan). Byl povahou hodný a spolehlivý, v mládí dokonale znal knihy 經籍, a vždy jej obdivoval 馬融(Ba Jú). A proto o něm tehdejší lidé říkali: „五經無雙許叔重“. Stal se úředníkem prefektury, byl doporučen za 孝廉(Kóren) a pak byl znovu přemístěn na pozici guvernéra prefektury 涿(Kó). Zemřel doma.

---

¹ Co se týče oficiální kroniky, teoreticky současná vládnoucí dynastie má připravit kroniku předchozí dynastie, ale jako oficiální kronika uznána „後漢書“, kterou napsal 范曄(Han Jó) z období 南宋(Nansó) zhruba 200 let po zániku dynastie 後漢. Dřívějších jako „dějiny 後漢“ existuje několik, například „東觀漢記(Tó kan kan ki)“ od autora 劉珍(Rjú Čin) z období 後漢 nebo několik jakoby soukromých variant kroniky „後漢書“, ale v knize „東觀漢記“ není biografie 許慎 a většina soukromých variant kroniky „後漢書“ je už dávno ztracena. Proto musíme říct, že nejstarší biografie 許慎 je v oficiální kronice „後漢書“.

Na začátku 慎 věděl, že jsou zamíchané správné a špatné 傳(Den) a 說(Secu) ke knihám 五經, a proto napsal knihu 五經異義(Gokei igi) a také napsal 說文解字 s 14 svazky. Všechny knihy se rozšířily po světě.

字 a místo narození 許慎

字(jap. Azana) toho 許慎 bylo 叔重. 字 je jméno, které používají ostatní lidé při volání. V Číně v minulosti bylo považováno za nevhodné říct i psát skutečné jméno cizích, a proto si většinou vybrali sami jméno, kterým mohli ostatní volat. Toto jméno bylo 字. Toto 字 si vybrali při oslavě dospělosti (u žen při zasnoubení), většinou byly vybrány znaky, které mají nějakou souvislost se skutečným jménem. Skutečné jméno 許慎 je 慎, a proto byl vybrán znak 重, který má stejně význam „uctívat a být opatrný“. Co se týče těchto dvou znaků, ukazuje její blízký vztah slovo 慎重(Šinčó, opatrný, pečlivý)². „叔“, druhý znak tohoto jména „叔重“, je jeden ze čtyř znaků „孟仲叔季“, které ukazují pořadí věků mužů ve stejné generaci toho rodu.

Biografie z kroniky pak píše oficiální adresu matřiky. 許慎 je z města 召陵 v prefektury 汝南. 汝南 je název prefektury 郡 a podle historického zápisu jí patřilo 37 měst(osad). Jedno z měst je 召陵. Bylo na místě zhruba 100km na jihojihozápadu od města 開封(Kaihó) v prefektuře 鄆城(Enžó) v provincii 河南(Kanan).

„五經無双許叔重“

Charakterem byl 許慎 hodný a spolehlivý, od mládí znal dokonale knihy 經書(Keišo) a vždy jej uctíval mladší kolega 馬融(79 – 166), který byl známý v pozdějších dobách jako vědec.

馬融 napsal k hodně knihám 經書 vysvětlující knihy, a když jednou chystal vysvětlivky ke knize „春秋左氏伝(Šunžú saši den)“ a podíval se na tehdy rozšířené vysvětlivky k ní od autorů 賈逵(Ka Ki) a 鄭衆(Tei Šú), řekl : „pan 賈 vysvětluje detailně, ale ne zeširoka a pan 鄭 vysvětluje zeširoka, ale ne detailně. Když už existují vysvětlivky jak detailně napsané, tak napsané zeširoka, co bych k nim mohl přidat?“. Nakonec nenapsal vysvětlivky a pouze porovnal 三伝(Sanden, tři varianty kroniky 春秋, jsou to „公羊伝(Kujó den), 穀梁伝(Kokurjó den) a 左氏伝) a shromáždil rozdíly mezi nimi. Takový příběh lze číst v jeho biografii z kroniky.

---

² 服虔(Fuku Ken), jeden z velikánů konfucianismu v období 後漢, se jmenoval v dětství 重 a měl 字 „子慎(Šišin)“. Dali mu 字 asi stejně z podobnosti významu dvou znaků. V klasice je také, třeba v knize „呂氏春秋(Rjóši šunžú)“ části „孟冬紀節喪“ je napsané, že pohřeb je „místo, kde si hodní rodiče a děti vzájemně dělají 慎“ a k tomu je vysvětleno tak : „慎 znamená 重(vážit)“. To také ukazuje blízký vztah mezi těmito dvěma znaky.

賈逵 z tohoto příběhu byl učitelem 許慎. Jinak řečeno, 馬融 hodnotil učitele 賈逵 jenom slovem „精而不博(detailní, ale ne zeširoka)“, ale učena 許慎 uctíval vždy jako obdivuhodného člověka.

Takového 許慎 tehdejší lidé obdivovali slovem „五經無双許叔重“, takto napsané v jeho biografii.

五經 znamená 5 knih 經書, což je „易經(Eki kjó)“, 詩經(Ši kjó)“, 書經(Šo kjó)“, 禮記(Rai ki) a 春秋, o nich si tehdy mysleli, že je v nich napsána základní idea, aby žili správně jako lidé. Říkali, že je člověk, jehož znalost těchto 5 knih je tak velká, že se nelze srovnat s nikým jiným na světě. 無双 znamená, že s nikým nelze srovnat a je nejlepší ze všech. Nejlepšímu bojovníkovi s nikým nesrovnatelnému se říká „国士無双(Kokuši musó)“. Toto slovo lze najít ve svazku „淮陰侯伝(Waiinkó den)“ z kroniky „漢書“, což je biografie 韓信, který je známý tím příběhem, že prošel mezi nohama, ale potom bylo přijato do hry 麻雀(Mádžan) a díky tomu se i v Japonsku stalo známým slovem.

Tady probereme hodnocení „五經無双許叔重“ detailněji. To je slovo, kterým tehdejší lidé (v originále je 時人(Džidžin))chválili vynikající znalost 許慎, ale v kronice jsou často citována slova, kterými lidé ze stejné doby chválili vynikající charakter nebo velké zásluhy různých lidí. Teď je nazveme „時人評語(Džidžin hjógo)“, ale když analyzujeme tato 時人評語, lze poznat, že všechna mají společnou zvláštnost.

時人評語 v kronice „後漢書“

Osoba s jménem 馮豹(Fú Hjó), jehož 字 bylo 仲文(Čúbun), byl nenáviděn nevlastní matkou a jednou jí byl málem otráven. Přesto on hluboce uctíval tu nevlastní matkou, a proto lidé z jeho oblasti obdivovali jeho úctu k rodičům a „v jeho rodišti se díky tomu říkalo : „道德彬彬馮仲文““(ze svazku „馮豹伝“).

戴遵(Tai Džun), pradědeček 戴良(Tai Rjó) z města 汝南, jehož 字 bylo 子高, byl bohatý člověk a rád rozdával lidem, rád pomáhal lidem a živil doma vždy 300 – 400 cizích lidí, a proto „tehdy o něm říkali lidé: „關東大豪戴子高““(ze svazku „逸民伝(Icumin den)“, biografie „戴良伝“)

楊政(Jó Sei), jehož 字 bylo 子行(Šikó), z oblasti 京兆(Keičó) měl znalost knih různých 經書 v čele s knihou „易經“, a proto „se říkalo v oblasti hlavního města : „說經鏗鏗楊子行““(ze svazku „儒林伝“, biografie „楊政伝“)

Také lze najít 時人評語 v biografii 賈逵, učitele 許慎. 賈逵 byl 8 尺(Šaku) 2 寸(Sun) vysoký (tehdejší 尺 bylo zhruba 23 cm, takže 8 尺 2 寸 bylo 189 cm), ale od malička se pořád

učil a neznal skoro nic o světě, „a proto o něm všichni konfuciáni říkali, : „問事不休賈長頭““(長頭 znamená asi dlouhá hlava, ze svazku „賈逵伝“).

Rýmování v 時人評語

Můžeme najít v kronice „後漢書“ další 時人評語, ale když se na ně detailně podíváme, poznáme, že jsou vytvořeny tak, aby se rýmovaly.

道德彬彬馮仲文 彬 hin / bīn ⇔ 文 bun / wén

關東大豪戴子高 豪 gau / háo ⇔ 高 kau / gáo

說經鏗鏗楊子行 鏗 kau / kēng ⇔ 行 kau / xíng

問事不休賈長頭 休 kiu / xiū ⇔ 頭 tou / tóu

Znaky označené ○ se rýmují a připsal jsem po tom zvuky znaku v Japonsku a zvuky současně čínštiny. Když je seřídíme vedle sebe, jasně je vidět, že se rýmují čtvrtý a poslední znak³.

Když řekneme rýmování, představujeme si většinou literární díla například básně, ale v Číně se používá rýmování v mnohem větším okruhu, například :

上有天堂、下有蘇杭。

Na hoře je 天堂 a dole jsou 蘇 a 杭(Na nebesích je ráj a na zemi jsou krásná místa například města 蘇州(Sošú) a 杭州(Kóšú)).

je používané i v takovém každodenním mluvení. Ve výše uvedeném případě se rýmují znaky 堂(táng) a 杭(háng), které mají stejnou část zvuk „-áng“. Rýmující se výrazy mají docela dobrý rytmus, jsou příjemné pro uši a lépe se říkají. Hodně 時人評語 z kroniky „後漢書“ bylo vytvořeno tak, aby se příjemně poslouchalo a říkalo, stejně jako dnešní reklamní heslo.

³ Ukážu podle knihy „廣韻(Kóin)“, do které zvukové skupiny patří rýmující se znaky všech veršů.

彬 上平 17 „真“	文 上平 20 „文“
豪 下平 6 „豪“	高 stejně jako 豪
鏗 下平 13 „耕“	行 下平 12 „庚“
休 下平 18 „尤“	頭 下平 19 „侯“

Rýmování 時人評語 ke 許慎

時人評語, kterým chválili 許慎, bylo :

五經無[○]雙[○]許叔重

Pokud platí rýmování v 時人評語 i v jeho případě, musí se rýmovat čtvrtý znak 雙(sau) a poslední znak 重(čou).

Ale co se těch dvou znaků týče, není to tak jednoduché. Protože se podle systému rýmování, který obvykle používali pozdější Číňané (takzvaný systém rýmování podle „廣韻 (Kóin)“, což je 中古音(Čúko on, hlásky pozdějšího starověku) viz str. 253), nerýmují tyto dva znaky.

Znak 雙(shuāng) patří podle 中古音 ke skupině „江(Kau)“, což je čtvrtá z 上平声(Žóhjó sei), ale znak 重(chóng, zhòng) má dvě možnosti tónu, buď je 平声 nebo 去声. Pokud si vybereme z těch 平声, měl by patřit ke skupině „鐘(Šou)“, což je třetí ze 上平声. Skupina 江 a skupina 鐘 mají stejně koncový nosní zvuk „-ng“, ale před ním mají jinou samohlásku, 江 má „-a“ a 鐘 má „-u“. V systému rýmování podle 中古音 je stanoveno, že tyto dva zvuky se nesmí používat smíchané.

Ale rozvíjelo se studium o zvukovém systému 上古音(Žóko on, hlásky raného starověku), který je starší než 中古音, a odhalovalo se postupně, jak fungoval 上古音, díky tomu bylo prokázáno, že se ve skutečnosti rýmovaly i tyto dva znaky. Patřily do skupin, které mají stejné rýmovací zvuky. Důkazem toho je báseň „南山(Nanzan)“ z knihy „詩經“ část 國風(Koku fú, z toho 齊風(Sai fú)). V druhé části této básně je toto :

葛履五[△]兩、冠綉雙[○]止、魯道有[△]蕩、齊子庸[○]止、既曰庸止、曷又從[○]止。

Bot z 葛 je 5, šňůry z koruny visí 2, cesty oblasti 魯(Ro) jsou 蕩, 齊子 to používá, když se už používá, tak se musí podrobit.

Rýmování této básně je trochu složitě, nejdříve se rýmují 兩 z prvního verše a 蕩 z třetího (označeno △) a kromě toho se rýmují 雙 ze druhého, 庸 ze čtvrtého a 從 ze šestého verše (označeno ○). 庸(yōng) a 從(cóng), které se v této básni rýmují s 雙, patří v rámci 中古音 skupině 鐘 stejně jako nahoře uvedený 重(chóng), a proto lze říct, že znaky 雙 a 重 z fráze „五經無雙許叔重“ se také rýmovaly podle výslovnosti starých dob (podle analýzy staré výslovnosti od 段玉裁(Dan Gjukusai) patří tyto dva znaky 9. skupině z 17. Tu analýzu uvedu až na str. 258). To znamená, že „五經無雙許叔重“ bylo vytvořeno rýmováním, aby se řeklo dobře.

Styl „〇〇無双“

Už jsem výše napsal, že slova „無双“ z „五經無双“ je výraz, kterým chválí, že je nejlepší z nejlepších v nějaké oblasti, ale 時人評語, který vypadá „〇〇無双 kdosi“, najdete v kronice „後漢書“ následujících 5 včetně 許慎.

[ze svazku 丁鴻伝] 丁鴻(Tei Kó), jehož 字 je 孝公(Kókó), při schůzi v budově 白虎觀 (Bjakkó kan) předvedl vynikající výkon při svém projevu, a proto „ho tehdejší lidé chválili a řekli : „殿中無双丁孝公““.

[ze svazku 荀淑伝] 荀淑(Džun Šuku) z oblasti 潁川(Eisen) měl 8 dětí, které lidé chválili, že jsou jako 8 draků, z těch byl jednoznačně nejlepší šestý syn 荀爽(Džun Só), jehož 字 bylo 慈明(Džimei). A proto „o něm v oblasti 潁川 říkali, : „荀氏八龍、慈明無双““.

[ze svazku 文苑(Bun'en) · 黄香伝] 黄香(Kó Kó) z oblasti 江夏(Kóka) ztratil matku v 9 letech, ale přes potíže studoval se srdcem, které touží po zemřelé matce, a dokázal mít dobré studijní výsledky, a proto „ho v oblasti kolem hlavního města chválili a říkali, : „天下無双、江夏黄童““.

[ze svazku 方術(Hódžucu), biografie 任文公伝] 任文公(Džin bunkó) byl vynikajícím věštcem. Kdysi předpověděl při velkém suchu, že přijde záplava, a opravdu přišlo tak moc, že zaplavily řeky v provincii 益州(Eki-šú), a proto „ho lidé z 益 chválili a říkali, : „任文公、智無双““.

K těm čtyřem je ještě [ze svazku 儒林, biografie 許慎伝] o 許慎 „五經無双許叔重“.

U všech těch pěti 時人評語 lze najít znak, který se rýmuje se znakem 双. Když je ukážu vedle sebe, lépe to poznáte.

殿中無双丁孝公   公   kou / gōng

荀氏八龍、慈明無双   龍   rjou / lóng

天下無双、江夏黄童   童   tou / tóng

任文公、智無双   公   viz nahoře

五經無双許叔重

Znak „双“ se tady rýmují se znaky „公“, „龍“, „童“ a „重“, které podle 中古音 patří buď skupině 東, první ze 上平声, nebo skupině 鐘 třetí ze 上平声.

Styl „五經〇〇“

Když hledáme výrazy, kterými chválili jednotlivce za zásluhy, týkající se 五經, nalezneme 4 případy v kronice „後漢書“ včetně 許慎. Ukážeme je :

[ze svazku 魯丕伝] 魯丕(Ro Hi), jehož 字 bylo 淑陵(Šuku Rjó), byl považováno za jednoho z nejlepších konfuciánců a když přednášel v oblasti 趙(Čó), pořád měl více než 100 učňů, a proto „ho v oblasti 關東(Kantó) chválili a říkali, : „五經復興魯淑陵““.

[ze svazku 周挙伝] 周挙(Šú Kjo) , jehož 字 bylo 宣光(Senkó), byl od mládí známý svou všestrannou znalostí a byl uctíván tehdejšími konfuciány, a proto „o něm v oblasti kolem hlavního města říkali, : „五經縱橫周宣光““.

[ze svazku 逸民(Icumin),biografie 井丹伝] 井丹(Sei Tan), jehož 字 bylo 大春(Daišun), studoval od mládí ve škole 太学(Taigaku) a věděl dokonale o 五經, a proto „o něm v oblasti kolem hlavního města říkali, : „五經紛綸井大春““. (slovo 紛綸(Funrin) znamená, že má širokou znalost⁴)

A také [ze svazku 儒林・許慎伝] o 許慎 „五經無双許叔重“.

Tyto 時人評語 ukážeme vedle sebe a podívejme se, jak to vypadá s rýmováním.

五經復興魯淑陵	興 kjou / xīng	陵 rjou / líng
五經縱橫周宣光	橫 kwau / héng	光 kwau / guāng
五經紛綸井大春	綸 rin / lún	春 šun / chūng
五經無双許叔重		

Jak na první pohled poznáte, tady se také rýmují čtvrtý a sedmý znak u všech. To znamená, že se vybíralo jednotlivé slovo, kterým chválili, jak velké zásluhy mají každý jedinci, jinak řečeno 2 znaky pod slovem 五經, omezeně tak, aby se jeho druhý znak rýmoval s posledním znakem celé věty.

Vezmeme-li jako příklad 周挙, o něm je napsáno hodnocení, že co se týče 五經, byl 縱橫 (Žúó = uměl dělat, co chtěl), ale to, že byl on chválen tímto slovem, bylo asi z toho důvodu, že se znak 橫 může rýmovat se znakem 光 z 宣光, což bylo jeho 字. A proto tato tři slova „紛綸“, „縱橫“ a „無双“ z nahoře uvedených příkladů (復興 má jiný význam, tak tady oddělíme) byla

⁴ Toto slovo „紛綸“ je používáno jako znamenající rozházenou situaci třeba v textu „封禪書“ od autora 司馬相如(Šiba Sódžo) nebo v básni „東都賦(Tóto fu)“ od autora 班固, ale tady bych to chápal jako slovo s významem široké znalosti.

vybrána kvůli rýmování a mezi těmito slovy asi nebylo pořadí, které určuje podle toho, kdo jak byl vynikající.

Znovu „五經無双許叔重“

V svazku „儒林伝“ z kroniky „後漢書“ cituje hodnocení tehdejších lidí o 許慎: „五經無双許叔重(co se týče 五經, bezkonkurenčně nejlepší)“. Ale to, že bylo vybráno slovo 無双 na hodnocení zásluh 許慎, bylo z toho důvodu, že se jeho druhý znak může rýmovat s druhým znakem z 叔重, což bylo 字 toho 許慎. A proto by rozhodně nebylo možné, že by mu říkali: „五經無双許叔重“, i když mají stejný význam. Také kdyby jeho 字 neměl ani znak 重 ani jiný znak se stejnou rýmovací částí, například kdyby jeho 字 bylo „叔勤“ na základě toho, že je napsané v knize „說文解字“, že 慎 je 勤, určitě by mu lidé neříkali: „五經無双許叔勤“.

Tímto však nechci snížit hodnocení 許慎. Výše jsem napsal jenom to, co máme vědět všeobecně o 時人評語, což je hodnocení od lidí stejné doby. Myslím si, že i když je napsané v kronice „後漢書“ o zásluhách 許慎, že je 五經無双, není dobře tomu věřit hned stoprocentně bez ověřování. Hodnocení člověka se má provést teprve poté, co se zhodnotí objektivně jeho zásluhy, a nesmíme být klamáni „reklamním heslem“.

A proto musíme začít objektivním zkoumáním jeho zásluh, abychom správně hodnotili 許慎. Takovým způsobem můžeme prokázat, že 許慎 byl opravdu vědcem, který byl 五經無双. Než to začneme zkoumat, podívejme se na jeho kariéru.

Úřednická kariéra 許慎

Vraťme se znovu ke kronice „後漢書“ a zkusme sledovat jeho biografii. Dále máme přemýšlet o tom, jakou práci měl ve skutečnosti, ale o tom nelze moc zjistit. Později bylo provedeno obrovské množství studia jeho hlavního díla „說文解字“, ale o samotné jeho osobě a kariéře je jenom pramálo provedené práce.

V biografii je napsáno, že se 許慎 stal nejdříve „郡功曹“. V období „漢“ bylo území rozděleno do dvou skupin, první patřily oblasti 郡(Gun) a 県(Ken), které vládl přímo císař, a druhé vládli králové nebo knížata. 郡 a 県 ve skutečnosti spravovali úředníci jmenovaní ústřední vládou, v 郡 to byli 守(Šu, guvernér), 丞(Džó, zástupce) a 尉(I, vojenský vedoucí) a v 県 byli 令(Rei, guvernér ve velkém 県), 長(Čó, guvernér v malém 県) a také 丞 a 尉. Úředníky nižší kategorie, kteří pracovali na místních úřadech, přijali guvernéri a 功曹(Kósó) byla jedna z takových pozic. Jeho hlavní úkol bylo zkoumat práci ostatních úředníků a zaznamenat,

možná kdybychom přeložili jeho funkci do dnešního jazyka, bylo by to třeba „勤務評定担当官“, což znamená „hodnotitel práce“. Každopádně se 許慎 nejdříve stal úředníkem 功曹 v prefektuře 汝南郡(Džonan gun).

Doporučen za 孝廉(Kóren)

Časem byl 許慎 „doporučen za 孝廉“. Tehdy ještě nebyl systém zkoušek „科挙(Kakjo) a přijímání nových úředníků na centrálních úřadech jediné záleželo na doporučení schopných lidí od guvernérů na venkově. To doporučení fungovalo tak, že podle několika stanovených kategorií, například 賢良(Kenrjó, chytrý a dobrý), 方正(Hósei, správné chování), 直言(Čokugen, nelhat) atd. a určeného počtu guvernérů doporučovali vládě schopného člověka odpovídající kategorie. Z těch kategorií byla 孝廉 považována za důležitou.

孝廉 označuje člověka, který uctívá své rodiče a má čisté chování. 許慎 byl právě doporučen na tuto kategorii a dostal se do úřednického světa v centrále.

Úřednická kariéra poté

Kdo byl doporučen za 孝廉, se nejdříve stal 朗官(úředník, který hlídá v noci v paláci) a pak byl jmenován na příslušnou pozici v centrále nebo na venkově. Ale jeho biografie z kroniky „後漢書“ píše o 孝廉, hned po té píše jenom :

再遷除涑長、卒于家

byl znovu přemístěn(再遷) na pozici guvernéra prefektury 涑. Zemřel doma.

再遷 znamená druhé přemístění pozice. 除 znamená jmenovat na nějakou pozici. Odebrat dosavadní pozici a dát novou, a proto se používal ten znak 除. 涑 ze slova 涑長 je název prefektury kategorie 県 (blízko dnešního 靈璧県(Reiheki-ken) v provincii 安徽(Anki)) a stal se tamním guvernérem. To je dnešní 県知事(Kenčidži, guvernér prefektury). 卒于家 na konci proti tomu, že 卒官 znamená smrt v době, kdy ještě pracoval, znamená, že zemřel doma ve svém rodišti poté, co odešel z práce, jinak řečeno po ukončení kariéry. Podle biografie se 許慎 po druhém přemístění stal guvernérem prefektury 涑, potom rezignoval z té funkce a zemřel v rodišti, ale neříká biografie nic o pozici, na kterou byl 許慎 nejdříve jmenován.

説文上表(Secumon žóhjo) od 許沖(Kjo Čú)

Z biografie z kroniky „後漢書“ se můžeme dozvědět o jeho životě jenom přibližně. Ale existuje jiný dokument, který jeho život popisuje trochu detailněji. To je „上表文(žóhjóhun,

dopis adresovaný císaři)⁵“, který napsal jeho syn 許沖 ve vládě při věnování knihy otcem napsané „說文解字“. Zhotovení knihy „說文解字“ bylo v roce 12 éry 永元(Eigen, 100), ale věnování bylo až v roce 1 éry 建光(Kenkó). Asi 20 let využíval na opravování a zdokonalování. Tehdy 許慎 ležel kvůli nemoci, a proto přes svého syna věnoval „說文解字“.

V tom 上表文 píše 許沖 o svém otci : „故太尉南閣祭酒慎“⁶. Podle toho můžeme říct, že v době věnování knihy už 許慎 byl bývalý 太尉南閣祭酒“. Ale o tom vůbec nepíše kronika „後漢書“. Možná tato byla první jeho umístěná pozice. Teď zkusme zjistit, jaká byla tato pozice.

Pozice 太尉南閣祭酒

Podle názvu je jisté, že patří úřadu 太尉府(Taii fu). To byl úřad, který se zabývá vojenskými záležitostmi a vyšetřováním velkých korupčních případů, a jeho vedoucí 太尉 byl tak vysoce postavený, že se mu říkalo spolu dalším dvěma 司徒(Šito) a 司空(Šikú) „三公(Sankó), a byl jeden z nejvyšších poradců císaře týkajících se státní politiky. Další slovo 南閣(Nankó) asi stejně jako 黃閣(Kókó) označuje místo pro ty 三公. V svazku „礼志(Reiši)“ z kroniky „宋書(Sódžo)“ je napsané, že od dávné minulosti byla brána k pokoji císaře malována červeně a pro 三公 se používala žlutá barva, protože jsou o trochu níže než císař.

Další 祭酒 je slovo, které označuje vedoucího oddělení úřadu, stejně tak, jak se rektorovi státní univerzity(国子監(Kokušikan)) říkalo „国子監祭酒“. Jako staré použití tohoto slova můžeme citovat z vysvětlivky od 胡広(Ko Kó) k řádku 博士(Hakuši) ve svazku „百官志(Hjakukanši) z kroniky „統漢書(Šoku kandžo).

Pozice úředníka, které mají ve svém názvu 祭酒, jsou všechny první pozice vedoucího. Vysvětlivka od 胡広 říká, že pozice se slovem 祭酒 jsou všechny nejvyšší pozice ve své oblasti práce. Shrňme-li to, co jsem napsal výše, lze říct, že pozice 太尉南閣祭酒 patřila úřadu 太尉府, řídila jeho skutečné fungování a za to byla zodpovědná.

Podle svazku „百官志“ z kroniky „統漢書“ na úřadě 太尉府 byl umístěn 1 太尉,vedoucí úřadu, 1 „長史(Čóši)“, zástupce, 24 „掾史属“ a také 23 „令史“ a „御属“, úředníků nižší kategorie. Mezi nimi nelze najít pozici 太尉南閣祭酒, ale podle analýzy uvedené výše, asi odpovídá pozici zástupce 長史. Protože má ve svém názvu slovo 祭酒, nemůže to být nízká pozice jako 令史(Reiši) apod. Ale na druhé straně kdyby to byl samotný vedoucí úřadu 太尉, mělo by být o tom

⁵ Tento 上表文 lze najít na konci knihy „說文解字“ hned po autorově předmluvě od 許慎.

⁶ Existuje varianta, která má tuto větu tak : „故太尉南閣祭酒“, ale teď se podrobím opravě textu provedené 段玉裁 a dalšími.

určitě napsáno v jeho biografii. Název 太尉南閣祭酒 nelze najít v žádné historické knize, ale kdyby byl jiný název toho 長史, bylo by pochopitelné, že se neobjeví v žádné historické knize.

Pořadí pozic, na kterých byl 許慎 jmenován

Kdyby byl 太尉南閣祭酒 jiný název 長史, byl by jeho roční plat 1000 石(Seki). Na druhé straně pozice 涇長, na kterou byl jmenován podle svazku „儒林伝“, byla vedoucí malé prefektury na venkově, a proto bylo její roční plat 300 石.

Pokud nebylo něco neobvyklého třeba snížení pozic, můžeme si myslet, že byli normálně přemísťováni z pozic s nižším platem na pozice s vyšším. A proto bychom měli pochopit, že i 許慎 byl přemístěn z pozice 涇長 na pozici 太尉南閣祭酒 na úřadě 太尉府 v hlavním městě. Podle „儒林伝“ byl 許慎 „znovu přemístěn na pozici 涇長“. Tak tedy jaká byla pozice před 涇長, jinak řečeno jeho první pozice? To bohužel musím říct, že nelze zjistit⁷.

Shrneme-li dosud zjištěné údaje, když 許慎 byl 功曹 v prefektuře 汝南郡, byl doporučen za 孝廉 a dostal se na centrální úřad. Jeho první pozice není známa, ale časem „byl znovu přemístěn na pozici 涇長“ a pak se přemístil na úřad 太尉府. Nevíme, kdy rezignoval na tuto pozici, ale při věnování knihy „說文解字“ císaři (v roce 121) 許沖 o svém otci řekl „故太尉南閣祭酒“, a proto je jasné, že tehdy byl už po ukončení kariéry. V „儒林伝“ je také napsané, že „zemřel doma“, tak asi zůstal v rodišti a zemřel bez návratu do úřednického světa⁸.

---

⁷ Co se týče první úřednické pozice 許慎, někteří ve své práci tvrdí, že to byla 太尉南閣祭酒 a odhadují, že to byla pozice 閣下令史 s roční výplatou 100 石, kterou lze najít v knize „百官志“ v rámci úřadu 太尉府. Ale nelze si myslet, že pozice se slovem 祭酒 byla 令史, která měla roční výplatu pouze 100 石, a nepřidám se k té teorii. O tomto bodu a další kariéře 許慎 si přečtete mou práci „Jeden výzkum o biografii 許慎“(v časopise „未名“ č. 5., 中文研究会 univerzity 神戸), ve které jsem psal detailněji než v této knize.

⁸ Důležité práce o životě 許慎 jsou například „許君事蹟考(Kjokun džiseki kó)“ od autora 巖可均(Gen Kakin), „許慎伝漏略(Kjošin den rórjaku)“ od autora 錢大昕(Sen Taikin), „許君年表(Kjokun nenpjó)“ od autora 陶方琦(Tó Hóki), „許君疑年録(Kjokun gi nenroku)“ od autora 諸可宝(Šo Kahó) atd. a všechny lze číst v knize „說文解字詁林(Secumon kaidži korin)“ horním svazku od editora 丁福保(Čó Fukuho).

Úřednická kariéra 許慎

功曹 v prefektuře 汝南郡

↓ (doporučen za 孝廉)

朗官 v hlavním městě

↓ (první přemístění)

_____ (první pozice)

↓ (druhé přemístění)

涑長(guvernér malé prefektury na venkově)

↓

太尉南閣祭酒(na úřadě 太尉府)

|

(ukončení úřednické kariéry a návrat do rodiště)

↓ (věnování knihy „說文解字“ císaři)

卒于家(smrt)

Rok narození a smrt 許慎

Zjistit, kdy se 許慎 narodil a zemřel, také je zcela komplikované. V biografii z kroniky „後漢書“ není nic napsané, ani nám nepomůže 上表文 od 許冲. Akorát co se týče roku jeho smrti, nám dává šanci jméno, které se objeví nečekaně ve svazku „西南夷伝(Seinan'i-den) z kroniky „後漢書“. 西南夷 jsou menšiny v západních a jižních oblastech, jedna z nich byla 夜郎国(Jaró-koku), která je známá ostudným příslovím „夜郎自大(Jaró džidai)“, a v jejím zápisu je :

桓帝時、郡人尹珍自以生於荒裔、不知禮儀、乃從汝南許慎、應奉受經書、圖緯、學成、還鄉里教授、於是南域始有學焉。

Za vlády 桓帝(Kantei) se 尹珍(In Čin) z prefektury narodil v necivilizované oblasti a nezná zdvořilost, a proto se učil 經書 a 圖緯(Zui) pod 許慎 a 應奉(Ó Hó) v 汝南. Po naučení se vrátil do rodiště a učil, od té doby v jižní oblasti poprvé začalo existovat učení.

Císař 桓帝 byl 10. císař dynastie 後漢 a byl na trůně od 147 do 167. V jeho době z daleka přišel do Číny z 夜郎国, protože se styděl za to, že se narodil v necivilizované oblasti a nezná zdvořilost, a učil se od 許慎 a 應奉 knihy 經書 a 圖緯(záhadné knihy proroctví). 應奉 byl otec toho 應劭(Ó Šó), o kterém jsem psal v minulé kapitole(str. 41) a stejně jako 許慎 pocházel

z prefektury 汝南. Ten nahoře uvedený příběh má zajímavý význam o vědecké práci 許慎, ale když ho používáme jenom proto, abychom zjistili, kdy žil 許慎, lze říct, že žil alespoň do doby, kdy byl císařem 桓帝 (147 – 167). Jak jsem napsal výše, zhotovení knihy „說文解字“ bylo v roce 100 a její věnování v roce 121, takže lze říct, že i poté ještě několik desítek let žil.

Kromě toho nemáme žádné stopy jeho života, hlavně co se týče roku narození. Vytvořili několik teorií vědci z období 清(Šin), ale nejsou dostatečně důvěryhodné a lze tvrdit pouze to, že 許慎 žil někdy od 1. století do 2. století.

Druhá polovina biografie

Dosud jsme sledovali život 許慎 z venkovních bodů, ale je samozřejmé, že pro nás jsou důležitější jeho vědecké zásluhy. Teď přečteme druhou polovinu—je to jenom několik desítek znaků – analyzujeme jeho vědecké práce. V biografii je napsáno :

慎以五經傳說臧否不同、於是撰為五經異義、又作說文解字十四篇、皆傳於世。

Co se týče 五經, už jsem napsal, ale jsou to knihy, které napsali v dávné minulosti svatí, a proto jsou krátké, přesto v sobě mají hluboké podstaty života. Je opravdu těžké číst takové knihy, a proto pozdější chytří lidé napsali svoje chápání těch knih 經書. Tomu se říká „伝(Den)“ nebo „解(Kai)“⁹. „説(Secu)“ je záhadné chápání věcí, týkající se 經書 a asi ukazuje v jeho době rozšířené knihy 緯書(図緯 z citací nahoře).

Mezi chápání těch 五經 bylo zamíchané správné a nesprávné. „臧“ ze slova „臧否不同“ v originále znamená „dobrý a správný“ (=善). Proto 許慎 napsal „五經異義“, aby všem ukázal správná chápání těch 五經 a také napsal „說文解字“. „皆傳於世“ z konce biografie znamená, že všechny ty knihy existují v současné době, ale to bylo tehdy, kdy byla napsána kronika „後漢書“ a „五經異義“ je už ztracená a můžeme vidět pouze texty citované v jiných knihách.

---

⁹ V knize „博物誌(Hakubucu ši)“ od autora 張華(Čó Ka), která je citována v knize „北堂書鈔(Hokudó šošó)“ svazku 95, se píše: „聖人制作曰經、賢人著述曰伝、因記訓曰詁、因章句曰注(Tomu, co vytvořil svatý, se říká 經. Tomu, co napsal moudrý, se říká 伝. Pokud je napsané na základě 記訓, tomu se říká 詁. Pokud je napsané na základě 章句, tomu se říká 注)“, a také v citaci v knize „太平御覽(Taihei gioran)“ svazku 608 je : „聖人制作曰經、賢人著述曰伝、曰章句、曰解、曰論、曰説(Tomu, co vytvořil svatý, se říká 經. Tomu, co napsal moudrý, se říká 伝. Říká se 章句. Říká se 解. Říká se 論. Říká se 説)“.

Vysvětlující kniha od 許慎 ke knize „淮南子(Enandži)“

V biografii jsou uvedeny jenom tyto dvě knihy, ale 許慎 napsal také komentáře ke knize „淮南子“. „淮南子“ redigoval 劉安(Rjú An), král území 淮南(Wainan), a v ní jsou vykládané různé věci od přírody například hvězdy, jak jsem už citoval na straně 10, po lidském světě dokonce, jak se má žít (známý příběh „塞翁馬“ je také v ní), takové něco jako encyklopedie.

To, že napsal k té „淮南子“ vysvětlivky, mu asi hodně pomohlo při psaní knihy „說文解字“, ale tyto vysvětlivky ani skoro nelze vidět. Poté, co se později rozšířily vysvětlivky od 高誘 (Kó Jú) k „淮南子“, vysvětlivky od 許慎 se časem ztratily ve vysvětlivkách od 高誘. Existuje několik prací, které se snaží vytáhnout z těch vysvětlivky napsané 許慎¹⁰, ale stejně je jenom zlomek původních.

Pálení knih 焚書 v období 秦(Šin)

Tak se vraťme k jedné z jeho hlavních knih „五經異義“. Protože tehdy byla chápání 五經 v situaci „臧否不同“, napsal ji 許慎, aby spravil tu situaci. Ale pročpak situace kolem chápání nebyla v pořádku? Když tu otázku nevyjasníme, nemůžeme správné pochopit, proč 許慎 napsal „說文解字“, ale abychom to dokázali, nejdříve se musíme dívat na největší problém v studii 經書, což je konfrontace mezi školami 古文(Kobun) a 今文(Kinbun).

Ted' se zabýváme pálením knih provedeným prvním Císařem dynastie 秦. 焚書(Funšo) je doslova spálit knihy a vyhodit, ale na druhé straně měl nejen význam řízení myšlenek, ale také útisk slova.

焚書 navrhoval 李斯(Ri Ši), o kterém jsem psal v minulé kapitole(str. 20 – 22) jako o autorovi učebnice „蒼頡篇(Soukecu hen)“ a vynálezci písma 小篆(Šóten). V roce 34 za vlády prvního Císaře dynastie 秦(213 př.n.l.) konfuciánci v pozici 博士官(Hakasekan) chválili feudální systém a zároveň nepřímo kritizovali systémem vládnutí 郡県制(Gun ken sei), proti nim stál 李斯 a řekl: „ted' svět je sjednocený, zákony jsou opravené a přišla dobrá doba, kdy si lidé mohou vybrat práci a naplno ji vykonávat. Přesto ti hloupí konfuciáni nezkoumají dnešní svět, ale pradávny a kritizují dnešní. Když je necháme, důstojnost vlády bude jen klesat“. Následovně navrhl.

---

¹⁰ Knihy, ve kterých jsou shromážděny vysvětlivky od 許慎 ke knize „淮南子“, jsou „淮南鴻烈集解(Wainan kórecu šúkai)“ od autora 劉文典(Rjú Bunten), „淮南旧注校理(Wainan kjúccú kóri)“ od autora 吳承仕(Go Šóši) atd. Avšak existuje teorie, která tvrdí, že vysvětlivky od 許慎 dříve určitě existovaly, ale jsou úplně ztraceny a dnešní vysvětlivky ke knize „淮南子“ napsal jenom 高誘(v knize „四庫提要(Šiko teijó)“).

Žádám, abychom spálili všechny historické knihy, které nejsou o historii 秦. I když nejsou ve funkci 博士官, pokud mají ve světě knihy „詩“, „書“ a od 百家, všechny musí přinést k 守尉(Šui, guvernér prefektury 郡 a 県) a hromadně je spálíme. Pokud někdo schválně diskutuje o knihách „詩“ nebo „書“, ten dostane trest smrti. Toho, kdo kritizuje dnešní svět ve srovnání s dávným, zlikvidujeme i s rodinou. Úředník, který o tom ví, ale nehlásí to, dostane stejný trest. Pokud je nespálí během 30 dnů po vyhlášení toho zákona, dostane tetování a pošleme ho na nucené práce. To, co nemusí odstranit, jsou knihy týkající se medicíny, léků, věštění a rostlin. Pokud se chce učit zákon, udělej úředníka učitele.

To byl začátek notoricky známého 焚書. Podstata návrh 李斯 je taková, že z knih o historii se nechají pouze dějiny 秦, obyčejní lidé, kteří mají knihy „詩經“, „書經“ apod., musí je odevzdat na úřadech a úřady je spálí. Kdo diskutuje o knihách „詩經“ nebo „書經“, dostane trest smrti. Ten zákon neplatí pro praktické knihy o lékařství, věštění a zemědělství. Takový byl její obsah.

Tady si musíme dávat pozor na to, že 焚書 platilo pouze pro knihy, které neměl někdo ve funkci 博士官, jinak řečeno knihy v soukromém vlastnictví, a neplatilo to pro knihy, které měli 博士官, což byli profesori státní univerzity 秦. To znamená, že ne všechny knihy konfucianismu například „詩經“ a „書經“ byly spáleny. Ale každopádně bylo zakázáno mít takové knihy v soukromém vlastnictví, a proto asi 焚書 byl nesmírně velký úder pro knihy konfucianismu.

Knihy 經書 psané 今文(Kinbun)

Časem přišlo období 漢, když skončila nejistá bouřlivá situace po vzniku dynastie, vláda zrušila řízení knih podle dynastie 秦 a začal hledat knihy i v soukromém vlastnictví. Když se hledala kniha „書經(dříve se říkalo pouze „書“, také „尚書(Šóšo))“, která popisuje, co a jak žili legendární císaři ze staré doby, zjistilo se, že ji má stařec 伏生(Fuku Sei) ve městě 齊南(Seinan). 伏生 byl 博士官 v období 秦. Jak jsem už napsal, i konfuciánské knihy mohli uchovat v rámci práva 博士官. Ale tehdy mu už bylo přes 90, tak ho nemohli pozvat do hlavního města. Vláda k němu nakonec poslal 臯錯(Čó So, také se psalo 晁錯 i 朝錯), aby se od něj učil.

Text „書經“, který schoval 伏生, už tehdy měl několik desítek kapitol ztracených a zůstalo pouze 29 kapitol. Podle takového textu učil 伏生 v oblasti 齊 a 魯, ale ten text byl

napsaný stylem 隸書, který se používal v období 漢, a proto se říkalo tomu textu „今文尚書 (Kinbun Šóšo). 今文 znamená dnešní psací styl písma.

Kromě „書經“ se objevovaly další a další knihy a jejich školy, které byly tajně zachovány přes 焚書. „易“ je kniha o věštění, tak původně ani nepatřila ke knihám, které museli spálit, ale co se týče knihy „詩經“, začaly být známé školy 齊詩(Seiši),魯詩(Roší) a 韓詩(Kanši). Co se týče „禮“, školy 高堂生(Kó Dósei) z oblasti 魯 a jeho učni 戴德(Tai Toku) a 戴聖(Tai Sei). „春秋“ školy 公羊伝(Kujó den) a 穀梁伝(Kokurjó den). Tyto školy používaly na přednášky text napsaný 隸書, jinak řečeno 今文, a proto se jim říkalo „今文学“. Za vlády císaře 武帝(Butei) v období 前漢 stanovil 董仲舒(Tó Čúdžo) konfucianismus za státní náboženství a byla vytvořena pozice 博士官, která má na starost oficiálně sdělovat jeho studium, ale na těch pozicích byli jmenováni všichni vědci patřící ke škole 今文.

Objev knih 經書 napsaných 古文(Kobun)

Avšak potom byly nalezeny knihy napsané 古文, který je starší styl písma než 隸書. Těmto knihách se říká „古文經(Kobun kei)“ oproti „今文經“. Na nich byl použit styl písma 古文, který lze najít i dnes v knize „說文解字“

O objevu 古文經 je následující příběh.

恭王(Kjó ó, píše se také 共王) 餘(Jo) král oblasti 魯, který byl syn císaře 景帝(Kei tei), rád opravoval palác. Jednoho dne, aby rozšířil svůj palác, rozbil bývalý dům 孔子(Kóši), v tom domě ve zdi se objevila hromada knih napsaných starým písmem (samozřejmě tehdejší knihy byly napsané na dřevěných nebo bambusových kusech), když 恭王 vstoupil dovnitř, byla slyšet odněkud nějaká hudba. 恭王, který se začal bát, zastavil přestavbu. Tehdy objevené knihy 經書 prý schovali konfuciáni v oblasti 魯 do zdi bývalého domu 孔子, aby se vyhnuli spálení knih 焚書 a aby je odkázali dalším generacím.

Tento příběh lze číst v různých dokumentech¹¹, například v biografii objevitele těch knih krále 恭王(ve svazku „景十三王伝(Kei žúsanó den)“ z kroniky „漢書“). Mají rozdíl třeba

---

¹¹ O objevu knih 經書 v 古文 napsané v každých dokumentech následovně:

Ve svazku „景十三王伝“ z kroniky „後漢書“ je : „(魯)恭王初好治宮室、壞孔子旧宅以広其宮、聞鐘磬琴瑟之声、遂不敢復壞、於其壁中得古文經伝(Král 恭王 z oblasti 魯 dříve rád opravoval palác a jeho pokoje. Chtěl rozbít bývalý dům 孔子 a rozšířit svůj palác. Slyšel zvuky 鐘磬 a 琴瑟. Už nikdy ho dál nerozbil. Vevnitř zdi toho domu našel knihy 古文經伝)“.

Ve svazku „芸文志“ z kroniky „後漢書“ je o knize „尚書(Šóšo)“ napsané : „武帝末、魯共王壞孔子宅、欲以広其宮、而得古文尚書、及礼記、論語、孝經凡数十篇、皆古字也。共王往入其宅、聞鼓琴瑟鐘磬之音、於是懼、乃止

v tom, které knihy se objevily, ale podstatou toho příběhu je, že se objevily ze zdi bývalého domu 孔子 staré knihy 經書, které schovali před hrozbou 焚書. V to, že byla slyšet nějaká hudba, ze druhé poloviny se nedá věřit, ale to, že se objevilo hodně dřevěných či bambusových kusů ze zdi, není nemožné. Například v období 西晋(Sei šin) se objevila ve starém hrobu kniha „竹書紀年(Čikušo kinen)“ a další, a také před několika desítkami lety se objevilo v jeskyni 千仏洞(Senbucu dó) v 敦煌(Tonkó) v pohraniční oblasti hodně buddhistických textů¹².

劉向(Rjú Kjó) a 劉歆(Rjú Kin)

Bylo to za vlády císaře 成帝(Sei tei, 32 – 7 př.n.l.), kdy začaly mít velký význam knihy 經書 napsané v stylu 古文. V roce 3 éry 河平(Kahei, 26 př.n.l.) 成帝, který litoval, že jsou knihy

---

不壞(Koncem éry císaře 武帝 rozbil král 共王 z oblasti 魯 dům 孔子. Protože chtěl rozšířit svůj palác. Takto získal knihu „尚書“ v 古文 a také knihy „礼記“, „論語“, „孝經“ celkem několik desítek svazků, všechny byly napsané 古字. Když 共王 vstoupil do toho domu, slyšel zvuky 鼓,琴瑟 a 鐘磬. Tak se toho bál a přestal už další demolicí“.

Ve svazku „楚元王伝“ z kroniky „後漢書“ je biografie 劉歆 a tam píše, : „及魯恭王壞孔子宅、欲以為宮、而得古文於壞壁之中、逸礼有三十九、書十六篇(Až král 恭王 z oblasti 魯 rozbil dům 孔子, protože chtěl tímto rozšířit svůj palác. Takto získal z rozbité zdi knihy v 古文. Byla ztracená 礼 s 39 svazky a 書 se 16)“.

V předmluvě knihy „說文解字“ je, : „壁中書者、魯恭王壞孔子宅、而得礼記、尚書、春秋、論語、孝經(Co se týče knih v zdi, král 共王 z oblasti 魯 rozbil dům 孔子 a tímto získal knihy „礼記“, „尚書“, „春秋“, „論語“ a „孝經“).

Ve svazku „正說篇“ z knihy „論衡“ je : „至孝景帝時、魯共王壞孔子教授堂以為殿、得百篇尚書於墻壁(Až za vlády císaře 景帝 král 共王 z oblasti 魯 rozbil posluchárnu 孔子, aby vybuodoval svou budovu. Ze zdi kolem ní získal knihu „尚書“ se 100 svazky)“ a také ve svazku „案書篇“ je : „春秋左氏伝者、蓋出孔子壁中、孝武皇帝時、魯共王壞孔子教授堂以為宮、得佚春秋三十篇、左氏伝也(Kniha „春秋左氏伝“ byla nalezena ze zdi 孔子. Za vlády císaře 武帝 rozbil král 共王 z oblasti 魯 posluchárnu 孔子, aby vybuodoval svůj palác a ztracenou knihu „春秋“ s 30 svazky získal. To byla varianta 左氏伝)“.

V předmluvě od autora 孔安国(Kó Ankoku) knihy „尚書“ je : „至魯共王好治宮室、壞孔子旧宅、以広其居、於其壁中得先人所蔵古文虞夏商周之書、及伝論語・孝經、皆科斗文字、王又升孔子堂聞金石絲竹之音、乃不壞宅(Až král 共王 z oblasti 魯 rád opravoval palác a jeho pokoje. Chtěl rozbít bývalý dům 孔子 a rozšířit svoje bydlení. V jeho zdi získal knihy z období 虞, 夏, 商, 周 a také knihy „論語“ a „孝經“, které vlastnili lidé ze starých dob. Všechny byly napsané písmem 科斗文字. Při vstupu do domu 孔子 také slyšel zvuky 金石 a 絲竹, a proto už dál nerozbil dům)“.

¹² V roce 2 éry 太康(Taikó, 281) v období 西晋(Sei šin), když 不準(Fu Džun) z prefektury 汲郡(Kjúgun, v provincii 河南) vykopal hrob krále 襄王(Žó ó) z dynastie 魏(Gi), z toho hrobu se objevila hromada bambusových desek v množství několika desítek vozů. Mezi nimi bylo i hodně knih, které do té doby vůbec nebyly známe, například „竹書紀年(Čikušo kinen)“ a „穆天子伝(Boku tenši den)“, obě dvě jsou dodnes zachovány. Detaily o objevu lze číst v kronice „晋書(Šindžo)“ svazku 51 „束皙伝(Soku Seki den)“.

Také začátkem minulého století bylo nalezeno překvapivě obrovské množství buddhistických, konfuciánských textů a dalších dokumentů z malé jeskyně 千仏洞 v 漠高窟(Bakukó kucu) blízko města 敦煌. Tyto byly schovány v jeskyni před vojenskou kalamitou při vpádu státu 西夏(Seika) do města 敦煌 v 11. století.

ztraceny, dal pokyn 陳農(Čin Nó), aby hledal knihy schované v soukromém vlastnictví, a také třem lidem v čele s 劉向 ve funkci 光祿大夫(Kóroku taifu, poradce císaře), aby kontrolovali knihy v paláci. 劉向 a spolu po kontrole každé knihy vytvořili její obsah a shrnutí a pak je věnovali císaři. Z těch přehledů knih, které tehdy vytvořili, udělali potom knihu „別錄 (Becuroku)“ a částečně je dodnes zachována.

劉向 však zemřel, než ta práce byla zkompletována, jeho syn 劉歆 dostal pokyn a zhotovil práce po svém otcevi. Při tom 劉歆 roztřídil hromadu knih a vytvořil knihu „七略(Šiči rjaku)“, která je první katalog knih v Číně. Tato „七略“ byla potom základem svazku „芸文志 (Geimon ši)“ z kroniky „漢書“.

劉向 a jeho syn byli, jak lze poznat podle příjmení, členi císařského rodu dynastie 漢. Byl potokem 劉交(Rjú Kó) krále oblasti 楚(So), který byl nejmladší bratr 劉邦(Rjú Hó) zakladatel dynastie 漢 a jeho otec 劉德(Rjú Toku) byl správcem císařského rodu a měl vliv na rozhodnutí o nástupce císaře. 劉向 také jako člen císařského rodu přál klid kolem císaře, a proto upozornil císaře dopisem 上表文, že rod císařovny (říká se 外戚(Gaiseki)) má příliš velkou moc, ale jeho syn 劉歆 už nebyl tak věrný a pomáhal 王莽(Ó Mó), aby převzal císařskou moc.

Spor mezi školami 古文 a 今文 nebyl na úrovni rozdílu stylu psaného písma, ale používané texty se lišily. Jinak řečeno šlo o principy, jak má vládnout. Na příklad „春秋“ jedna z 經書 byla původně kronika státu 魯(kde se narodil 孔子) a její text vypadal nezajímavě, třeba „kolikátý měsíc roku kolika se stalo.....“. K němu připsal 孔子 a cpal do malého rozdílu ve výrazu hlubokou myšlenku(微言大義(Bigen taigi)), a pak ji začali studovat jako důležitou knihu. To, co vysvětluje knihu „春秋“, jinak řečeno „傳“, jsou 3 hlavní varianty. Jsou to „公羊傳“, „穀梁傳“ a „左氏傳“. První dva jsou napsané 今文 a „左氏傳(zkráceno 左傳)“ napsaná 古文. „公羊傳“ a „穀梁傳“ mají tendenci důkladně zkoumat samotné výrazy a tímto se snaží najít opravdovou myšlenku autora 孔子. Oproti tomu „左氏傳“ cituje různé příběhy a přes ty příběhy se snaží, aby vyšla na povrch podstata knihy „春秋“. Proto lze říct, že jsou knihy podle úplně jiné filozofie.

Škola 金文学 a škola 古文学 používaly úplně jiné varianty textů stejné knihy, jak reprezentativně ukážou školy o knize „春秋“. Jinak řečeno rozdíl mezi nimi nebyl v chápání jednotlivých slov ve stejném textu, ale v základní filozofii, a byl tak obrovský, že rozdělil do dvou skupin celý konfucianismus.

Zakladatelem té školy 古文学 byl 劉歆. On miloval knihu „春秋左氏傳“ napsanou v 古文, kterou našel při kontrole všech knih v paláci, prohloubil její studium a vyvíjel jiné a nové

chápání než dosavadní konfucianismus. Jeho studium bylo přijato jako něco čerstvého, škola po něm postupně upevňovala svou pozici a časem se stala hlavním proudem studia 經学 v období 後漢.

五經博士(Gokjó hakase) a 今文学

Za vlády císaře 武帝 zaujímal konfucianismus pozici státní vědy a byly založeny pozice vědeckého úředníka¹³, který oficiálně přednáší konfucianismus. To byl 五經博士, ale byli jmenováni na pozici 博士 pouze vědci, kteří vystudovali podle knih napsaných 今文. Ale konfucianismus, který se stal státní vědou, začal být ve společnosti považován za způsob, jak se stát úředníkem, a začal se odchylovat od čistého vědeckého světa. Ten, kdo se učil 經書 od úředníka 博士 a měl dobrý výsledek, se mohl stát snadno úředníkem. To, že byla věda přímo spojena s reálným úspěchem a ziskem, byl možná osud jako státní věda. Ale když věda zapomene své poslání a stane se strojem pro kariéru, i úředníci 博士(učitelé) se začali nadšeně prát o ortodoxnost a nastala situace, že se mezi nimi rozšířilo krátkozraké sektářství.

Vzestup školy 古文

V situaci, že státní věda rovná se škola 今文, kterou lze považovat za arteriosklerózu vědců, 劉 tvrdil, že 經書 napsané v 古文 sdělují správněji to, co skutečně chtěl 孔子. To bylo přijato ve společnosti jako nová věda s čerstvou atmosférou¹⁴.

Na druhé straně v politické sféře pečlivě pěstoval svou moc 王莽 z rodu císařovny. 王莽, který získal za vlády císaře 平帝(Heitei) do rukou skutečnou moc, věnoval pozornost na čestnost školy 古文 a jejího vedoucího 劉歆 jako vedoucí vědu literárního světa a povyšoval ho na zodpovědnou pozici. Poté v době nadvlády 王莽 převládla škola 古文 ve světě státní vědy školu 今文. Byly založeny pozice úředníků 博士, kteří přednášeli o knihách napsaných v 古文, například „書經“, „毛詩(Moš, varianta knihy „詩經“ v 古文)“, „春秋左氏傳“ atd. a pak měla svého úředníka 博士 kniha „周礼(Šurai).

---

¹³ Obvykle se říká, že pozice 五經博士 byla založena v roce 5 éry 建元(Kengen) za vlády císaře 武帝, ale existuje teorie, která tvrdí, že už byla za vlády 文帝. O tom je napsané detailně v knize „兩漢學術考(Rjókán gakudžucu kó)“, (nakladatelství 筑摩書房(Čikumašobó)) v kapitole „漢初の博士“(str. 29—42).

¹⁴ Co se týče rozvoje a vzestupu vědy 古文学 zásluhou zakladatele 劉歆, je docela užitečné vysvětlení od pana 日原利国(HIBARA, Tošikuni). Viz třeba jeho práci „儒教の国教化(儒教 státním náboženstvím)“ (str. 89—121) z knihy „思想史(dějiny myšlenek)“, 3. svazku série „中国文化叢書(Čúgoku bunka sóšo)“ od nakladatelství 大修館(Taišúkan).

王莽 převzal vládnoucí moc dynastie 漢, založil novou dynastii, kde se nasadil ve funkci císaře, a nazval nový stát „新(Šin). Jeho založení státu byl ve skutečnosti lstivý a jasný státní převrat, ale snažil se, aby to vypadalo zvenku jakoby podle starého příběhu(禪讓(Zenžó)), že v dávném světě svatý císař 堯(Gjó) uvolnil trůn svatému 舜(Šun). Proto 王莽, který založil novou dynastii a chystal se vybudovat nový stát, potřeboval nějakou teorii, která prokáže, že jeho založení bylo správné. Na to využil 王莽 právě knihy 經書 napsané v 古文.

Objevení knihy „周礼“

Říká se, že 王莽 kladl při řízení nového státu dynastie 新(Šin) důraz obzvláště na knihu „周礼“. To je kniha, ve které je napsaný systém řízení úředníků v období 周, ale nebyla známa její existence, než ji teprve našel 劉歆 a je to 礼 napsaná v 古文.

Jak si občas 孔子 otevřeně mluví o touze po státu 周¹⁵, pro konfuciány byla ideální doba v období 周 a snažili se, aby se vrátili do období 周 na politické straně apod. Systém řízení úředníků z ideální doby je napsané v knize „周礼“, a proto 王莽, který porazil dynastii 漢, hledal principy svého vládnutí právě v této knize „周礼“. Tím, že se vrátil právě do doby, kterou konfuciáni považovali za svatou, chtěl ustavit ortodoxnost své vlády.

V době, kdy začala škola 古文 získávat převahu nad školou 今文, byly umístěny uprostřed knihy „春秋左氏伝“ a „周礼“. Spor mezi školami 古文 a 今文, který byl původně o chápání knih na základě rozdílů používaných textů v rámci jedné filozofické školy konfucianismu, se povýšil přes spor o pozici státní vědy na spor o principy řízení na úrovni vládnutí státu.

Věda 經学 v období 後漢

Dynastie 新 založena 王莽 měla životnost jenom 15 let krátkých a dynastii 漢 obnovil 劉秀(Rjú Šú, pozdější císař 光武帝(Kóbu tei)), potomek rodu 劉 z období 前漢. Od té doby je období dynastie 後漢.

後漢, jež porazila 王莽 a jeho příznivce, kteří se řídili knihami 古文經, si musel vybrat na pozici státní vědy školu 今文. Proto byli jmenováni na pozice 博士官 vědci ze školy 今文

---

¹⁵ Například, v svazku 八佾(Hačiicu) je : „子曰、周監於二代、郁郁乎文也、吾從周(Pan učitel řekl: „když se dívám na 周 za vlády dvou králů, ach, to je 文. Já se rozhodně podrobím 周“)“, také v svazku „述而(Džucudži)“ : „子曰、甚矣吾衰也、久矣吾不復夢見周公(Pan učitel řekl : „Už jsem úplně oslabený, už dlouho jsem neměl ani sen o vévodovi 周公)“.atd.

stejně jako v období 前漢. Ale koncem období 前漢 byla škola 今文 v situaci jako arterioskleróza a byla týrána a dost oslabena proudem vedením 王莽 a 劉歆. Na druhé straně škola 古文, i když byla použita jako nástroj pro převrat státu, už začala fungovat i bez podpory 王莽 a vytvořila svou vědeckou strukturu. Škola 古文 při politické změně, zániku vlády 王莽, nedostala vlivy a postupně nakládala vědecké výsledky.

Škola 今文, která se vrátila na pozici státní vědy, a škola 古文, která zůstala na pozici vědy v soukromém sektoru, i když měli pokročilé vědecké úspěchy, měly čím dál tím tvrdší souboj. Ale už se tentokrát netýkalo politické sféry a byl to čistě vědecký spor. V době, kdy se zrovna vracel mír, se konala velká konference, kde diskutovali vědci obou škol. To byla konference v budově 白虎觀(Bjakko kan) za vlády 章帝(Šó tei, ne trůně 76 – 88).

Konference v budově 白虎觀

白虎觀 je název budovy, která byla v císařském paláci období 後漢. 章帝, třetí císař dynastie 後漢, v listopadu roku 4 éry 建初(Kenšo, 79) vydal hlášení a shromáždil tam vědce a všechny úředníky, aby diskutovali před očima císaře o rozdílech obou škol v chápání knih 五經 a sám stanovil rozsudek. Tomu se říká konference v 白虎觀. Na této konferenci byli samozřejmě úředníci v pozici 博士 také další úředníci od nejvyšších civilních i vojenských až po studenty na státní univerzitě a tehdy známí konfuciáni 丁鴻(Tei Kó, viz str. 53), 樓望(Ró Bó), 成封(Sei Hó), 桓郁(Kan Iku), 班固(Han Go) a také 賈逵(Ka Ki) učitel 許慎 se zúčastnili diskuze. Výsledky této diskuse napsal 班固 knihu „白虎通德論(Bjakko cútoku ron, zkráceno 白虎通)“. Výsledky, co lze přečíst v knize „白虎通“, jsou všestranně přijaty teorie školy 今文¹⁶, ale také nesmíme nevsimnout, že se už škola 古文 tak moc vyvíjela, že v státem připravené konferenci dokázala soupeřit jako rovnocenný soupeř se školou 今文, která ujímala pozici státní vědy.

賈逵, učitel 許慎

Jeden z vědců, kteří se zúčastnili této konference v 白虎觀 ze školy 古文, byl 賈逵. Že byl vysoký člověk, už jsem napsal(str. 50), ale jeho 字 bylo 景伯(Keihaku) a byl potomkem 賈誼(Ka Gi), který byl známým literátem za vlády císaře 武帝 v období 前漢. Pocházel ze známého rodu.

---

¹⁶ V konferenci v 白虎觀 vyhrála škola 今文 ve formálních stranách, ale ve skutečnosti škola 古文 měla převahu. O této konferenci píše pan 日原利国 : „Uznali pozici školy 今文, zároveň změnili její teorie, aby byly skoro totožné jako teorie ze školy 古文, ta konference ukázala jenom přechodnou situaci“ a výsledkem toho „byly naladěny teorie obou škol a pokoušeli se vytvořit sjednocenou teorii pro vládnutí“(str. 110 nahoře zmiňované knihy).

Jeho otec 賈徽(Ka Ki) byl také vědcem školy 古文 a naučil se přímo od 劉歆 knihy „左氏伝“ a „周礼“. 賈逵 se naučil všechno po otci a od mládí prý uměl z paměti knihy „左氏伝“ a „五経“.

I když se učil podle školy 古文, také uměl „穀梁伝“ napsanou v 今文. 賈逵 byl přímý vědecký potomek po 劉歆 zakladateli školy 古文, ale v jeho době začal eklekticismus obou škol. Asi to byl také důvod, proč 賈逵 uměl „穀梁伝“.

To, že se 許慎 učil pod vedením 賈逵, není napsané v biografii 許慎, ale v 上表 od syna 許冲 je napsané :

臣父故太尉南閣祭酒慎、本從逵受古学、

Otec 慎, bývalý 南閣祭酒 na úřadě 太尉, se původně pod vedením 逵 učil vědu 古学 (Kogaku).

a také :

慎博問通人、考之於逵、作說文解字、

慎 se ptal široko znalců, přemýšlel o těch na základě, co ho učil 逵 a napsal knihu „說文解字“

podle těch vět je to jasné¹⁷, že se 許慎 učil pod vedením 賈逵.

Obsahy knihy „五経異義“

V pozadí toho, proč 許慎 napsal knihu „說文解字“, byl nahoře uvedený spor mezi školami 今文 a 古文 o chápání knih 経書. Jinak řečeno věta z jeho biografie „五経傳説臧否不同“ popisuje tuto situaci. Knihu „五経異義“ napsal s účelem, aby si vybíral správnou teorii z různých teorií obou škol a vytvořil z nich sjednocenou teorii jako celek.

Tato kniha „五経異義“ je už ztracena a už nelze vědět, jak ta kniha opravdu vypadala, ale jak budu psát později detailněji, velký vědec 鄭玄(Žó Gen) z období 後漢 proti ní napsal knihu „駁五経異義(Baku gokjó igi)“, občas jsou z obou knih spolu citované v jiných knihách a díky tomu můžeme vědět alespoň částečně, jaký obsah měla kniha „五経異義“. Ukážu několik příkladů¹⁸.

---

¹⁷ Také z toho, že když 許慎 cituje v knize „說文解字“ teorii předchozí vědců, necitoval pod skutečným jménem 賈逵, ale 賈侍從説, což je příjmení s názvem pozice jako úředník, je jasné, že se 許慎 učil pod vedením 賈逵.

¹⁸ Jedna z knih, ve kterých jsou shromážděny a zkoumány citované věty v jiných knihách z knihy „五経異義“ je kniha „五経異義疏証(Gokjó igi sošó)“ a je vytištěna v „皇清経解“.

O věku, kdy se má oženit císař

Abych uvedl příkladový rozdíl v chápání 經書, měl bych asi vstoupit do velice komplikovaného systému chování ve starověku. Ale tady bych citoval co nejpochoptelnější příklad.

Svatba je důležitá událost v životě. Navíc když se jedná o císařovu, je velká státní, a proto ve starověké Číně bylo stanoveno úplně detailní pravidlo a v rámci toho byl stanoven věk, kdy má mít svatbu. V knize „五經異義“ je o tom také napsané, tak tu část cituji¹⁹:

異義、人君年幾而娶。今大戴禮說、男子三十而娶、女子二十而嫁、天子已下及庶人同禮。又左傳說、人君十五生子禮、三十而娶庶人禮也。謹案舜生三十不娶、謂之鰥、禮文王世子曰、文王十五生武王、武王有兄伯邑考。故知人君早昏、所以重繼嗣。

„異義“ se ptá, v jakém věku se mají králové lidí oženit. V knize „大戴禮“ v 今文 říká, : „muži se mají oženit v 30 a ženy se mají vdát v 20. Od císaře po obyčejné lidi všichni to mají dělat stejně“. Také v knize „左傳“ je : „rodit syna v 15 je správné pro krále lidí, oženit se v 30 je pro obyčejné lidi“. Když o tom důkladně přemýšlím, 舜 se i 30 let po narození neoženil, tomu se říká 鰥, a ve svazku „文王世子“ z knihy „禮“ říká, : „文王 rodil v 15 武王, 武王 měl staršího bratra 伯邑考“, a podle toho víme, že se králové oženili dříve, protože si vážili mít svého nástupce.

Začíná otázkou, v jakém věku se mají králové ženit. 許慎 o tomto tématu cituje dvě knihy 經書 a analyzuje. První je kniha „大戴禮記(Datai reiki)“ a druhá „春秋左氏傳“.

Knihy „大戴禮記“ patří škole 今文 a napsal ji 戴德(大戴) za vlády 武帝 v období 前漢 na základě sbírání správné lidské chování ve starověku. Z této knihy si vybíral 戴聖(小戴) správné a takto prý vznikla dnešní kniha „禮記“. V této „大戴禮記“ je určen věk svatby pro muže 30 a ženy 20 a říká, že to platí stejně i pro krále i obyčejné lidi.

Na druhé straně v knize „春秋左氏傳“, patřící 古文, říká, : „rodit dítě v 15 je pro krále správné. Oženit se v 30 je pro obyčejné lidi“. (Tato věta však není v dnešní „左傳“)

Proto 許慎 důkladně přemýšlí. Pradávný svatý 舜 byl svobodný i v 30 a proto mu říkali „鰥(Kon, vdovec). V svazku „文王世子(Bun ó seiši)“ z knihy „禮“ (ne z dnešní „禮記“, ale z „大戴禮記“) je napsané, : „král 文王 (z dynastie 周) rodil syna krále 武王, ale ten 武王 měl už staršího bratra 伯邑考“ (to znamená, že měl 文王 prvního syna dříve. Podle jedné teorie to bylo v 13.)

---

¹⁹ Je to citovaný v knize „毛詩“ vysvětlivce k básni „標有梅“ z části „召南“.

Z toho můžeme vědět, že se králové ožení dříve (než v 30). Protože pro ně je důležité mít svého nástupce.

To bylo to, co je napsané v knize „五經異義“. Lze poznat, jak se snaží důkladně analyzovat, aby našel správnou odpověď z toho, že je rozdíl mezi knihami o tom, v jakém věku se mají císaři oženit.

O 位牌(Ihai, deska se jménem zemřelého)

Z pravidel, co jsou stanovena v rámci obřadů, jsou považovány za nejvíc důležité náboženské obřady, z těch obzvláště obřad, který se týká mauzolea předků. Proto o tom obřadu v mauzoleu byla stanovena pravidla úplně detailně. Následovně cituji z knihy „五經異義“ část, týkající se 位牌, který se postaví na mauzoleu.

(甲) 異義、論語哀公問主於宰我。宰我答夏后氏以松、夏人都河東宜松也、殷人以柏、殷人都亳宜柏也、周人以栗、周人都澧鎬宜栗也。

(乙) 異義、今春秋公羊說、祭有主者、孝子之主繫心。夏后氏以松、殷人以柏、周人以栗。古周礼說、虞主用桑、練主以栗、無夏后氏以松為主之事。許君謹案、從周礼說、論語所云謂社主也。鄭氏無駁、從許義也。

(甲) v knize „異義“ je : „v knize „論語“ je napsané, : „vévoda 哀公 se ptal 宰我 na desku 主. 宰我 odpovídá, že rod 夏后氏 na to používal borovici, protože lidé z 夏 umístili hlavní město v oblasti 河東(Kató) a tam dobře rostla borovice. Lidé z 殷 na to používali dub, protože lidé z 殷 umístili hlavní město v 亳 a tam dobře rostl dub. Lidé z 周 na to používali kaštan, protože lidé z 周 umístili hlavní město v 澧鎬 a tam dobře rostl kaštan.““

(乙) v knize „異義“ je : „teorie knihy „春秋公羊“ od 今 říká, že v obřadu je „主“ a toto 孝子 spojuje srdce, rod 夏后氏 na to používal borovici, lidé z 殷 na to používali dub a lidé z 周 na to používali kaštan. Teorie knihy „周礼“ od 古 říká, že se při 虞 používá na 主 morušovník a při 練 se používá na 主 kaštan. Není tam to, že rod 夏后氏 na to používal borovici. Pan 許 si myslí, že si musí vzít teorii knihy „周礼“ a to, co je napsané v knize „論語“, jde o 主 v svatyni místního boha. Pan 鄭 nebyl proti, protože souhlasil s tím, co napsal 許.

Tato citace se skládá ze dvou citovaných částí. První část (甲) je citována v knize „太平御覽(Taihei gyoran)“ svazku č. 531 a (乙) je citované v knize „正義(Seigi, správné

významy) napsané k „礼記“ svazku „祭法(Saijó)“, ale z toho, že jejich obsahy jsou skoro totožné, lze říct, že jsou pravděpodobně citované ze stejného odstavce v knize „五經異義“. Následovně vysvětlím oba dva dohromady²⁰.

V knize „論語“ je část, kde se ptal vévoda 哀公(Ai kó) z 魯(Ro) 宰我(Saiga), učně 孔子, na „主(Šu)“. 主 se říká také 木主(Bokušu) a je to 位牌. 宰我 odpověděl na tuto otázku, : „v období 夏(Ka) se vyrábělo 主 z borovice. Protože 夏 měl hlavní město v oblasti 河東(Kató) a tam byly dobré podmínky pro borovice. V období 殷 se používal dub a v období 周 kaštan, to bylo proto, že v jejich hlavních městech byly dobré podmínky pro růst dub resp. kaštan.

Tento příběh lze najít v svazku „八佾(Hačiicu) v dnešní „論語“, ale vypadá takto:

●
哀公問社於宰我、宰我对曰、夏后氏以松、殷人以柏、周人以栗、

a také knize „太平御覽“ má znak „社“, ale teď podle uznávané teorie ho opravím na „主“ v citaci 甲.

V knize „春秋公羊伝“ ze školy 今文 je napsáno, že v obřadu je věc jménem 主 a 孝子(Kóši, dítě, které drží smutek po smrti rodičů) si vzpomíná díky této 主 na své zemřelé rodiče. (Tato 主) se prý vyrábělo v období 夏 z borovice, v období 殷 z dubu a v období 周 z kaštanu. (Avšak podle teorie z knihy „周礼(Šurai)“ ze školy 古文 (jako pravidlo pro 位牌) je stanoveno jenom, že se na to při obřadu pohřbení „虞(Gu)“ používá morušovník a při obřadu prvního výročního dne 練(Ren) se na to používá kaštan, a není vůbec věta „v období 夏 se vyrábělo ze borovice...“. Když si důkladně přemýšlel pan 許(慎), došel k závěru, že musíme souhlasit s teorií v knize „周礼“ a to, co je napsané v knize „論語“, jde o 位牌 ve svatyni místního boha (opravdu v knize „論語“ je napsané „社“, ale ne „主“, jak je citováno nahoře). To bylo vysvětlení o 位牌 v mauzoleu pro předky v knize „五經異義“.

Mimochodem „鄭氏(Tei ši)“ z věty na konci napsané „鄭氏無駁“ ukazuje 鄭玄(čte se tradičně Žó Gen), který je nejen v období 後漢, ale v celé historii vědy 經学 nejvýznamnější vědec. Tento 鄭玄 napsal v knize „駁五經異義“ svoje teorie, ve kterých vyjadřuje svůj nesouhlas s názory 許慎 v knize „五經異義“. Takže „鄭氏無駁、從許義也“ znamená, že s tím souhlasil i 鄭玄 a přijal názor 許慎.

---

²⁰ 段玉裁 cituje tyto dva druhy citace dohromady jako jednu ve vysvětlivce k znaku 祐 z radikálu 示 v knize „說文“ 1. svazek horní(8b). Viz str. 29 knihy „訓詁說文解字注(Kundoku Secumon kaidži čú)“ svazek 金冊(nakladatelství. 東海大学出版社)

Doba, kdy žil 許慎

Dosud jsem popsal zákulisí, jak 許慎 napsal knihu „五經異議“ a její obsah.

V době, kdy žil 許慎, už byl spor mezi školami 今文 a 古文 oddělen od politické sféry a konal se čistě na vědecké sféře. Škola 今文 měla převahu na konferenci v 白虎觀 a obsadila se natrvalo na pozici státní vědy, ale škola 古文 také vychovávala vynikající vědce jednoho za druhým a vyvíjela pozitivistickou vědu na základě studia o textech knih 經書.

許慎 se učil od 賈逵, který patřil škole 古文, a proto on sám patří též škole podle historie o 經学 a to není vůbec nepravdou. Ale 賈逵 dobře věděl o knize „穀梁傳“ ze školy 今文, i když patřil škole 古文, stejně se 許慎 nedíval na vědu školy 今文 jako na nepřátelskou vědu, aktivně přijal i teorie školy 今文, o kterých si myslel, že jsou vynikající. Když analyzujeme citované texty z knihy „五經異議“, můžeme najít případ, kde si vybral teorii školy 今文 ne školy 古文.

Doba už začínala směřovat od konfrontace k sjednocení. Věda 經学 v období 後漢 směřovala k eklektismu, které sjednotí školy 今文 a 古文 způsobem, že od každých přijme, co je správné, a vypustí, co je nesprávné. V takovém proudu hrála ta kniha „五經異議“ od autora 許慎 velkou roli.

Vyřešení konfrontace obou škol definitivně dokončil o trochu později velký vědec 鄭玄 (127—200), ale jeho základ byl důkladně připraven právě vědcem 許慎. Hodnocení o něm „五經無双許叔重“ ze svazku „儒林傳“ z kroniky „後漢書“ je naprosto správné.

„說文解字(Secumon kaidži)“ – systematické uspořádání písma a jeho způsob

Cíl psaní

V minulé kapitole jsem psal o studii 許慎(Kjo Šin) hlavně o jeho knize „五經異義(Gokjó igi)“. V této kapitole budu psát detailně o knize „說文解字“, což je jeho hlavní práce a hlavním tématem této knihy.

V biografii 許慎(str. 48), kterou jsem citoval v předchozí kapitole, bylo napsáno, že tehdy bylo chápání knih 經書(Keišo) v úplném zmatku, a proto 許慎 napsal knihu „五經異義“, aby vyřešil ten zmatek, a také napsal knihu „說文解字“. To znamená, že by motivace k psaní knihy „說文解字“ byla stejná jako u knihy „五經異義“, aby ukázal správné chápání knih 經書.

„文字者經芸之本“

Knih „說文解字“ má na konci autorovu předmluvu od 許慎(zkráceně se říká „許叙(Kjodžo)). V současnosti je běžné, že je předmluva na začátku knihy, ale dříve bývala na konci knihy a to, že autorova předmluva „太史公自叙(Taišikó džidžo)“ je umístěna na konci kroniky „史記(Šiki)“ od autora 司馬遷(Šiba Sen), je známý příklad. V té předmluvě 許叙 napsal 許慎 svůj pohled na písmo, cíl a způsob, jak napsal knihu „說文解字“, a nebo tehdejší literární situaci, a mohl by to být důležitý základ pro to, abychom báдали v jeho knihách. Je tam :

蓋文字者經藝之本、王政之始、前人所以垂後、後人所以識古、故曰、本立而道生、知天下之至噴而不可乱也。

Myslím si, že 文字 je podstata všech 經藝、základ vládnutí všech králů, způsob, jak lidé dřívější generace nechali vzor pozdější generaci, a také způsob, jak se dozvědí lidé pozdější generace o dřívější době. Proto se říká: „Po stanovení podstaty vznikne cesta, musí pochopit podstatu světa a nemají ji rušit“.

V ní lze číst pohled 許慎 na znaky. Když přeložím tu větu výše s doplněním původu citace, bude vypadat takto :

Když přemýšlím důkladně, písmo má být podstatou vědy (經芸) a také základem vládnutí králů. A také je prostředkem, kterým lidé z předchozích dob nechají vzor lidem následujících dob, (zároveň) je prostředkem, kterým se lidé z následujících dob dozvědí o lidech předchozích dob. Proto (v svazku „学而(Gakudži)“ z knihy „論語(Rongo)“) říká, :

„Po stanovení podstaty vznikne cesta“, a také (ve svazku „繫辭伝(Keidži den)“ z knihy „易(Eki)“) říká : „musí pochopit podstatu světa a nemají ji rušit“¹.

許慎 říká, že písmo je podstata 經藝. 經 samozřejmě označuje knihy 經書 a 芸(tento znak se u nás v Japonsku používá jako zjednodušená varianta znaku 藝, ale úplně jiný znak, který má výslovnost „un“ a význam kosit trávu. Používám však tento 芸, abych se vyhnul dalšímu zmatku) je také, jak je známo, že se 六經(Rikukei), do kterého patří knihy „易(Eki)“, „詩(Ši)“, „書(Šo)“, „礼(Rei)“, „樂(Gaku)“, „春秋(Šunžú)“, také říká 六芸(Rikugei), znak s významem knih 經書. Jinak řečeno, slovo 經芸 znamená 經学, což je věda týkající se knih 經書, a tehdy, když žil 許慎, věda se rovnala 經学, tak podstata 經芸 má být rovněž podstatou vědy.

經書 jsou knihy, v kterých jsou napsané principy lidského života, ale jsou také v podstatě napsané písmem. To znamená, že musí začít správným pochopením jednotlivých znaků, aby dokonale pochopil ty knihy. To byl právě jeho cíl, proč napsal knihu „說文解字“, ale jakým způsobem napsal knihu, aby splnil tento cíl? Následovně se podíváme na způsoby, které používal při psaní knihy „說文解字“.

---

¹ Tato věta je vytvořena na základě věty „言天下之至賾而不可惡也、言天下之至動而不可乱也“ ze svazku „繫辭上伝(Keidži džóden) z knihy „周易(Šúeki)“. Co se týče slova „至賾“, existuje varianta, kde píše 至噴 podle knihy „經典釈文(Keiten šakubun)“ a také v „正義“ je : „賾謂幽深難見“, tady na základě nich pochopil větu 許慎.

Základ pochopení významu znaků—小篆(Šóten)

Lidská etymologie vzniku znaků

Když lidé chtějí něco důrazně tvrdit, občas citují původ znaku nebo slova. Jako starý typický příklad lze uvést Platonovu filozofii, ale tento způsob se široce používal a používá bez ohledu na dobu a místo a mezi nimi je hodně teorií, které nelze brát vážně.

Kdysi když jsem se díval na televizi, ve zpravodajském pořadu se objevil jeden člověk, který tvrdil, že vynalezl úplně nový způsob snadného vydělávání. On pořád říkal, že kdo chce vydělávat hodně peněz, musí věřit jeho výkladu, a pak řekl, : „znak 儲 se píše, jako ten (者), kdo věří(信) tomu, co říkají(言) lidé(人), že?“. Aniž bych vám to detailně vysvětlil, poznali byste, že znak 儲 rozdělil do částí „人“, „言“, „者“ a také 信, což je „人“ a „言“ dohromady a vytvořil z toho svou teorii. Znak „儲(Čo)“ lze rozdělit jen do dvou částí „人“ s významem a „諸(Šo)“ s výslovností, mimo to on použil ve svém vysvětlení dvakrát část „言“, tak je jasné, že z etymologického hlediska je jeho teorie úplně nesmysl, ale možná ten, kdo to poslouchal, by mohl ve chvíli myslet, že by to tak mohlo být. Způsob na vydělávání, co on vykládal, jsem úplně zapomněl, ale jenom toto vysvětlení o znaku si dobře pamatuji.

Takové vysvětlení o znaku jako skoro hra případně může přesvědčit lidi. Ale tomu není dovoleno rozvíjet ve vědecké sféře, kde je žádána přesnost. Avšak v době, kdy žil 許慎, byl rozšířen takový způsob vysvětlení znaku z lidové etymologie i ve vědecké sféře.

Šíření nepravé, ale obecně přijaté teorie

Texty, ve které věřili vědci ze školy 古文(Kobun) včetně 許慎, byly nalezeny ve zdi při demolici bývalého domu 孔子. Vědci ze školy 今文(Kinbun) kritizovali, že ten příběh kolem objevu těch textů je nesmysl a nelze mu věřit. Tvrdili také, že knihy 古文經 vytvořili podvodně 劉歆 a spol. a texty napsané stylem písma 隸書(Reišo) jsou původní a mají v sobě opravdové myšlenky 孔子. Vytvořovali svoje teorie na základě tvarů znaků ve stylu 隸書. Takový postoj vědců ze školy 今文 a jejich teorie 許慎 tvrdě kritizuje.

諸生競逐說字解經誼、稱秦之隸書為倉頡時書、云父子相傳、何得改易、乃猥曰、馬頭人為長、人持十為斗、虫者屈中也。廷尉說律、至以字斷法。苛人受錢、苛之字止句也、若此者甚衆。皆不合孔氏古文、謬於史籀。俗儒量夫、翫其所習、蔽所希聞、不見通學。未嘗觀字例之條、怪舊藝詩而善野言、以其所知為祕妙、究洞聖人之微指。又見倉頡篇幼子承詔、因曰古帝之所作也、其辭有神僊之術焉。其迷誤不喻、豈不悖哉。

諸生 soupeří ve vysvětlení významu znaků a knih 經 a tvrdí, že 隸書 z období 秦 je písmo doby, kdy byl 倉頡, a říkají, že bychom ho mohli změnit, protože ho sdělovali od otce k synovi po generacích. Říkají nesmyslně, že člověk s koňskou hlavou je 長, člověk s 十 v ruce je 斗 a 虫 je ohnutý 中. Když 廷尉 vysvětluje zákon 律, došel tak daleko, že změnil význam zákonu kvůli znaku. „苛人 dostal peníze. Znak 苛 je 止句 dohromady“. Takových je opravdu hodně. Všechno neodpovídá 古文 od rodu 孔 a chybuje v písmu 史籀. 俗儒 a 畫夫 si hrají s tím, co se naučil, skrývají to, co zřídka poslouchají, a nedívají se na toho, kdo zná vědu. Dosud se nikdy nedívali na řady s vysvětlením znaku, pochybují o starých vědách a často vykládají hlouposti. Z toho, co znají, udělají něco tajuplného a tvrdí, že dosáhli dokonalosti v tom, co naznačovali svatí. Také když vidí větu „幼子承詔“ z knihy „倉頡篇“, říkají, že to vytvořil svatý císař ze starověku a v jejích výrazech lze najít kouzlo svatých mužů. Oni se mýlí a nepochopí pravdu, jak jsou protivní.(15. horní19a)

Citoval jsem docela dlouho, ale je tu vidět jednu situaci kolem chápání znaků v době, kdy žil 許慎, a proto následovně detailně budu vysvětlovat. Nejdříve hrubě přeložím.

Slovo 諸生(Šosei) na úplném začátku ukazuje vědce ze školy 今文. Ve větě těsně před touto citací je napsáno, jak se objevily knihy 古文經 a 許慎 nařiká nad situací, že vědci ze školy 今文 považují 古文經 za falešné, přestože jsou to opravdu pravé, oni zfalšují správné znaky, vytvoří z toho podivné znaky a svět je jich plný. Tyto 諸生 jako by soupeřili, vysvětlují významy znaků a knih 經書 a tvrdí, že písmo 隸書 z období 秦(Šin, říká se, že 隸書 vytvořil 程邈(Tei Baku) z období 秦) je právě písmem doby, kdy vytvořil znaky 倉頡 a protože ho sdělili od otce synovi po několik generací, proč bychom jej mohli změnit? Navíc nesmyslně říkají: „člověk, který má koňskou hlavu, je 長(Čó). Člověk má v ruce 十(Žú), to je znak 斗(To). Znak 虫(Čú) je znak 中(Čú) s ohnutým koncem, apod.“ I úředníci 廷尉(Teii), kteří se starají o vězení, vysvětlují dokonce zákon pomocí etymologie znaků a vysvětlují o zákoně „苛人受錢(Kadžin džusen)“, že se znak 苛(Ka) skládá ze znaků 止 a 句. Takových nesmyslných vysvětlení je opravdu hodně, ale všechno neodpovídá textům 古文, které byly nalezeny ve zdi bývalého domu rodu 孔 ani 籀文(staré písmo, které údajně vytvořil 太史籀(Taišičú) z období 周(Šú)). Ale ti sprostí konfuciáni a venkované se zabývají tím, co se sami naučili, a schovávají pravdu, kterou lze málokdy slyšet, kvůli tomu ani nemají způsob, jak najít někoho, kdo je opravdovým znalcem správné vědy. Oni nikdy neviděli správné vysvětlení o znacích, pochybují o správné

vědě a podporují teorie nevědeckého původu, navíc říkají o své znalosti, že je tajuplná a v ní mají hlubokou podstatu svatých.

Také oni říkají, že protože je v knize „倉頡篇“ věta „幼子承詔(Jóši šóšó), tuto knihu tvořil císař ze starověku a v jejích výrazech je skryto kouzlo svatých. Úplně se mýlí a nepochopí pravdu, ach, jsou tak nesmyslní.

Teď se podívejme detailně z toho překladu na „etymologické“ vysvětlení znaků, které bylo tehdy docela rozšířeno.

馬頭人為長

Jako tehdy typická vysvětlení znaků 許慎 uvedl znaky „長“, „斗“, „虫“, „苟“. Teorie „馬頭人為長“ je vymyšlena z toho, že se píše znak „長“ v 隸書 „長“, přestože se píše v 小篆 „𠄎“. Znak „長“ podle vysvětlení od 許慎 má být tak :

𠄎 久遠也、从兀从匕、亾声、兀者高遠意也、久則變化、[𠄎 亾]*者到亾也、

長 znamená „久遠“, podle 兀 a podle 匕, výslovnost má 亾. 兀 má význam „高遠“, je to dlouho, a proto se bude měnit, [𠄎 亾]* je převrácený znak 亾.(9. dolní 32b)

*vevnitř 𠄎 (rovný konec svislého tahu) je 亾, dole také.

Znak „長(Čó)“ se skládá ze tří částí „[𠄎 亾]* (Bau)“, „兀(Gocu)“ a „匕(Ka)“ a je to znak složený ze sloučení významů a zároveň ze sloučení významu a výslovnosti. [𠄎 亾]* je tvar převráceného znaku „亡(Bau)“, jinak řečeno znamená „不亡“, který se rovná „不滅(Fumecu = nesmrtelný)“ a „亡“ funguje také jako prvek se zvukem. „兀“ znamená „高遠(Kóen)“, „匕“ je 化 ze slova 變化 a znamenají dlouhodobé uplynutí. Tři prvky dohromady, jako celý znak má pravý význam „久遠(Kuon)“, což je dlouhá doba(str. 123). Ale tehdejší lidé tento znak vysvětlili na základě tvaru v 隸書 jako kombinaci koňské hlavy s člověkem. V horní části tvaru 隸書 znaku 長 viděli horní část znaku 馬(kůň) a v dolní části znak 人(člověk). Pravděpodobně tehdy znak 長 chápali pouze jako vzdálenost z jeho významů. Kritika není napsána podle konkrétního kontextu knihy z 經書, a proto nelze vědět, jaké opravdu bylo vysvětlení znaku, ale je každopádně jasné, že tomu nelze věřit.

Co se týče další věty „人持十為斗“, znak „斗(to)“ vypadá v 小篆 takto „𠂔“ a je vytvořený z obrazu naběračky s rukojetí objemu jeden „斗“, ale v 隸書 se píše 斗. Ten tvar se snadno mýlí se znakem „升“ nebo „什“ a na základě toho omylu bylo vysvětleno, že je to člověk, který má 十.

Také ve větě „虫者屈中也“ je vysvětleno, že znak „虫“ vznikl tím, že ohnuli konec svislého tahu znaku „中“. Ale původní pravý znak je „蟲“ a znak „虫“ byl původně jiný znak, který znamenal druh hada zmiije a má zvuk „ki“, později se začal používat jako zjednodušená varianta znaku „蟲“.

Co se týče těchto tří znaků, nelze zjistit konkrétní okolnosti jejich vysvětlení, a proto jsou to jenom nesmyslná vysvětlení o znacích, ale v následující části, kde psal o vysvětlení znaku od úředníků 廷尉(Teii), lze přechíst, jak zfalšovali význam tehdejšího zákona pomocí vysvětlení znaku. Je to docela zajímavé.

Vysvětlení od 廷尉

„苛人受錢“, věta citovaná v předmluvě od 許慎, je název trestního činu, který lze najít v trestních zákonech v období 漢(Kan). Znak „苛(ka)“ má původně a správně vypadat buď „訶(Ka)“ nebo „呵(Ka)“ a znamená „vytýkat“. A znak „苛“ je 假借字(Kašakudži, vypůjčené použití v nepůvodním významu na základě shodné výslovnosti). V období 漢 byl název trestného činu „呵人受錢科“. To je takový zločin, že někdo někomu něco vytýká a od něho dostane peníze, jinak řečeno trestný čin korupce. Ale znak „苛“, fonetický ekvivalent znaku „呵“, se psal v 隸書 také [止句]*, když ho rozdělíme, jsou dva znaky „止“ a „句(Kó, = 鉤(Kó) znamená vzít si hákem)“, a proto úředníci pochopili tento zákon tak, že zastaví někoho a hákem mu vezmou peníze. Tak se kvůli špatnému pochopení korupce změnila v přepadení. 廷尉 jsou úředníci, kteří se zabývali soudem. Tito úředníci všichni byli vybráni z těch, kteří se učili ve škole 今文, což byla státní věda, a proto základ jejich znalosti byla věda školy 今文.

* nahore 止, dole 句

隸書 a kniha „倉頡篇(Sókecu hen)“

Nahore uvedené špatné vysvětlení znaků vzniklo kvůli tomu, že je vysvětlovali na základě tvaru znaku ve stylu 隸書. Jak poznáte, když se díváte na tabulku, takový omyl se nemůže stát, kdyby používali na vysvětlení tvary v 小篆.

	長	斗	虫	苛
隸書	長	斗	虫	[止句]* 苛
小篆	𠄎	𠄎	𧈧	苛

* nahore 止, dole 句

O vzniku stylů 隸書 a 小篆 se také píše v předmluvě od 許慎. Už jsem napsal, že při vzniku hrál roli 李斯(Ri Ši, str. 20). Co se týče 隸書, za vlády Prvního císaře dynastie 秦(Šin) se zvýšil počet trestaných kvůli různým politikám včetně potlačení nevhodné myšlenky a práce úředníků, kteří se starali o vězení, se prudce množila. Aby vyřizovali hromadu dokumentů, protože mělo hodně nerovných tahů a jeho psaní trvalo příliš dlouho, nebylo vhodné používat 小篆, a proto údajně osoba jménem 程邈(Tei Baku) vymýšlela vylepšení tím, že nahradil nerovné tahy za rovné, aby bylo možné je psát rychle, a z toho vzniklo písmo 隸書. Tento příběh, protože není možné, že jeden člověk vytvořil celý kompletní styl psaného písma, je asi pouhou legendou, ale to, že vytvořovali nový styl 隸書 jako rychlé psaní, aby zjednodušili práci při psaní, je pravděpodobně správné.

Jak můžeme poznat díky dřevěným kusům vykopaným ve městě 延居(Enkjo, str. 38), v období 漢 se používalo obvykle písmo 隸書. Mimochodem právě tímto 隸書 byly napsané knihy 經書, které používali ve škole 今文. Proto když se dozvěděli, že existují knihy napsané starším písmem než 今文, vědci ze školy 今文 kritizovali, že jsou zfalšované, a zároveň tvrdili, že 隸書 je původní a pravé. Jak je napsáno v citované předmluvě, oni tvrdili, že 隸書 bylo písmo při vytvoření znaků 倉頡, sdělené dlouho od generace po generaci, a proto ho nesmí změnit, a takovým způsobem se snažili přidat autoritu 隸書.

Čtyřznaková věta „幼子承詔“ citovaná v druhé polovině je jedna část knihy „倉頡篇“. Už jsem v minulé kapitole napsal, že dřevěný kus s touto větou byla opravdu vykopán(str. 27). Kniha „倉頡篇“ byla tehdejší učebnice znaků, ale jak jsem už prokázal, byla učebnice, aby se naučili písmo 史書(Šišo). Toto písmo 史書 byla pravděpodobně jedna z variant, které byly hromadně nazývány 隸書, a proto si vážili vědci ze školy 今文 knihy „倉頡篇“.

Věta „幼子承詔“ by pravděpodobně popsala to, že 胡亥(Ko Gai) syn Prvního císaře dynastie 秦 po smrti svém otce nastoupil na trůn. Přesto vědci ze školy 今文 o této větě vysvětlovali, že 黃帝(Kótei, císař v době, kdy žil 倉頡) vyšel na nebe na drakovi a po něm nastoupil jeho syn, a tvrdili, že proto by měli knihu „倉頡篇“ svatí císaři ve starověku a v jejích větách je skryto kouzlo svatých.

Samozřejmě je vyloučeno, že písmo 隸書 vytvořil 倉頡. Také „倉頡篇“ je učebnicí s praktickým cílem. Proto tvrzení vědců ze školy 今文 je úplný nesmysl a 許慎 jejich tvrzení tvrdě kritizoval.

王莽(Ó Mó) a „卯金刀(Bókóntó)“

Byl to zlozvyk vědců ze školy 今文, že vyvíjeli falešné teorie, například „長 je člověk s koňskou hlavou“, ale samotný takový způsob, že rozdělí znak do několika částí, se široce používal na sférách šifry, propagace apod. bez ohledu na školu 今文 nebo 古文.

王莽, který porazil dynastii 前漢(Zenkan) a založil dynastii 新(Šin) s poradcem 劉歆(Rjú Kin) vedoucím školy 古文, také tento způsob používal. 王莽 při založení své dynastie hodně změnil systém od dynastie 漢 a v rámci něho změnil systém měny. Od druhé poloviny období 漢 se běžně používala mince 五銖錢(Gošusen), ale 王莽 přidal nově 大錢(Daisen) a také mince ve tvaru meče 契刀(Keitó) a 錯刀(Sakutó), kterým dvěma se říká 刀錢(Tósen).

Avšak ty dva druhy 刀錢 byly hned zrušeny. Důvodem toho bylo to, že si mysleli, že by kovová(金) mince ve tvaru meče(刀) vládě 王莽 přinesl neštěstí. Jak je dobře známo, dynastii 漢 založil rod 劉. Ten znak „劉“ rozdělil 王莽 do tří částí „卯“, „金“ a „刀“(z toho se říká rodu 劉 „卯金刀(Bókóntó)“). Lidé z rodu 劉, který byl jednou poražen 王莽, se usadili po celém území a chystali protiútok na vládu, aby znovu získali moc. Proto pro 王莽 nebyla vhodná mince ve tvaru meče, která má ve svém názvu část příjmení nepřátelského rodu, a hned je zrušil.

光武帝(Kóbu tei) a „白水真人(Hakusui šindžin)“

Po zrušení dvou mincí ve tvaru meče 王莽 vyráběl novou minci „貨泉(Kasen, „泉“ a „錢“ mají podobnou výslovnost a samotný 泉 má význam peníze)“. Tehdy 劉秀(Rjú Šú, pozdější císař 光武帝 z dynastie 後漢), který hodlal obnovit dynastii rodu 劉, svolal vojáky na místo 白水卿(Hakusui kjó) v oblasti 舂陵(Šórljó) a vydal se s nimi bojovat. Nějaký člověk tehdy prý rozdělil název mince 貨泉, kterou vytvořil 王莽, na „白水真人“ a podle toho předpověděl, že 劉秀, který začal bojovat na místě 白水鄉, bude na trůně císaře. „白水“ je rozdělený znak 泉 do dvou částí horní a dolní, 真人(ve správném tvaru 真人) je vymyšleno tak, že z horní části znaku 貨 vytáhne 人 a ze zbývajících částí 匕 a 貝 tvoří 眞. Mimochodem 真人 je slovo, které v taoismu vyjadřuje stvořitele všech věcí i světa, ale v tomto případě asi měl na mysli 真人, o kterém 盧生(Ro Sei), jeden z 方士(Hóši, taoistický kouzelník), Prvnímu císaři dynastie 秦 vykládal, : „真人 není mokrá i ve vodě, nehoří ani v ohni, dokáže se vyhnout všem 雲氣(Unki, mrak, který naznačuje neštěstí i štěstí) a žije spolu s nebem a zemí donekonečna“.

Zfalšované tvary znaků písma 隸書

Tato dvě výše uvedená rozdělení znaků kolem konfliktu mezi 王蒙 a císařem 光武帝 z vědeckého hlediska nejsou správné stejně jako ty příklady vysvětlení znaků, které citoval 許慎 ve své předmluvě.

Co se týče toho prvního rozdělení znaku „劉“ do tří částí 卯, 金 a 刀, podle knihy „說文解字“ má znak 劉 původní význam zabít a podle tvaru 小篆 bychom poznali, že má části 金 a 刀 jako prvky s významem a část „卯“ jako prvek s výslovností. Avšak tento je starý tvar znaku „酉(Jú)“, pokud by byl znakem 卯, měl by vypadat „卯“. Lidé z doby, kdy vládl 王蒙, už tento znak „卯“ (nebo prvek jiných znaků) nemohli pochopit, že je to „酉“

Znak „泉“ je nejlepší příklad, abychom viděli změnu tvaru v písmu 隸書. Tento znak původně je, jak je dobře vidět ve tvaru v 小篆, tvořený podle obrazu toho, jak pramení voda ve studánce. V 小篆 vůbec nelze tento znak rozdělit do dvou částí „白“ a „水“, ale podle tvaru 隸書 se to dělá snadno.

Znak „貨“ je původně znakem složeným z dvou prvků s významem „貝(=majetek, peníze) a výslovností(Kwa), ale i v případě tohoto znaku lze podle tvaru 隸書 omylem myslet, že se rozdělí do dvou částí „人“ a něco. Znak „真“ má tvar v 小篆 takový „眞“, a proto zbytek ze znaku „貨“ odstraněná část „人“ v žádném případě nemůže být znak „眞“ a rozdělit tento znak do části „人“ a „眞“ je úplný nesmysl.

Tyto tři případy jsou nesmyslná vysvětlení skoro na stejné úrovni jako tehdejší nevědecká vysvětlení o znacích citovaná v autorově předmluvě od 許慎. V době, kdy žil 許慎, byla všude přítomná nevědecká vysvětlení o znacích, která byla vysvětlena na základě špatného tvaru znaku a navíc je vysvětlovali podle své potřeby. Navíc tehdejší vědci uvedli takové nesmyly ve vědecké sféře. 許慎 se postavil proti takové tendenci a chystal se provést správná vysvětlení o znacích, ale to, co v této chvíli musel dělat nejdříve, bylo určit základní písmo na vysvětlení, které by mělo být co nejstarší a co nejspolehlivější. Tehdy si vybral právě písmo 小篆.

	劉	泉	貨
隸書	劉	泉	貨
小篆	劉	泉	貨

Vývoj písma

O 小篆 jsem už trochu vysvětlil, ale teď bych shrnul vývoj starověkých písem včetně 小篆.

Když řekneme starověká písma, my z dnešní doby si představujeme písmo 甲骨文字 (Kókocu modži) nebo písmo 金文(Kinbun), které bylo vytesáno na bronzových nádobách, ale existence písma 甲骨文字 byla známa teprve na začátku 20. století. Také studium o písmu 金文 začalo v plném proudu až v období 宋(Só) a předtím byla situace taková, že i když se náhodou vykopala nějaká stará bronzová nádoba, považovali ji za něco záhadného a skoro nikdo ji nepoužíval jako materiál pro vědu písma¹. Proto když posoudíme z dnešního archeologického hlediska dobu, kdy žil 許慎, nebudeme moct správně pochopit skutečnou podobu tehdejšího světa.

Podle předmluvy od 許慎 popíšu vývoj písem. Znak původně prý podle stop ptáků a zvířat vytvořil 倉頡, který byl kronikářem svatého císaře 黃帝(Kó tei). Tehdy vytvořené písmo 倉頡 nemá zvláštní jméno. Někteří vědci tomu říkají „古文(Kobun)“ nebo „倉頡古文(Sókecu kobun)“, ale jak budu později vysvětlovat, slovo „古文“ označuje jiné písmo a nesmíme ho s nimi plést. Po čase 史籀(Ši Čú), který byl úředníkem 太史(Taiši) za vlády krále 宣王(Sen ó, na trůně 827 př.n.l. – 782 př.n.l.), nově vytvořil písmo 大篆(Daiten). Tomuto 大篆 se také říká podle jména tvůrce „籀文(Čúbun)“ i „籀書(Čúšo)“².

---

¹ Studium, které používalo 金石文(Kinsekibun, text na kovu či kameni), se začalo vyvíjet v období 宋(Só) a v období 清(Šin) byla napsaná kniha s opravdovým vědeckým výzkumem, ale to neznamená, že 許慎 takové texty ignoroval. V autorově předmluvě knihy „說文解字“ je o nálezích bronzových nádob napsané: „I v prefekturách 郡(gun) či státech 国(koku) našli občas v horách nebo řekách nádoby 鼎彝. Jejich texty jsou napsané starým písmem od dávné doby a všechny jsou vzájemně podobné. Přestože nelze vidět, co bylo nalezeno ve vzdálených oblastech, podrobně musím zkoumat poté, co opravdu budu mít v ruce“(15 horní 18b), také je vysvětlení(znak „也“, 12 dolní), kde použil jako pomocný materiál text z kamene, co nechal vytesat První císař dynastie 秦 ze strany 21 této knihy. Akorát tehdy bylo opravdu málo použitelných materiálů, a proto tento způsob 許慎 nepoužíval po celé knize, ale ojediněle.

² O tomto názvu 籀文 je známá teorie od 王国維(Ó Kokui). Co se týče 籀文, třeba podle popisu v knize „說文解字“ tradičně mysleli, že je to písmo, které vytvořil 籀 ve funkci 太史 za vlády 宣王 z dynastie 周, ale o znaku „籀“ je v knize „說文解字“ vysvětleno, : „籀 znamená číst knihy“, a na základě tohoto vysvětlení větu „諷籀書九千字.....“ ze zákona 尉律(Iricu) přečetl 段玉裁(Dan Gjukusai) takto, : „četl knihy s 9000 znaky“, o tom jsem už psal ve vysvětlivce na straně 44(č. 12). 王国維 se touto teorií inspiroval a vyvíjel svou teorii, že na začátku textu knihy „倉頡篇“ byla věta „倉頡作書“(str. 30) a tvrdil, že začátek textu knihy „史籀篇“ byla také věta „太史籀書“ a znak „籀“ měl stejný význam jako znak „讀“, ale časem se začalo číst jako osobní jméno.(„史籀篇疏証序“ z 5. svazku knihy „觀堂集林“ od autora 王国維).

Tato teorie od 王国維 má také odpůrce. Obzvlášť je pozoruhodné, že 高亨(Kó Kjó), učeň toho 王国維, napsal teorii, která je proti teorii od 王国維. 高亨 tvrdil, že „聚(šú, v kronice „漢書“ je napsáno 擧(só))“ ve větě „聚子內史“ z básně „十月之交“ ve svazku „小雅“ v knize „詩經“ má podobnou výslovnost jako znak „籀“ a ta podoba, o které se myslí,

V období 戦国(Sengoku, válečné období) se rozvíjela kultura ve všech státech zvláště a vznikly různé varianty písma, ale poté, co sjednotil celé území První císař dynastie 秦, v rámci své politiky sjednotil také písmo. Tehdy prý vzniklo písmo 小篆. Jak lze poznat podle názvu, toto 小篆 byla prý zjednodušená varianta od písma 大篆. První císař od té doby začal potlačovat svobodné myšlenky a posílat vězně na stavební práci, aby postavil Velkou čínskou zeď a palác 阿房宮(Abó kjú). Pochopitelně kvůli tomu úředníci ve vězení měli víc práce a papírové vyřizování bylo také složitější. Protože psaní 小篆 s mnoha křivými tahy trvalo příliš dlouho, 程邈(Tei Baku) vytvořil zjednodušenou variantu s rovnými tahy, aby se snadno psalo. Říká se, že to bylo právě písmo 隸書.

Osm druhů písma v období 秦

Takto se v období 秦 používalo několik druhů písma současně. Kromě 小篆 a 隸書 bylo několik typů písma s omezeným použitím a dohromady jich bylo 8. Jim se říkalo „秦書八体 (Šinšo hattai)“. V předmluvě od 許慎 je také lze najít.

- 1 大篆   2 小篆
- 3 刻符(Kokufu, používalo se speciálně jenom na 割符(Warifu, dělicí oznak))
- 4 虫書(Čúšo, používalo se na praporech nebo vlajkách)
- 5 摹印(Boin, používalo se na razítkách)
- 6 署書(Šošo, používalo se na rámech)
- 7 殳書(Šušo, používalo se na zbraních)   8 隸書

Z těchto „秦書八体“ 3—7 měla úplně omezené použití a některé z nich dnes už těžko lze vidět ve skutečně používané podobě. Ale i v dnešní době se používá na razítkách 摹印(謄篆 (Bjúten) viz pozdější část), a proto si lze představit, že podle cílu použití bylo vytvořeno speciální písmo.

6 druhů písma za vlády 王莽

V období 漢 se používalo výhradně 隸書, ale tehdy byl velký objev z hlediska vědy písma. V bývalém domu 孔子 bylo nalezeno hodně knih 經書, které byly schovány před

---

že byl 籀 v pozici 太史 za vlády 宣王 dynastie 周, byl ve skutečnosti 聚 v pozici 史 za vlády 幽王(Júó) dynastie 周, a proto 籀 z názvu knihy „史籀篇“ musíme pochopit, že je to jméno. Viz práci „史籀篇作者考“ z knihy „文史述林“ od autora 高亨.

spálením knih. Písmo, které bylo použito v těch knihách, nazývali „古文“ ve významu „staré písmo“ a tímto rozlišili od „今文(současné písmo)“, což bylo 隸書. Tedy se objevilo písmo „古文“.

Poté, co získal 王莽 moc vlády, dal pokyn 甄豐(Ken Hó), úředníkovi v pozici 大司空 (Daišikú), aby třídil knihy, a stanovil 6 oficiálních druhů písma. Jim se říká „王莽六体(Ó Mó rikutai). V předmluvě od 許慎 píše, : „tehdy bylo 6 typů“, a pokračuje :

První je 古文 v knihách ze zdi domu 孔子.

Druhé je 奇字, což je 古文 v jiné podobě.

Třetí je 篆書, což je 小篆.

Čtvrté je 左書, což je 隸書 z období 秦. První císař nechal 程邈 z místa 下杜 vytvořit toto písmo³.

Páté je 篆謬, má důvod, proč se používá na razítkách.

Šesté je 鳥虫書, má důvod, proč se používá na praporech. (15 horní 16b)

První 古文 bylo písmo v knihách 經書, které byly nalezeny v bývalém domu 孔子, a protože tehdy byla doba vlády 王莽, kdy měla vzestup škola 古文, bylo to umístěno na první místo. Mimochodem objev knih 經書 v 古文 byl koncem vlády císaře 武帝, a proto je samozřejmé, že mezi druhy písma 秦書八体 nelze najít toto písmo. Druhé 奇字(Kidži) „což je 古文 v jiné podobě“, jinak řečeno jedna varianta 古文 a v knize „說文解字“ je jenom málo příkladů, třeba znaky „儿“ nebo „无“. To, že 許慎 počítal v rámci 六体 takové málo použitelné písmo, je divné, ale jak budu vysvětlovat o „六書(Rikušo)“, tehdy mělo velký význam číslo 6(str. 131), a proto bylo asi přidáno, aby bylo celkem šest druhů.

Třetí je 小篆 a čtvrté 左書(Sašo) je 隸書, ani už není třeba vysvětlit, že je tam věta „První císař nechal 程邈 z místa 下杜(Kato) vytvořit toto písmo“. Tato dvě písma už byla vidět mezi druhy písma 秦書八体. Páté 篆謬(Bjúten) je 摹印 z 秦書八体 a písmo, kterým se vytesají znaky na razítkách. Šesté 鳥虫書(Čóćúšo) je napsané 虫書 v 秦書八体 a psalo se na praporech. Obě dvě jsou vysoce zdobené.

古文 a 籀文

Z těch nahoře uvedených druhů písma jsou skutečně používána v knize „說文解字“ písma 古文, 籀文(Čúbun) a 小篆. Tady by byla potřeba, abych detailně vysvětlil písma 古文 a

³ Těchto 13 znaků „秦始皇帝使下杜人程邈所“ původně bylo pod větou „三曰篆書、即小篆“, ale na tomto místě se vůbec nehodí, a proto jsem je posunul pod „左書“.

籀文. Protože o těchto dvou zajímavě vysvětlil ten 王国維(Ó Kokui), který vytvořil chytrou teorii o knize „倉頡篇“.

O tvoření písma 大篆 úředníkem 太史(Taiši) 籀(Čú) je napsané v knize „說文解字“ toto:

及宣王太史籀著大篆十五篇、与古文或異、

Až 太史籀 za vlády krále 宣王 vytvořil 大篆 s 15 svazky, některé nejsou stejné s písmem 古文.

To zhruba znamená, že 籀, úředník v pozici 太史 vytvořil 大篆 s 15 svazky(napsané „篇(svazky, kapitoly)“, tak asi vypadalo jako kniha), ale některé z jeho znaků nejsou stejné jako znaky v 古文. 古文 v této větě bylo dosud chápáno jako písmo, když 倉頡 vytvořil znaky. Proto je ve vysvětlivce od 段玉裁(Dan Gjukusai) přidáno jméno 倉頡 před slovo 古文.

大篆与倉頡古文或異、

大篆 je částečně jiné než 古文 od 倉頡.

Ale v předmluvě od 許慎 slovo 古文 znamenalo výhradně písmo, které bylo používáno v knihách 經書 ze zdi bývalého domu 孔子. Před objevem těch knih 經書 v 古文 nebyla známa jeho existence, a proto seznam druhů písma 秦書八体 začíná od písma 大篆 a tam není vidět „古文“. Také jako první ze seznamu 王莽六体 je „古文“ a k tomu je připsáno jako jiný název „壁中書(Hekičú šo, písmo ve zdi)“, v předmluvě od 許慎 je napsáno, : „co se týče 壁中書, král 恭王 v oblasti 魯 rozbil dům 孔子 a získal knihy „礼記“, „尚書“, „春秋“, „論語“ a „孝經“, a proto je jasné, že 古文, jehož jiný název byl „壁中書“, znamenalo písmo, které se objevilo z bývalého domu 孔子 a neznamenovalo písmo při tvoření znaků 倉頡. V takovém případě, jak máme pochopit citaci z předmluvy od 許慎? Pravděpodobně znamená, že 太史籀 vytvořil 大篆 s 15 svazky, ale jsou znaky, které nejsou shodné se znaky v 古文(které jsou ze zdi objevené a lze teď vidět).

Když takto pochopíme, už nedávají smysl vztahy v čase mezi dvěma písmi, že písmo 籀文 bylo vytvořeno opravením písma 古文.

Písmo ve dvou územích východním a západním

Písmo 古文 se, opakuji mnohokrát, objevilo v domě 孔子 v oblasti 魯. Knihy 經書 ze zdi byly schovány, aby se vyhnuly spálení nedovolených knih za vlády Prvního císaře dynastie 秦.

To, co můžeme říct o 古文 s jistotou, je jenom to, že se používalo před obdobím 秦 v oblastech 魯 a 齊(Sei), kde byl rozšířen konfucianismus.

Na druhé straně písmo 籀文 vytvořil 籀, který byl úředníkem v pozici 太史 za vlády krále 宣王 ze dynastie 周. Jinak řečeno bylo asi používáno v období 西周(Seišú) a nese jiné jméno „大篆“. Stát 秦 vznikl na západě a po založení státu umístil hlavní město v blízkosti dnešního města 西安(Seian). Oblast, kde se usadil 秦, byla skoro stejná jako oblast, kde byl 西周, a 李斯 vytvořil písmo 小篆 opravením písma 大篆, to znamená 大篆 byl předchůdce písma 小篆.

V tomto případě si lze myslet, že 古文 i 籀文 obě byla používaná písma v období 戦国 a jenom se používala v jiných oblastech. Jinak řečeno mezi těmi dvěma písmi není rozdíl v čase, kdy se používala, ale jsou to písma, která se asi používala ve stejné době, akorát se používalo ve východních státech 古文 a na západě, bývalém území 西周 a pozdějším 秦 se používalo 籀文. Takto postupuje 王国維 v své myšlence a uvede jako závěr, že 古文 i 籀文 jsou dva názvy písma ze západního území a východního území⁴.

Ověřování teorie 王国維

古文 a 籀文 jsou citována v knize „説文解字“, a proto i dnes lze vidět jejich tvary znaků, ale nemůžeme říct, že si tyto znaky uchovaly svoje původní tvary, protože je dost možné, že by při několika opakovaných opisování knihy „説文解字“ došlo k chybě. Když vytáhneme nějaké rysy obou typů písma z knihy „説文解字“, lze říct, že se 古文 píše tenkými čarami ve tvaru obdélníku svisle delšího a nemá složité tahy, oproti tomu se 籀文 píše tlustými čarami ve tvaru čtverce a má docela složité tahy.

Porovnáme-li je s dokumenty vykopanými ze země, „毛公鼎(Mókó tei)“ v obraze pochází prý z období vlády 宣王 dynastie 秦(jsou jiné teorie) a má docela dlouhý text, ale v tom se psalo tlustě a složitými tahy. „邾公[金匚]*?鐘(Čukó takušó)“ je text na zvonu, který byl vyroben v polovině období 春秋(Šunžú) ve státu 齊, znaky jsou svisle dlouhé a tahy jsou jednoduché. Protože nejsou úplně spolehlivé tvary v 古文 a 籀文, které jsou zachovány v knize „説文解字“, nelze stoprocentně tvrdit, ale když vezmeme v úvahu to porovnání s texty z vykopaných nádob, pravděpodobně teorie od 王国維 je platná. * vlevo 金 a vpravo 匚

⁴ Viz práce „戦国時秦用籀文六国用古文説“ a „説文所謂古文説“ ze 7. svazku knihy „観堂集林“ od autora 王国維.

Písmo v knize „說文解字“

Tímto jsem už dokončil vysvětlení situace kolem písma z doby, kdy žil 許慎, a jednotlivé druhy písma, tak se teď podívejme na způsoby v knize „說文解字“ podle typů.

V knize „說文解字“ si vybral písmo 小篆 jako základní tvar na vysvětlení o znacích, když nebylo úplně dostačující jenom 小篆, přidával k němu 古文 nebo 籀文 málokdy i 古文奇字. Věta z předmluvy od 許慎: „vysvětluji 篆文 a na porovnání používám 古 a 籀“(15. horní 21b) ukazuje tuto skutečnost. Čím starší základní tvar na vysvětlení, tím je blíže původnímu tvaru znaku, a proto by nás napadla otázka, jestli si neměl 許慎 vybrat jako základ buď 古文 nebo 籀文, ale to nebylo asi z materiálního důvodu možné. Protože 古文 byl používáno v knihách 經書 vykopaných ze zdi, mohly být známy jenom znaky, které byly použity v knihách 經書, i písmo 籀文 bylo napsáno v knize „大篆“ s 15 svazky, ale podle svazku „芸文志(Geimon ši)“ z kroniky „漢書“ bylo už za vlády císaře 武帝(Bu tei) ztraceno z těch 6 svazků. Proto nebyly oba dva druhy písma dostačující materiál pro celý systém znaků.

Styl vysvětlení v knize „說文解字“ je takový, že nejdříve ukazuje tvar znaku v 小篆 a potom se píše původní význam a složení toho znaku(tato část byla od začátku písmem 隸書).

判	分也、从刀、半聲、
判	znamená rozdělit, podle znaku 刀, zvuk má 半.(4. dolní 45a)
儒	柔也、術士之稱、从人需聲、
儒	znamená měkký, název 術士, podle 人, zvuk má 需.(8. horní 3b)
憎	惡也、从心曾聲、
憎	znamená nenávidět, podle 心, zvuk má 曾.(10. dolní 43b)

To jsou příklady, kde je uvedeno pouze písmo 小篆, většina je taková. Co se týče takového typu, říká se, že tvar v 小篆 podstatě není odlišný od tvaru v 古文 a 籀文, a proto je neuvedl.

Dále jsou případy, kde je na konci uvedeno 古文 nebo 籀文, případně oba dva současně.

禱	告事求福也、从示壽聲、禱、禱或省、禱、籀文禱、
禱	znamená říct nahlas a toužit po štěstí, podle 示 a zvuk má 壽, 禱 to je zjednodušeně napsané 禱, 禱 to je 禱 v 籀文.(1. horní 12b)

- 昏 塞口也、从口[氏ノ]*省聲、昏 古文从甘、
- 昏 znamená zavřít pusu, podle 口 a zvuk má zjednodušené [氏ノ]*, 昏 v 古文 podle 甘. (2. horní 26b)
- *přes poslední tah 氏 křížuje ノ.
- 宀 人所託尻也、从宀毛聲、𠩺、古文宅、宀、亦古文宅、
- 宅 znamená místo, kde v klidu bydlí lidé, podle 宀 a zvuk má 毛, 𠩺 to je 宅 v 古文, 宀 to také 宅 v 古文. (7. dolní 6a)
- 誦 疾也、从辵束聲、誦、籀文从𠩺、𠩺、古文从𠩺从言、
- 速 znamená rychlý, podle 辵 a zvuk má 束, 誦 v 籀文 podle 𠩺, 𠩺 v 古文 podle 𠩺 a podle 言. (2. dolní 5a)

V Prvním příkladu ukázal jinou variantu v rámci písma 小篆(v tomto případě variantu zjednodušenou) a pak tvar v 籀文. Obecně řečeno bylo 小篆 zjednodušeno, a proto většinou tvary v 古文 a 籀文 jsou složitější, občas bývá opačný případ.

Druhý znak 昏 se v rámci 古文 píše „甘“ místo dolní části „口“. Tady je vysvětleno, že v 古文 má význam podle znaku 甘, ale je víc případů, kde jenom psal, že je to tvar v 古文 nebo 籀文 jako u znaků „禱“ a „宅“, aniž by vysvětlil jednotlivé prvky znaků. Uvedl jsem třetí 宅 jako příklad, kde má v rámci 古文 další variantu, a čtvrtý 速 jako příklad, kde ukázal tvary v 古文 a 籀文 po sobě.

To byly obyčejné případy, kde byly uvedeny i tvary v 古文 a 籀文 v knize „說文解字“, ale jsou také případy, kde je uveden nejdříve tvar v 古文(případně 古文奇字) nebo 籀文 a pak tvar v 小篆.

- 二 高也、此古文上、指事也、凡二之属皆从二、上、篆文上
- 上 znamená vysoký, to je znak 上 v 古文, znak z ukazování, všechny, co patří do skupiny 二, jsou podle 二, 上 to je 上 v 篆文⁵.(1. horní 2b)
- 人 天地之性取貴者也、此籀文、象臂脛之形、凡人之属皆从人、
- 人 znamená charakterově nejvzácnější bytost mezi nebem a zemí, to je tvar v 籀文, ukazuje tvar loktu a holeně, všechny, co patří do skupiny 人, jsou podle 人. (8. horní 1a)

⁵ To vysvětlení znaku „上“ jsem použil upravenou verzi od 段玉裁. Viz str. 236 této knihy.

𠤎 古文奇字人也、象形、孔子曰、儿在下、故詁詘、凡儿之属皆从儿、

儿 je to 人 v 古文奇字, vznik podle obrazu,孔子 řekl, že 儿 je dole, a proto je úplně ohnuté, všechny, co patří do skupiny 儿, jsou podle 儿. (8. dolní 7b)

V těchto třech případech „上“, „人“ a „儿“ je uveden tvar ne v 小篆, ale v 古文, 籀文 nebo 古文奇字. Společní charakter těchto znaků je to, že jsou uvedeny jako zástupce radikálu, jinak řečeno jako znak tvořící radikál. To, jak jsou znaky rozděleny v knize „說文解字“, vysvětlím detailně až později, ale jednoduše řečeno používal způsob třídit znaky, které mají význam podle stejného prvku, například znaky „橋“, „桜“, „橘“ atd. mají v sobě prvek „木“ a tímto prvkem mají společný význam, buď strom nebo výrobek ze dřeva, a proto nechal patřit do skupiny, jejíž zástupce je znak „木“. Třeba vezmeme-li jako příklad první znak „二“, to je varianta znaku „上“ v písmu 古文 a varianta v písmu 小篆 je znak „上“. Avšak do skupiny znaků, které mají význam od znaku „上“, jinak řečeno do skupiny radikálu 上, patří znaky „帝“, „旁“, „下“, které mají v sobě tvar „二“. To znamená, že tyto znaky mají „上“ v podobě 古文 jako prvek s významem, a proto nebylo možné vybrat si tvar „上“ ze 小篆. Proto je uvedena varianta v písmu 古文. Ostatní jsou také stejné případy.

Chyba v písmu 小篆

許慎 si vybral 小篆 jako základní písmo pro svou knihu „說文解字“ a případně k tomu přidal další starší písma, aby bylo vysvětlení co nejsprávnější. Bylo to v době, kdy se rozšířeně dělalo vysvětlení rozdělením znaků na základě podoby v písmu 隸書, a proto způsob, co použil 許慎, byl mnohem lepší než tehdy rozšířené způsoby, ale z dnešního hlediska, kdy lze používat spoustu materiálů s písmem 金文 a také 甲骨文字, je jednoduché upozornit na chyby ve vysvětlení kvůli špatnému tvaru v 小篆. Lze takových příkladů uvést i víc, ale teď ukážu jako nejvíce srozumitelný příklad znak „不“. Ten znak „不“ je vysvětleno v knize „說文解字“ takto :

𠂇 鳥飛上翔、不下來也、从一、一猶天也、象形、

不 znamená, jak pták vyletí úplně vysoko, nesletí dolů, význam podle znaku „一“, znak 一 znamená nebe, znak podle obrazu.(12 horní 2a)

Říká, že, tvar znaku „不“ je vytvořen z obrazu ptáka, který vyletí vysoko na oblohu a nesletí dolů, a z toho, že nesletí dolů, vznikl použití ve význam záporu. Část „一“, co je na hoře tohoto

znaku, prý ukazuje nebe. Ale když se podíváme na varianty tohoto znaku v 金文 a 甲骨文字, občas najdeme podobu bez části „一“, a nelze pochopit jako letícího ptáka.

Když postupně začíná být zapomínán původní význam nějakého znaku a používán často v jiném významu, občas se tvoří nový znak přidáním prvku s významem k původnímu znaku, aby vyjádřil původní význam. Například znak „然“ původně znamenal, jak poznáte podle toho, že dole má část „灬“(Renga = oheň)“, „pálit,hořet“, ale potom se začal používat výhradně ve významu „tak, jak je...“ třeba ve slovech „自然(Šizen, příroda)“ nebo „天然(Ten'nen, příroda)“, a proto aby vyjádřili původní význam, původnímu znaku „然“ přidali ještě znak „火“ a tímto vytvořili nový znak „燃“. Ve znaku „燃“ je použit dvakrát prvek s významem ohně vlevo i dole, ale takovým dvojicím znaků, které mají stejné vztahy jako tyto dva, se říká „古今字(Ko kon dži)“ a v tomto případě „然“ je 古字(Kodži) a „燃“ je 今字(Kondži).

Tedy nahoře uvedený znak „不“, když hledáme nějaký znak, který by měl mít se znakem „不“ vztahy 古今字, jinak řečeno znak, který má v sobě znak „不“, najdeme znak „苜“. Tento znak znamená kalich pod květem, ale nevypadají varianty znaku „不“ v 金文 a 甲骨文字 uvedené na obrázku jako zobrazení toho kalichu pod květem? Když hledáme použití znaku „不“ ve významu kalichu, máme v knize „詩經“ části „小雅(Šóga)“ větu „棠棣之花、鄂不韡韡“(květy 棠棣(Tótei), kalichy září). Z toho poznáme, že původní význam znaku „不“ byl kalich pod květem, ale potom se začal používat výhradně jenom ve významu záporu, a proto znovu přidali prvek „艸“, který znamená květina a tráva, a tímto byl nově vytvořen znak „苜“. Takže není správné vysvětlení o znaku „不“ v knize „說文解字“.

Období 漢 a věda starověkého písma

Ve dnešním vědě písma se hlavní proud zaměřuje, jak opravovat původní význam znaku z knihy „說文解字“ plným využitím písemných materiálů s písmem 甲骨文字 či 金文, v něm budou nadále opravována chybná vysvětlení v knize „說文解字“. Ale přesto hodnota knihy „說文解字“ nikdy nebude klesat.

Lze číst ve svazku „郊祀志(Kóši ši)“ z kroniky „漢書“ příběh, který ukazuje mínění lidí vůči písmu v období 前漢. Za vlády císaře 宣帝(Sen tei, 73 př.n.l. – 49 př. n. l. na trůně) byla vykopána na místě 美陽(Bijó) nádoba 鼎 a věnována císařskému dvoru. Po diskuzi se dohodli, že ji věnují mauzoleu předků dynastie. Chtěli řešit podle starého případu, že za vlády 武帝 byla vykopána ve městě 汾陰(Fun'in) nádoba 鼎 a věnovali ji mauzoleu předků. Tehdy však 張敞 dokázal přečíst text na nádobě a vysvětlil, že co se týče této nádoby, dynastie 周 dala

ministři za jeho zásluhy prapor a další věci a jeho potomci odlévali tuto nádobu 鼎, aby proslavili jeho zásluhy, a tak není tak důležitá, že by měla být věnována na mauzoleum. Proto se věnování nekonalo.

Výše uvedený příběh ukazuje, že už za vlády 宣帝 byla schopnost číst 金文 považována za neuvěřitelný talent. 許慎 byl ještě o více než 100 let pozdější člověk. Také se v jeho době rozšířilo písmo 隸書 a ani písmo 小篆 se skoro nepoužívalo. To, že si v takové době vybral 小篆 jako základní tvar na vysvětlení významů znaků, je v podstatě úplně stejná činnost jako to, že my dnes analyzujeme znaky na základě písma 甲骨文字 či 金文.

Je jednoduché kritizovat knihu „說文解字“ na základě materiálů se starověkým písmem. Ale to nemůže mít žádný význam ve sféře studia o knize „說文解字“. Velké vědecké zásluhy se musí hodnotit v tehdejší kontextu, jinak nedokážeme jejich hodnotu správně pochopit.

Základ pochopení významu znaků—六書 (Rikušo)

Principy 六書 a jejich definice

Písma, která si 許慎 vybral jako základní tvar na vysvětlení významu, bylo 小篆(Šóten) a také 古文(Kobun), 籀文(Čúbun), ale jakým způsobem vysvětlil jednotlivé znaky? I když si vybral správně co nejstarší písmo, kdyby vysvětlil libovolným způsobem, nemělo by to vysvětlení žádný význam a ani nemusíme říct, že je potřeba nějaký princip k vysvětlení. To, co používal 許慎, aby správně pochopil znaky a vytáhl z nich původní význam(本義), byl známý způsob tzv. „六書“, což je 6 pravidel znaků „象形(Šókei)“, „指事(Šidži)“, „会意(Kaii)“, „形声(Keisei)“, „轉注(Tenčú)“, „假借(Kaša)“.

O každých z 六書 je uveden v autorově předmluvě knihy „說文解字“ definice a příklady. To je zcela jednoduše napsané, ale nemáme žádný jiný dokument ze starého období, ve kterém jsou uvedeny definice 六書 a jejich příklady, a v tomto významu je nesmírně důležité a musíme začít zkoumat 六書 tímto dokumentem.

Definice z autorovy předmluvy od 許慎 vypadají následovně.

周礼、八歲入小学、保氏教国子先以六書。

一曰、指事、指事者、視而可識、察而見意¹、二 是也、

二曰、象形、象形者、画成其物、隨体詰詘、日月是也、

三曰、形声、形声者、以事為名、取譬相成、江河是也、

四曰、会意、会意者、比類合誼、以見指擣、[止]*信是也、 *nahore 戈, dole 止

五曰、轉注、轉注者、建類一首、同意相受、考老是也、

六曰、假借、假借者、本無其字、依声託事、令長是也、

V období 周(Šú) v rámci systému obřadů nastupovali na školu 小学(Šógaku) v 8 letech. 保氏 učil 国子 nejdříve použitím 六書.

První se jmenuje 指事, 指事 je takové, že viděním pozná význam a přemýšlení pochopí myšlenky tvoření, jsou to 上 a 下.

Druhé se jmenuje 象形, 象形 je takové, že kreslením tvoří tuto věc a podle jejího tvaru se ohnou tahy, jsou to 日 a 月.

¹ věta „察而見意“ ve variantě „大徐本(Daidžobon)“ vypadá, : „察而可見“. Věty definice „六書“ mají rýmování, ale ve variantě 大徐本 se nerýmují. Tak jsem tady citoval podle věty opravené 段玉裁 atd.

Třetí se jmenuje 形声、形声 je takové, že podle věci tvoří kategorii a přidáním prvku s podobnou výslovností se zhotoví, jsou to 江 a 河.

Čtvrté se jmenuje 会意, 会意 je takové, že prvky s významem postaví vedle sebe a viděním lze pochopit obsah znaku, jsou to 武 a 信.

Páté se jmenuje 轉注, 轉注 je takové, že význam tvoří jednu skupinu a stejné význam vzájemně souvisí, jsou to 考 a 老.

Šesté se jmenuje 假借, 假借 je takové, že původně neexistuje ten znak a podle výslovnosti se nahradí význam, jsou to 令 a 長. (15. svazek horní 3a)

V knize „說文解字“ má 六書 obsah a pořadí takto : „指事(Šidži)“, „象形(Šókei)“, „形声 (Keisei)“, „会意(Kaii)“, „轉注(Tenčú)“, „假借(Kaša)“. Než začneme detailní analýzu prvků z 六書, podívejme se na systém v období 周, o kterém je napsané v citované autorově předmluvě knihy „說文解字“. Protože tím, že ujasníme, odkdy existuje 六書, můžeme objasnit podstatu principu 六書.

„周礼(Šurai)“ a 六書

Dva znaky „周礼“ ze začátku citace nahoře uvedené jsem nechápal jako název knihy, ale obřadní systém. Protože větu „八歳入小学“ nelze najít v knize „周礼“, ale následující slovo 保氏 je název pozice úředníka, které lze najít v knize „周礼“.

„周礼“ je samozřejmě jedna z nejdůležitějších knih konfucianismu a spolu s knihami „礼記(Raiki)“ a „儀礼(Girai)“ se jim říká „三礼(Sanrai)“. V knize „礼記“ je napsána základní idea 礼 (obřady, slušné chování), v knize „儀礼“ je napsáno detailně slušné chování při obřadech v každodenním životě, ale v knize „周礼“ je napsaný státní systém s úředníky z období 周, který konfuciáni považovali za ideální dobu, a vypadá to, že přímo nesouvisí s ideou 礼. Ale v podstatě 礼 existuje proto, aby se optimalizovaly vztahy mezi lidmi ve společnosti, a proto by státní systém s úředníky, který funguje pro hladké fungování státu, mohl patřit 礼.

Kniha „周礼“ má pochybnou historii. Byla nalezena při kontrole všech knih v císařském paláci(viz str. 66) provedené 劉向(Rjú Kjó) a 劉歆(Rjú Kin) a do té doby ani nebyl znám její název. Navíc poté, co se stal 劉歆 poradcem toho 王莽(Ó Mó), začal vytahovat tuto knihu „周礼“ při každé příležitosti a tímto pomohl, aby 王莽 získal moc ve vládě, a z tohoto důvodu 康有為 (Kó Júi) z konce období 清(Šin) dokonce tvrdí, že knihu „周礼“ zfalšoval 劉歆 jako starou knihu. Je pravda, že ta kniha má podivnou historii, co se objevu týče, ale ani nelze prokázat, že byla

zfalšována koncem období 漢. V dnešní studii se obvykle považuje za dílo z období 戦国 (Sengoku)².

V knize „周礼“ jsou úřednické pozice rozděleny do šesti oblastí, to jsou 天官(Ten-kan), 地官(Či-kan), 春官(Šun-kan), 夏官(Ka-kan), 秋官(Šú-kan) a 冬官(Tó-kan). Do skupiny 地官, jejíž vedoucí byl 司徒(Šito), patřili úředníci, kteří se starali o půdu a lidi, a 保氏 také tam patří a v popisu jeho práce najdeme slovo „六書“. Nejdříve budu citovat originál.

保氏掌諫王惡、而養国子以道、乃教之六藝。一曰五禮、二曰六樂、三曰五射、四曰五馭、五曰六書、六曰九数。(dále necituji)

保氏 má funkci pokárat krále za jeho zlé skutky a vychová děti země podle cesty. Jinak řečeno je učí 六芸(Rikugei). První se jmenuje 五礼(Gorei), druhé se jmenuje 六樂(Rikugaku), třetí se jmenuje 五射(Goša), čtvrté se jmenuje 五馭(Gogjo), páté se jmenuje 六書, šesté se jmenuje 九数(Kjúsú). (dále necituji)

Práce 保氏 byla pokárat krále, když udělal něco nesprávného, a učit 国子(Kokuši, děti panovníků), obsah jeho učení prý bylo „六芸(Rikugei)“. 六芸 by tady znamenalo šest okruhů studia a umění a patří tam :

五礼・六樂・五射・五馭・六書・九数

Podle vysvětlení od 鄭玄(Džó Gen) 五礼 znamená pět druhů obřadů, 吉礼(Kucurei), 凶礼(Kjórei), 賓礼(Hinrei), 軍礼(Gunrei), 嘉礼(Karei), a 六樂 je šest druhů hudby, 雲門(Unmon), 大咸(Taikan), 大韶(Taišó), 大夏(Taika), 大萐(Taikaku), 大武(Taibu). Dále 五射 je pět způsobů střelení šípem, 五馭 je pět způsobů jízdy na koni a 九数 je devět způsobů kalkulace. Mimochodem slovo 方程(Hótei) z 方程式(Hótei šiki, rovnice), které znají u nás v Japonsku všichni žáci starší než ze základní školy, je jedno z devíti 九数.

---

² vědecké práce se zkoumáním o době vzniku knihy „周礼“ jsou například „周官制作時代考(Šúkan seisaku džidai kó)“(v knize „周公 a jeho doba“) od autora 林泰輔(HAJAŠI, Taisuke), „周官著作時代考(Šúkan čosaku džidai kó)“(v sbírce „燕京學報“ 11. období) od autora 錢穆(Sen Boku), „周官質疑(Šúkan šicugi)“(v knize „金文叢攷“) od autora 郭沫若(Kaku Macudžaku), „中国古典学の展開(Čúgoku kotengaku no tenkai)“ od autora 宇野精一(UNO, Seiči) atd. Napíšu-li jenom jejich závěr, pan 林 říká, že vznikla v období za králů 厲王(Reió), 宣王(Sen'ó) a 幽王(Júó) z dynastie 周, pan 錢 v období 戦国(Sengoku) mezi 孟子(Móši) a knihou „呂氏春秋(Roši sundžú)“, pan 郭 říká, že ji vytvořil někdo z učňů 荀子(Džunši), pan 宇野 říká, že vznikl v době mezi koncem období 春秋 a sjednocením dynastií 秦. Těžko určit, která z nich je nejsprávnější teorie, ale každopádně se všichni shodují v tom, že kniha „周礼“ vznikla před obdobím dynastie 秦.

Poslední z „六芸“ je „六書“(dále budu o něm psát „周礼六書“, aby se nepletlo s obvyklým 六書, kam patří 象形, 指事 atd.), o tomto 周礼六書 ve vysvětlivce píše 鄭玄 s citací vysvětlivky od 鄭衆(Tei Šú, 鄭司農(Tei Šinó)) :

六書 je 象形, 会意, 轉注, 处事(Šodži), 假借 a 諧声(Kaisei).

Pořadí a názvy se trochu liší od toho, co napsal 許慎, ale jsou v podstatě stejné, a proto tvrdí, že se 周礼六書 rovná 六書 ve vědě písma. V tomto případě existovalo 六書 s členy 象形, 指事 atd. už v období 周.

Obsah 周礼六書

Podle tradičního mínění věřili bez pochyby v teorii od 鄭衆 a mysleli, že 六書 existovalo už v období 周, ale opravdu bylo to tak? Ještě jednou důkladně analyzujeme.

Jak jsem už předtím napsal, 周礼六書 bylo součástí 六芸, které 保氏 měl učit děti panovníků. V rámci 六芸 bylo také 五礼, 六樂, 九数 apod. a je to, jednoduše řečeno, pět druhů obřadů, šest druhů hudby a devět druhů kalkulace, a proto by 周礼六書 mělo být také šest druhů písma, jinak by s ostatními nemohlo být rovnocenné³.

Na druhé straně tzv. 六書 vysvětluje vznik znaků například 象形 a 指事, to znamená, že neukazuje přímo písmo, ale principy o písmu. Slovo „書“ má široký význam a je těžké určit, co přesně znamená slovo „書“ v 周礼六書, ale není moc pochopitelné, že „書“ ze slova „六書“, které se porovnává s ostatními „五礼“, „六樂“ atd., ukazuje principy či pravidla, týkající se písma. Když porovnáme s ostatními druhy umění, „書“ by mělo mít v tomto případě konkrétnější význam. Jeden příklad použití slova „書“ lze najít v „autorově předmluvě od 許慎“, kde píše „時有六書“(viz str. 99) a pak ukazuje šest druhů písma, která byla stanovena za vlády 王莽, podle tohoto by asi bylo nejpochoptelnější, že znamená 周礼六書 šest druhů písma. Nevíme, jaké druhy písma konkrétně znamenalo, ale když takto pochopíme, bude srovnatelné s „五礼“, „六樂“ atd.⁴.

³ slovo „六芸“ se objeví i u funkce 大司徒(Daišito) z 地官. Tam je naspané, :

以鄉三物教万民而賓興之、一曰六德、……二曰六行、……三曰六芸、礼·樂·射·御·書·数、
Jenom napsané jeho prvky. Lze poznat, že bude ztracena rovnováha tím, že 書, které je spolu s dalšími tradičními uměními seřazeno, považují za princip jako 六書.

⁴ poprvé vydal pochybnosti k teorii „周礼六書“ 張政烺(Čó Seiró) ve své práci „六書古義(Rikušo kogi)“(v časopise „中央研究院歷史言語研究所集刊“ č.10). Pan 張 tvrdil, že „周礼六書“ je „六甲“, což je první stupeň učení znaků pro děti, ale učení „六甲“ je ve srovnání ostatními tradičními uměními příliš lehké. Nemůžu souhlasit s jeho názorem, ale jeho nápad, že pochyboval o spojení „六書“ s „周礼六書“, bychom měli hodnotit vysoce.

Abychom spojili 周礼六書 přímo bez pochyby s 六書 ve vědě písma, že jsou totožné, máme nahoře uvedené pochybnosti. Jenom z toho, že jsou stejně napsané, nelze tvrdit, že mají stejný význam. V tomto případě v teorii, že 六書 existovalo už v období 周, nelze jednoznačně věřit. Abychom zjistili, kdy vznikl 六書, nesmíme trvat na popisu knihy „周礼“, ale musíme posoudit podle toho, kdy se začaly objevovat názvy jednotlivých členů, 象形, 指事 atd.

Vznik 六書

Avšak začaly se objevovat názvy členů toho 六書 až v období 後漢 a to je mnohem později než období 周. Obvykle jsou jako důkazy uvedeny následující tři dokumenty.

První z nich lze najít v „autorově předmluvě od 許慎“, které jsem už citoval(viz str. 105). Druhé v už také citované vysvětlivce od 鄭衆. Tento 鄭衆 byl strýc 鄭玄 a také byl vědcem ze začátku období 後漢. Jeho kniha „周礼解詁(Šurai kaiko)“ je už ztracena, ale její vysvětlivky jsou občas citovány ve vysvětlivkách od 鄭玄 a tato teorie 鄭衆 o 六書 je jedna z nich.

Poslední z nich lze najít ve svazku „芸文志(Geimon-ši)“ z kroniky „漢書(Kandžo)“ od autora 班固(Han Go), kterého občas cituji v této knize (občas se také říká zkráceně „漢志“). V části o 小学 z této „漢志“ je o 六書 napsáno takto:

Ve staré době nastupovali v osmi letech na školu 小学. A proto 保氏, úředník období 周, měl funkci vychovat děti panovníků a naučil je 六書. To jsou 象形, 象事(Šódži), 象意(Šói), 象声(Šósei), 轉注 a 假借, a jsou základy tvoření znaků.

Tady jsou také jiné názvy než v „autorově předmluvě od 許慎“, ale tyto tři dokumenty jsou často citovány jako materiál ranného věku, kde jsou napsané názvy jednotlivých členů 六書.

許慎 -- 指事, 象形, 形声, 会意, 轉注, 假借

鄭衆 -- 象形, 会意, 轉注, 处事, 假借, 諧声

漢志 -- 象形, 象事, 象意, 象声, 轉注, 假借

Jsou napsané v takovém pořadí a názvech.

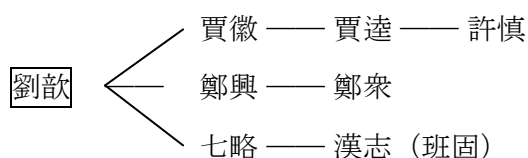
Proud vědy od 劉歆(Rjú Kin)

Mimochodem lze najít jednu velkou osobnost, která spojí tyto tři lidi 許慎, 鄭衆 a 班固. To je ten 劉歆. Protože když hledáme jejich vědecký původ, u všech narazíme právě na toho 劉歆. Popíšu-li je jednoduše, 許慎 měl učitele 賈逵(Kaki) a 賈徽(Kaki), otec tohoto 賈逵, se učil od 劉歆 knihy „左伝(Saden)“ či „周礼“. O 賈逵 je napsáno, že „naučil se od otce všechno, co

uměl“(ve svazku „賈逵伝(-den)“ z kroniky „後漢書“), a proto lze považovat za učně jako vědeckého vnuka toho 劉歆 a také lze říct, že studia 許慎 pochází od 劉歆.

鄭興(Tei Kó), otec 鄭衆, se spolu se svými učni naučili pod vedením 劉歆 knihy „左伝“ apod. a 劉歆 jeho schopnost docela pochválil(ve svazku „鄭興伝“ z kroniky „後漢書“). Jeho syn 鄭衆 „zdědil od otce „左氏春秋(Saši šundžú)“ (ve svazku „鄭衆伝“ z kroniky „後漢書“), a proto ho také nazval vědeckým vnukem.

„漢志“ od 班固 se připojí k 劉歆 příměji. Když 班固 vytvořil svazek „芸文志“, kde napsal rozvoj vědy a knih v období 前漢, využil jako základní materiál knihu „七略(Šičirjaku)“(viz str. 66) od autora 劉歆. Na začátku svazku „芸文志“ popsal, jak proběhla kontrola knih v císařském paláci provedená 劉向(Rjú Kjó), otcem a 劉歆, synem, a pak napsal o knize „七略“ a říká, že „teď z ní vypíšu to nejdůležitější a tímto připravím patřičnou knihu“. To znamená, že svazek „漢志“ je výpisek knihy „七略“.

Materiál kniha „漢紀(Kanki)“

To, že ti 許慎, 鄭衆 a 班固 všichni měli vliv od 劉歆, bylo tak, jak jsem napsal nahoře, ale existuje dokument, který ukazuje přímý vztah toho 劉歆 s 六書. O něm se dosud moc nemluvilo, ale jsou v něm docela důležité informace, abychom zjistili vznik 六書.

Ve 25. svazku „漢紀“ od autora 荀悅(Džun Ecu) je část, kde se píše, jak proběhla kontrola knih v císařském paláci provedená 劉向, otcem a 劉歆, synem, a v ní je věta „劉向 kontroloval všechny knihy 經伝(Keiden), shromáždil rozdíly mezi variantami, o nich přemýšlel a řekl“ a pak je zkráceně napsané historii jednotlivých knih 經書(Keišo) v čele s knihou „易(Eki)“, jak se sdělili po generacích a o 小学 píše :

凡書有六本、謂象形, 象事, 象意, 象声, 轉注, 假借也。

Všeobecně v 書 je šest 本, to jsou 象形, 象事, 象意, 象声, 轉注, 假借

Knihy „漢紀“ o dějinách vznikla později než kronika „漢書“. Císař 獻帝(Ken-tei, na trůně 189 – 220) z dynastie 後漢 rád četl různé knihy, ale pro něj byly věty kroniky „漢書“ příliš složité a chtěl čitelnější variantu, a proto dal pokyn 荀悅, aby nově napsal dějiny období 前漢 ve stylu

knihy „左傳“. Výsledkem toho byla kniha „漢紀“. Když 荀悅 napsal tuto svou knihu, mohl se dívat na kroniku „漢書“. To, že v této knize „漢紀“ nebylo použito už tehdy známé slovo „六書“, ale nevídané slovo „六本“, bylo možná proto, že 荀悅 při psaní využil nějaký starší materiál než kronika „漢書“. S ohledem na to, že názvy a pořadí jsou úplně stejné jako ve svazku „漢志“, mně připadá, že možná 荀悅 citoval právě z knihy „七略“ od autora 劉歆.

Vznik 六書

Pokud by byla správná nahoře napsaná myšlenka, nejstarší spolehlivý popis o 六書 může zasáhnout k tomu 劉歆. A také to, že nejsou jednotné názvy a pořadí členů 六書 mezi popisy od 許慎, 鄭衆 a 班固, asi kvůli tomu, že to psali chvíli poté, co teorie 六書 vznikla.

Jinak řečeno, pokud musíme uvažovat podle dosud existujících materiálů, je nejjistější, že teorie 六書 vznikla okolo 劉歆.

六書 bylo původně nazváno „六本“. Potom se změnilo na „六書“, to bylo výsledkem manipulace, že ho spojili se slovem „六書“ v popisu úředníka 保氏 v knize „周禮“, která tehdy začínala sbírat pozornost společnosti, aby vypadalo, že původ teorie „六書 je starší než ve skutečnosti.

Znovu uvažujeme o 六書 podle knihy „說文解字“

Dosud jsem uvažovali o době vzniku teorie 六書. Studie o 六書 bylo jedno z hlavních témat v tradiční vědě znaků „小学“, a proto už má hromadu provedených výzkumů, ale většina z nich je provedena na základě toho, že teorie 六書 existovala již v období 周 a nebo že byla základním principem používaným při tvoření znaků ve starověku. A proto někteří extrémní autoři tvrdili, že definice a příklady 六書 nejsou pravdivé a mají být takto, tak nějak, dokonce občas vytvořovali svou teorii bez ohledu na to, co se píše v knize „說文解字“. Ale když přemýšlíme na základě výzkumu o původu teorie 六書, má být nejdůležitějším materiálem kniha „說文解字“, která pochází právě z doby hned po vzniku teorie 六書, a nesmí se od ní odchýlit. A proto by bylo potřeba, abychom znovu uspořádali pomocí výzkumu o původu teorie 六書 dosavadní studium. Takto bychom mohli teprve správně pochopit význam toho, že 許慎 vysvětlil znaky pomocí teorie 六書.

„文“ a „字“

Při popisování o 六書 se obvykle používá pořadí členů ze svazku „漢志“ a názvy z knihy „說文解字“, a proto také já budu způsob vysvětlovat podle toho pořadí 象形, 指事, 会意, 形声, 轉注, 假借.

První z 六書 je 象形, které tvoří spolu dalším 指事 jednu dvojici. Tyto dva jsou používány pro znaky tvořeny z jednoho prvku, oproti tomu další 会意 a 形声 jsou pro znaky tvořeny z víc prvků.

Teď bych měl vysvětlit o znacích tvořených jedním a více prvky. Říká se jedním slovem „文字(Modži, písmo, písmeno, znaky)“, ale původně tyto dva znaky „文“ a „字“ měly každý jiný význam. V autorově předmluvě od 許慎 je :

倉頡之初作書、蓋依類象形、故謂之文。其後形声相益、即謂之字。文者物象之本、字者言孳乳而寢多也。

Když 倉頡 poprvé vytvořil písmo, opravdu podle rysu věcí tvořil tvar, a proto se jim říká „文“. Poté se k němu postupně přidávaly i další tvary i prvky se zvukem, tak se jim říká „字“. „文“ je podstata tvaru věcí, „字“ znamená, že se rozmnožuje a postupně bude víc a víc.(15. horní 2a)

To jsou jejich rozdíly.

„文“ je to, co při tvoření znaků 倉頡 uchopilo rysy třeba koně nebo ptáka a podle toho udělalo tvar(依類象形), a proto se jim řekne „文“. O znaku „文“ je napsané v knize „說文解字“ takto:

𠄎 錯畫也、象交文、

文 znamená křížované tahy, tvořeno v tvaru křížujícího se vzoru.(9 horní 20b)

To znamená, že ukazuje, že se křížují čáry a z toho má význam vzor.

Na druhé straně znak „字“ ukazuje to, co bylo vytvořeno přidáním různých tvarů či prvků se zvukem(形声相益), protože časem začali potřebovat víc znaků kvůli vývoji společnosti. O znaku „字“ je knize „說文解字“ takové vysvětlení.

𠄎 乳也、从子在宀下、子亦声、

字 znamená rodit. podle toho, že je znak 子 pode znkem 宀, 子 je také výslovnost.
(9. horní 20b)

To ukazuje to, že je dítě pod střechou(宀) a z toho má také význam rodit, vychovat či rozmnožit se. Stejný význam má jako pozdější slovo „孳(Dži, rodit a rozmnožit se)“ a ve větě „字者言孳乳

而寢多也“ z autorovy předmluvy od 許慎 se vysvětluje význam způsobem 声訓(Seikun), což je nahrazení znaku se stejným zvukem a významem.

Jednoduše řečeno, „文“ je znak s jediným prvkem, který nelze už rozdělit, a „字“ je znak, který je vytvořen z několika „文“. Uvedu-li několik příkladů, co mě zrovna napadne, znaky 山, 水, 馬, 鳥, 牛, 犬 apod. jsou všechny „文“ a 崎, 港, 驅, 鶴, 物, 狗 apod. jsou všechny „字“.

Mimochodem tento rozdíl mezi „文“ a „字“ se odráží v názvu právě knihy „說文解字“. Podstatě „說文解字“ je kniha, která vysvětluje „文“ a řeší „字“⁵.

象形 a 指事

象形 je nejjednodušší na pochopení ze všech 六書. I dnes se používá například „egyptské 象形文字(Šókei modži)“. „象形“ znamená, jak pochopíte podle významu znaků, tvořit podle tvaru, tedy uchopit rys věci a podle něho tvořit znak. V autorově předmluvě od 許慎 bylo napsáno:

象形 je takové, že kreslením tvoří tuto věc a podle jejího tvaru se ohnou tahy, jsou to 日 a 月.

Podobným způsobem jako malba kreslí tvar věci (画成其物), a podle toho, jak vypadá tato věc, ohnou tahy (隨体詰詘), příklady jsou znaky 日 a 月. Něco takového tvrdí 許慎.

Podívejme se na příklady v knize „說文解字“. O znacích 日 a 月 :

日 實也、大易之精不虧、从○一、象形、☉、古文、象形、

日 znamená plný, tvar slunce nikdy neubývá, podle □ a 一, vznik podle obrazu. varianta ☉ je 古文, také je 象形.(7. horní 1a)

☽ 闕也、大舍之精、象形、

月 znamená chybět, je to tvar měsíce, vznik podle obrazu.(7. horní 23b)

„日(Džicu)“, tedy slunce, jeho rys je chápán ve srovnání s měsícem jako „美(Džicu, neubývá ani nepřibývá)“, a proto je kreslen tvar slunce tvarem ○ a k tomu přidáno vevnitř „一“, aby

⁵ jenže toto rozdělení, „文“= s jediným prvkem a „字“ s více prvky, není úplně všude v knize „說文解字“ dodržováno. Na konci autorovy předmluvy od 許慎, co jsem už citoval na straně 135, je napsané o počtu znaků, :

此十四篇、五百四十部也、九千三百五十三文、重一千一百六十三、解說凡十三萬三千四百四十一字(15. dolní 1a)

V této citaci „文“ a „字“ nejsou použity na základě rozdělení znaků s jediným prvkem nebo s více prvky, ale to bych považoval za odvozené použití těchto slov podle vysvětlení profesora 尾崎雄二郎(OZAKI, Júdziró), že hlavní jsou „文“ a na základě jejich jsou vytvořeny „字“, a proto použití na tomto místě není úplně mimo původní použití“(z předmluvy knihy „訓詁說文解字注“ svazku 金冊).

vyjádřili, že je plné. Na druhé straně „月(Gecu)“ ubývá a přibývá, a proto jak je vidět ve tvaru v 小篆(Šóten), dolní část chybí(闕(Kecu)). Mimochodem to, že vysvětlí význam znaku „日“ pomocí znaku „実“ nebo „月“ pomocí znaku „闕“, je způsob nazvaný 声訓, tedy vysvětlení významu jednoho znaku pomocí druhého znaku se stejným či podobným zvukem, který se často používán v období 後漢.(viz str. 8)

Lze ukázat hodně příkladů znaků, které jsou tvořené podle obrazu, ve kterém je uchopen rys věci.

魚	水蟲也、象形、魚尾與燕尾相似、
魚	znamená zvířátko ve vodě, vznik podle obrazu, ocas ryby a ocas vlaštovky se vzájemně podobají.(11. dolní 16b)
貝	海介蟲也、居陸名蝨、在水名蝨、象形、
貝	znamená zvířátko s pevnou skořápkou v moři, to, co žije na pevnině, se jmenuje 蝨, to, co je ve vodě, se jmenuje 蝨, vznik podle obrazu.(6. dolní 14b)
女	婦人也、象形、王育說、
女	znamená paní, vznik podle obrazu, to je teorie od 王育(Ó Iku). (12. dolní 1a)
戶	護也、半門曰戶、象形、
戶	znamená 護(go, chránit), polovičním bratům se říká 戶, vznik podle obrazu. (12. horní 6b)
門	聞也、从二戶、象形、
門	znamená 聞(bun, slyšet), podle dvojí dveří, vznik podle obrazu. (12. horní 7b)
竹	冬生艸也、象形、
竹	znamená tráva živá v zimě, vznik podle obrazu. (5. horní 1a)

Jako společný charakter znaků, které lze vysvětlit podle teorie 象形, lze uvést, že jsou viditelné věci se skutečným tvarem například 日, 月, 魚, 貝, 田, 竹 a nebo 木, 艸, 山, 川. Jednoduše řečeno, tato teorie 象形 je stanovena na základě konkrétnosti a obrazovosti znaků tvořených jediným prvkem.

Oproti tomu je teorie „指事“ stanovena na základě abstrakce a konkrétnosti věcí. V autorově předmluvě od 許慎 je :

指事 je takové, že viděním pozná význam a přemýšlení pochopí myšlenky tvoření, jsou to 上 a 下.

Když jen prohlíží ten znak, pochopí jeho význam, a když dále přemýšlí, lze pochopit, jakou myšlenkou vznikl tento znak a příklady jsou 上 a 下. O znacích 上 a 下 je napsané v knize „說文解字“ takto:⁶

- 二 高也、此古文上、指示也、上、篆文上、
 上 znamená vysoký, to je znak 上 v 古文, vznik podle ukazování, 上, to je znak 上 v 篆文. (1. horní 2b)
 𠂇 底也、从反二為 𠂇、下、篆文下、
 下 znamená dno, podle převrácení znaku 二 na 𠂇, 下, to je znak 下 v 篆文. (1. horní 3b)

Znak 上 se píše v 古文 „二“ a 下 se píše „𠂇“. Oba ukazují, že je nějaká věc buď nad nebo pod základní čarou, z toho mají význam nahoře respektive dole. Pokud potřebujeme znak s významem hory, stačilo by nám vytvořit znak z obrazu kresleného ve tvaru hory. Ale znaky s abstraktním významem např. 上 nebo 下 nelze vytvořit způsobem 象形. Tam je prostor pro způsob 指事. Tady uvedu několik příkladů znaků s abstraktním významem.

- 𣎵 木下曰本、從木從下、
 本 dolní části stromu se říká 本, podle 木 a podle 下 (je to „下“ v 小篆).(6. horní 21a)
 朮 木上曰末、从木從上
 末 horní části stromu se říká 末, podle 木 a podle 上 (je to „上“ v 小篆).(6. horní 21b)
 刃 刀[𠂇金]*也、象刀有刃之形、 *nahore 𠂇 a dole 金
 刃 znamená ostří meče, tvořeno ve tvaru, že na meči je ostří. (4. dolní 51b)
 𠂇 人之臂亦也、从大、象兩亦之形、
 亦 znamená vedle paže lidí, podle 大, tvořeno ve tvaru obou podpaží. (10. dolní 7b)

První dva znaky mají „木“ a krátkým vodorovným tahem se označuje místo, kde se chce vyjádřit. Na horní nebo dolní části stromu je označeno tahem „一“, jako by řekl, že je to tady, a tímto se vyjadřuje buď dolní část kmene nebo koruna stromu. Samotný znak „木“ vznikl způsobem 象形, ale k němu je přidáno označení a vyjadřují se všeobecná představa, která nelze vidět.

⁶ ve variantách 大徐本 a 小徐本 jsou použity jako titulní znaky „上“ a „下“, ale podle teorie od 段玉裁 je opravím na „二“ a „𠂇“. Viz str. 236.

Další dva znaky má ve vysvětlení větu „象……之形“, ale lze chápat, že jsou také znaky, které vznikly způsobem 指事. Vytvořit znak pro meč z obrazu není těžké, ale ostří na něm se těžko tvoří. Proto na znaku „刀“ z obrazu označili čárkou „丿“ místo, co chtěli ukázat, a tímto vyjádřili to, co nelze kreslit. Další znak „亦“ má význam podpaží a také na znak „大“ z obrazu stojícího člověka označili čárkou „丿“ na obou stranách, které chtěli ukázat. Ten znak „亦“ původně znamenal podpaží, ale později se začal používat v jiném významu, a proto k něm byl přidán další prvek „肉 (月)“ s významem lidského těla a vytvořen další znak „腋“.

Ve vysvětlení pro znaky „刃“ a „亦“ je věta „象……之形“. Ale tyto znaky nejsou vytvořeny čistě jenom způsobem 象形, ale na znaky, které už byly vytvořeny způsobem 象形, je přidáno označení, a proto jsou roztrženy do skupiny 指事.

会意 a 形声

象形 a 指事 byly způsob pro znaky s jediným prvkem „文“, ale 会意 a 形声 jsou principy pro znaky s více prvky „字“.

O 会意 je napsáno v autorově předmluvě od 許慎 takto:

会意 je takové, že prvky s významem postaví vedle sebe a viděním lze pochopit obsah znaku, jsou to 武 a 信.

Prvky, které ukazují svůj význam (říká se jim 類(rui) nebo 義類(girui), význam obecně vyjádřený například radiály „木“ v levé straně nebo „艸“ na horní části znaku), postaví vedle sebe a shromáždí významy prvků, aby se dal pochopit obsah, co ten znak ukazuje, a jako příklad lze uvést znaky „武“ a „信“. O těch dvou znacích je napsáno :

𠂔 楚莊王曰、夫武、定功戢兵、故止戈為武

武 Král 莊王 z oblasti 楚 řekl, že 武 v podstatě po vojenské zásluze přestane bojovat, a proto ze znaků „止“ a „戈“ tvoří „武“. (12. dolní 41a)

信 誠也、从人言、

信 znamená pravdu, podle „人“ a „言“. (3. horní 13a)

Vysvětlení znaku „武“ je citace známého příběhu, který je zaznamenán v roce 12 éry krále 宣公 (Sen kó) v knize „左伝“. Král 莊王(Só ó) z oblasti 楚(So) řekl, : „po vybojované zásluze přestat válčit, to je opravdová odvaha. Proto, podívejte se na znak „武“, se tvoří ze znaků „止 (zastavit)“ a „戈(zbraň, válka)“. Jednoduše řečeno, znak „武“ (správně [戈止]*) lze rozdělit do

dvou částí „戈“ a „止“ a z kombinace významů obou znaků vysvětlil, že původní význam znaku „武“ je přestat použít zbraň. *nahore 戈, dole 止

Druhý příklad „信“ je vytvořen ze dvou prvků „人(člověk)“ a „言(slovo)“, slova lidí mají být pravda, a proto říká, že je původní význam znaku „信“ je pravda.

会意 je takový způsob, že vytvoří znak „字“ kombinací několika znaků „文“, které mají svůj význam, a významově se také kombinují všech „文“ a tímto vytvoří nový znak. Obráceně řečeno, rozdělí nějaký znak „字“ do několika částí „文“ a vysvětlí význam celého znaku „字“ kombinací významů jednotlivých částí „文“. Tyto rozdělené části „文“ jsou prvky s významem, a proto se jim říká „義符(Gifu)“ nebo „意符(Ifu)“.

Uvedeme několik příkladů z knihy „說文解字“ :

班 分瑞玉、从珎刀、

班 rozdělí drahokamy, podle 珎 a 刀. (1. horní 38b)

莫 日且冥也、从日有𠄎中、𠄎亦声、

莫 znamená, že už slunce zapadá, podle toho, že je slunce v trávnaté louce, 𠄎 má také výslovnost. (1. dolní 54a)

𠄎 曲也、从犬出戶下、犬出戶下為𠄎者、身曲𠄎也、

𠄎 znamená ohnout se, podle toho, jak vychází pes zespoda vrat, protože pes, který vychází zespoda vrat, ohne své tělo. (10. horní 31a)

Znak „班(han)“ je tvořeno z prvků „刀“ a „珎(kaku, jeden kus ze směsi několika drahokamů, viz str. 144)“. 瑞玉(Suigjoku, drahokam, který prokazuje status šlechtický například „侯(Kó)“) rozdělí mečem, z toho má význam rozdělil a také takto rozdělené skupiny jsou 班.

Další znak „莫“ je stará varianta znaku „暮“. Je tvořen z prvků „日“ a „𠄎 (bó, louka s trávou)“ a z toho, že slunce zapadá do trávy znamená večer nebo stmívání, ale znak „莫“ se začal používat často v jiném významu, a proto k němu byl přidán prvek „日“ a vznikl nový znak „暮“.

Znak „𠄎“ má původní význam ohnout se. Tento znak je tvořeno z prvků „犬“ a „戶“ a protože když pes projde pod vraty, tělo toho psa se ohne, má význam ohnout se.(varianta „𠄎“ v seznamu znaku tzv. „常用漢字(Džójókandži)“ je zjednodušená varianta).

Jak jsem vám teď ukazoval, 会意 je způsob vytvoření nových znaků kombinací několik prvků s významem(意符). Oproti tomu 形成 je znak „字“, mezi jehož prvky „文“ patří nejen prvek s významem, ale také prvky, který nosí výslovnost. Prvky znaků, které nosí zvuk, se nazývají „音符“, 形成 se říká znakům, které jsou vytvořeny z prvků jednak s významem a také se zvukem. V autorově předmluvě od 許慎 je :

形声 je takové, že podle věci tvoří kategorii a přidáním prvku s podobnou výslovností se zhotoví, jsou to 江 a 河.

Rozdělují se podle kategorií věcí (以事為名) a přidáním prvků se stejnou či podobnou výslovností se vytvoří (取譬相成). Příklady jsou znaky „江“ a „河“. O znacích „江“ a „河“ je napsáno v knize „說文解字“ takto :

江 江水、出蜀湔氐徼外崧山、入海、从水工声、

江 je to řeka 江水(Kósui), pochází z r hory 崧山(Binzan) blízko tvrže 湔氐(Sentei, název prefektura) v oblasti 蜀(Šoku), vlévá se do moře, podle vody a zvuk má 工(kó). (11. horní 4a)

河 河水、出敦煌塞外昆侖山、堯原注海、从水可声、

河 je to řeka 河水(Kasui), pochází z hory 昆侖(Konron) v oblasti blízko města 敦煌(Tonkó), vytéká z pramenu a vlévá se do moře, podle vody a zvuk má 可(Ka). (11. horní 1b)

Oba znaky „江“ a „河“ byly původně vlastní jméno, „江“ je 長江(Čókó, i 揚子江(Jósukó)) a „河“ je 黃河(Kóga). Teď se podívejme na strukturu znaků, jsou napsané „从水工声“ a „从水可声“. Tento typ věty „podle A, zvuk má B“ je styl pro znaky vzniklé ze způsobu 形声, A je prvek s významem a B je prvek s výslovností. Například znak „江“ má větu „从水工声“, to znamená voda(= 水) je prvek s významem a prvek 工 nese výslovnost. Jinak řečeno, funguje tak, že když řekne, že se to týká vody a má výslovnost „工“, napadne 長江 a když je to „河“, napadne 黃河.

Na prvky se zvukem se používají znaky, aby se ukázala výslovnost toho znaku, jinak řečeno, jsou používány jako fonogram. Tento způsob měl epochální význam při vývoji písma. Protože se obecná představa, která se těžko vyjadřuje způsoby 象形, 指事 a 会意, lze snadno vyjádřit tím, že se používá znak se stejnou výslovností jako prvek se zvukem. V naší zemi se dává velký důraz při vysvětlení tvoření znaků od základní školy na způsob 象形, a proto si většina lidí myslí, že velká část znaků je tvořena způsobem 象形, ale ve skutečnosti většina

dnešních znaků je tvořena právě způsobem 形声, a stejně v době, kdy žil 許慎, byla většina znaků tvořena kombinací prvků s významem a zvukem.

To je vedlejší věc, ale tento způsob 形声 se týká také dnešního zjednodušení znaků v Číně. Kdo cestoval po Číně, by si určitě všiml toho, že jsou tamní města zaplavena neuznanými zjednodušenými znaky, které nejsou zapsány do oficiálních slovníků, například „新華字典(Šinka džiten)“. Jeden z takových znaků je „汎“⁷. Ten znak se skládá z prvků „氵“ a „九(má výslovnost „jiǔ“), a proto poznáme, že je zjednodušená varianta znaku „酒(čú, jiǔ, úplně stejná výslovnost jako „九“). Také na japonských univerzitách občas lze najít na plakátech znak, ve kterém píše „R“ pod „氵“. V něm „R“ ukazuje výslovnost „rjó“ a to znamená „寮(rjó)“. To jsou také nově vzniklé znaky způsobem 形声. „汎“ i ekvivalent znaku „寮“ byly vytvořeny v poslední době, ale to, že se i v současnosti vyrábí nové znaky, ukazuje, jak byl efektní pro vývoj celkového systému znaků tento způsob 形声.

O způsobu 假借

Tedy další na řadě, pátý z 六書 je 轉注. Podle pořadí bych teď měl mluvit o 轉注, ale dříve budu vysvětlovat o 假借, protože 轉注 by mohl být záhadou dvoutisícileté historie studia čínského písma. Samozřejmě jsou v knize „說文解字“ jeho definice i příklady, ale na základě toho mohou být různá chápání a i dnes o něm stále nemáme všemi uznanou teorii. Prostě každý má na to svůj názor, a proto se dříve zabýváme způsobem 假借 a pak na základě jeho výsledku budeme uvažovat o 轉注. Jedině tímto způsobem můžeme určit, co je ten 轉注.

O 假借 je napsané v autorově předmluvě od 許慎, :

假借 je takové, že původně neexistuje ten znak a podle výslovnosti se nahradí význam, jsou to 令 a 長.

假借 je způsob, aby se vyjádřila věc, pro kterou neexistuje znak(本無其字), použitím znaku se stejnou výslovností(依声託事), a typické příklady jsou „令“ a „長“. Avšak o těchto dvou znacích je napsané v knize „說文解字“ následovně :

令 發號也、从人[卩 \ ]*

長 znamená vydat pokyn, podle 亼 a [卩 \ ]*. (9. horní 31b)

*vevnitř prvku 卩 je \ .

⁷ znak „汎“ je obsažen v návrhu „第二次漢字簡化方案(Dainidži kandži kanka hóan)“, který připravil čínský úřad vlády v roce 1977, ale celý tento návrh ještě není přijat ve slovnících.

𠄎 久遠也、从兀从匕、亾声、兀者高遠意也、久則變匕、[𠄎 亾]*者到亡也、
 長 znamená „久遠“, podle 兀 a podle 匕, výslovnost podle 亾. 兀 má význam „高遠“, je to dlouho, a proto se bude měnit, [𠄎 亾]* je převrácený znak 亾.(9. dolní 32b)
 *vevnitř 𠄎 (rovný konec svislého tahu) je 亾.

Píše se pouze původní význam dvou znaků a o způsobu 仮借 není nic napsáno. Znak „令“ se tvoří z prvků „亾 (=集)“ a „[𠄎 亾]* (=節)“ a je to tvořen způsobem 会意. Jeho původní význam je vydat pokyn, což znamená rozkazovat. Znak „長“ se skládá z prvků s významem „兀(=高遠)“ a „匕(=化)“ a se zvukem „亾(bau)“ a je tvořen způsobem 形声. Jeho původní význam je „久遠“, což znamená dlouhá doba a nic víc není psáno.(viz str. 86). * vevnitř prvku 𠄎 je 亾.

Na základě těch dvou znaků „令“ a „長“ musíme odhadnout způsob 仮借.

V období 漢 se jmenoval guvernér prefektury 県令(Kenrei) nebo 県長(Kenčó) (guvernér prefektury s více než 10, 000 domácnostmi byl 県令 a s méně než 10, 000 domácnostmi byl 県長). Původně nebyl žádný zvláštní znak, aby vyjádřili guvernéra prefektury, a proto se používaly pro guvernéra prefektury vypůjčené znaky buď „令“ s významem rozkazovat a nebo „長“⁸ s významem navždy.

Jinak řečeno, „仮借“ je způsob doslova vypůjčit si odněkud nějaký znak a jednoduše řečeno, je to fonetický ekvivalent.

To, že se používá 令 ze slova „命令(Meirei, pokyn)“ i ve slově „県令“, je pochopitelné, protože tato dvě slova mají souvislost i ve významech. Ukážeme další podobné příklady z knihy „説文解字“:

韋 相背也、从舛口声、獸皮之韋、可以束物枉戾相韋背、故借以為皮韋、
 韋 znamená vzájemné odporování, podle 舛 a má výslovnost 𠄎, zvířecí kůže nerovná, touto lze svázat věci ohnuté a skrčené, a proto se používá vypůjčně ve významu kůže. (5. dolní 39a)

⁸ způsob 仮借 podle příkladů znaků „令“ a „長“ by měl být tzv. 引伸(Inšin) ve vědě 訓詁学 a není princip na vytvoření znaků, a proto nejsou správné příklady znaky „令“ a „長“, takto diskutují odedávna. Ale jak jsem napsal v této knize, nesmíme zkoumat význam 六書 bez ohledu na autorovu předmluvu od 許慎, a proto si myslím, že musíme stanovit teorii o 仮借 na základě příkladových znaků „令“ a „長“. Všeobecný můj názor nejen o 仮借, ale i o celém 六書 si můžete přečíst v mé práci „六書についての一考察(Jedno zkoumání o 六書)“(v časopise „中国語学“ č. 228, 中国語学会).

- 西 鳥在巢上也、象形、日在西方而鳥西、故因以為東西之西、
 西 znamená, že je pták ve hnízdu, vznik z obrazu, když slunce je na západě, ptáci
 letí na západ, a proto se z toho stal západ z 東西. (12. horní 4a)
 能 熊属、足似鹿、从肉吕声、能獸堅中、故僞賢能、而強壯僞能傑也、
 能 druh medvěda, nohy jsou podobné jelením, podle 肉 a má výslovnost 吕, zvíře
 能 je pevné, a proto se říká 賢能, také se silnému říká 能傑.(10. horní 39a)

V těch případech je vysvětlen přechod z původního významu k vypůjčenému.

Znak „韋“ byl původně vytvořen způsobem 形声 a měl význam odporovat, ale zvířecí kůži, která je měkká a ohýbatelná, lze svázat ohnuté nebo skrčené věci, a proto se říká takové zvířecí kůži „韋“.

„西“ je původně znak vytvořený z obrazu, ve kterém je pták ve svém hnízdu, ale ptáci letí na hnízdo, kdy slunce zapadá na západ, a proto se začal používat znak „西“ ve význam západ jako směr.

Znak „能“ původně znamenal zvíře typu medvěda, které má podobné nohy jako jelen, ale zvíře „能“ je 堅中(asi znamená pevný či spolehlivý), a proto se (talentovaným) říká „賢能(ken'no)“ nebo silným osobám „能傑(nókecu)“.

Ty na hoře uvedené znaky „令“, „長“, „韋“, „西“, „能“ jsou všechny příklady, které jsou používány v jiném významu než jejich původním, ale souvislost obou významů není pro ten způsob 假借 nutná podmínka. 假借 je podle definice z autorovy předmluvy od 許慎 způsob nahrazování znakem se stejnou výslovností, které si jako by odněkud vypůjčili. To, že jsou uvedeny znaky „令“ a „長“ jako příklad, je asi proto, že tyto dva znaky se častěji používají ve „vypůjčeném významu“ pro slovo se stejnou výslovností a také lze snadno pochopit, jak se začaly používat v jiném významu než původním.

假借 z 六書 je princip použití znaků, že se nějaký znak používá v jiném významu než ve svém původním, aby vyjádřil jiné slovo se stejnou výslovností. To je nalezený způsob na základě charakteru znaků, že lze jeden znak používat ve více významech, jinak řečeno „一字数義(Ičidži súgi, jeden znak s několika významy)“.

O způsobu 轉注

O posledním způsobu 轉注 přemýšlíme na základě závěru analýzy o způsobu 假借. O 轉注 existují odedávna různé teorie, jak už jsem psal. Ale je samozřejmé, že máme vycházet z definice a příkladů v autorově předmluvě od 許慎.

V autorově předmluvě od 許慎 je napsané o způsobu 轉注, :

轉注 je takové, že význam tvoří jednu skupinu a stejné význam vzájemně souvisí, jsou to 考 a 老.

Nejdříve první polovina definice „建類一首“, dosud se o ní diskutovalo hlavně kolem znaku „首“. Ale definice jednotlivých členů 六書 jsou tvořeny tak, aby se rýmovaly, to znamená, že byl vybrán tento znak „首(šu)“, aby se rýmoval se znakem „受(džu)“ z druhé poloviny⁹. Proto se mělo diskutovat hlavně o znaku „類“. Tento znak „類“ by měl mít stejný význam jako znak „類“ z věty „比類合誼“ z definice 会意, a proto lze pochopit, že znamená „義類“, což je kategorie významu. Proto „建類一首“ znamená, že znaky jsou rozděleny do kategorií podle významů. Dále druhá polovina definice „同意相受“ znamená, že stojí vedle sebe znaky se stejným významem, jinak řečeno, významy těch znaků spolu souvisí. Proto o způsob 轉注 lze říct, že se znaky rozdělí do kategorií podle významů a významy znaků spolu souvisí. Z této analýzy lze tvrdit, že nejsou správné teorie, které nemluví o oblasti významu znaků. Na základě toho se podívejme na příklady způsobu 轉注, o těch znacích je napsáno v knize „說文解字“, :

𠂔 考也、七十曰老、从人毛匕、言須髮變白也、凡老之属皆从老、

老 znamená 考, 70 let se říká 老, podle 人, 毛 a 匕, znamená, že se vousy a vlasy mění v bílé, všechny znaky z kategorie 老 jsou podle 老.(8. horní 67a)

𠂔 老也、从老省𠂔声、

考 znamená 老, podle zjednodušené varianty 老 a má výslovnost 𠂔. (8. horní 68b)

Znak „老“ se skládá z prvků „人“, „毛“ a „匕(=化)“ a způsobem 会意. Má význam muže ve věku sedmdesáti, který už má bílé vousy i vlasy, ale 許慎 vysvětlil, že to znamená 考. Na druhé straně znak „考“ je vytvořen způsobem 形声, prvek s významem je zjednodušený tvar znaku „老“ a s výslovností je „𠂔“ a vysvětleno, že jeho původní význam byl 老.

Stejně jako u znaků „長“ a „令“ v příkladech způsobu 假借, tady také ve vysvětlení každých znaku je napsané pouze původní význam a není nic napsané o konkrétním způsobu 轉注. Navíc znaky „老“ a „考“ jsou podobné ve tvaru, v knize „說文解字“ jsou seřazeny do stejné kategorie (což je skupina „老“), jsou podobné ve výslovnosti (takovému se říká 疊韻(Džóin)) a

⁹ existuje myšlenka, která spojí znak „首“ se způsobem 部首法, jež použil 許慎, aby rozdělil znaky. Ale v době, kdy vznikl 六書, nebyla napsaná kniha „說文解字“, a proto nelze souhlasit s tím, že její princip na uložení znaků je součástí 六書.

také jsou podobné ve významu. Kvůli takovým podobnostem obou znaků došlo k rozmanitosti ve vysvětlení o způsobu 轉注. Teď nemám v žádném případě prostor, abych vám všechny teorie představil¹⁰.

Podle definice, jak už jsem napsal, je nutné zkoumat význam znaků, abychom zjistili, co je vlastně 轉注. Na základě toho se podíváme znovu na znaky „老“ a „考“, tak si patrně všimneme, že znak „老“ je vysvětlen, že znamená „考“, a znak „考“ je vysvětleno, že znamená „老“. Takový způsob, že dva znaky vzájemně vysvětlují druhý znak, se ve vědě 訓詁学(Kunkogaku) nazývá 互訓(Gokun), ale když se podíváme bez předsudků na vysvětlení těchto dvou znaků „老“ a „考“, nejdříve by nás napadlo, že mají vztah tzv. 互訓. Navíc co se týče těchto dvou znaků, směr významu znaku (義類) mají stejný („建類一首“) a významově spolu dva znaky souvisí („同意相受“), a proto je nejracionálnější a nejpochoptelnější považovat tento způsob za 轉注.

Ten, kdo tvrdil, že 轉注 je způsob 互訓, byl 戴震(Tai Šin, 1723 – 1777) z období 清(Šin). Tuto teorii poprvé napsal ve své práci ve stylu dopisu „dopis, ve kterém odpovím panu učiteli 江慎修(Kó Šinšú) a hovořím o vědě písma“ a pak ji sdělil jeho učeň 段玉裁(Dan Gjukusai). 段玉裁 připsal vysvětlivku k 轉注 v autorově předmluvě od 許慎 takto :

V kategorii 老 říká, že co je 老, to je 考 a co je 考, to je 老. Znakem 考 vysvětluje znak 老 a znakem 老 vysvětluje znak 考, takovému způsobu se říká 轉注. Opravdu tvar znaku „老“ je podle „人“, „毛“ a „匕“ a patří skupiny 会意. Tvar znaku „考“ je podle „老“ a má prvek s výslovností „丂“ a patří skupiny 形声. Ale vysvětlení významu těchto dvou znaků je 轉注.(15. horní 6a)

Proti teorii od pánů 戴 a 段, že 轉注 je způsob 互訓, kritizovali, že 互訓 je princip na použití znaků ve studii 訓詁学, ale není princip na vytvoření znaků, a proto by nemohl být jeden z 六書 ve vědě o písmu. Ale na základě vzniku teorie 六書, o které jsem už napsal, není důvod, proč by 六書 měl být princip na vytvoření znaků, a proto lze říct, že ta kritika míří vedle. To, co lze nejsrozumitelněji vytěžit z uvedených příkladů „老“ a „考“, je způsob 互訓 a

---

¹⁰ všechny teorie o 轉注 do vzniku dynastie 清 jsou shromážděny v knize „轉注古義考(Tenčú kogi kó)“ od autora 曹仁虎(Só Džinko) a z období dynastie 清 v knize „說文解字詁林(Secumon kaidži korin)“ prvního svazku v části „六書總論“. Také v „轉注說大槩“ od 与謝野寛(JOSANO, Hiroši) komentáři ke knize „轉注說(Tenčú secu)“(ze série knih „日本古典全集“) od autora 狩谷棧齋(KARIJA, Ekisai) jsou stručně napsané dosavadní teorie.

také si vzájemně neodporuje s definicí, a proto si myslím, že by 轉注 z 六書 mohl být 互訓, že se dva (případně i více) znaky vzájemně vysvětlují jeden druhý, jinak řečeno, lze vzájemně přenést na vysvětlení.

仮借 byl způsob, že se jeden znak používá za náhradu slova se stejnou výslovností. To těsně souvisí s charakterem znaků, že „jeden znak může mít víc významů“. Na druhé straně 轉注, pokud je 互訓, ve kterém lze tvořit skupinu několik znaků se stejným významem, jak jsem zkoumal nahoře, také je způsob, který souvisí s charakterem znaků, že „více znaků může mít jeden význam“. V tomto případě 仮借 a 轉注 tvoří dvojici principu na použití znaků.

Teorie 六書 tvořena třemi dvojicemi

Dosud jsem zkoumal jednoduše o všech členech 六書, ale jak jste už poznali, 六書 je tvořen třemi dvojicemi.

1. 象形 a 指事, které se týkají znaků typu 文.
2. 会意 a 形声, které se týkají znaků typu 字.
3. 轉注 a 仮借, které se týkají používání znaků.

Takto rozdělit 六書 do tří skupiny je teorie „六書三耦(Rikušo sangú)“, kterou poprvé těsně před vznikem dynastie 宋(Só) řekl 徐鍇(Džo Kai, viz str. 221)¹¹, který obnovil studium o knize „說文解字“, jež tehdy skoro zaniklo. Avšak když se znovu podíváme na obsahy 六書, všimneme si, že 1. a 2. jsou princip na vytvoření jednotlivých znaků a 3. je způsob použití, to znamená, že v něm jsou věci jiných charakterů. Proč je to tak? Znovu musíme zkoumat obsahy 六書.

„Prototyp 六書“

六書 byla teorie, která vznikla ve škole kolem 劉歆. Ale již předtím byli lidé, kteří zkoumali každý sám složení znaků. Proto musíme chápat, že bylo stanoveno jako celek 六書 v době toho 劉歆.

O způsobech 象形 a 会意 z 六書 byly vytvořeny předcházející teorie lidmi ze starší doby, než kdy žil 劉歆.

Porozumět způsobu 象形 na základě těch znaků, což jsou písmo s významem, by nemělo být tak těžké. Třeba znak „龜(龜)“ i ve stylu 小篆 se píše „龜“ a v 隸書 „龜“ a kdokoli, kdo se dívá na tento znak, určité pochopí, že je to vytvořeno z obrazu želvy. 石建(Seki Ken), který byl

¹¹ je napsané u znaku „上“ v 1. svazku knihy „說文解字繫傳(Secumon kaidži keiden)“ od autora 徐鍇.

v pozici 朗中令(Róčúrei) ve vládě císaře 武帝(Bu-tei) z dynastie 漢, byl na všechny věci přísný člověk, ale jednou našel chybně napsaný znak, když četl dokument adresovaný císaři, a tomu člověku, který ho napsal, prý tvrdě vyčinił. Tento příběh lze najít ve svazku „石建伝“ z kroniky „史記“ a tam je napsáno, : „chyboval ve znaku. Co se týče koně, včetně ocasu by mělo být pět, ale teď tu jsou pouze čtyři, chybí jeden“. 石建 říká, že na dolní části znaku „馬“ by mělo být dohromady pět, což jsou čtyři nohy a jeden ocas, z toho je jasné, že on zřejmě pochopil, že tento znak „馬“ byl vytvořen z obrazu, což je způsob 象形.

Samotné slovo „会意“ se teprve objevuje až v teorii 六書, ale byl už odedávna znám způsob vysvětlit význam znaku rozdělením jednoho znaku do několika prvků¹². O tom se lze dozvědět z toho, že znak „武“, který byl uveden jako příklad v autorově předmluvě od 許慎, byl v podstatě celá citace z knihy „左氏伝“. Mimo to, například v knize „韓非子(Kanpiši)“ lze najít teorii, ve které se rozdělí znak „公“ do dvou prvků „八“ a „厶“ a vysvětluje, že znamená odporovat (八=別) své věci (厶=私) (v části „五蠹篇(Goto-hen)“). V knize „春秋繁露(Šundžú banro)“ v části „天道無二(Tendó muni)“ od autora 董仲舒(Tó Čúdžo), který navrhoval císaři 武帝, aby přijal konfucianismus jako státní věda (náboženství), a tímto přispěl k úplnému rozkvětu konfucianismu, je napsané takové vysvětlení :

Nebeská cesta si odporuje, nelze být současně dvě, a proto se jí říká „一(ícu, jeden)“.

...z tohoto důvodu lidé ze staré doby tvořili a psali znaky. Tomu, jehož srdce zůstává na jednom středu, se říká „忠(čú)“ a tomu, kdo má dva středy, se říká „患(kan)“. (v originále vypadá, : „心止於一中者謂之忠、持二中者謂之患“).

Tedy je vysvětleno, že znak „忠“ je „中+心“ a znak „患“ je „dva 中+心“, a taková myšlenka je docela podobná způsobu 会意 z 六書.

Oproti těm dvěma už uvedeným způsobům nelze najít předchozí myšlenky pro dva způsoby 指事 a 形声 předtím než vznikl 六書.

指事 je způsob stanoven na základě abstrakce a ukazovací schopnosti znaků, ale když ho zkoumáme detailně, občas nelze úplně rozlišit od způsobu 象形. Na příklad znak „旦“ je vysvětlen v knize „說文解字“ následovně, :

---

¹² kromě knih v této knize uvedených „左氏伝“, „韓非子“ a „春秋繁露“ lze najít velice podobnou myšlenku jako 会意 v knihách typu 緯書(lšo), ve kterých napsali záhadné prorockví, jež bylo populární od poslední doby období 前漢. Viz mou práci z vysvětlivky č. 8.

旦 明也、从日見一上、一、地也、

旦 znamená světlo, podle toho, že je vidět slunce nad čarou „一“, 一 znamená zemi.
(7. horní 14a)

Takže je to tvar vycházejícího slunce z horizontu, a proto znamená úsvit a ráno, ale je vytvořen způsobem 象形 nebo 指事? Pokud chápeme spodní čáru jako zobrazení horizontu, ten znak bude 象形 a pokud chápeme spodní čáru, že symbolicky ukazuje horizont, tak bude tento znak vytvořen způsobem 指事.

Takto znaky podle 象形 a 指事 občas nelze rozeznat. Také stejně jako u znaků „刃“ a „亦“ z už uvedených příkladů je hodně znaků považovaných za 指事, ale má vysvětlení typu „象……之形(tvořen ve tvaru něčeho)“. Ta skutečnost nám ukazuje, že způsob 指事 byl vytažen ze způsobu 象形, který má široké použití, a osamostatněn.

Způsob 形声 je odlišný od ostatních způsobů nejvíc tím, že upozorňuje na existenci prvku s výslovností ve znacích. Rozdělit znaky, aby se vysvětlil význam znaků, to se dělalo už od staré doby, ale jeden z rozdělených prvků označil za prvek s výslovností poprvé v teorii 形声 z 六書.

Troje dvojice

Jak jsem už napsal, 六書 se skládá z tří párů.

1. 象形 a 指事, které se týkají znaků typu 文.
2. 会意 a 形声, které se týkají znaků typu 字.
3. 轉注 a 假借, které se týkají používání znaků.

Je úplně jasné, že třetí skupina má jiný charakter než první a druhá. První a druhá dvojice jsou tvořeny z jedné dosavadní teorie a jedné teorie nově vzniklé v rámci 六書.

Co by ta skutečnost mohla znamenat? To by mohlo znamenat, že je záměrně vytvořeno tak, aby bylo celkem 6 způsobů, které lze rozdělit na 2, 2, 2. Takže by nesmělo být ani „五書“ s pěti ani „七書“ se sedmi, ale muselo být „六書“ se šesti.

Číslo 6

Ve starověké Číně čísla měla obrovský význam. Číslovka v nějakém výrazu nebyla vybrána náhodně, ale má jistý význam, který chtěli lidé ze starověku dát této číslovce.

Nejtypičtější příklad toho, jak Číňané ve starověku dávali zvláštní význam jednotlivým číslovkám, lze najít v knize „易(Eki)“. Kniha „易“ je v podstatě praktický průvodce věštěním,

ale napsal ji údajně svatý ze starověku a četl ji 孔子 tak rád, že „se třikrát roztrhly šňůry této knihy“, a proto je v pozdější dobách považována za nejdůležitější knihu ze všech 經書. V knize „易“ je napsaná teorie duality, ve které se vysvětlují změny světa na základě konfrontace mezi 陰(in, stín) ukazovaným znakem „☵“ a 陽(jó, světlo) ukazovaným znakem „☲“. Číslo, které symbolicky ukazuje 陽(říká se 象数(Šósú)), je devět (a proto 9. 9. je den 重陽(Čójó, zdvojený 陽)) a číslo, které symbolizuje 陰, je šest.

Ted' začíná být důležitější toto číslo šest.

Princip, podle kterého je tvořena sbírka starých básní „詩經(Šikjó)“, jedna z 經書, je tzv. „六義(Rikugi)“. To je tvořeno ze tří členů „風(Fú)“, „雅(Ga)“ a „頌(Šó)“, které ukazují místo, kde se skládala nebo zpívala báseň, a z dalších tří členů „比(Hi)“, „賦(Fu)“ a „興(Kjó)“, které ukazují styl a způsob vyjádření básně. První trojce a druhá jsou úplně odlišné, přesto jsou spojeny do jedné a celkově se jim říká „六義“.

„六書“ také bylo pravděpodobně vytvořeno na základě stejné filozofie jako „六義“. Tyto dvě teorie byly s uvědomím čísla šest v knize „易“ vytvořeny tak, aby v nich bylo šest členů.

Podstata „六書“

„六書“ se asi původně jmenovalo „六本“. „六本“ by znamenalo šest základních principů, které se týkají písma, ale toto slovo bylo spojeno se skutečností, že v nově nalezené knize „周礼“ v části o 保氏 bylo slovo „六書“ a potom se začalo i o něm říkat „六書“. Chtěli, aby vypadalo, že ta teorie vznikla dřív než ve skutečnosti a má dlouholetou tradici, proto využili autoritu právě knihy 周礼“.

Ty čtyři způsoby „象形“, „指事“, „会意“ a „形声“ jsou považovány za princip vytvoření znaků. To je ale princip, který objevili analýzou celkového systému znaků a indukčním odhadem na vytvoření znaků. Přemýšlet o principu vytvoření znaků se snahou zjistit původní význam znaků mají vztahy jako rub a líc jedné věci. Jinak řečeno, tyto principy na vytvoření znaků byly zkoumány a nalezeny při rozvoji vědy 訓詁学. 假借 a 轉注 jsou pravidla na použití znaků, a proto samozřejmě vznikly výsledky zkoumání ve vědě 訓詁学.

Škola 古文 v čele s 劉歆 prudce odporovala škole 今文 pomocí knih 經書 napsaných starověkým písmem. Oproti škole 今文, která byla v pozici státní vědy a měla převahu, se vědci ze školy 古文 snažili vysvětlit znaky co nejracionálněji, aby pochopili co nejsprávněji význam knih 經書. Co tehdy oni stanovili jako pilíř logiky, byla teorie „六本“, což je „六書“. Aby

mohli dobře odporovat vědcům ze školy 今文, ten pilíř by měl být co nejautoritativnější, a proto ji spojili na číslo šest v knize „易“ a zároveň ji přejmenovali podle výrazu v knize „周礼“.

許慎 a 六書

Důvod, proč napsal 許慎 knihu „說文解字“, bylo, jak už jsem o tom napsal, proto, aby opravil zmateně udělané pochopení a vysvětlení knih 經書 vědci školy 今文. V knize „五經異議 (Gokei igi)“ se zabýval problematikou týkající se jednotlivých konkrétních vysvětlení ke knihám 經書 a pak v knize „說文解字“ začal z úrovně jednotlivých znaků. V této chvíli si vybral jako základní princip na vysvětlení významu znaků právě teorii 六書. Pro něj, který patřil ke škole 古文, byl princip 六書 nejautoritativnější a nejspičkovější vědecká teorie, a proto ho přijal jako svůj princip na vysvětlení.

Jinými slovy 許慎 používal způsob, který byl pro něj nejvědeckější a historicky nejsprávnější.

Obsahy knihy „說文解字(Secumon kaidži)“ – kosmologie písma

Celkový počet znaků knihy „說文解字“

V autorově předmluvě od 許慎(Kjo Šin) napsal o celkovém počtu znaků toto :

Má 14 svazků, 540 skupin, 9353 znaků, opakovaně objevených 1163 znaků, vysvětlení s 133,441 znaky. (15. dolní 1a)

Když 許慎 napsal knihu „說文解字“, počet znaků ve stylu 小篆(Šóten, mimořádně i ve stylu 古文(Kobun) nebo 籀文(Čúbun)), uvedených jako základní tvar, bylo celkem 9353, „重文(Džúbun)“, znaků uvedených ve stylu 古文 nebo 籀文, bylo celkem 1163 a včetně napsaných znaků ve vysvětlení jednotlivých znaků a autorově předmluvě v celé knize bylo celkem 133,441 znaků. Samozřejmě dnes dostupný text knihy „說文解字“ je dlouhodobě mnohokrát opakovaně přepsaná varianta, a proto během této doby bylo mnoho změn v textu a má jiný počet znaků, než co psal 許慎 v autorově předmluvě. Když v 18. století napsal 段玉裁 vysvětlivky ke knize „說文解字“, v tehdejší variantě bylo 9431 základních znaků (přibylo 78 znaků) a „重文“ bylo 1279 znaků (přibylo 116 znaků), ale naopak součet znaků celé knihy prý byl snížen na 122,699 (ubylo 10,741 znaků). Je vidět, že byly velké zmatky při jejím dědění po generacích, ale lze říct, že počet základních znaků v knize „說文解字“ byl zhruba 9 tisíc a několik stovek.

Tento počet kolem 9,500 docela souhlasí s tím, že úkol při zkoušce provedené 太史(Taiši) v období 前漢 byl přečíst 9,000 znaků (viz str. 32). Po knize „說文解字“ bylo napsáno několik znakových slovníků jeden za druhým, například „字林(Džirin)“ s 12,824 základními znaky (podle knihy „封氏聞見記(Fúši bunken ki)“ 2. svazku, i u dalších) od autora 呂忱(Rjo Šin) v období 晉(Šin), „字統(Džitó)“ s 13,734 znaky od autora 楊承慶(Jó Šókei) z dynastie 後魏(Kógi), „玉篇(Gjokuhen)“ s 16,917 znaky od autora 顧野王(Ko Jaó) z dynastie 梁(Rjó), které nesou tradici knihy „說文解字“, ale počet základních znaků se postupně zvyšoval. „康熙字典(Kóki džiten)“ z období 清(Šin), který je největší znakový slovník napsaný v Číně, má dokonce zhruba 47,000 znaků a u nás v Japonsku je dokonce vydán ještě početnější znakový slovník, ale v takových slovnících s obrovským počtem znaků se objevuje hodně variant stejných znaků a nebo znaků tzv. 冷僻字(Reiheki-dži), které se skoro nikdy nepoužívají. Takové velké slovníky jen žádají o obrovský prostor na skládání a v nich se nehledá dobře. Opravdu když chceme číst normální staročínské texty, stačil by nám bohatě malý znakový slovník zhruba s 10,000 znaky. I dnešní čínský nejpoužívanější znakový slovník „新華字典(Šinka džiten)“ má v novější verzi

zhruba 11,000 znaků (včetně variant nějakého znaku i zjednodušených znaků), a proto lze tvrdit, že by v jakékoli době pro obyčejný znakový slovník bohatě stačilo kolem 10,000 znaků.

Systém radikálů

Přesto 9,000 nebo 10,000 je docela velké číslo, a proto je potřeba stanovit nějaký princip, aby se seřadily znaky systematicky ve slovníku. Způsob, co proto vymýšlel 許慎, byl takový, že vytvořil 540 skupin „部“ a tam vložil jednotlivé znaky rozdělně. Takovému způsobu se říká „部首法(Bušu-hó, radikál)“. Tento způsob skoro všechny znakové slovníky po knize „說文解字“ s malou opravou přijaly. V už zmíněném slovníku „康熙字典“ se používá opravený způsob, že se rozdělují znaky do 204 skupin pod radikálem a tyto radikály jsou seřazeny podle počtu tahů¹, a tento upravený způsob byl přijat jako základní způsob v japonských znakových slovnících, a proto způsob rozdělení podle radikálů, což je 部首法, je pro nás Japonce docela blízký.

Systém radikálů v knize „說文解字“

Systém radikálů vytvořil 許慎 a býval použit v různých znakových slovnících až ve slovníku „康熙字典“, ale při jeho rozvoji během dlouhé doby se měnil úplně jinak, i když jako systém vypadá stále podobně. Systém radikálů ve slovníku „康熙字典“ byl výsledkem snahy, aby se našly hledané znaky co nejrychleji, oproti tomu systém v knize „說文解字“ byl stanoven úplně bez ohledu na hledání znaků, ale vznikl z filozofie sestavené na vyšší úrovni. Během dlouhodobého procesu dědění toho systému byla ztracena jeho mateřská filozofie a stále víc a víc bylo žádáno, aby ten systém byl praktický a užitečný.

A proto když hledáte nějaký znak v knize „說文解字“ s citem, který si zvykl na systém radikálů podle slovníku „康熙字典“, budete mít obrovské potíže. Například hledáte znak „東“ a „林“. Protože tyto dva znaky lze snadno najít ve slovníku „康熙字典“ pod radikálem „木“ mezi dalšími znaky se čtyřmi tahy bez radikálu, hledáte je v knize „說文解字“ ve skupině „木“ v šestém svazku horní části, ale tam nenaleznete ani „東“ ani „林“. Ve skutečnosti však najdete hned po skupině „木“ skupiny „東“ a „林“. To znamená, že tyto dva znaky tvoří svou skupinu jako radikál.

---

¹ správněji řečeno, systém 部首法 ve slovníku „康熙字典“ byl původně převzat ze slovníku „字彙(Džii)“ od autora 梅膺祚(Bai Jóso) v období dynastie 明. Ve slovníku „字彙“ je rozděleno celkem 214 skupiny od „一“ po „龠“ do 12 skupin podle 12 členů zvěrokruhu 十二支 a celkem má přes 33.000 znaků.

„東“ a „林“ se lze najít ještě snadno, protože jsou radikály své skupiny. Protože lze najít samotné znaky, když hledáte patřičný radikál v seznamu. Ale znaky, které netvoří skupinu, se hledají mnohem hůř. Třeba znak „慮“ lze najít ve slovníku „康熙字典“ v skupině pod radikálem „心“ mezi dalšími znaky s jedenácti tahy, ale v knize „說文解字“, ať hledáte, jak hledáte ve skupině „心“ v desátém svazku dolní části, nenajdete ho. Další možnost je ve skupině „庀“, tak hledáte v pátém svazku horní části, stejně ho tam však nenajdete. Tento znak „慮“ je v knize „說文解字“ seřazen do skupiny pod radikálem „思“ v desátém svazku dolní části (hned před skupinou „心“). Když je někdo úplně zvyklý na systém dle slovníku „康熙字典“, koho by napadlo, že existuje skupina pod radikálem „思“.

V dnešní době již je vydána kniha „說文解字“ s rejstříkem všech znaků (viz str. 272), díky tomuto rejstříku snadno lze najít znak, který hledáme, ale předtím, než byl sestaven rejstřík, hledání znaků v knize „說文解字“ bylo asi docela obtížné. To neplatí jen pro nás dnešní Japonce, ale také pro vědce v období 清, kteří nutně používali tuto knihu „說文解字“ při zkoumání klasiky, bylo problematické. To lze poznat i z toho, že bylo napsáno několik knih, které se jediné zabývají tím, jak co nejsnadněji a co nejrychleji najít znaky v knize „說文解字“, například „說文通檢(Secumon cugen)“ od autora 黎永椿(Rei Eičun) nebo „說文易檢(Secumon iken)“ od autora 史恩綿(Ši Onmen).

To, že se těžko hledají znaky v knize „說文解字“, je způsobeno jedinečným systémem radikálů, který vytvořil svérázně 許慎. A proto se v znakových slovnících z pozdějších dob postupně upravovalo, aby byl způsob na stanovení radikálů praktičtější. Ale když z tohoto důvodu tvrdí, že systém v knize „說文解字“ není racionální a cenný, to je myšlenka, která se mýlí v důvodu a výsledku. Protože úmysl autora 許慎 bylo sestavit svět filozofie pomocí písma rozdělením znaků do těch 540 skupin.

Příklad sestavení skupiny „部“

Nejdříve bych citoval vysvětlení od autora 許慎 k tomu, jak sestavil skupiny. V autorově předmluvě od 許慎 je napsáno po už citované části o počtu znaků následovně,:

---

² mezi v Japonsku vydanými knihami je užitečný pro hledání znaků v knize „說文解字“ slovník „支那文を読むための漢字典(Šinabun wo jomu tame no kandžiten)“ vydaný před 2. světovou válkou z nakladatelství 文求堂書店(Bunkjúdó šoten) v Tokiu (v současné době ji obnoveně vydalo nakladatelství 山本書店). Tato kniha je známá jako užitečný slovník při čtení čínských textů, ale ve vysvětlení významu znaku je také napsané číslem, do kolikáté skupiny patří v knize „說文解字“, a to nám pomáhá při hledání znaků. Když používáme s tímto slovníkem variantu 一篆一行本(Itten ičigjó bon) uvedenou na straně 272, do které připišeme pořadí skupin, hned lze najít hledané znaky.

其建首也、立一為耑、方以類聚、物以羣分。同條牽屬、共理相貫、襍而不越、據形系聯。引而申之、以究萬原。畢終於亥、知化窮冥。(znaky označené ○ se rýmují³)

Když stanovil radikály, stanovil „一“ a udělal z toho začátek. Věci stejného druhu shromáždil, jiné věci rozdělil do kategorií. Stanovil souvislosti v rámci stejného druhu, věci ze stejného principu dal dohromady logikou, i shromážděním nerušil logiku, podle tvaru třídil. Přenesením toho prozkoumám původ všech věcí. Posledním „亥“ na konec končí a pozná změny a prozkoumá základní princip vesmíru.(15. dolní 1b)

Tento popis z autorovy předmluvy od 許慎 je příliš abstraktní a moc nelze pochopit, co vlastně tímto chtěl říct, a proto na základě první skupiny pod radikálem „一“ vysvětlím konkrétně. Skupina „一“ vypadá následovně :

- 一 惟初大極、道立於一、造分天地、化成萬物、凡一之屬皆从一、𠄎古文一、
  - 一 to je první původ všeho v tomto vesmíru, cesta stojí na „一“, rozdělením tvoří nebe a zemi, stvoří všechny věci, všechny, co patří do skupiny „一“, jsou podle „一“, „𠄎“, to je 一 v 古文.
  - 𠄎 始也、从一兀声、
  - 元 znamená začátek, podle 一 a zvuk má 兀(gocu).
  - 𠄎 顛也、至高無上、从一大、
  - 天 znamená špička, je nejvyšší a není vyšší než to, podle 一 a 大.
  - 𠄎 大也、从一不声、
  - 丕 znamená velký, podle 一 a zvuk má 不.
  - 𠄎 治人者也、从一从史、史亦声、
  - 吏 znamená osoba, která řídí lidi, podle 一 a podle 史, 史 také má zvuk.
- 文五 重一
pět základních znaků, jedna varianta znaku v jiném stylu

³ jenže znaky „分“ a „冥“ jsou trochu jiné. Ostatní znaky „耑“, „貫“, „聯“, „原“ všechny patří do 14. skupiny v rozdělení starověkých hlásek podle 段玉裁, ale „分“ patří do 13. a „冥“ do 11. skupiny. Možná to je jeden příklad z rýmování přes skupiny tzv. „合韻(Góin)“.

O „一“, hlavním znakem této skupiny pod radikálem „一“, je vysvětleno, že má původní význam věc, na které je stanovena cesta(pravda) při zahájení tohoto vesmíru. Jinak řečeno, je původ všech věcí a z toho se rozdělily nebe a země a narodily se všechny věci. Skupina pod radikálem „一“, je umístěna na úplném začátku knihy „說文解字“, to vypadá na první pohled podobně s tím, že je ve slovníku „康熙字典“ umístěna skupina „一“, protože má nejméně tahů, ale významově se úplně liší. 許慎 tvrdí, že svět písma také začíná znakem „一“, což je původem tohoto vesmíru. Takto říká už citovaná věta z autorovy předmluvy „其建首也、立一為耑(耑“ je stará varianta znaku „端“, který znamená začátek)“.

V této skupině v čele s radikálem „一“ jsou umístěny čtyři znaky „元(gen)“, „天(ten)“, „丕(hi)“ a „吏(ri)“. V jejich vysvětlení (říká se „說解(Secukai)“) vždy je napsané „从一(podle 一)“. Znak „从“ se píše ve stylu 小篆(Šóten) „𠄎“, to je tvar, jak stojí dva lidé před sebou a znamená, zadní člověk následuje předního člověka. To je stará varianta znaku „從“, ve kterém jsou přidány k „从“ další prvky „彳(chodit)“ a „[足>(*bez horního 口, nohy)“. „Podle 一“ konkrétně znamená, že ten znak má prvek 一 jako prvek s významem(viz str. 119). V knize „說文解字“, i když nějaký znak má v sobě prvek „一“, pokud je prvek se zvukem nebo je prvek s významem, ale s jiným, než je stanoven pro tuto skupinu „一“, nepatří do této skupiny. Například znaky „不“ a „至“ ze dvanáctého svazku horní části mají v sobě prvek „一“, ale v jejich vysvětlení je napsáno, :

𠄎	鳥飛上翔、不下來也、从一、一猶天也、象形、
不	znamená, jak pták vyletí úplně vysoko, nesletí dolů, podle 一, 一 znamená nebe, znak podle obrazu.(12. horní 2a)
𠄎	鳥飛從高下至地也、从一、一猶地也、象形、
至	znamená, jak pták sletí shora dolů až k zemi, podle 一, 一 znamená zemi, znak podle obrazu.(12. horní 2b)

Znak „不“ znamená, jak pták vyletí nahoru a nesletí dolů (z „不來“ má funkci záporu) a znak „至“ znamená naopak, jak sletí pták z vysokého místa dolů a „dorazí“ až k zemi. Tyto dva znaky vznikly podle obrazu, způsobem 象形, ale mají v sobě prvek „一“. Jinak řečeno, jsou to „从一(podle 一)“, ale v případě těchto dvou znaků prvek „一“ není použit ve stejném významu jako význam, který byl napsán ve skupině „惟初大極……“, ale je použit jako nějaké označení buď nebe nebo země, kam letí pták. Proto tyto dva znaky také jsou „从一(podle 一)“, ale nemají původní význam znaku „一“ jako hlavního znaku této skupiny, a proto tam nemohly patřit.

To, co patří této skupině pod radikálem „一“, jsou pouze znaky, které mají v sobě prvek „一“ ve významu původu všech věcí ve vesmíru. Tuto skutečnost ukazuje věta na konci vysvětlení k znaku „一“ :

všechny patřící do skupiny „一“, jsou podle „一“

Ve vysvětlení k hlavním znakům všech skupin je vždy napsána věta „凡某之属皆从某“. Ta věta znamená, že u všech znaků skupiny hlavní znak funguje jako prvek s významem v jeho původním významu.

Na konci skupiny je věta „文五 重一“, to znamená, že v této skupině je pět znaků „一“, „元“, „天“, „丕“ a „吏“ a také jedna varianta „式“.

Skupiny v prvním svazku

Takto skončila skupina pod radikálem „一“, následuje ji skupina pod radikálem „二“ (tento „二“ není číslo 2, ale „上“ ve stylu 古文. Dále budu psát skupinu pod radikálem „上“, aby se to nepletlo).

V prvním svazku po skupině „一“ pokračuje takto :

一	文五	重一
上	文四	重六
示	文六十三	重十三
三	文一	重一
王	文三	重一
玉	文百二十四	重十七
珏	文三	重一
气	文二	重一
士	文四	重一
丨	文三	重一
屮	文七	重三
艸	文四百四十五	重三十一
蓐	文二	重三
舜	文四	

V prvním svazku je těchto 14 skupin. Na první pohled poznáme, že skupiny „玉“, „艸“ a také 示 mají hodně znaků, ale většina z nich jsou opravdu malé skupiny se dvěma nebo třemi

znaky. Obzvláště v dnešních znakových slovnících by se skupina „珏“ s třemi znaky spojila se skupinou pod radikálem „玉“ a skupina „璽“ s dvěma znaky se skupinou pod radikálem „艸“, ale v knize „說文解字“ tyto dva znaky „珏(kaku)“ a „璽(džoku)“ pod sebou tvoří samostatné skupiny. Proč to takto udělal? Právě v tom je ukázán princip, jak stanovil v knize „說文解字“ jednotlivé skupiny „部“.

Vztahy mezi skupinami pod radikálem „玉“ a „珏“

„玉“ je krásný kámen. V knize „說文解字“ je vysvětleno takto :

王 石之美有五德者、潤沢以温、仁之方也、鯁理自外可以知中、義之方也、其声舒揚、專以遠聞、智之方也、不撓而折、勇之方也、銳廉而不忤、絜之方也、象三玉之連、丨其貫也、凡玉之属皆从玉、𠄎、古文玉、

玉 pěkný kámen, který má pět ctností, má vláhu a je teplý, to je ctnost 仁, strukturou povrchu lze poznat vevnitř viděním zvenku, to je ctnost 義, zvuk vydává náhle vysoko a je slyšet až do daleka, to je ctnost 智, neohne se, ale lze ho zlomit, to je ctnost 勇, má ostrou hranu, ale není zlý, to je ctnost 絜, má tvar jako tři spojené kameny 玉 a 丨 je probodnul, všechny, co patří do skupiny 玉, jsou podle 玉、𠄎、 je to 玉 ve stylu 古文.(1. horní 19a)

Krásný kámen, který má v sobě tzv. „五德(Gotoku, pět ctností)“, je „玉“. To, že vypadá teple a vlažně, je ctností „仁(Džin)“ a to, že zvenku lze poznat vevnitř podle struktury povrchu, je ctnost „義(Gi)“. Zvuk cinkání dvou a víc kamenů „玉“ je ctnost „智(Či)“, že je úplně čistý a ozve se až do daleka a když ho zkusíte zlomit, vůbec se neohne, ale najednou se zlomí, to je ctnost „勇(Jú)“, a to, že hrany toho zlomení jsou ostré, ale nejsou surové, je ctnost „絜(Kecu)“. Takovému kameni se říká „玉“. Tvar toho znaku ukazuje, že tři kameny „玉“ jsou spojeny nad sebou a střední „丨“ ukazuje prý šňůru, která propojuje tyto tři kameny.

Vysvětlení k tomuto znaku „玉“ je na knihu „說文解字“ docela dlouhé, ale když si uvědomíme, že ve starověké Číně byl „玉“ považován za veledůležitou věc, to je pochopitelné. Ve společnosti podle konfucianismu se vyžaduje, aby byly přesně stanoveny obřady a chování jako idea vládnutí. Aby fungovala hladce společnost, potřebovaly se různé věci(礼器) při obřadech a na důležitých obřadech se používaly na označení společenského postavení věci(礼器), které byly většinou vyráběna právě ze zpracovaného kamene „玉“. Tento „玉“ byl pro obřadní systém ve starověké Číně velice důležitý, a proto bylo vytvořeno hodně znaků, které

mají význam, týkající se právě kamene „玉“. Tyto znaky jsou „从玉(podle 玉)“, jinak řečeno, mají v sobě „玉“ jako prvek s významem, jednoduše řečeno, mají „玉“ v levé straně. Skupina pod radikálem „玉“ je velká skupina se 124 znaky a to je 12. největší počet v knize „說文解字“.

Po této skupině „玉“ je umístěna skupina pod radikálem „珎“ a tam jsou :

珎 二玉相合為一珎、凡珎之属皆从珎、**𤣥**、珎或从**[穀]***,

珎 dva kameny 玉 se sloučí a z toho bude jeden 珎, všechny, co patří do skupiny 珎, jsou podle 珎, **𤣥**, to je podle 珎 a nebo **[穀]***.

* vlevo bez dolní části 王

班 分瑞玉、从珎刀、

班 rozdělit kámen 瑞玉, podle 珎 a 刀.

𨋖 車笭間皮匱也、古者使奉玉、所以盛之、从車珎、誥與服同、

𨋖 znamená kožená krabice mezi zábradlím kočáru. dávno posel přivezl kameny 玉 a tam je nakládal, podle 車 a 珎, čtení je stejné jako 服.

文三 重一

tři základní znaky, jedna varianta znaku v jiném stylu

Znak „珎(kaku)“ je sloučení dvou druhů 玉. Kdybychom o tom řekli stejným způsobem jako „合金(Gókin)“, který znamená směs víc druhů kovu, tak bychom mohli možná říct „合玉(Gógjoku)“? Jak je jasně vidět ve tvaru ve stylu 小篆, v něm stojí dva „玉“ vedle sebe, a proto lze říct, že je podle „玉“ a mohl by patřit do skupiny pod radikálem „玉“. Ale další dva znaky „班(han)“ a „𨋖(fuku)“ mají právě tento 珎 jako prvek s významem, a proto se nemohla osamostatnit skupina pod radikálem „珎“.

Znak „班“ je tvořeno způsobem 会意(Kaii), sloučením významů z prvků „珎“ a „刀“ a má původní význam rozkrájet mečem kámen 瑞玉(Zuigjoku, kámen, který se používal jako průkaz statutu šlechtic). Z tohoto významu se odvodilo to, že se začalo říct „班“ také rozděleným skupinám a samotná činnost „rozdělit“ nebo „rozdat“ se také vyjadřovat znakem „班“(= „頒(han)“). Znak „𨋖“ znamená kožená krabice nainstalovaná na zábradlí kočáru. Dávno posel přinášel do cílové země kameny „珎“ právě v této krabici. A proto byl tento znak také vytvořen způsobem 会意, sloučením významů z prvků „珎“ a „車“.

Tyto dva znaky se týkají kamene „玉“, ale jejich prvek s významem není „玉“, ale „珏“. A proto nemohl přidat do skupiny „玉“ a vytvořil zvlášť skupinu pod radikálem „珏“.

Skupiny pod radikálem „艸“ a „蓐“

Lze říct úplně stejně o skupině „蓐(džoku)“. Skupina „艸(só=++)“ má hodně znaků i ve dnešních znakových slovnících, ale v knize „說文解字“ je obrovská skupina se 445 znaky a je druhá největší skupina po skupině pod radikálem „水“ se 465 znaky. Tuto skupinu hned následuje skupina „蓐“.

𦰇 陳艸復生也、从艸辱声、一曰蒺也、凡蓐之属皆从蓐、蓐、籀文蓐、从𦰇、

蓐 znamená, že stará tráva znovu roste, podle 艸 a má zvuk 辱, říká se také, že znamená 蒺, všechny, co patří do skupiny 蓐, jsou podle 蓐, 蓐, to je 蓐 ve 籀文, podle 𦰇.

𦰈 披田艸也、从蓐好省声、𦰈籀文蓐、省、𦰈、蓐或从休、詩曰、既秣茶蓼、

蓐 znamená trhat trávu v poli, podle 蓐 a má zvuk zjednodušeného 好, 𦰈, to je 蓐 v 籀文, zjednodušeně 𦰈, podle 蓐 nebo 休, v knize 詩 říká, „už vytáhli 茶蓼“.

文二 重三

dva základní znaky, tři varianty znaku v jiném stylu

Znak „蓐“ znamená, že znovu začne růst stará už loni uschlá tráva, aniž by ji zasévali. Tento znak je „podle 艸 a má zvuk 辱“, to znamená, že je tvořen způsobem 形声, sloučením prvků s významem „艸“ a výslovností „辱“, a proto by samotný znak „蓐“ měl patřit do skupiny pod radikálem „艸“. Avšak znak „蓐(kó)“, který má význam trhat trávu v poli, má v sobě znak „蓐“ jako prvek s významem, a proto byla vytvořena zvlášť skupina pod radikálem „蓐“. Kdyby nebyla skupina „蓐“, znak „蓐“ by neměl, kam patřit, protože jeho prvek s významem není „艸“, ale „蓐“. Mimochodem prvek s výslovností tohoto znaku není „女(džo)“, ale zjednodušená varianta „女“ od znaku „好(kó)“. Ve vysvětlení o tom píše „好省声“, takový způsob přidání zvuku se nazývá „省声(Šósei)“.

Princip vytvoření skupin pod radikálem

Shrneme-li to, lze říct, že znaky „珏“ a „蓐“ by mohly jako samotné znaky patřit do skupiny „玉“, respektive do skupiny „艸“, ale existují znaky „班“ nebo „薺“, které mají v sobě „珏“ a „蓐“ jako prvek s významem, a proto byly vytvořeny zvlášť skupiny „珏“ a „蓐“. Jinak řečeno, kdyby nebyly tyto dvě skupiny, znaky „班“ a „薺“ by neměly, kam patřit.

Podobných případů je hodně. Ve šestém svazku horní části je skupina pod radikálem „木“ se 421 znaky a hned ji následuje skupina pod radikálem „林“. Znak „林(rin)“ je „podle dvou 木“, což znamená, že je vytvořen způsobem 会意, sloučením významů dvou „木“, a proto by mohl patřit do skupiny „木“, ale znaky „楚(so)“, „楸(bó)“, „禁(fun)“, „森(šin)“ atd. mají „林“ jako prvek s významem, a proto je vytvořena skupina pod radikálem „林“ s devíti znaky. A také v sedmém svazku dolní části je skupina pod radikálem „巾“ se 62 znaky a hned po ní je skupina pod radikálem „帛“. Znak „帛(haku)“ je „从巾辱白(podle 巾 a má zvuk 白(haku))“, a proto by měl patřit do skupiny „巾“, ale protože je znak „錦(kin)“ vytvořen způsobem 形声 z prvků s významem „帛“ a s výslovností „金(kin)“, byla vytvořena zvlášť skupina pod radikálem „帛“, kam patří pouze dva znaky „帛“ a „錦“.

Na základě těchto případů lze říct, že v knize „說文解字“ tvoří svou skupinu znaky, které fungují v dalších znacích jako prvek s významem. Znaky jsou písmo s významem, jehož jednotlivé znaky mají vlastní význam. Takové znaky analyzoval pomocí principu „六書“ a z nich vytahoval prvky s významem, které potom byly seřazeny v knize „說文解字“ jako 540 skupin. Tento způsob je nejefektivnější při zkoumání znaků podle jejich významů a naprosto správný způsob v rámci vědy písma, ale na druhé straně má nevýhodu, že má příliš mnoho skupin a zároveň každá skupina má málo znaků.

Skupiny s málo znaky

V dosavadním vysvětlení jsem uvedl příklady jen částečně, a proto možná nemůžete mít představu, jak vypadá těch 540 skupin. Tady vložím seznam všech znaků, které tvoří svou skupinu jako radikál, s počtem znaků ve skupině. Doufám, že z toho poznáte, jak jsou skupiny vytvořeny pečlivým způsobem.

V knize „說文解字“ je 540 skupin, ve kterých je celkem 9353 znaků. Pokud mechanicky počítáme průměr, to bude necelých 18 znaků v každé skupině. Ale ve skutečnosti jsou skupiny s více než 400 znaky, například skupiny pod radikálem „水“ se 465 znaky, „艸“ se 445 znaky a „木“ s 421 znaky, a proto ve skutečnosti v dalších skupinách je umístěno méně znaků než předchozí průměr. Detailně se můžete povívat na seznam skupin, ale třeba skupiny s více než

10 znaky tvoří pouze pětinu všech skupin, s dvěma znaky je 158 skupin a s jediným znakem je 36 skupin

三 · 𠤎 · 亼 · 久 · 才 · 乇 · 叕 · 克 · 𠤎 · 耑 · 𠤎 · 母 · [𠤎豕]* · 易 · 𠤎 · 能 · 𠤎 · 燕 ·

*poslední tah 𠤎 a první tah 豕 jsou spojené.

率 · 它 · 𠤎 · 四 · 五 · 六 · 七 · 甲 · 丙 · 丁 · 庚 · 壬 · 癸 · 寅 · 卯 · 未 · 戌 · 亥

To znamená, že skupin s jediným nebo dvěma znaky je skoro 200.

Skupiny s jedním znakem

Ve skupině s jediným znakem je pouze znak, který funguje zároveň jako radikál. Na příklad ve skupině pod radikálem „三“ z prvního svazku je :

三 数名、天地人之道也、於文一耦二為三、成数也、凡三之属皆从三、𠤎、古文三、

三 název čísla, znamená cesty nebeská, pozemská a lidská, ve znaku 一 je u 二, z toho bude 三, je dokonalé číslo, všechny, co patří do skupiny 三, jsou podle 三, 式, to je 三 v 古文, (1. horní 17b)

文一 重一

jeden základní znaky, jedna varianta znaku v jiném stylu

Podle vnímání světa starověkých Číňanů se rozděluje vesmír kolem lidstva do tří částí, což jsou nebe, země a lidé. Znak „三“ znamená tyto nebe, země a lidé (viz str. 163). Mimochodem to, co svisle spojí tyto tři věci, je král „王“⁴. Tento znak „三“ se tvoří ze tří vodorovných čar, ale to je znak typu „文“, který už nelze dál rozdělit. Ve systému radikálu podle znakového slovníku „康熙字典“ se „三“ rozděluje do dvou částí „一“ a „二“ a nachází se ve skupině pod radikálem „一“ mezi znaky s dalšími dvěma tahy, ale to bylo řešení jen proto, aby někam tento znak patřil, ale podle systému v knize „說文解字“ nemohl patřit do jiné skupiny. A proto bylo potřeba vytvořit skupinu pod radikálem „三“, i když nebyl žádný jiný znak, který by patřil do této skupiny. Ty znaky, které tvoří pod sebou svou skupinu, co už jsem ukázal, jsou většinou znaky

⁴ o znaku „王“ je vysvětleno v knize „說文解字“ :

王 znamená místo, kam se vrátí celý svět, 董仲舒 řekl, že kdo vytvořil dávno znak, napsal tři tahy a spojil jejich střed, nazýval ho 王. Tři znamená nebe, země a lidé, ale kdo je spojí, to je král. 孔子 řekl, : „一, co propojí 三, tomu se říká král“. Všechny, co patří do skupiny 王, jsou podle 王, 𠤎 to je 王 v 古文.(1. horní 18a)

Mimochodem, podle tady citovaného slova 孔子 (ve skutečnosti není jeho) „一貫三為王“ se později říká králům „一貫三“. Existuje kniha z období 清 s názvem „漢字一貫三“, ve které jsou shromážděny vysvětlivky všech znaků ze tří knih „段注“, „說文通訓定聲“ a „經籍纂詁“.

typu „文“, který nelze už víc rozdělit. Pod sebou nemají žádný jiný znak, ale nemohou patřit do jiných skupin, a proto tvoří svou skupinou sám s sebou. Z těch znaků například „[𠂔豕]* (dži)“, „燕“ a „率“ vypadá podle stylu 楷書(Kaišo) jako znaky typu „字“, což lze rozdělit do více částí, ale ve stylu 小篆 se píšou „[𠂔豕]*“, „𦍋“ a „率“, jsou to vytvořeny podle obrazu buvola, vlašťovky a síť s rukojetí a nelze se víc rozdělit. *poslední tah 𠂔 a první tah 豕 jsou spojené.

Skupiny pod radikálem „𦍋“ a „能“

Mezi těmi znaky, které tvoří sám s sebou vlastní skupinu, existují dva znaky, které se tvoří z více prvků. Tyto znaky jsou „𦍋(ken)“ a „能“ a jejich skupiny mají rozpor s celkovým systémem radikálů v knize „說文解字“. Nejdříve se podívejme na „𦍋“. Skupina pod „𦍋“ je umístěna v desátém svazku horní části hned po skupině pod radikálem „兔“.

𦍋 山羊細角者、从兔足从苜声、凡𦍋之属皆从𦍋、讀若丸、寬字从此、

𦍋 je to kozel s tenkými rohy, podle noh 兔 a podle zvuk 苜, všechny, co patří do skupiny 𦍋, jsou podle 𦍋, čte se jako 丸, znak 寬 je podle tohoto.(10 horní 26a)

文一

Znak „𦍋“ je název zvířete a to je kozel s tenkými rohy. Tento znak je vytvořen způsobem 形声 z prvků s výslovností „苜(tecu)“⁵ a s významem „[儿 \ ]“, což je dolní část znaku 兔 a znamená „兔足(nohy zajíce)“. V této skupině není žádný jiný znak, který má tento znak v sobě jako prvek s významem. Na konci vysvětlení je napsáno, že „znak 寬 je podle tohoto“, ale ten znak „寬“ se nachází v sedmém svazku horní části ve skupině pod radikálem „宀“ a je tam napsáno „从宀𦍋声“, podle 宀 a má zvuk 𦍋, a to znamená, že „𦍋“ není prvek s významem toho znaku „寬“, ale prvek s výslovností. A proto znak „寬“ nemůže patřit do skupiny „𦍋“. (Napsat ve vysvětlení u nějakého znaku něco jako „寬字从此“ není vůbec obvyklý způsob v knize „說文解字“. Pravděpodobně se tam octly poznámky, co napsal pozdější člověk⁶).

⁵ znak „苜“ má pod sebou skupinu a o tom napsané v variantě 大徐本(Daidžo bon), :

苜 目不正也、从艸从目、凡苜之属皆从苜、𦍋从此、讀若末、
„𦍋(kan)“ a „苜(tecu)“(反切 má „徒結切“, v knize „段注“ je „模結切“) mají jinou výslovnost, a proto 徐鉉(Džo Gen) říká, že to není znak 形声, ale 象形. V knize „段注“ se píše, že je to spojená výslovnost 14. s 15. skupinou v rozdělení starověkých hlásek podle pana 段, a souhlasí s myšlenkou, že je to znak 形声.

⁶ podobný případ lze najít u znaku „苜“, jehož vysvětlení je citováno ve vysvětlivce č. 5, je tam „𦍋从此“, ale hodně knih o „說文解字“ v čele s knihou „段注“ tuto větu odstranilo tím, že ji napsal někdo později. V knize „說文句詁 (Secumon kutó)“ od autora 王筠(Ó In) je odstraněna i věta „寬字从此“ u znaku „𦍋“.

Když je to tak, není žádný znak, který má znak „𦍋“ jako prvek s významem⁷. Pokud znak „𦍋“ nelze rozdělit, měl by mít pod sebou svou skupinu, ale znak „𦍋“ je vytvořeno z více částí, že „从兔足从昔声“. Lze ho rozdělit do částí a nemá žádný znak podle svého významu, a proto by měl patřit do skupiny svého prvku s významem.

Prvek s významem tohoto znaku „𦍋“ je „[儿丿] (dolní část znaku 兔)“, který znamená nohy zajíce. Před skupinou „𦍋“ je skupina pod radikálem „兔“ s pěti znaky a tam kromě znaku „兔“ patří znaky „逸“, „冤“, „媿“, a „𦍋“, ale to jsou všechny podle „兔“ a nejsou podle noh zajíce „[儿丿] (dolní část znaku 兔)“, a proto kdyby přidal znak „𦍋“ do skupiny pod „兔“, měl by jiný prvek s významem než ostatní znaky skupiny. Právě proto vytvořil tu skupinu pod „𦍋“, lze i tak to pochopit.

Ale v takovém případě v knize „說文解字“ řeší takovým způsobem, že vytvoří skupinu pod radikálem „[儿丿] (dolní část znaku 兔, prvek s významem nohy zajíce)“, a měl by napsat například :

[儿丿]* 兔足也、象形、凡[儿丿]*之属皆从[儿丿]*、

𦍋 山羊細角者、从[儿丿]*昔声、誥若丸、〔寬字从此〕 *dolní část znaku 兔.

文二

Nehodlám zfalšovat vysvětlení místo autora 許慎, ale jen chci upozornit, že to je obvyklé řešení v knize „說文解字“. Důkazem toho jsou skupiny pod radikálem „鬼“ a „由“ v devátém svazku horní části. Ve skupině „鬼“ je :

鬼 人所歸為鬼、从儿、由象鬼頭、从厶、鬼陰气賊害、故从厶、凡鬼之属皆从鬼、

鬼 z místa, kam se vrátí lidé, udělá 鬼, podle 儿, 由 tvaruje hlavu 鬼, podle 厶, 鬼 je duch stínu a škodí, a proto podle 厶, všechny, co patří do skupiny 鬼, jsou podle 鬼.(9. horní 39b)

Následují znaky „𦍋“, „媿“ atd., které jsou „podle 鬼“, a včetně znaku „鬼“ celkem tam patří 17 znaků. Hned po ní je skupina pod radikálem „由“.

⁷ co se týče znaku, který má v sobě „𦍋“ jako prvek s výslovností, kromě znaku „寬“ je znak „𦍋“ ve skupině pod radikálem „𦍋“ ve 3. svazku horní části.

𦍋 嗥也、从𦍋𦍋声、誥若謹、(3. horní 1b)

- 𤝵 鬼頭也、象形、凡由之属皆从由、
- 由 znamená hlava 鬼, znak podle obrazu, všechny, co patří do skupiny 由, jsou podle 由.(9. horní 43a)
- 𤝶 惡也、从由虎省、鬼頭而虎爪、可畏也、
- [田比]* znamená zlo, podle 由 a zjednodušeného 虎, když má hlavu 鬼 a drápy tygra, musí se ho bát. *nahore 田 a dole 比, v jiné verzi se píše 畏.
- 𤝷 母猴属、頭似鬼、从由从内、
- 禺 druh opice, hlava podobná jako 鬼, podle 由 a podle 内.
- 文三 重一

Znaky „[田比]*“ a „禺“ jsou „podle 由“. Znak „由“ má význam hlavy 鬼 a není celého 鬼. A proto znaky „[田比]*“ a „禺“ nemohou patřit do skupiny pod radikálem „鬼“. Z tohoto důvodu byla vytvořena skupina pod radikálem „由“ a je vysvětleno, že „鬼頭也“ a do jeho skupiny patří znaky „[田比]*“ a „禺“.

Teď se vraťme do skupiny pod „𤝵“, prvek znaku „𤝵“ byl „nohy zajíce“. A proto nemůže patřit do skupiny pod radikálem „兔“. To je stejné jako to, že znak „[田比]*“ nepatří do skupiny „鬼“. Ale co se týče znaku „[田比]*“, jeho prvek s významem „由“ tvoří svou skupinu, kam právě patří tento znak. V tomto případě by i pro znak „𤝵“ měl jeho prvek nohy zajíce tvořit svou skupinu.

*nahore 田 a dole 比

Přesto znak „𤝵“ tvoří pod sebou skupinu. To znamená, že tato skupina byla vytvořena podle jiného principu než princip z hlediska vědy písma. To, co je to za princip, zkusím vyvodit poté, co budeme zkoumat skupinu pod radikálem „能“.

Tato skupina se nachází také v desátém svazku horní části. Nejdříve cituji text skupiny „能“ a následující skupiny „熊“ v originále.

- 𤝹 熊属、足似鹿、从肉吕声、能獸堅中、故僞賢能、而強壯僞能傑也、凡能之属皆从能、
- 能 druh medvěda, nohy jsou podobné jelením, podle 肉 a má výslovnost 吕, zvíře 能 je pevné, a proto se říká 賢能, také se silnému říká 能傑, všechny, co patří do skupiny 能, jsou podle 能.(10. horní 39a)

文一

- 𧠆 熊獸、似豕、山尻、冬蟄、从能炎省声、凡熊之属皆从熊、
- 熊 zvíře medvěd, podobný praseti, bydlí v horách, v zimě se schová, podle 能 a zvuk má zjednodušené 炎, všechny, co patří do skupiny 熊, jsou podle 熊. (10. horní 39b)
- 𧠇 如熊黄白文、从熊罷省声、鬣、古文从皮、
- 𧠈 vypadá jako medvěd, má žlutobílý vzor, podle 熊 a má zvuk zjednodušené 罷, 鬣、 ve stylu 古文 podle 皮.
- 文二 重一

Znak „能“ je název zvířete, které je jedním z druhů medvěda a má podobné nohy jako jelen, ale jeho tvar je „从肉吕声“, vytvořen způsobem 形声 z dvou prvků s významem „肉“ a s výslovností „吕(i)“⁸. Ve skupině pod „能“ není žádný znak podle „能“ a tam patří pouze jeden znak „能“. Jako znak podle „能“ by nás hned napadl znak „熊“. V jeho vysvětlení je napsáno, že „从能炎省声“, což znamená, že má „能“ jako prvek s významem a zvuk má zjednodušený tvar znaku „炎“. A proto lze říct, že znak „熊“ má patřit do skupiny pod „能“, ale další znak „𧠈“ má v sobě jako prvek s významem právě tento znak „熊“, a proto byla vytvořena skupina pod radikálem „熊“ se dvěma znaky. Tak to dopadlo, že ve skupině „能“ není znak. Pokud je znak „能“ z jednoho prvku, neměl by tento znak skupinu, kam by měl patřit, a proto by bylo potřeba vytvořit skupinu pod radikálem „能“, ale tento znak, jak jsem už napsal, má prvek s významem „肉“. V tomto případě by měl patřit bez problému do skupiny pod radikálem „肉“ ve čtvrtém svazku dolní části, a proto lze říct, že vytvoření skupiny „能“ neodpovídá celému systému tvoření skupin v knize „說文解字“.

Jak jsme nahoře zkoumali, skupiny „能“ a „𧠆“ byly vytvořeny jinak než ostatní normální skupiny v knize „說文解字“. Proč je ale 許慎 vytvořil? Tam by možná měla působit jiná myšlenka než indukční způsob, že se analyzuje strukturním rozdělením znaků.

Skupiny „能“ a „𧠆“ obě jsou v desátém svazku horní části. Podle seznamu radikálů (viz str. 148 – 153) poznáte, že od poloviny devátého svazku do desátého svazku jsou skupiny týkající se názvů zvířat. Konkrétně začíná od „豕(prase)“ přes „豕(hlava prasete)“ a další věci s prasetem a dále „豸(či, svaté zvíře podobné jelenu)“, „[𧠆]* (dži, buvol)“, „易(ještěrka)“, „象

⁸ o tomto znaku 徐鉉 napsal, že „能(nó)“ a „吕(=以, i)“ se neshodují ve výslovnosti, a proto „能“ je asi znak 象形, ale v knize „段注“ je zkoumán průběh změny výslovnosti a lze ho považovat za znak 形声.

(slon)“, „馬(kůň)“, „麕(tai, svaté zvíře s jedním rohem podobné krávi), „鹿(jelen)“... až k „熊“ všechny skupiny jsou názvy zvířat nebo něco týkající se zvířat. Mimo této části se skupiny pod radikálem, který se týká zvířete, objevují jenom ojediněle například skupina „牛“ ve druhém svazku horní části, „鳥“ ve čtvrtém svazku horní části, „虎“ v pátém svazku horní části, „魚“ v jedenáctém svazku dolní části, „虫“ a „龜“ v třináctém svazku atd. V této části mezi devátým a desátým svazkem jsou názvy zvířat umístěny intenzivně.

*poslední tah 凹 a první tah 豕 jsou spojené.

Tato skutečnost není záhadou. Jak potom budu vysvětlovat, skupiny v knize „說文解字“ jsou seřazeny tak, aby měly mezi sebou nějakou souvislost ve významu, a proto není divu, že se nachází tolik názvů zvířat vedle sebe. Ale právě v tom je důvod, proč byly vytvořeny skupiny „能“ a „覓“. To znamená, že tyto dvě skupiny nebyly vytvořeny podle principu vědy písma, ale byly vytvořeny, aby znaky se skutečnými zvířaty byly mezi ostatními zvířaty. Vysvětlím-li na základě znaku „能“, je to jeden druh medvěda, a proto si myslel 許慎, že by měl být před podobným zvířetem „熊“, přesto že je znak z více prvků podle „肉“. Řekněme, že skupina pod radikálem „能“ byla vytvořena ze zoologického hlediska, ale nebyla vytvořena na základě prvku znaku s významem. Skupina „覓“ totéž.

Seřazení skupin

Abych detailněji vysvětlil to, co jsem napsal výše, tady zkoumáme seřazení všech 540 skupin v knize „說文解字“.

Jak vidíte v seznamu všech 540 radikálů, znaky se skupinou jsou docela složitým pořadím umístěny. O tom se pořadí odedávna hodně diskutovalo a lze ty diskuze rozdělit do dvou částí, první klade důraz na spojení podle významu a druhá na spojení podle podobnosti tvaru znaků.

Například vysvětlil o tom pořadí podle významových souvislostí mezi jednotlivými skupinami 徐鍇(Džo Kai) ze státu 南唐(Nantó), který obnovil studium o knize „說文解字“, které bylo tehdy skoro zaniklé. O něm budu detailně psát později (viz str. 221), ale on ve své knize „說文解字繫傳(Secumon kaidži keiden)“ vytvořil dva svazky „部叙(Budžo)“ a analyzoval pořadí radikálů. Jeho začátek vypadá :

— je původ nebe a země, — je proměna duchu, nebe vzniklo dříve, a potom se upevnila země. Nebe to je nahoře, a proto ho následuje „上“. Co je nahoře, není lepší než nebe, ze „二“(=上 ve starověku) visí tři světla, tímto ukáže lidem, a proto

následuje „示“, 示 to jsou tři světla, a proto následuje „三“. Až spojí tři oblasti, pak se stane králem, a proto následuje „王“....

Dále pokračuje vysvětlení, jak významově souvisí další skupiny „玉“, „珏“, „氣“ atd. s předchozí skupinou. (viz horní obrázek na straně 160).

Diskuze druhého typu, jinak řečeno, kdo se snaží vysvětlovat pořadí skupin podle podobností tvaru znaků, které tvoří svou skupinu, je 段玉裁 (Dan Gjukusai). Napsal vysvětlivky k seznamu radikálů v patnáctém svazku knihy „說文解字注(Secumon kaidži čú)“ a vysvětlil vztahy mezi předchozími a následujícími skupinami pomocí znaku „蒙(spojit, dostat)“. Na spodním obrázku na straně 160 vidíte od skupiny pod radikálem „禮“ až po skupině pod radikálem „亼“ z pátého svazku dolní části, ale tam například mezi skupinami pod radikálem „丿“ a pod radikálem „井“ vysvětluje, že „丹“ „souvisí s 丿 a následuje ho“, „青“ „souvisí s 丹 a následuje ho“. A pak o skupině pod „井“ je vysvětleno, že „井“ má podobný tvar jako 丹, a proto ho následuje“. Když nelze vysvětlit spojení mezi skupinami, nehledal ho za každou cenu, ale upřímně napsal, že „不蒙上(nesouvisí se skupinou nahoře). V obrázek najdete u skupin „皿“, „丿“ a 皂“.

Z počátku 許慎 napsal ve své předmluvě, jak sestavil systém radikálů, že „拋形系聯 (podle tvaru se spojují)“(viz str. 138), a proto teorie 段玉裁, který se snaží vysvětlit podle podobnosti znaků, je docela správná. Ale určitě jsou případy, kde nelze najít žádné vztahy mezi předchozími a následujícími radikály, a proto nejsou všechny seřazeny jenom podle podobností tvarů. Podstatě 9,300 znaků, respektive jejich 540 radikálů seřadit jenom podle podobností ve tvaru není možné. A proto 段玉裁 hlavně vysvětlil na základě podobností, ale nezapomněl občas upozornit na souvislosti ve významu, na jejichž základě vysvětlil pořadí radikálů. Například o tom, že po skupině pod radikálem „齒“(ve druhém svazku dolní části) je umístěna skupina pod radikálem „牙“, píše :

Podle tvaru 牙 nemá souvislost, ale samotná věc patří k 齒, a proto ho následuje.

Také o tom, že po skupině pod radikálem „爪“ (ve třetím svazku dolní části) je vytvořena skupina pod radikálem „𠂔(keki, držet)“, píše :

Význam stejný jako 爪, a proto ho následuje.

Celé pořadí od první skupiny „一“ po poslední „亥“ je těžko pochopitelné. Samozřejmě jsou docela lehce pochopitelné části a najít souvislosti podle tvarů nebo významů mezi několika

skupinami, ale je nesmírně těžké všude v knize vysvětlit konkrétně, jaké souvislosti mají. Jak tvrdí 段玉裁, je nejpochoptitelnější vysvětlení, že hlavně seřadil radikály na základě podobností tvarů a mezi ně občas vložil část, kde skupiny mají mezi sebou souvislosti ve významu. Důležitější je spíš, jakou myšlenkou bylo celé pořadí 540 skupin sestaveno jako celek.

Skupina pod radikálem „二“

Knih „說文解字“ začíná skupinou „一“, tento „一“ ustanoven za původ všech věcí a velký začátek a v jeho skupině patří znaky „元“, „天“, „丕“, a „吏“. Tu skupinu následuje skupina pod radikálem „二“, ale tento znak není číslovka dva, ale varianta znaku „上“ ve stylu 古文. O tom, že po „一“ je „二=上“, lze snadno vysvětlit jejich vztahy pomocí podobností tvarů obou znaků a také podle významu lze vysvětlit, jak to udělal 徐鍇. (viz str. 159). Ale když je po skupině „一“ umístěna skupina „二“, což je varianta znaku „上“ ve stylu 古文, proč tam není číslovka „二“? „三“ se objeví hned potom, ale „二“ není v prvním svazku. Vypadá to, že číslovka „二“ má souvislost se znakem „一“ i ve tvaru i ve významu, přesto nenásleduje skupinu „一“, ale její skupina se nachází až v třináctém svazku dolní části, jinak řečeno, je umístěna v zadní části celé knihy.

To, že „一“ a „二“ jsou umístěny úplně zvlášť jeden na úplném začátku, druhý skoro na konci knihy, se zdá na první pohled divné. Ale právě v tom je skryta filozofie k sestavení systému se všemi 540 radikály v knize „說文解字“.

O znaku „二“ se píše v knize „說文解字“:

- 二 地之数也、从耦一、凡二之属皆从二、弌、古文二、
- 二 znamená číslo země, podle vedle stojících 一, všechny, co patří do skupiny 二, jsou podle 二, 弌, to je 二 v 古文. (13. dolní 14a)

Tato skupina má 6 znaků. Myšlenka, že tady stanovil znak „二“ jako číslo země, rozhodně pochází z filozofie knihy „易“

Knize „易“ se také říká „周易(Šúeki)“ a říká se o ní, že je kniha, ve které je napsány způsoby a filozofie věštění, které vymyslel král 文王(Bun ó) z dynastie 周(Šú). V praktické straně je pouze kniha věštění, ale ve starověku rozhodovali i o skutečné politice. Kniha „易“ analyzuje všechny věci ve světě pomocí filozofie duality, což je kombinace představ „陽(Jó)“ a „陰(In)“, a rozhodne se, co bude dál. Při tom se používají označení „☰(陽)“ a „☷(陰)“ a „陽“ reprezentuje číslo 9 a „陰“ číslo 6.

Pro starověké lidi bylo číslo v podstatě záhadná věc, která symbolizuje různé změny nebe a země. Čísla jsou lichá a sudá. Liché číslo patří do prvků „陽“ a sudé „陰“. Číslo 9 a 6 jsou jejich zástupci, ale když se vrátíme na původ, původ lichého čísla „一“ je číslo „陽“ a původ sudého čísla „二“ je číslo „陰“. Také „陽“ symbolizuje nebe a „陰“ země. A proto je ustanoven znak „二“ jako číslo země.

Tři oblasti = nebe, země a lidé

Mimochodem filozofie knihy „易“ rozděluje všechny existence tohoto vesmíru do tří oblastí, nebe, země a lidé. O tom se ve svazku „繫辭伝(Keiži den)“ dolní části z knihy „易“ píše :

易之為書也、廣大悉備。有天道焉、有地道焉、有人道焉。

Co se týče knihy 易, je široká, velká a je v ní všechno. Je tam cesta nebe, je tam cesta země a je tam cesta lidí.

Říká, že kniha „易“ má obsah obrovského okruhu a není nic, co tam není napsáno a je tam cesta nebe, cesta země a cesta lidí. Takto rozdělit všechny věci do tří oblastí se nazývá „三才(Sansai)“ (a nebo „三材(Sanzai)“), ale v knize „説文解字“ sestavil pořadí radikálů nejdříve na základě této myšlenky „三才“.

Na začátek celé knihy umístil to, co se týká nebe. Na první místo obsadil „一“, což je původ všech věcí (nebe, znak „天“ patří do skupiny pod radikálem „一“) a skoro na konci umístil skupinu pod radikálem „二“, který symbolizuje zem. Země, znak „地“ patří do skupiny pod radikálem „土“ hned po skupině „二“. Zbývající znak „人“ je se skupinou umístěn v osmém svazku horní části, což je uprostřed celé knihy a tímto ukazuje ideu, že mezi nebem a zemí jsou lidé.

許慎 se snažil vyjádřit filozofii tří oblastí nebe, země a lidé, pomocí písma. A proto „天“ a „地“ umístil úplně rozděleně na začátku a na konci a mezi nimi obsadil „人“. Z toho výchozího bodu začal skládat pořadí věch 540 skupin.

Počet 540

Možná dosavadní vysvětlení je příliš abstraktní, ale tady se znovu vraťme ke skupinám „能“ a „萑“. Z hlediska tvoření tvaru znaků nebylo moc racionální vytvoření těchto dvou skupin. Přesto je 許慎 vytvořil. Ale proč? V rámci série zvířecích skupin včetně těch obou byly pod těmito dvěma znaky vytvořeny skupiny na základě srovnání s ostatními zvířaty.

Znak „覓“ by měl patřit do skupiny pod radikálem „[儿 丿]*“ (dolní část znaku 兔, nohy zajíce), ale 許慎 asi měl silný důvod, proč měl vytvořit právě skupinu pod „覓“. Znak „能“ byl vytvořen z více prvků a jeho skupina má jen jeden znak. Znak „能“ je „podle 肉“, a proto by mohl patřit do skupiny pod radikálem „肉“ (ve čtvrtém svazku dolní části). Znak „熊“, který má v sobě „能“ jako prvek s významem, spolu se znakem „熊“ tvoří svou vlastní skupinu, tak by nebyl žádný problém, i kdyby nebyla skupina „能“. Kdyby náhodou někdo takto myslel, přesunul znak „能“ do skupiny „肉“ a nechal zaniknout skupinu „能“, zničil by z podstaty celý systém znaků, který vybudovala kniha „說文解字“. Samozřejmě, že se ztratí kontrast znaku „能“ se znakem „熊“ jakožto zvířata, ale zánikem skupiny „能“ by se také počet všech skupin snížil na 539. To neznamena pro knihu „說文解字“ jenom snížení počtu, ale přinese jí i vážný problém.

Jak jsem psal už v pasáži o „六書(Rikušo)“ (viz str. 131), starověcí Číňané dávali číslům záhadné významy. V takové době napsaná kniha „說文解字“, která byla navíc sestavena na základě myšlenky „三才“ z knihy „易“, má přesně 540 skupin, to by nebylo možné, že nemá význam.

Psal jsem „přesně“. Dnešní lidé by snadno pochopili, že je to přesně udělané číslo, kdyby to bylo třeba 500 nebo 400. Ale filozofové ze starověku cítili, že je to přesně udělané číslo, právě protože bylo 540.

540 je desetinásobek 54. 54, to je 9×6 . 6 a 9 jsou symbolizující čísla „陰“ a „陽“. Jinak řečeno, kniha „說文解字“ má jako svůj základ číslo 54, což je součin dvou čísel, která jsou symboly obou faktorů tvořících celý svět. Násobil toto číslo deseti, to je asi proto, že 54 skupin je příliš málo na to, aby mohly patřit všechny znaky do nějaké skupiny.

Kniha „易“ vyjadřuje všechny věci ve vesmíru pomocí filozofie duality, kterou tvoří kombinace ☰ (陽爻(Jókó, tah světla) = 9) a ☷ (陰爻(Inkó, tah stínu) = 6). 許慎 si osvojil tuto filozofii, v knize „說文解字“ stanovil 540 skupin, které jsou výsledkem násobení $9 \times 6 \times 10 = 540$ a do těch skupin vkládal všechny znaky. Při sestavení pořadí využíval myšlenku „三才“, což jsou nebe, země a lidé, o tom jsem už napsal. Cíl, který 許慎 měl při vytvoření knihy „說文解字“, byl to, aby vybudoval celý tento vesmír v úrovni písma na základě filozofie z knihy „易“, která byla tehdy považována za svatou pravdu. Jinak řečeno, snažil se vytvořit vesmír tím, že seřadil všechny znaky podle správného pořadí. Tomu se dalo s právem říct, že to byla kosmologie písma.

Vysvětlení ke znakům 干支(Kanši)

Způsob, že se snaží pochopit všechny fáze vesmíru pomocí filozofie duality „陰“ a „陽“, se výrazně objeví až ve čtrnáctém svazku dolní části, což je samotný závěr celé knihy. Tam jsou znaky od „甲(Kó)“ po „癸(Ki)“ z tzv. „十干(Džukkan)“ a znaky od „子“ po „亥“ z tzv. „十二支(Džúniši)“, které tvoří svou vlastní skupinu jako radikál. V této části je napsané hromadně vysvětlení, jak vznikají a zanikají faktory „陰“ a „陽“.

Jak dobře víte, 干支 se i u nás v Japonsku používalo na psaní letopočtu atd., ale to tvoří kombinací členů „十干“, kam patří 甲, 乙(Ocu), 丙(Hei), 丁(Tei), 戊(Bo), 己(Ki), 庚(Kó), 辛(Šin), 壬(Džin) a 癸(Ki), s členy „十二支“, což jsou 子(Ši), 丑(Čú), 寅(In), 卯(Bó), 辰(Šin), 巳(Ši), 午(Go), 未(Bi), 申(Šin), 酉(Jú), 戌(Džucu) a 亥(Gai), začíná kombinací 甲 a 子, kombinují se postupně podle pořadí a 60. kombinací „癸亥(Kigai)“ končí celý okruh a vrátí se na zahajující kombinaci „甲子(Kóši)“. Mimochodem v poslední době byl rokem tohoto 甲子 v roce 1984, a proto v tomto roce slavili šedesátiny (tomu se říká „還曆(Kanreki)“) ti, kteří se narodili v roce 1924, a baseballový stadion „甲子園(Kóši en)“ ze stejného roku.

Mimochodem vysvětlení znaků týkajících se 干支 v knize „說文解字“ jsou hodně kritizována novodobými vědci písma. Například kritika ke knize „說文解字“(viz str. 14) od 胡厚宣(Ko Kósen), který se zabýval písmem 甲骨文字(Kókocu modži), také vyčítala právě tuto část, a také 郭沫若(Kaku Macudžaku), který spojil vědu o 甲骨文字 s historickým materialismem a založil základ vědy historie v dnešní Číně, napsal ve své knize „甲骨文字研究(Kókocu mondži kenkjú)“ jednu kapitolu „積支干(Šaku ši kan)“ a v něm detailně vysvětlil původ toho 干支 a původní význam všech znaků, ale tam smetl vysvětlení od 許慎 jedním slovem „nesmysl“.

Znaky tvořící 干支 se používaly už v době, kdy se běžně používalo 甲骨文字 na psaní dat apod., a proto v rámci moderní vědy písma, která se rozvíjela spolu s vědou 甲骨文字, se nahromadilo hodně vynikajících zkoumání. Ale z tohoto pohledu totálně odmítnout poněkud svérázná vysvětlení ke znakům 干支 v knize „說文解字“ – sice je pravdou, že nepochopil jejich původní význam – není správné. Alespoň to není stanovisko studia o knize „說文解字“, protože 許慎 vysvětlil znaky na základě své představy o znacích, pokud ignorujeme jeho představu, nemohli bychom správně pochopit knihu „說文解字“.

Vysvětlení od 許慎 ke znakům 干支 je pro nás dnešní lidi docela složité a kdybych citoval vše, bylo by příliš matoucí, a proto bych tady ukázal celé vysvětlení u několika znaků a ostatní bych popsal stručně v tabulce.

Nejdříve se podívejme na 十干. Abych ukázal typické vysvětlení ke znakům z 十干, ukážu vám celé vysvětlení u znaků „甲“ a „乙“.

甲 甲 znamená začátek směru východ, duch světla se pomalu začíná pohybovat, podle obrazu, že strom má na sobě skořápku, v „大一經“ říká, že hlava člověka prázdná je 甲. (14. dolní 19a)

乙 乙 má tvar, jak vyráží na jaře strom a tráva ohnutím, duch stínu stále silný a jejich vyrážení je slabé a pomalé, má stejný význam jako 丨, 乙 následuje 甲 a vytvořen jako krk člověka. (14. dolní 19b)

甲 je vytvořen z obrazu ovoce nebo obilí se skořápkou a znamená východ, kde se začíná objevovat duch světla. 乙 ukazuje prý to, že když na jaře vyráží klíček trávy, ze země vyráží s obtížemi slabě a pomalu.

Takto znaky z 十干 jsou vysvětleny spojením se směry a ročními obdobími a na konci se na základě knihy „大一經(Taiicukjó)“ píše, jaká část těla člověka symbolizuje jednotlivé znaky, například hlava symbolizuje 甲 a krk 乙. Když z toho vytvoříme tabulku, bude vypadat takto:

	甲	乙	丙	丁	戊	己	庚	辛	壬	癸
směr	východ		jih		střed	střed	západ		sever	
roč. období		jaro		léto				podzim		zima
část těla	hlava	krk	rameno	srdce	bok	břicho	pupek	stehno	holeň	nohy

Tato spojení znaků z 十干 se směry a ročními obdobími jsou podle filozofie „五行(Gogjó)“, které všeobecně věřili lidé ve starověké Číně. Než ji detailně vysvětlím, podívejme se na vysvětlení ke znakům z 十二支. Stejně jako u 十干 ukážu 子 a 丑 jako příklad.

子 子 listopad, duch světla se hýbe, vše vychovává, lidé z toho udělají jméno, podle obrazu.(14. dolní 24b)

丑 丑 znamená svázaný, prosinec, všechny věci se hýbají a používají, má tvar ruky, i ve dnech, když přijde 丑, to je doba, kdy se zvedá ruka.(14. dolní 28b)

Tyto znaky z 十二支 jsou vysvětleny pomocí měsíců. Znak „子“ je listopad (samozřejmě ve starém lunárním kalendáři), což je uprostřed zimy, už se postupně začíná pohybovat duch světla (陽) a všechny věci dělají „滋(dži, vychovat, starat se)“. Lidé to také dělají, a proto se stal

názvem (děti). („子“ a „滋“ mají stejnou výslovnost). Znak „丑“ je prosinec, který je poblíž jara, kvůli zimě tři prsty jsou svázané (紐(čů)), ale to je doba, kdy všechny věci začínají svou aktivitou na přicházející jaro. Nejen v měsíci, ale i v rámci dne čas tohoto „丑“(dva po půlnoci) je doba, kdy se začínají probouzet a zvedají ruku s rozhodnutím, že i dnes budou hodně pracovat (samozřejmě to bylo tehdy, kdy začínala fungovat společnost se svítáním).

Co se týče 十二支, všechny znaky jsou spojeny s jedním z 12 měsíců v roce, například „子“ s listopadem a „丑“ s prosincem. Tabulka vypadá následovně :

子	丑	寅	卯	辰	巳	午	未	申	酉	戌	亥
listopad	prosinec	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen

Filozofie 五行

Za vysvětlením k těm znakům z 干支 se skrývá základní filozofie v starověké Číně tzv. filozofie „五行“. 五行 znamená pět základních prvků „木(Moku, strom)“, „火(Ka, oheň)“, „土(Do, země)“, „金(Gon, kov)“ a „水(Sui, voda)“ a mysleli si, že jsou všechny věci tohoto světa tvořeny z těchto pěti elementů a všechny jevy vznikají z růstu a zániku těchto pěti prvků.

Všechny věci byly vysvětleny pouze pomocí této filozofie 五行. I se směry, které podporují čtyři strany nebe a země, bylo spojeno těchto pět prvků, východ, jih, tady přidané střed, západ a sever byly spojeny s 木, 火, 土, 金 a 水.

Roční období jsou také vysvětlena její pomocí. Ale roční období jsou jen čtyři, jsou to jaro, léto, podzim a zima, a proto před zahájením každého ročního období bylo stanoveno osmnáctidenní období „土用(Dojó)“, které vládne střed jako země, a jaro se stromem, léto s ohněm, podzim s kovem a zimu s vodou spojovali. Také byly určeny symbolizující barvy pro každé prvky z 五行. Na obrázku na straně 168 vidíte to, co skrývají v sobě každé prvky 五行, a přidané vysvětlení z knihy „說文解字“.

Podle tohoto obrázku určitě pochopíte, proč v knize „說文解字“ je tak složité vysvětlení. Tam byla uskutečněna pomocí pořadí znaků a vysvětlení filozofie 五行, kterou v sobě měli tehdejší lidé jako základní životní filozofii.

東 znamená 動(hýbat se)

Vzpomínáte si na vysvětlení ke znaku „東“, které jsem citoval na úplném začátku této knihy (str. 7)? Kniha „說文解字“ dala vysvětlení znaku „東(tó)“, že je „動(dó)“. Tó a dó patří do stejné výslovnosti, a proto je to vysvětlení pomocí podobné výslovnosti, ale zároveň byl v tom

skryt větší význam. 東 je směr, který je spojen s obdobím jaro, a na jaře všechny věci začínají vznikat, vyrážet a hýbat se. Právě proto „東“ znamená 動(hýbat se). Ve vysvětlení tohoto znaku 東 se silně odráží pohled na tento svět lidí ze starověku. Je jednoduché kritizovat knihu „說文解字“ tím, že filozofie 五行 je úplný nesmysl. Ale pro jejího autora 許慎 byla tato filozofie naprostou pravdou.

„始一終亥“ – znaky obíhají

540 skupin v knize „說文解字“ začíná skupinou pod radikálem „一“, který je původem všech věcí a na základě filozofie „三才“—nebe, země a lidé—obsadí skupinu pod „人“ = lidé uprostřed celé knihy a na konci skupinu pod „地“= země. Po této skupině „地“ jsou umístěny jako radikál svých skupin všechny znaky, týkající se 干支, které tvoří časový systém ve vesmíru, a jejich poslední skupina pod radikálem „亥“ uzavírá celou knihu „說文解字“. O tomto „亥“ se píše :

亥 亥也、十月、微易起、接盛会、从二、二、古文上字也、一人男、一人女也、从乙、象囊子咳咳之形也、春秋伝曰、亥有二首六身、凡亥之属皆从亥、𠄎、古文亥、亥為豕、與豕同、亥而生子、復從一起、

亥 znamená kořen trávy, říjen, slabě se objevuje světlo, potká silný stín, podle 二, 二 to je 上 v 古文, jedna osoba je muž a jedna osoba je žena, podle 乙, má tvar, jak chová dítě a konejší, v 春秋伝 píše, 亥 má dvě hlavy a šest těl, vše, co patří do skupiny 亥, je podle 亥, 𠄎, to je 亥 v 古文, 亥 je 豕, stejný jako 豕, až v 亥 se rodí děti, znovu začíná od 一. (14. dolní 44a)

亥 poslední z 十二支 je spojen s měsícem říjnem a to je doba, kdy se probouzí slabě duch světla a potká rozkvétající duch stínu. Až přijde podzim po létě, duch světla se oslabuje a duch stínu se posiluje. Až rozkvetne duch stínu a přijde zima, slabé, ale znovu se objevuje tentokrát duch světla. Tomu se říká, : „když přijde zima, už není jaro daleko. Takto se připravují roční období obíhat dokola.

Když se setká duch světla s duchem stínu, narodí se dítě. A proto znak „亥“ je vytvořeno z obrazu, kde pod znakem „二“(znak „上“ ve stylu 古文) jsou jeden muž a jedna žena a žena chová dítě a konejší ho.

Jako poslední z 十二支 znak „亥“ se vrátí znovu na začátek na „子“ první z 十二支 tím, že rodí dítě. Až končí říjen, přichází listopad. Listopad je měsíc „子“(=dětí) a dítě, které se

narodilo v říjnu se znakem „亥“, bude vychováno (znakem se řekne „滋“) v měsíci se znakem „子“. Takto okruh 十二支 pořád koluje donekonečna.

Nejen 十二支, ale také kniha „說文解字“ koluje. Větou „až v 亥 se rodí děti a znovu začíná od 一“, v originále „亥而生子、復從一起“, která má rýmování, končí celá kniha „說文解字“, ale „znovu začíná od 一“, jinak řečeno, vrátí se na první skupinu pod radikálem „一“. V této větě se rýmují znaky „子(ši)“ a „起(ki)“. To právě symetricky odpovídá tomu, že se ve větě z vysvětlení ke znaku „一“(viz str. 139) rýmují znaky „極“, „一“ a „物“.

Kniha „說文解字“ je tvořena z 540 skupin. Toto číslo pochází ze součinu dvou čísel symbolizujících světla a stínu. To znamená, že její konstrukce byla sestavena tak, aby v ní shromáždil všechny věci a jevy tohoto světa.

Celkový systém znaků, který byl vybudován na základě tohoto čísla, začíná znakem „一“ a po posledním znaku „亥“ se vrátí znovu na první znak „一“. Znaky v něm obíhají.

Na světě, který je tvořen na základě filozofie duality s elementy světla a stínu, se všechno rychle, pořád a opakovaně mění. 易 znamená 蜴, což je něco jako chameleon a pořád se mění. Když vrcholí duch stínu, rodí se duch světla a když dosáhne toto světlo maxima, zase se objeví stín. Takto navždy koluje vesmír.

Kniha „說文解字“ je doslova kosmos písma, které bylo vytvořeno ze znaků na základě filozofie 陰陽(stín a světlo) a 五行(pět elementů). 許慎 nakonec dokázal vytvořit kosmologii, která celkově vyjádří v úrovni znaků rozlohu osy prostorové a osy chronologické, jež určují čínskou společnost ve starověku.

Výzkum o knize „說文解字注(Secumon kaidži čú)“ od autora 段玉裁(Dan Gjukusai)

Knih „說文解字“, která byla napsána začátkem období 前漢(Zenkan) autorem 許慎(Kjo Šin), je kniha zabývající se vědou písma. To byla první kniha, ve které se vysvětlují na základě tvaru znaků ve stylu 小篆(Šóten) výslovnost a význam jednotlivých znaků, a její epochální hodnota je nesmírně vysoká, jak jsem o ní detailně vysvětlil v předchozích kapitolách.

V knize „說文解字“ se objasní původní význam všech zhruba 9,500 znaků. A proto byla vysoce hodnocena v pozdějších dobách jako nejzákladnější materiál na studium písma v rámci lingvistiky. Ale ve skutečnosti se nám občas stává při zkoumání předmětů okolo znaků, že ani nevíme, odkud máme začít, protože vysvětlení od 許慎 je příliš jednoduché.

Uvedu tady konkrétní příklad. Například znak „注(ču nebo šu, čú se čte jen podle zvyklosti)“. O tomto znaku je napsáno v knize „說文解字“ :

灑 灌也、从水主声、

注 znamená nalívat, podle 水 a má zvuk 主. (11. horní 2 19b)

Z toho lze poznat, že 許慎 pochopil tento znak tak, že je vytvořen z dvou prvků s významem „水(sui, voda)“ a s výslovností „主(šu)“ a má původní význam nalévat. Je to nesmírně důležité, že už v takové brzké době kolem roku 100 př. n. l bylo napsáno takové vysvětlení, ale to, co nám ukáže kniha „說文解字“ o znaku „注“ je jenom to, co je nahoře uvedené, a podle tak krátkého vysvětlení nelze dosáhnout úplného celkového pochopení znaku „注“. Protože kromě toho, že používáme tento znak s významem „nalít“, používáme denně například slova „注 积(Čúšaku)“ nebo „注記(Čúki)“, ale o tom, jak se odvodil význam znaku „注“ v těchto slovech z původního významu nalévat, nám 許慎 nic neříká.

V knize „說文解字“ jsou napsány u většiny znaků pouze původní význam a složení. A proto abychom zkoumali historický vývoj toho znaku, musíme provést další a další analýzy na základě původního významu z knihy „說文解字“. Takovým způsobem teprve bude možné komplexní pochopení jednotlivých znaků. Ve vědě znaků by měla být kniha „說文解字“ startovním bodem, ale rozhodně ne cílem.

Ale nahoře uvedená práce, která kompletně objasní na základě knihy „說文解字“ historický vývoj jednotlivých znaků, už byla skoro perfektně dokonána knihou, která byla vydána skoro před 200 lety v roce 1815, a dnes můžeme její výsledky snadno využívat. Tato kniha je „說文解字注“ od autora 段玉裁.

Abych vám mohl jen trochu představit jeho dosažené zásluhy, podívejme se na popis u znaku „注“, co jsem už použil jako příklad. (Ve vysvětlení jsou označení (一) a (二), to ukazuje místa, kde byla přidána vysvětlivka od autora 段玉裁)

灑 灌也、从水主声、

(一) v „大雅“ se říká, že „tam nabere a tady nalije“. Přeneseně vzniklo slovo „伝注“ a „転注“ z 六書. Význam toho „注“ je to, že je místo, kam se tato věc přenese. A proto se říká „注“ tomu, že zkoumá knihy 經 a tímto objasní jejich význam, a tomu, že vzájemně se používá tento způsob a význam se odrazí od jednoho na druhý, se říká „転注“. Slova „釈古“, „釈言“ a „釈訓“ jsou všechna „転注“. Občas si půjčí „注“ a používají ho místo „味“. Například „注星“ je rovněž „味星“, to je ono.

(二) je to 切 od „之戍(ši džu)“. Stará výslovnost vypadala jako „昼(čú)“. Je ve čtvrté skupině. ○Myslím si, že slovo „経注“ lidé z období 漢, 唐 a 宋 nikdy nepsali jako „註“. Lidé v období 明 teprve „注“ opravili na „註“. To je úplně mimo starý význam. Dávno se psalo jen znak ve slovu „註記“ podle „言“. V předmluvě „左伝“ je „místo, kde různí dělají 記註“, ve větě od 韓愈 je „市井貨錢註記“ atd. V „通俗文“ je napsáno, že „psát něco, tomu se říká 註“. V „広雅“ je „註“ znamená zaznamenat“. Pro slovo „起居註“ ze starověku se používá tento znak. Jiný než znak od slova „注釈“. (11. horní 2. 19b)

To byla jeho analýza znaku „注“. Jak budu detailně v pozdějších kapitolách vysvětlovat, 段玉裁 ukazuje docela hodně příkladů a zkoumá historický vývoj významu atd. Navíc jeho příklady byly pečlivě a přesně vybrány na základě jeho dlouhodobých zásluh ve studii. A proto se i v krátkých citovaných větách skrývají obrovské vědecké výsledky, ale o nich budu mluvit později a tady bych jen ukázal nástin jeho studia o písmu.

V odstavci označeném (一) 段玉裁 nejdřív citoval větu „挹彼注茲(tam nabere, tady nalije)“ z básně „洞酌(Keišaku)“ ve svazku „大雅(Taiga)“ knihy „詩經(Šikjó)“, tak ukázal příklad, kde je znak „注“ použit ve významu nalít/nalévat a tímto objasnil původní význam, který 許慎 napsal.

Poté začne vyprávět o jiných významech než ten původní. Jak jsem napsal na straně 124, znaky mají zvláštnost, kdy je jeden znak s několika významy, a proto obvykle jeden znak má v sobě několik významů, ale to, že detailně vysvětluje, jakým procesem začal mít kromě původního významu další a další, je jeden z největších charakterů studia 段玉裁.

Nejdříve vysvětluje „引伸義(Inšingi)“. Jak vidíte ve znacích, znamená toto slovo protažený význam, což je odvozený význam od původního. „注“ je původně znak s významem nalít vodu, ale v jeho podstatě znamená, že „je místo, kam se tato věc přenes“, jinak řečeno, něco odněkud vytáhnou a někam přinesou. A proto se říká „注“ tomu, co vysvětlil a objasnil význam knih „經書“ tím, že přijal odněkud jinud nějaké myšleny. Také způsobu 互訓(Gokun), že dva nebo více znaků vzájemně vysvětlují význam, se říká „轉注(Tenčú)“ v rámci 六書(Rikušo, viz str. 125). Na začátku knihy „爾雅(Džiga)“, ve které jsou sbírané vysvětlivky ke knihám 經書, jsou svazky „積古(Šakko)“, „積言(Šakugen)“ a „積訓(Šakkun)“, kde jsou shromážděna slova se stejným významem, a 段玉裁 říká, že je tam právě použit způsob „轉注“.

To byl průzkum významu ve slovech „轉注“ z 六書 a „注積“ ke knihám 經書, který se odvodil z původního významu. Pak pan 段 vysvětlí význam vypůjčený, což je 假借(Kaša). To je, jak jsem už vysvětlil na straně 122, použití jako náhrada za znak se stejným čtením a mezi původním a vypůjčeným významem nemusí být žádná souvislost. V případě znaku „注(ču)“ se začal používat jako fonetický ekvivalent místo znaku „味(ču, zobák ptáků)“ se stejnou výslovností, a proto třeba název hvězdy „味星“ se psalo i „注星“ (lze najít ve svazku „律書(Ricušo)“ z kroniky „史記(Šiki)“). To se stalo jenom proto, že znaky „味“ a „注“ měly stejnou výslovnost, a mezi nimi není žádná souvislost ve významu.

V odstavci označeném (一) 段玉裁 analyzoval vztahy a souvislosti mezi významem původním a přeneseným či vypůjčeným, ale v odstavci (二) se nejdříve zabývá zvukem znaku ve starých dobách. Výslovnost znaků se časem hodně měnila a vědci v období dynastie 清 včetně toho 段玉裁 se hodně věnovali průzkumům, které se týkají hlásek ve starověké Číně. Detaily přečtete až po straně 253, ale výslovnost tohoto znaku „注“ by měla být ve starověku podobná jako „昼(čú)“ a v rozdělení starých hlásek podle 段玉裁 patří do čtvrté skupiny (viz tabulku na str. 258).

Na konci se zabýval ještě rozdílem mezi znaky „注“ a „註“. „註“ je i u nás v Japonsku používán stejně jako znak „注“, ale asi už tehdy, kdy žil 段玉裁, byla situace stejná. A proto on vysvětlil jejich rozdíl. Podle pana 段, když psali vědci v obdobích od dynastie 漢(Kan) až po dynastii 宋(Só) knihy tzv. „經注(Keičú)“, které vysvětlují význam knih „經書“, používali vždy znak „注“. Až v období 明 byl opraven znak „注“ na „註“, ale to není správné použití podle původního významu. Ve starých dobách se požíval znak „註“ jedině, když znamenal „zapsat“ nebo „zaznamenat“. Jako důkaz použití tohoto významu citoval z předmluvy knihy „左伝(Saden)“ a věty od autora 韓愈(Kan Ju) (lze najít ve svazku „毛穎伝(Mó Ei den)“) a také

jako důkaz citoval věty ze starých znakových slovníků „通俗文(Cúzokubun)“ a „広雅(Kóga)“. A proto „起居註“, ve kterém bylo detailně zaznamenáno denně chování a aktivity císaře, má v sobě znak „註“ s radikálem „言“. Když přesně zkoumáme, znak „註“ původně neměl stejný význam jako „注“ ze slova „注釈“.

To byla podstatná část toho, co 段玉裁 vysvětlil o znaku „注“. V knize „説文解字“ bylo napsáno pouze, že „znamená nalévat“, oproti tomu 段玉裁 začíná od původního významu a dále se zabývá dalšími tématy.

- potvrzení původního významu
- přenesený význam a jeho příklady
- vypůjčený význam a jeho příklady
- průzkum výslovnosti ve starověku
- zmatek při použití v pozdějších dobách

To, co jsem výše napsal, je jenom jeden příklad, ale pouze podle vysvětlení ke znaku „注“ poznáte, že 段玉裁 pochopil celý historický vývoj znaků, který pochází z knihy „説文解字“ a analyzoval různé předměty kolem znaků pomocí mnoha příkladů a jasných důkazů.

Navíc pojmenoval 段玉裁 svou knihu „説文解字注“. „注“ znamená podle slov z jeho vysvětlení, že „zkoumá knihy 經 a tímto objasní jejich význam“. To znamená, že 段玉裁 považoval knihu „説文解字“ za „經(Kei)“ a k té „經“ napsal „注“. Z toho také poznáme, jak vysoce knihu „説文解字“ hodnotil 段玉裁 a na základě ní pečlivě zkoumal znaky.

Zásluhy 段玉裁 nám pomáhají při čtení knihy od 許慎 i při komplexním zkoumání znaků tak moc, že se ani nedalo hodnotit. Jeho kniha je i dnes skoro 200 let po zhotovení považována stále za nejvyšší vrchol ze všech prací, které se zabývaly knihou „説文解字“.

Zákulisí knihy „說文解字注(Secumon kaidži čú)“ – 段玉裁(Dan Gjokusai) a jeho doba

Ukončil 段玉裁 svou úřednickou kariéru poté, co pracoval jako guvernér v několika prefekturách 県(Ken), a vrátil se do svého rodiště. Potom se usídlil ve městě 蘇州(Sošú) a umístil ve své pracovně stůl na líčení odvezený z rodného domu, který zdědil po smrti matky.

段世統(Dan Seizoku) otec 段玉裁 byl ubohý učitel v doučovací škole. Otevřel školu pro přípravu na úřednické zkoušky 科舉(Kakjo) v blízkosti města 鎮江(Činkó), které je nedaleko od jeho domu, a věnoval se vzdělání ze všech sil, a proto se prý vracel domů jenom dva třikrát ročně. Měl jen malý příjem a nežili si tak dobře, ale maminka podržela celou rodinu s potížemi. Samozřejmě připravovala jídlo a oblečení pro tchána a tchýni, kterým bylo přes 70 let, a sloužila jim tak důkladně, že jim pomáhala i na záchodě. Také musela vychovat své čtyři syny a dvě dcery a ani si neměla čas oddechnout. V minimálních životních podmínkách nosila na sobě chudé oblečení, jídlo měla také chudé, že snídaně a večere byly každý den kaše z obilí a jako oběd jedla jednou za tři dny vařenou rýži, ale jindy jen rýžovou kaši, přesto pro tchána a tchýni připravovala každý den třikrát vařenou rýži se slušným hlavním jídlem a takto dokonale pečovala, a proto ji milovali i rodiče manžela. 段世統 se opakovaně mnohokrát pokoušel uspět v úřednických zkouškách, ale nikdy se mu to nepodařilo. A proto když se stal 段玉裁 v 13 letech studentem prefekturní školy a začal se připravovat na úřednické zkoušky, jakou měla maminka z toho velkou radost? 玉裁 poté v 26 letech prošel první bránou zkoušek 鄉試(Kjóši), ale matka to nemohla vidět, protože mu zemřela, když mu bylo 17.

Těsně před oslavami šedesátin 段玉裁, který si zasloužil obrovský úspěch ve vědeckém světě o klasice, umístil ve své pracovně ve městě 蘇州 ten stůl, jenž matka prý přivezla při svatbě ze svého rodného domu, vzpomínal na matku a napsal památkový epitaf pro ten stůl po matce. V tomto „先妣梳几銘(Senpi soki mei)“ je :

Místo, na kterém jsem se učil podle knih tatínka, bylo na tobě (stole). Dlouhých 16 let jsem tě nechal doma a pracoval pro vládu na vzdálených místech, poté jsem se konečně vrátil do rodiště 金壇(Kindan) a teď bydlím na místě 枝園(Šien) ve městě 蘇州. (Plynulo hodně času, ale) Tatínek žije zdravě a byl jsi také v pořádku. Odted tě nechám u tušového kamene a poprosím tě, abys mě sledoval, jak studuji.

Po ukončení úřednické kariéry se 段玉裁 ve příjemně teplém městě 蘇州 každý den naplno věnoval průzkumům klasiky. V posledních letech svého života 段玉裁 asi u psacího stolu a tušového kamene pořád měl tento stůl na líčení po matce. Právě v roce 59 éry císaře 乾隆

(Kenrjú, 1794), kdy byl napsán tento epitaf pro stůl po matce, 段玉裁 v šedesáti letech konečně důkladně začal snahou dokončením knihy „說文解字注“, která je jeho největší životní dílo.

Knih „說文解字注“ od autora 段玉裁

Knih „說文解字注“ od autora 段玉裁, obvykle se jí říká zkráceně „說文段注(Secumon dančú)“ nebo jenom „段注“, je kniha, která kompletně vysvětlila celou knihu „說文解字“ od autora 許慎(Kjo Šin).

Knih, ve kterých bylo provedeno částečně vysvětlení ke knize „說文解字“, bylo již několik napsáno z dřívějšího období například kniha „說文解字繫傳(Secumon kaidži keiden)“ od autora 徐鍇(Džo Kai) ze státu 南唐(Nantó) a nebo z období 明(Min) kniha „說文長箋(Secumon čósen)“ od autora 趙宦光(Čó Ikó). Dílo od 徐鍇 má epochální význam, že obnovilo studium knihy „說文解字“ a je to jako základní práce velmi dobré, ale na něj se nelze úplně spolehnout a práci od 趙宦光 lze považovat za vzor polovičitosti, jež charakterizuje vědecký svět v období 明. Obě dvě vůbec nelze vzít jako kompas pro správné čtení knihy „說文解字“.

Ale práce od 段玉裁 byla provedena průzkumným způsobem podle pozitivismu o klasice, které bylo tehdy v úplném rozkvětu. Tento způsob vylučuje teorie i názory bez důkazu a používá na pochopení textu klasiky dokumenty ze stejné doby jako samotná klasika, 段玉裁 k tomu měl přesnou teorii o hláskách ve starých dobách jako svou zbraň a s ní provedl další průzkumy v každých oblastech „字形(Džikei, tvar)“, „字音(Džion, výslovnost)“ a „字義(Džigi, význam)“ rovnoměrně a zabýval se klasikou ve studii písma knihou „說文解字“. Jeho zásluhy jsou zkrystalizovány ve tvaru knihy „段注“ a pořád neomezeně prospívají vědě čínského písma, respektive lingvistice čínštiny. O tomto člověku bych tu mluvil detailně.

Rodný dům pana 段

Rod 段 původně bydlel v provincii 河南(Kanan), ale když byla dynastie 宋 vyhnána jinými národy ze severu na jih (1127), spolu s ostatními se přestěhoval na jih a osídlil v provincii 江蘇(Kóso). Prefektura 金壇県(Kindan ken) v prefektuře 鎮江府(Činkó fu) v provincii 江蘇省(Kóso šó), to byla rodiště 段玉裁. (V období 清 byl sestaven systém venkovské administrativy tak, že pod 省 je 府 a pod 府 je 県). Oblast podél dolního toku řeky 揚子江(Jósukó), tzv. 江南(Kónan) je známá nádhernou krajnou a klidným teplým klimatem a byla nejbohatší oblastí tehdejší Číny. Byly tam docela rozvinuté obchodní kapitály, i knih hodně vydávali a vědecky také měli nejvyšší úroveň po celé Číně. Město 金壇 rodiště 段玉裁 je malé

město, které leží na severovýchodu 75 km od města 南京(Nankin) a na severozápadu 100 a několik kilometrů od města 蘇州, které bylo tehdy v největším rozkvětu v oblasti 江南.

Rod 段 se věnoval po generacích vědě. Tehdy pro všechny inteligenty největší životní cíl bylo uspět v úřednických zkouškách 科擧 a lidé z rodu 段 se také všichni pokoušeli uspět. Úřednické zkoušky 科擧 prováděl císař s vládou ve velkém měřítku, aby přijali vysoce postavené úředníky, a byly nesrovnatelně těžší než dnešní přijímací zkoušky na univerzity v Japonsku. Zkoušky 科擧 se rozdělují do tří stupňů, které jsou 鄉試(Kjóši), jež se konaly ve všech provinciích, 會試(Kaiši), jež se konaly ve hlavním městě 北京(Pekin) a 殿試(Denši), které se konaly v přítomnosti císaře, ale aby se zúčastnil těch prvních 鄉試, musel být studentem státních škol ve všech prefekturách v úrovni 県 nebo 府. A proto museli nejdřív uspět na přijímacích zkouškách na státní školu v prefektuře, ale udělat tyto přijímací zkoušky bylo už docela těžké. Až někdo udělal tyto zkoušky, dostal status 生員(Seiin) a teprve bylo mu dovoleno zúčastnit se zkoušek 鄉試.

Praděd (jméno 武(Bu)) a děd (jméno 文(Bun)) a otec (正統) se všichni stali 生員, ale všichni tři nedokázali udělat zkoušky 鄉試 a umřeli stále jakožto 生員. Zkoušky 鄉試 byly tak těžké, že bylo hodně lidí, kteří se stali 生員, ale do konce svého života nedokázali udělat tyto zkoušky. Aby se živili, postupně stárnoucí otevřeli pro místní děti doučovací školu a učili tam psát a číst, a zároveň se sami učili na zkoušky 鄉試, většinou takto žili zdrženlivě.

Narození a dětství

V takovém rodu se 玉裁 v roce 13 éry císaře 雍正(Jósei, 1735) narodil jako první syn šestadvacetiletého 段世統 a třiadvacetileté paní 史 (v Číně v minulosti často nebylo jméno žen zaznamenáno). Tento rok byl zrovna rokem smrti císaře 雍正, ale už tehdy byla uklidněna úplně válečná situace na začátek vlády dynastie mimočínského původu a dynastie 清 zažívala největší rozkvět. Neměla žádný problém ani uvnitř svého území, ani neměla žádné potíže mimo území, byla její společnost naprosto stabilní a na vědecké straně bylo nejúspěšnější období.

Když matka čekala prvního syna 玉裁, viděla prý ve snu, že porodila čtyři ovce (羊). Když o tom překvapená vykládala manželovi, vysvětlil sen, že 羊(jó) je 詳(šó, náznak štěstí), takže určitě budou mít čtyři syny. Opravdu jak předpověděl, se jim narodili čtyři synové a dvě dcery.

Pro tehdejší děti z rodu inteligentů bylo obvyklé začít přípravou na zkoušky 科擧 již v pěti nebo šesti letech. 玉裁 se také podobně začal učit knihu „論語(Rongo)“ od svého děda, ale

když mu bylo sedm, odešli z toho světa prarodiče skoro ve stejnou dobu. Otec 段世統, který se vrátil do města 金壇, aby držel smutek po smrti rodičů, osobně naučil syna 玉裁 základy klasiky, po tříleté smuteční době vyšel z města 金壇 a vrátil se do jeho soukromé doučovací školy, která se jmenovala „毘陵連江橋館舍(Birjó renkókjó kanša)“. Tehdy jedenáctiletý 玉裁 asi tam přišel se svým otcem, aby studoval.

V roce 12 éry císaře 乾隆(1747) třináctiletý 玉裁 na zkouškách 童試(Dóši) uspěl s vynikajícím výsledkem. 童試, jejichž oficiálním názvem byl 學校試(Gakkóši), byly původně přijímacími zkouškami na státní školy, ale od období 明 bylo přísně podmíněno být studentem některé státní školy, což je 生員, aby měli právo zúčastnit se zkoušek 科舉, a proto tehdy už 學校試 měly spíš význam jako přípravné testy na zkoušky 科舉.

Tyto zkoušky 學校試 byly rozděleny také do tří částí, první byla 縣試(Kenši) ve všech prefekturách 縣, druhá byla 府試(Fuši) ve všech prefekturách 府 a poslední byla hlavní zkouška 院試(Inši). Za první dvě části byli zodpovědní místní guvernéri 知縣(Čiken) respektive 知府(Čifu), ale tu poslední část zkoušky 院試 pořádal 提督學政(Teitoku gakusei, zkráceně jen 學政), který byl jmenován přímo císařem ve všech provinciích, aby se staral o místní školství. To znamená, že zkouška vykonána úředníkem ve vysokém postavení, který patří přímo jen císaři, a proto byla její autorita velice vysoká. Poté, co uspěli v této zkoušce 院試, teprve se stali 生員 a získali právo účastnit se první z úřednických zkoušek 鄉試.

段玉裁, když mu bylo třináct, se slávou se stal 生員. Byl vynikajícím žákem, který už tehdy uměl nazpaměť knihy 四書(Šišo) a 五經(Gokjó). 尹会一(In Kaiicu) tehdejší 學政 v provincii 江蘇(Kóso) věnoval pozornost jeho vynikající schopnosti, pozval k sobě jeho otce 世統, řekl mu, že „tento hoch bude určitě velkým vědcem a ať ho vychová pořádně“ a dal mu knihy. Knihu „朱子小学(Šuši šógaku)“, kterou právě tehdy dostal od 學政, nechal 段玉裁 poslat k sobě z domů a v posledních letech svého života ji měl u sebe jako poklad.

Získal status 举人(Kjodžin)

Čtyři roky poté, co se stal 生員, v roce 16 éry císaře 乾隆(1751) druhého května podle starého lunárního kalendáře odešla matka z tohoto světa. Později napsal 段玉裁 smutné vzpomínky, že když byla matka ve vážném stavu, pozvali malíře, aby maloval její portrét, ale ten obraz nebyl moc podobný matka.

Během toho, kdy držel smutek po smrti otce nebo matky, nesměli dělat zkoušky 科舉. Tuto dobu studoval 段玉裁 pod vědcem 蔡泳(Sai Ei) ze stejného rodiště. O tomto 蔡泳 není moc

známo, jen zůstal text na hrobním kameni, který napsal 段玉裁. Pravděpodobně byl vzdělaný člověk s nešťastným osudem, který se živil doučováním pro uchazeče na zkoušky 科舉. 玉裁 se také učil pod vedením tohoto 蔡泳 samozřejmě na zkoušky 科舉, ale napsal později v dopise adresovaném 戴震(Tai Šin), že se od něho zároveň naučil skoro všechno o hláskách ve starověku a osvojil si základy fonologie.

V roce 25 éry císaře 乾隆(1760) uspěl 段玉裁 na zkouškách 鄉試. Po úspěchu na zkouškách 鄉試 získali status 舉人 a právo zúčastnit se zkoušek 會試, coby druhý stupeň zkoušek 科舉. Lidé se statusem 舉人 byli již kandidáti na úředníky ve vysokých pozicích a s ním se mohli stát vysoce postaveným úředníkem na venkově, ale většinou se pokoušeli uspět na zkouškách 會試, aby získali co nejvyšší pozici.

Za zkoušky 鄉試 v roce 25 éry císaře 乾隆 v provincii 江蘇, kde uspěl 段玉裁, byl zodpovědný 錢汝誠(Sen Džosei), který tehdy obsadil pozici 刑部侍郎(Keibu džiró, něco jako náměstek ministra spravedlnosti). Úspěšní lidé na zkouškách říkali zodpovědné osobě za tyto zkoušky „坐師(Zaši)“ a svázali si s ní pevné vztahy žáka s učitelem. Tímto mu poděkovali za to, že byl právě vybrán z mnoha uchazečů. Také ti, kteří udělali zkoušky 鄉試 společně, si vzájemně říkali „同年(Dónen)“ a slibovali si doživotní přátelství.

Příchod do 北京

段玉裁, který se stal 舉人 po zkouškách 鄉試, vyrazil do hlavního města 北京 a bydlel u svého učitele 坐師, 錢汝誠, aby začal přípravami na zkoušky 會試. Tehdy v domě pana 錢 potkal knihu „音学五書(Ongaku gošo)“ od autora 顧炎武(Ko Enbu) a četl ji s nadšením. 顧炎武 (1613 –1682) byl velkým vědcem v období na přelomu konce dynastie 明 a začátku dynastie 清 a stanovil základy rozvoje vědy 考証学(Kóšó gaku) v období 清. Jeho kniha „音学五書“ byla vynikající kniha, ve které bylo napsáno základní zkoumání a způsoby fonologie o starověké výslovnosti na základě pečlivých průzkumů, a 段玉裁, který potkal právě tuto knihu, se pevně rozhodl pro studium fonologie o starověké výslovnosti.

Další rok se konaly zkoušky 會試 v 北京, kdy 段玉裁 měl 27 let, ale první účast nebyla úspěšná. 會試 se konaly jednou za tři roky, a proto se rozhodl bydlet v 北京, než se budou konat další zkoušky 會試 a stal se učitelem 教習(Kjóšú) ve škole 景山万善殿官学(Keizan banzenden kangaku), která byla hned na severu od císařského paláce. Jinak řečeno, pracoval jako učitel ve státní škole. Tehdy byl systém přijmout 舉人 v pozici učitele ve státní škole

s tříletým mandátem a 段玉裁 byl na to přijat. Nakonec pracoval v této škole celkem šest let a to byla jeho první pozice v úřednické kariéře.

Seznámení s 戴震

V době, kdy pracoval v této státní škole, se seznámil s osobou, kterou uctíval do konce života za svého učitele. To byl 戴震.

戴震(1723 – 1777) pocházel z prefektury 休寧(Kjúnei) v provincii 安徽(Anki) a byl o 12 let starší než 段玉裁. Od mládí psal dobré vědecké práce s pečlivými průzkumy a byl známým vědcem mezi vzdělanými lidmi. Ani 戴震 nakonec nedokázal prorazit těžko dobytelnou bránu jménem 会試, ale při redigování 四庫全書(Šiko zenšo), což je shromáždění všech existujících knih podle pokynu císaře 乾隆, byl pozván na císařský dvůr a vykonával úpravy textu knih a psal přehled jednotlivých knih na základě výsledků svých průzkumů o klasice. Jeho studium mělo docela široký okruh, v oblasti vědy 經学 napsal knihu „孟子字義疏証(Móši džigi sošó)“ a tímto ukázal vzorový případ průzkumu klasiky pozitivistickým způsobem, v oblasti fonologie písma napsal knihy „声韻考(Seiin kó)“ a „声類表(Seirui hjó)“, ve kterých přijal a rozvíjel studium starověké výslovností po 顧炎武 a dalších. Kromě vědy 經学 a znaků byl dobrým vědcem v matematice a astronomii, i v těch oblastech napsal knihy s přísnými průzkumy a stále je považován za jednoho reprezentujícího vědce z vědy 考証学 v období dynastie 清. V roce 27 éry císaře 乾隆 devětatřicetiletý 戴震 uspěl ve zkouškách 鄉試. Jeho 坐師, jinak řečeno zodpovědná osoba za zkoušky 鄉試 při jeho úspěchu, byl 錢汝誠 stejně jako u 段玉裁. V dalším roce 戴震 přišel do hlavního města, aby se zúčastnil zkoušek 会試, a bydlel v domě, který se jmenoval 新安会館(Šin'an kaikan). Jeho rodišti prefektury 休寧 v provincii 安徽 se říkalo 新安 v období dynastie 唐(Tó) a 新安会館 byl dům rodáků odtamtud, v jehož názvu byl použit tento starý název prefektury. Tehdy bylo v hlavním městě 北京 hodně takových domů, kde se starali o rodáky, kteří přišli na zkoušky a 戴震 bydlel v jednom z nich.

Po nepovedeném pokusu 戴震 zůstal v domě rodáků z 新安. Přestože byl pouze jen 举人, bylo jeho jméno známé mezi lidmi ve vědecké sféře jako vynikající vědec, a proto ho navštívil spolu s několika kamarády i 段玉裁, který pracoval jako učitel ve státní škole v 景山, aby s ním mluvil. Oba dva měli 錢汝誠 za svého učitele 坐師, a proto bylo docela přirozené, že se začali vzájemně navštěvovat. Od té doby 段玉裁 uctíval 戴震 za svého učitele (ale 戴震 to ze zdvořilosti odmítl a tvrdil, že jsou spolužáci), její vztahy se vůbec neměnily do té doby, kdy 戴

震 zemřel. Mnohokrát si posílali dopisy, ale to byly spíš vědecké práce než dopisy, takto se vzájemně inspirovali a zabývali se studiem klasiky.

Základ fonologie ve starověku

段玉裁 učil ve státní škole v 景山 a zároveň se připravoval na zkoušky 会試. V roce 31 éry císaře 乾隆 se znovu pokusil uspět ve zkouškách 会試, ale ani tentokrát se mu to nepodařilo a další rok se vrátil po sedmi letech do rodiště 金壇. V rodišti začal spolu se svým o dva roky mladším bratrem 段玉成(Dan Gjokusei) zkoumat rýmování básní v knize „詩經“. To znamená, že začal studiem hlásek ve starověku, o což začal mít zájem již před několika lety, a výsledkem svého detailního průzkumu došel k závěru, že starověké rýmy lze rozdělit do 17 skupin. Tehdy už vznikla teorie 17 skupin rýmů od pana 段, která je zásluhou jeho zkoumání starověkých hlásek, a na základě tehdejších prací později napsal knihy „詩經均譜(Šikjó inpu)“ a „羣經均譜(Gunkei inpu)“, které se staly později součástí knihy „六書音均表(Rikušo on'in hjó)“. (detailně od str. 256).

Dva roky poté 段玉裁 v pětatřiceti letech znovu přišel do hlavního města 北京 a dělal zkoušky 会試. Bylo to potřetí, ale ani tentokrát neuspěl. To byl jeho poslední pokus a vzdal se uspět na zkouškách 会試. Důvod není znám. Možná se chtěl víc věnovat zkoumání klasiky než udělat kariéru v úřednickém světě. Bydlel v blízkosti buddhistického chrámu 法源寺(Hógen dží), kde se zavřel v pokoji, a soustředěně se snažil ze všech sil dokončit knihy „詩經均譜“ a „羣經均譜“. Časem zhotovené tyto knihy vysoce hodnotili 戴震 a 錢大昕(Sen Taigin, 1728 – 1804), který byl vědcem ze školy 考証学 a měl velké zásluhy nejen v historii, ale i v lingvistice. To byl jeho debut jako fonolog znaků.

Úřednický život

V roce 36 éry císaře 乾隆, když mu bylo 37, byl jmenován guvernérem prefektury 玉屏 (Gjokuhei) v provincii 貴州(Kišú). Sice byl guvernérem, nebyla to tak vysoká pozice, protože byli tehdy na této pozici různí lidé. Nejvyšší z nich byl jmenován z lidí se statutem 進士(Šinši), kteří uspěli ve zkouškách 殿試 poslední části úřednických zkoušek 科舉, ale také byli vybráni z 舉人, kteří ještě neprošli bránou zkoušek 会試, také ze studentů na státní univerzitě (jim se říkalo 貢生(Kósei)) v hlavním městě byli vybráni zkouškami. Kromě toho byl stanoven systém doporučení úředníků ve vládě (tomu se říkalo 保舉(Hokjo)) a v nejhorším případě byl na tuto

pozici guvernéra prefektury jmenován ten, kdo vládě přispěl hromadou peněz. 段玉裁 byl jmenován na tuto pozici díky statutu 举人.

Prefektura 玉屏 byla malá prefektura v hraniční oblasti mezi dnešními provinciemi 貴州 a 湖南(Konan). Pro 段玉裁, který se narodil v provincii 江蘇 a jednou dobu žil ve hlavním městě 北京, toto místo práce byl úplný venkov a možná cítil jako místo, kde končí kultura, ale na druhé straně bylo práce málo a místní lidé byli klidní, díky tomu jeho život byl stabilní a mohl se naplno věnovat zkoumání klasiky. Dva roky později byl přemístěn na pozici guvernéra prefektury 富順(Fudžun) v provincii 四川(Šisen) a poté pořád žil v provincii 四川 do doby, kdy v roce 44 éry císaře 乾隆 v 45 letech odstoupil z funkce guvernéra prefektury 巫山(Fuzan) z důvodu otcovy nemoci.

Dokončení knihy „六書音均表“

Během osmiletého působení v provincii 四川 udělal využitím volného času v úřednické práci několik vědeckých úspěchů. Obzvláště musíme zmínit dokončení knihy „六書音均表“ („均“ je stará varianta znaku „韵(in)“, který má stejný význam jako „韻“. Jeho čtení není „kin“, ale „in“), která tvoří spolu s později vzniklou knihou „說文解字注“ vztahy líce a rubu.

Knih „六書音均表“ je snesení všech jeho zásluh, týkajících se starověkých hlásek, a lze říct, že první polovina jeho vědeckého života byla věnována dokončení této knihy.

V Číně inteligenti museli skládat básně jako nutná povinnost a básně musely mít rýmování, a proto se hodně zkoumaly hlásky již v období 南北朝(Nanbukučó). Od té doby se začaly vydávat knihy typu 韻書(Inšo), ve kterých rozdělili znaky podle samohlásek a připsali ke všem znakům význam, aby bylo užitečné při skládání básní. Z těch knih 韻書 byla nejkompletnější prý kniha „切韻(Secuin)“ od autorů 陸法言(Riku Hógen) a dalších v období dynastie 隋(Zui) a poté se stala zástupcem knih typu 韻書 kniha „廣韻(Kóin)“, která byla tvořena v období 北宋(Hokusó) rozšířením knihy „切韻“. Systém hlásek v knize „廣韻“ byl přijat z knihy „切韻“, a proto „廣韻“ a další knihy, které byly napsány pod vlivem knihy „切韻“, byly nazývány 韻書 po „切韻“, ale vědci v období 清 průzkumy prokázali, že na takových knihách jsou napsané výslovnosti znaků relativně nové (přesto ze šestého nebo sedmého století). Když zkoumali rýmování básní v knihách „詩經“ a „楚辭(Sodži)“ ze starších období než 秦 a nebo básní z období 漢(Kan), postupně zjišťovali, že občas neodpovídá systém hlásek z knih „切韻“ a dalších starověkému rýmování. Takto začala vznikat nová věda, která se zabývá systémem hlásek ve starším období než kniha „切韻“, jinak řečeno v období knihy „詩經“ a dalších.

Výslovnosti znaků v období knihy „詩經“ se nazývají 上古音(Džóko on) a výslovnosti z knihy „切韻“ a její zástupců se nazývají 中古音(Čúko on)¹.

Ve fonologii o 上古音 začali základním studiem již v období dynastie 宋, ale její systém jako věda byl zřejmě vytvořen až na přelomu období 明 a období 清 zásluhou 顧炎武 a jeho knihou „音学五書“. Jeho práce byla taková, že jako konkrétní důkazy citoval z klasické literatury každý zvlášť a tímto indukčním způsobem analogicky odvodil rámeček starověkých hlásek a rozdělil je do deseti skupin. Byla práce pozitivistická a jak jsem už napsal, když 段玉裁 přišel poprvé do hlavního města 北京, našel tuto knihu v domě svého učitele 錢汝誠 a byl z jejího přesného zkoumání dojatý.

Předchůdci pana 段 ve studii fonologie o starověkých hláskách kromě toho 顧炎武 byli 江泳(Kó Ei, 1681 – 1762) a 戴震, kterého 段玉裁 uctíval jako svého učitele. 江泳 byl známým vědcem nejenom ve fonologii, ale také o knize „礼“ z 五經 a také v oblastech kalendáře, matematiky a geografie. Co se týče fonologie, napsal knihy „古韻標準(Koin hjódžun)“, „音学辨微(Ongaku benbi)“ a „四声切韻表(Šisei secuin hjó)“. Analyzoval detailně teorii od 顧炎武 a rozdělil starověké hlásky do třinácti skupin (viz str. 255).

段玉裁 se vrátil po druhém neúspěšném pokusu na zkoušky 会試 nějakou dobu do rodiště a spolu s mladším bratrem 玉成 analyzovali rýmování v knize „詩經“ a dalších knihách 經書 a vytvořili teorii, že starověké hlásky lze rozdělit do sedmnácti skupin(部). Ze znaků, které se rýmují, tvořili jednu skupinu. Počet těch skupin 顧炎武 tvrdil, že je 10, 江泳 13 a 段玉裁 17(konkrétní rozdělení viz str. 258). Tuto teorii sedmnácti skupin rozvíjel během svého působení v provincii 四川 jako guvernér prefektur a shrnul ji do pěti druhů tabulek v roce 40 éry císaře 乾隆(1775), kdy mu bylo 41.

1. 今均古分十七部表 (Kin'in kobun džúšičibu hjó)
2. 古十七部諧声表 (Ko džúšičibu kaisei hjó)
3. 古十七部合用類分表(Ko džúšičibu gójó ruibun hjó)
4. 詩經均分十七部表(Šikjó in'bun džúšičibu hjó)
5. 羣經均分十七部表(Gukei in'bun džúšičibu hjó)

---

¹ Termíny „上古音“ (případně 上古漢語) a „中古音“ (中古漢語) jsou překládané výrazy slov „chinois archaïque“ a „ancient chinois“ (v angličtině „Archaic Chinese“ a „Ancient Chinese“), které definoval švédský lingvista Bernhard Karlgren (jeho čínské jméno 高本木) ve své knize „Etudes sur la phonologie chinoise“ (1926, její čínský překlad „中国音韻学研究“, 1940, přeložili 趙元任, 羅常培, 李方桂). Dříve se používaly názvy „古音“ a „今音“, ale Karlgrenovy výrazy se rozšířily a teď se běžně používají názvy „上古音“ a „中古音“.

To je těchto pět druhů. Těmito tabulkami byla dokončena kniha „六書音均表“, kterou poději přidal na konci knihy „說文解字注“. V tom samém roce v říjnu žádal 戴震, aby mu napsal předmluvu, a v následujícím roce věnoval 戴震 tři výtisky této knihy.

Začal se zabývat knihou „說文解字“

V roce 40 éry císaře 乾隆(1775), kdy byla dokončena kniha „六書音均表“, 段玉裁 napsal v dopise adresovaném 戴震, že po přemístění do provincie 四川 pokračuje dobrým tempem psaní knih a že „rozepsané knihy „詩經小学(Šikjó šógaku)“, „書經小学(Šokjó šógaku)“, „說文考証(Secumon kóšó)“ a „古均十七部表(Koin džušičibu hjó)“ budou časem hotové“. Z těch knih v dopise kniha „說文考証“ bohužel už dnes neexistuje a její obsah není známý, ale už v té době se pravděpodobně začal zabývat zkoumáním knihy „說文解字“.

V další kapitole budu psát detailně, ale než začal psát knihu „段注“, pan 段 napsal knihu „說文解字注讀(Secumon kaidži toku)“. Podle popisu v knize „段注“ už prý začal psát knihu „說文解字注讀“ v roce 41 éry císaře 乾隆, kdy byl guvernérem prefektury 富順 v provincii 四川, a to znamená, že hned po dokončení knihy „六書音均表“ začal vysvětlivkami ke knize „說文解字“.

Návrat do rodiště

V roce 45 éry císaře 乾隆(1780) šestačtyřicetiletý 段玉裁 odstoupil z funkce guvernéra prefektury 巫山 v provincii 四川 a vrátil se do svého rodiště 金壇. Tehdy už jeho otcí bylo přes 70 let, a proto aby se vrátil domů a staral se o svého otce, rezignoval z důvodu nemoci. Poté, co se vrátil do města 金壇, sprátelil se s vědci 盧文弨(Ro Bunšó) a 劉台拱(Rjú Daikjó) a také pokračoval v psaní knih. V roce 51 éry císaře 乾隆, kdy uspěl na zkouškách 鄉試 a stal se 举人 mladší bratr 玉成, s kterým zkoumal rýmování v knize „詩經“, dokončil 段玉裁 knihu „說文解字注讀“ a poprosil kamaráda 盧文弨, aby napsal předmluvu k této knize. 盧文弨 v této přemluvě jednoznačně chválil, že „opravdu po vzniku knihy „說文“ nebyla žádná kniha lepší než tato kniha“, a že „文弨 tuto knihu viděl už v 70 letech, mohl opravit svoje chybné znalosti, a proto pro ni napíše předmluvu a píše jen osobní zkušenosti“. I když byla kniha „說文解字注讀“ hotová, byla napsaná jenom jako náčrt a jako kniha vysvětlující knihu „說文解字“ byla daleko nedokonalá kniha.

V Číně, když psali nějaké velké dílo, často používali způsob, že nejdříve napíší poznámky v obrovském množství, odstraní z nich nepodstatné části a tímto dokončí knihu.

Takovým poznámkám obrovského množství se říká 長編(Čóhen). Známy příklad této 長編 je třeba kniha „續資治通鑑長編(Zoku šidži cugan čóhen)“ od autora 李燾(Ri Tó) z období dynastie 宋, který je mimochodem autorem knihy „說文五百韻譜(Secumon gohjaku inpu)“. Kniha „說文解字注讀“ byla vytvořena 長編, aby napsal knihu „段注“. Nám se zdá, že už má napsanou 長編, a proto je úplně jednoduché napsat konečnou verzi knihy, ale ve skutečnosti to tak nebylo. Od této doby 段玉裁 s nepopsatelnými potížemi a snahou dokončoval knihu „說文解字注“.

Poté, co dokončil po návratu do města 金壇 knihu „說文解字注讀“, pan 段 napsal knihu „古文尚書撰異(Kobun šóšo sen'í)“, což je vědecká práce, která se zabývá knihou „尚書(=書經)“, ale tehdy v dopise adresovaném příteli 邵晋涵(Šó Šinkan) napsal, : „v knize „說文“ je pod znakem „肅“ napsané, že „je to číslo 五行, rozdělit do 20, to je 一辰“ a význam tohoto slova mi ještě není jasný, a proto bych vás poprosil, abyste mi ho objasnil, je mi líto, že stále studuji sám a nemám moc přátel, a proto mám v úmysl dostat se do hlavního města a žádat o radu“. Tak se zeptal na to, čemu nerozuměl v knize „說文解字“, a pořád měl v hlavě práci napsat vysvětlivky ke knize „說文解字“.

Stěhování do města 蘇州

V roce 57 éry císaře 乾隆(1792) v říjnu se 段玉裁 přestěhoval do města 蘇州. To, že nechal přivést stůl na líčení po matce z rodného domu, o kterém jsem už napsal na začátku této kapitoly, se stalo také tehdy, ale toto stěhování mělo nešťastný důvod. V Číně odedávna byl způsob věstit štěstí nebo neštěstí podle místa hrobu, jeho tvaru a směru. Tomu se říká 風水(Fúsui) nebo 堪輿(Kan'jó), ale pan 段 tomu úplně věřil a na základě teorie jednoho takového věštce staré hroby předků přemístil na nové místo. Ale tehdy se nedomluvil úplně jasně s majitelem pozemku nových hrobů a kvůli tomu ten majitel jeho a jeho rodinu nenáviděl a stala se incident, že tehdy osmdesátiletý otec 世統 byl napaden a zraněn podřízeným toho majitele pozemku. Pachatel utekl a 段玉裁 to hned nahlásil na místní úřad pro bezpečnosti, ale soud vůbec nezačal. Protože se stal takový nepříjemný incident, opustil 段玉裁 město 金壇, kde dlouho žil, a stěhoval se na místo 枝園 ve městě 蘇州.

Nepříjemnost nepřichází sama, od té doby začal mít i zdravotní problémy. V noci nemohl spát, občas ho bolela levá ruka a v jednom létě spadl a zlomil si pravou nohu, od té doby i bolest nohy ho trápila.

Dopisy adresované na 劉台拱

Jeho zdravotní stav se ani k lepšímu ani k horšímu moc neměnil. V roce 60 éry císaře 乾隆 zemřel 盧文弨, který pro něho napsal předmluvu ke knize „說文解字注讀“, a v dalším roce zemřel vědecký kolega 邵晋涵. Pro pana 段, kterého trápily zdravotní problémy, byla asi nesmírně smutná událost, že odešli z tohoto světa přátelé jeden za druhým.

Tehdy pan 段 měl jednoho nejbližšího přítele 劉台拱. 劉台拱 měl jméno 端臨(Tanrin) jako 字, pocházel z prefektury 宝应(Hóo) v provincii 江蘇 a narodil se v roce 1751, to znamená, že byl o 16 let mladší vědec než pan 段, a napsal knihy „国語補校(Kokugo hokó)“, „漢学拾遺(Kangaku šúi)“ a další vědecké práce, které byly později shromážděny v osmidílné knize „劉端臨先生遺書(Rjú Tanrin sensei išo)“. Kamarádské vztahy mezi nimi začaly v době, kdy se 段玉裁 vrátil z provincie 四川 do rodiště 金壇, a do roku 10 éry císaře 嘉慶(Kakei, 1805), kdy zemřel 劉台拱 v 55 letech, drželi mezi sebou kamarádství pořád beze změny. Protože poprosil toho pana 劉, aby se staral o soud toho už zmíněného incidentu, 段玉裁 psal v této době často dopisy 劉台拱. Z těch dopisů lze poznat, jak pokračoval ve vysvětlivkách ke knize „說文解字“.

Utrpení při psaní „段注“

V dopise dne 14. 7. v roce 58 éry císaře 乾隆, kdy 玉裁 bylo 59, je napsané, :

Kvůli událostem během posledních několika let jsem psychicky na dně a v tomto létě zdraví není tak špatné, ale psychickou sílu vůbec nemohu nabíjet a navíc neubývá bolest ruky. Když bude situace pořád taková, asi bych nikdy nedokončil knihy „說文“ a další. Teď pomalu pokračuji po kouskách jenom v práci, kterou jsem už dříve začal.

V létě roku 60 éry císaře 乾隆, kdy slavil šedesátiny napsal :

Zranění nohy mě pořád bolí a navíc se zanítilo, kvůli tomu už dva měsíce nemohu vůbec číst knihy. .... Ve dopisech mě povzbuzujete v práci knihy „說文“ a dalších, ale momentálně jenom sedím a stále čekám, až se vyléčí zranění nohy.

Potom se postupně léčilo zranění nohy a v dopise na Nový rok následujícího roku 1 éry císaře 嘉慶 píše nadšeně, že pokračoval ve vysvětlení knihy „說文“ už do druhého svazku horní části a za tři roky by to mohlo být celé hotové, ale o půl roku později si v dopise stěžoval, že ještě není hotový druhý svazek. To bude trochu mimo téma, ale ve stejném dopise napsal, :

Mám jednu prosbu. Mé vnučce už bude 18, ale ještě nemá snoubence. Nabídky ke sňatku, které nám přinesli lidé z města 蘇州, jsou takové, že možný partner je buď

příliš bohatý nebo chudý a všichni nejsou rovnoměrní s námi. Také mám obavy z toho, že zvyky ve městě 蘇州 jsou příliš luxusní. Kdybyste náhodou znal ve městě 鎮江 (Činkó, bydliště toho 劉) mladé lidi, kteří jsou dostatečně vzdělaní, ale nejsou příliš chudí, prosím vás, představte mně jednoho. Co se týče přípravy na svatbu, udělám, co mohu. Vnučka má skromný charakter a umí číst knihy a psát znaky. Já ji také miluji, a proto vás poprosím, abyste jí pomohl.

Když slyšíme jméno 段玉裁, nás vždy napadne obrovská sláva, že je to autorem té knihy „段注“ a pořád ho považujeme za velkého vědce, ale i 段玉裁 byl na jedné straně normálním dědečkem, který se stará o sňatek své milované vnučky. Je to příběh, který nám ukazuje jednu stranu jeho každodenního života, která je ve skutečnosti samozřejmá věc, ale často ji zapomínáme. Když se dívám s takovou myšlenkou na portrét pana 段 na straně 181, mám z toho hřejivě příjemný pocit, takový jsem jenom já?

Dokončení knihy „段注“

I potom nebyl jeho zdravotní stav moc lepší, měl další a další nemoci a další jeho život byl skoro boj s nemocí jednou za druhou. Už mu bylo přes 65. V roce 5 éry 嘉慶(1800) dokonce napsal dvakrát po sobě v lednu a dubnu zoufale, že „asi nebude nikdy hotová tato práce“. Ale v srpnu stejného roku napsal, že už má hotovo do skupiny „人“ v osmém svazku horní části, to znamená, že byla hotová polovina celé knihy.

Už tehdy byl 段玉裁 ve společnosti známým vědcem a bylo ve vědeckém světě také známé, že právě on píše vysvětlivky ke knize „說文解字“. Vědecký svět očekával co nejrychlejší dokončení této knihy. V roce 8 éry císaře 嘉慶 v dopise napsal, :

I letos mám pořád hodně různé zbytečné práce a obzvlášť v poslední dnech extrémně. V takovém případě ani nemohu doufat, že tu práci dokážu dokončit, a jen se obávám, že zklamání lidí.

Ale konečně se práce přibližovala ke konci. Stále měl zdravotní problémy, ale sám pokračoval v práci (několikrát uvažoval o přijetí pomocníka, ale nakonec dokončil bez cizí pomoci) a v roce 11 éry císaře 嘉慶 požádal o předmluvu známého vědce 王念孫(Ó Nenson), kterého pan 段 už dříve znal.

V dalším roce(1807) konečně kniha „說文解字注“ byla dokončena. Už panu 段 bylo 73. Začal knihou „說文解字注讀“, variantou 長編, když mu bylo 42, dokončil variantu 長編 a

pořádně začal tvořením finální verze v 60 letech, a proto lze říct, že byla kniha tvořena třicetiletou prací a byla doslova jeho životní velké dílo.

Vydání knihy „說文解字注“

Několiikaletým odstupem po dokončení rukopisu v roce 18 éry císaře 嘉慶(1813) byl zahájen tisk knihy „段注“. Tehdy bylo zvykem vydat knihy za náklady autorova rodu a kniha „段注“ byla vydána také stejným způsobem. Ale její vydání bylo také velká dřina. Bylo obrovské množství znaků v knize a její obsah byl nesmírně hluboký, protože ji napsal věhlasný vědec ze všech svých znalostí. Podle charakteru vědy, o které je kniha, museli dávat největší pozor, aby nebyla žádná chyba. Na kontrolu chyb při tisku pracovali 陳奐(Čin Kan), 江阮(Kó Gen) a další učni pana 段 a po dvouletém úsilí se vydala kniha „段注“ do světa. Bylo tehdy v květnu roku 20 éry císaře 嘉慶(1815) a už bylo panu 段 81. 段玉裁, jenž mohl na poslední chvíli svého života vidět, jak byla vydána kniha, do které věnoval všechny síly, chvíli poté v září stejného roku zemřel. Jeho kamarád 劉台拱, který přál co nejrychlejší dokončení knihy a pořád ho podporoval, ale nemohl se této vydané knihy dočkat, protože odešel z tohoto světa už před deseti lety. Pan 段 by určitě chtěl ukázat tuto vydanou knihu kamarádovi 劉台拱 více než komukoli jinému.

Mimochodem knize, kterou sám vydal za své náklady 段玉裁, se říká podle názvu jeho pracovny verze „經韻樓本(Keiinró bon)“. Tato verze má vynikající tisk a je velká důstojná kniha. Co se týče textu knihy, na ni se lze nejvíc spoléhat. Na první straně knihy „段注“ prvního výtisku v rámci verze 經韻樓本, kterou dříve vlastnil doktor 吉川幸次郎(JOŠIKAWA, Kódžiró), daroval doktorovi 尾崎雄二郎(OZAKI, Júdziró) a teď vlastní doktor 尾崎, je napsaná tehdejší cena na prodej této knihy „紋銀十兩(Mongin džúró)“. Tehdy se používaly obvykle měděné mince, ale zároveň také mohli používat prut stříbra jako peníze s hodnotou podle hmotnosti. Při obchodování s vysokou cenou nebo při placení daně státu obvykle používali stříbro místo mincí. Do éry císaře 乾隆 700 文(mon) v mincích stálo 1 兩(Rjó, jednotka váhy) stříbra. Tento kurz se později těsně před opiovou válkou prodražil prý až na 1,600 文 v mincích za 1 兩 stříbra v souvislosti s odlivem stříbra do ciziny kvůli obchodování s opiem s Anglií. Stříbro, které se používalo místo mincí, bylo odlévané ve tvaru koňského kopyta, a proto se tomu říkalo lidově „馬蹄銀(Batei gin)“, ale stupeň čistoty stříbra nebyla stabilní. Vysoce kvalitní prut stříbra s alespoň 935 promile stříbra se nazývalo 紋銀. Kniha od 段玉裁 se dala koupit za 10 兩 těžké stříbro v kvalitě 紋銀.

Mimochodem, jakou cenu tehdy mělo toto 10 兩 stříbra? Najít odpověď nám může pomáhat jeden příběh z knihy „紅樓夢(Kórómu)“.

„紅樓夢“ je vynikající román, který mistrovsky napsal 曹雪芹(Só Secukin), říká se, že jeho ústřední příběh je tragická romance dvou hlavních postav 賈宝玉(Ka Hógjoku) a 林黛玉(Rin Taigjoku) a je v něm docela realisticky popsán život šlechtického stavu v období dynastie 清. Ta kniha „紅樓夢“ má několik variant, ale nejstarší z nich je ručně opsaná kniha z roku 19 éry císaře 乾隆 a vytištěná kniha z roku 56 éry císaře 乾隆, a proto si lze myslet, že se doba popsána v tomto románu moc neliší od doby, kdy žil 段玉裁. V této knize v 39. dílu je jedna scéna, kde utratili v jednom domě za jeden večírek přes 20 兩 stříbra a stará služka, která se o tom dozvěděla, se lekla, že za ty peníze dokážou přežít jeden rok s celou rodinou. Prý tehdy za jedno jídlo utráceli obyčejní lidé zhruba 10 – 20 文 v mincích.

20 兩 stříbra se tehdy rovnalo životním nákladům celé rodiny obyčejných lidí na celý rok. Takže cena „紋銀十兩“ byla docela vysoká. Ale moc nemá cenu, kdybychom je přepočítali podle nahoře uvedeného příběhu na dnešní hodnotu peněz. Protože v tehdejší společnosti žili úplně rozděleně vzdělaní lidé 讀書人(Dokušo džin) a nevzdělaní lidé, jinak řečeno, lidé z kategorie 士(Ši) a 民(Min) žili jakoby v jiných světech. Ten rozdíl mezi nimi nebyl tak malý, že by se mohl popsat výrazem „obrovský rozdíl mezi bohatými a chudými“. Jejich světy, kde žili, byly úplně rozdělené na ekonomické straně. Podstatě nebylo možné, že by si normální nevzdělaní lidé kupovali knihu „段注“, a cena „紋銀十兩“ byla pro vzdělané lidi zcela odpovídající, aby si pořídili celoživotní zásluhu od 段玉裁.

To bylo zhruba všechno podstatné z jeho života. Co se týče jeho studií, nahoře jsem napsal zjednodušeně o pracech týkajících se knihy „說文解字“ a fonologie starověkých hlásek, ale kromě nich napsal hodně knih s průzkumy knih 經書. Nejdůležitější z nich jsou :

毛詩故訓伝定本小箋(Móši kokunden teihon šosen), 30 svazků

詩經小学(Šikjó šógaku), 30 svazků

周礼漢讀考(Šurai kandoku kó), 6 svazků

儀礼漢讀考(Girai kandoku kó), 1 svazek

Také je kniha, kde shromáždili jeho písemné práce :

經韻樓集(Keiinró šú), 12 svazků

Teď je vydána dvoudílná kniha názvem „段玉裁遺書(Dan Gjokusai išo)“ z fotokopie, ve které jsou nahoře uvedené knihy všechny. Nechal po sobě hromadu knih, ale jeho nejdůležitější

práce je v každém případě kniha „説文解字注“ a lze tvrdit, že se v ní jeho všechny zásluhy intenzivně objevují.

Jeho biografii lze najít například ve svazku „儒林伝(Džurin den)“ z kroniky „清史稿(Šinši kó)“ a nebo v knihách „清史列伝(Šinši recuden)“, „国朝先事略(Kokučó sensei džirjaku)“ a dalších, na textu náhrobního kamene napsal pod názvem „清教授文林郎四川巫山県知県段君墓誌銘并序(Šin čokudžu bunrinró Šisen Fuzanken čiken Dankun bošimei narabini džo)“ 王念孫(Ó Nenson), který pochválil knihu „段注“ v její předmluvě, že „opravdu během 1,700 let nebyla žádná taková kniha“. Z mnoha chronologických tabulek jeho života je nejkompletnější „段玉裁先生年譜(Dan Gjokusai sensei nenpu)“ od autora 劉盼遂(Rjú Hansui) a já jsem také pomocí jeho tabulky dosud popsal život 段玉裁. Chronologická tabulka od pana 劉 je přidána také v knize „段玉裁遺書“

段玉裁, jehož 字 bylo 若膺(Džakujó), básnické jméno 懋堂(Modó) nebo 茂堂(Modó), a jeho pracovna se nazývala „經韻樓“. Zemřel na místě 枝園 ve městě 蘇州, kde žil v posledních letech svého života, a pohřben je na místě 大墳頭(Daiható) na západ od rodného města 金壇. Slyšel jsem, že jeho hrob je i dnes stále zachován ve městě 金壇.

Knihy „說文解字注讀(Secumon kaidži toku)“ a „汲古閣說文訂(Kjúkokaku secumon tei)“ – cesta ke knize „說文解字注(Secumon kaidži cú)“

Existuje přísloví „Řím se nevybudoval za jeden den“, ale kniha „說文解字注“ od autora 段玉裁(Dan Gjukusai) byla také vytvořena dlouhou třicetiletou snahou. Jak probíhalo její psaní, už jsme zhruba napsal v minulé kapitole, ale jako základní deska studia o knize „說文解字“ existovaly kromě knihy „六書音均表(Rikušo on'inhjó)“ i knihy „說文解字讀“, což je prototypní varianta knihy „段注“ s poznámkami, a „汲古閣說文訂“, která se zabývá úpravami textu, a tyto dvě knihy tvoří základ knihy „說文解字注“. V této kapitole se podíváme na jeho základní vědecké práce, které později přinesly plody v podobě knihy „說文解字注“.

Psaní knihy „說文解字讀“

段玉裁 si vzpomínal ve vysvětlivce v posledním patnáctém svazku knihy „說文解字注“, jak ji psal.:

Nejdříve jsem vytvořil knihu „說文解字讀“ s 540 svazky, pak jsem jen z nich udělal 櫟栝 a tímto vytvořil tyto vysvětlivky (ukazuje tímto slovem knihu „段注(Dancú)“).

V roce 乾隆丙申 jsem udělal 癸軻 a v roce 嘉慶丁卯 jsem dokončil.(15. dolní 7a)

櫟栝(Inkacu) znamená potlačit ohnutou věc a upravit ji, aby byla rovná, tady znamená, že z knihy „說文解字讀“ odřezal zbytečné větve a listy a tímto nechal to nejpodstatnější na vytvoření knihy „說文解字注“. Znak „軻(džin)“ znamená blokovací zařízení kol a 癸軻(Hacudzjin) znamená začít. Rok 乾隆丙申(Kenrjú Heišin) byl rok 41 éry 乾隆, kdy bylo panu 段 42, a v tomto roce začal naplno studiem knihy „說文解字“. Rok 嘉慶丁卯(Kakei Teibó) byl rok 12 éry 嘉慶, kdy bylo panu 段 73, a tehdy prý dopsal knihu „說文解字注“. (dokončení vydání bylo, když bylo panu 段 81).

Jenže tato citace popisuje celkově průběh, jak začal knihou „說文解字讀“ a jak dokončil knihu „說文解字注“, a proto není z toho jasné, kdy byla dokončena kniha „說文解字讀“, což je prototypní varianta, jinak řečeno 長編(Čóhen). Ale v předmluvě „說文解字讀序(-džo)“ od 盧文弨(Ro Bunšo) na konci knihy „段注“ je datum „乾隆五十有一年中秋前三日(3. 8. roku 51 éry 乾隆)“, a proto pravděpodobně byla dokončena nejpozději v první polovině roku 51 éry císaře 乾隆. To znamená 10 let po zahájení byla hotová, ale potom, jak jsem už napsal v minulé kapitole, 段玉裁 zažil velkého utrpení, aby z této 長編 vytvořil finální kompletní verzi.

Porozumění knize „說文解字讀“

Kniha „說文解字注“ je vůbec nejvyšší vrchol s největší nesmrtelnou zásluhou v rámci historie studia knihy „說文解字“ a vědci v pozdějších dobách od ní dostávali obrovskou pomoc. Kniha „段注“ se četla hodně a způsoby průzkumu, které v ní používal 段玉裁, byly objasněny mnoha vědci. Ale ve stínu takové historie studia se dosud skoro nikdo nezajímal o procesy, jak se postupně tvořila kniha „段注“. Bylo docela známo, že před knihou „說文解字注“ existovala kniha „說文解字讀“, což je varianta 長編 jakýsi prototyp, ale skoro žádný vědec se nezabýval tím, jaká byla kniha „說文解字讀“ a jak to vypadá dnes. Dokonce se občas říkalo, že kniha „說文解字讀“ je už ztracena a dnes ji nelze vidět.

Existuje kniha „說文解字讀“

Ale ve skutečnosti kniha „說文解字讀“ stále existuje, alespoň částečně. Přesněji řečeno, existuje i dnes v Číně kniha, o které se říká, že je to kniha „說文解字讀“.

Tuto knihu vlastní Pekingská knihovna 北京圖書館. Park 北海公園(Hokkai kóen) uprostřed města 北京 byla původně část paláce dynastie 清 a teď je pro veřejnost přístupný. Je pořád plný občanů, kteří na tamním velkém jezeře v létě veslují na loďkách a v zimě bruslí, ale hned vedle tohoto parku na západu je Pekingská knihovna. Ta knihovna je největší v Číně s 10 miliony uskladněných knih. Obzvlášť mají knihy, které vlastnili na císařských palácích všech dynastií, a ručně napsané knihy od slavných vědců a spisovatelů, a proto je pro dnešní vědce doslova horou pokladů.

Na jaře roku 1980 jsem dostal pomocí lingvistického výzkumního ústavu instituce sociologie v Číně možnost studovat ve městě 北京. Tehdy jsem žádal prohlédnout knihy z Pekingské knihovny a před odletem jsem otevřel katalog dobrých knih Pekingské knihovny „北京圖書館善本目錄(-zenpon mokuroku)“, abych vytvořil předem seznam knih, na které se chci podívat. Tehdy mě praštilo do očí znaky následující :

說文解字讀十五卷 清段玉裁撰 清抄本 龔麗正·王萱鈴跋 七冊 周捐

To mě tak překvapilo, že jsem chvíli nemohl svým očím věřit. Řeknu-li pravdu, do té doby jsem ani nevěděl, že tato kniha skutečně existuje, a myslel jsem, že je už ztracena.

Tento katalog dobrých knih Pekingské knihovny byl vydán v roce 1959 na desátí výročí vzniku Čínské lidově demokratické republiky, jinak řečeno, desáté výročí státní radostné události 國慶(Kokkei). Podle předmluvy Pekingská knihovna sbírala usilovně hned po vzniku

státu v roce 1949 vzácné knihy a počet dobrých knih (tisk v dobrém stavu nebo vzácné knihy) během deseti let dosáhl prý přes 11,000.

Když tato knihovna sbírala vzácné knihy, cesty byly dvě. Jednak pomocí tehdejších přátelských bratrských států v čele se Sovětským svazem a východním Německem získala zpátky kulturní památky, které předtím unikly do zahraničí, a jednak jí darovali své knihy z dobré vůle známí majitelé mnoha knih uvnitř státu. Tehdy mezi známými majiteli knih byli třeba 周叔弢(Šú Šukutó), 瞿濟蒼(Ku Seisó), 劉少山(Rjú Šózan) a další a oni „nadšeně milovali státní kulturní akce“, a proto „bez podmínky darovali státu knihy, které dědili po několik generací“ (z předmluvy katalogu).

Knih „說文解字讀“ byla darována Pekingské knihovně 周叔弢. Jeho jméno je 暹(Sen) a 叔弢 je 字. V roce 16 éry císaře 光緒(Kóšo, 1890) se narodil v rodu v provincii 安徽(Anki), z kterého pocházeli z generace na generaci úředníci ve vysokém postavení. Byl dobrým znalcem bibliografie a známý bohatou knihovnou a značnou část dobrých knih v Pekingské knihovně daroval právě on. Po vzniku lidově demokratické republiky byl jmenován zástupcem primátora města 天津(Tenšin), ale prý zemřel před několika lety. Mimochodem profesor 周一良(Šú Icurjó) na historické oblasti Pekingské univerzity je jeho syn.

Studovna pro dobré knihy v Pekingské knihovně

Ve městě 北京 jsou dvě velké kompletní knihovny, které mohou využívat obyčejní občané. Jedna je Pekingská knihovna a druhá je Knihovna hlavního města 首都圖書館(Šuto tošokan), která je umístěna v severní části města. Knihovna hlavního města je postavena na místě, kde byla budova 国子監(Kokuši kan), který byl nejvyšším státním vzdělávacím zařízením dynastie 清, ale tam je cizincům vstup omezen, a proto ani nevím, jak vypadá vevnitř.

Pekingská knihovna sídlí ve stylové budově na střeše se zelenými taškami, z které lze vidět hned na východu bývalý císařský palác 故宮(Kokjú) a park 北海公園, u vchodu stojí kamenní lvi a brána 華表(Kahjó) místo vchodových sloupů. Lvi a brána byli prý přemístěni sem z největšího čínského císařského letního paláce 円明園(Enmei en), který byl postaven jako napodobeninu francouzského paláce ve Versailles. Je to opravdu důstojná budova, která sluší knihovně reprezentující Čínu.

V knihovně je 15 studoven. To, že mezi nimi byla studovna s názvem „馬克思恩格斯列寧斯大林毛澤東著作研究室(studovna pro díla od Marxe, Engelse, Lenina, Stalina a Mao Ce-tunga)“, mě připomínalo, že Čína je komunistický stát, ale tehdy kolem roku 1980, kdy jsem

tam byl, udělalo na mě velký dojem, že pod heslem „čtyři modernizace“ byly živé studovny v oblasti technologické vědy.

Abych se podíval na vzácné knihy, měl jsem jít do zvláštní studovny pro dobré knihy a speciální dokumenty 善本特蔵資料閲覧室(Zenpon tokuzó širjó ecuranšicu), která byla umístěna na východní okraji budovy v přízemí. Na rozdíl od ostatních studoven, kde bylo plno studentů a občanů, v této studovně bylo jen několik lidí, kteří zkoumali nějaké písemné dokumenty, a byla tam docela tichá atmosféra.

Tato studovna má hodně různých omezení, protože nám dovoluje dívat se na opravdu vzácné knihy. Například knihy a dokumenty, z kterých jsou vyfoceny mikrofilm, můžou se dívat jen na mikrofilmech, pokud není zvláštní důvod. Protože ta knihovna má ve svém skladu hromadu knih vytištěných v období 宋(Só) nebo 元(Gen), které by mohly být národním pokladem, je to možná samozřejmost, ale bylo mi nepříjemné, protože čtecí zařízení bylo docela staré a tímto se mi četlo špatně.

Dále nám skoro nikdy nedovolují okopírovat knihy. Pokud jde o obyčejné knihy, po určitých formalitách odneseme do kopírny v prvním patře a nám je okopírují (jenže to dostaneme další den). Ale knihy z této studovny se v zásadě nesmí kopírovat, vytištěné knihy prý zřídka výjimečně dovolují kopírovat, ale ručně napsané knihy nebo dopisy nikdy. Alespoň pravidla knihovny, která mi byla vysvětlena, byla taková¹. Kniha „説文解字讀“, na kterou jsem se podíval, je ručně napsaná varianta, a proto mi nebylo dovoleno ji okopírovat a nezbývalo mi nic jiného než chodit tam každý den a opsat ji ručně na sešity. Je mi strašně líto, že jsem mohl kvůli nedostatku času opsat jen zhruba 10 procent celého obsahu².

Navíc kontrola při vstupu do této studovny byla docela přísná. Při každém příchodu a odchodu mi kontrolovali průkaz na čtení a také pečlivě hledali, jestli nepronáším plnicí pero, které by mohlo ušpinit vzácné knihy. Aby se cizinci mohl podívat na vzácné knihy, kromě běžné prohlídky vždy potřebují doporučení od nějakého čínského výzkumného zařízení a kdyby se tam zastavili náhodně při cestování, skoro nikdy jim prý nedovolí podívat se na knihy.

---

¹ paní 高橋由利子(TAKAHAŠI, Juriko), která navštívila tuto knihovnu v létě roku 1980, se prý podívala na knihu „説文解字讀“ od autora 段玉裁 a získala devět kusů mikrofilmu první strany a předmluvy. Nevím, jakým způsobem je mohla získat, ale v mém případě odmítli, i když jsem o to poprosil mnohokrát. Možná i Čína je hodnější k ženám? Viz vysvětlivku č. 7 k práci „中央研究院歴史言語研究所蔵『段氏説文補正』について(Čuó kenjúin rekiši gengo kenkjúdzó Danši Secumon hotei ni cuite)“(v časopise „御茶ノ水女子大学中国文学会報“ č. 1).

² všechny věty, které jsem tehdy dokázal opsat, jsem zveřejnil ve své práci „続説文解字段注攷正訂補(Zoku Secumon kaidži Dančú kósei teiho)“ 1. části v časopise „東方学報(Тóhó gakuhó)“ č. 53(vydavatel 京都大学人文科学研究所).

Otevírací doba Pekingské knihovny je obvykle od 8 hodin ráno do 8 hodin večer, ale jen tato studovna má omezenější, ráno se otevírá v 8.30 a v 11.30 se zavírá kvůli polední přestávce. Uživatelé musí nechat pracovníkům knihy a psací pomůcky a opustit studovnu. Po hodině a půl se v 1 hodinu odpoledne znovu otevírá a v 5 hodin se definitivně zavírá.

Omlouvám se, že tady píšu osobní vzpomínky, ale tato hodina a půl dlouhá polední přestávka byla pro mě spíš příjemná záležitost. Pekingská knihovna se nachází hned vedle parku 北海公園, vedle kterého je bývalý palác 紫禁城 (Šikin džó) dnešní 故宮. Tehdy jsem byl v Pekingu poprvé, a proto jsem tuto přestávku užíval kromě oběda na to, abych se podíval na různá místa. Hned vedle bývalého císařského paláce na severu je malá umělá hora s názvem 景山 (Keizan). Vystoupíme-li, z jejího vrcholu bychom mohli vidět velkolepý pohled bývalého paláce s mnoha žlutými taškami na střeše budov. Někde na této hoře 景山 byla státní škola (str. 187), kde pracoval jako učitel mladý 段玉裁, který přijel na zkoušky 会試 a po zkouškách tu zůstal. Když jsem si všiml, že na takovou horu 景山 vystupují a v knihovně vedle ní opisují knihu v rukopise od pana 段, nějak mě to povzbudilo.

Historie knihy „說文解字讀“ uchované v Pekingské knihovně

Vraťme se k hlavnímu tématu, budu psát o samotné knize³. Kniha „說文解字讀“ od autora 段玉裁 v Pekingské knihovně je předělena do sedmi svazků, její velikost je 30.3 cm × 19 cm, svázaná vlákem, docela velká kniha. Na první svazek byla přidána první strana ve hnědé barvě, na jejímž levém horním okraji je napsané tuší „說文解字讀“. Ten název knihy se neví, kdo to napsal. Když prohlédneme celou knihu, na všech stranách bylo napsáno stylem 楷書 (Kaišo) v slušném provedení a uspořádaně napsané na jedné straně deset řádků a na jednom řádku 21 znaků.

Po první straně se nahází 跋⁴ (Bacu, doslov, poznámky majitele) a díky ním lze trochu vědět, jak se sem dostala. Jsou tam 跋 tři, první z nich napsal 王萱鈴 (Ó Kenrei). Podle toho prý tuto knihu původně vlastnil 孫鳳卿 (Son Hókei) ve městě 承德 (Šótoku, v provincii 河北 (Kahoku)), ale po jeho smrti rodina prodala po několika kusech, a proto se z původních 14 svazků ztratily 7. a 9. – 14. svazky. 王萱鈴 si ji prý koupil v nějakém antikvariátu za vysokou

³ existenci a základní zkoumání údajné knihy „說文解字讀“ jsem představil v říjnu roku 1980 při konferenci Japonské sinologie (na Tokijské univerzitě) a poté jsem napsal „北京図書館所蔵段玉裁『說文解字讀』初探 (Pekin tošokan šozó Dan Gjukusai Secumon kaidži toku šotan)“ (v časopise „日本中国学会報“ č. 33).

⁴ mikrofilmy těchto 跋 zveřejnila nedávno paní 高橋由利子. Jejich fotografie jsou vytištěny na úplném začátku její práce „『段氏說文補正』と『說文解字讀』 (Danši Secumon hosei to Secumon kaidži toku)“ (v časopise „御茶ノ水女子大学中国文学会報“ č. 2).

cenu. 王萱鈴 (píše se i 王萱齡), jehož 字 bylo 北堂(Hokudó), pocházel z města 昌平(Šóhei) v provincii 湖北(Kohoku) a studoval pod vedením 王引之(Ó Inši). 王引之 je syn 王念孫(Ó Nenson), který byl jeden z nejlepších učňů 段玉裁, a proto lze říct, že 王萱鈴 také patří k vědeckému proudu, který pochází od 段玉裁. Mimochodem o životě 孫鳳卿, který se objeví v tomto 跋, vůbec nic není známo.

跋 od 王萱鈴 následuje další dvouřádkový 跋 a to je napsané červenou barvou. Jeho obsah je :

Na prvních 88 listech této knihy je napsáno vlastním rukopisem pana učitele 懋堂 (Modó, pseudonym 段玉裁) a opravdu cenná kniha.

V roce 丁亥(Teigai, 1827) si 龔闇齋(Kjó Ansai) půjčil za velké peníze a ručně opsal.

I tento 跋 podle rukopisu asi napsal 王萱鈴. Protože tyto dva řádky byly napsáno červeně jen proto, aby zdůraznil to, že potvrdil 龔麗正(Kjó Reisei) zeť 段玉裁, že první část této knihy opravdu napsal 段玉裁, a navíc na to, že si pan 龔 půjčil za velké peníze, aby ji opisoval.

A pak na posledním místě je 跋 od 龔麗正 a tam napsal, že si v květnu roku 丁亥 éry císaře 道光(Dókó) tuto knihu vypůjčil a po opisování ji vrátil. 龔麗正 si vzal za ženu dceru 段玉裁, která se jmenovala 馴(Šun), a proto byl zetěm 段玉裁. Mimochodem jeho syn 龔自珍(Kjó Džičín) je známý básník svou ostrou citlivostí. Po smrti pana 段 většinu knih, které vlastnil 段玉裁, získal tento 龔麗正, ale kniha „說文解字讀“ mu pravděpodobně unikla. 龔麗正, kterému ukázal tuto knihu 王萱鈴, hned poznal, že to napsal tchán, a vypůjčil si a opsal ji.

Podle razítek majitelů

Razítka na knize „說文解字讀“ z Pekingské knihovny nám ukazují alespoň trochu o majitelích v minulosti. Kromě už zmíněných 王萱鈴 a 周叔弼⁵ lze najít razítka 汪喜孫(Ó Kison) a 何元錫(Ka Genšaku). 汪喜孫(1786 – 1847), jehož 字 bylo 孟慈(Módži), je syn 汪中(Ó Čú). 汪中 byl vědcem, který měl přátelské vztahy s 王念孫 a 劉台拱(Rjú Taikjó) kamarády pana 段, a známý tím, že napsal vynikající vědeckou knihu „述学(Džucugaku)“. Syn 汪喜孫 byl také vědcem a napsal knihu „喪服問答紀實(Mofuku mondó kidžicu)“ a další. Asi měl zájem o práci pana 段 otcova kamaráda ve vědě. Na začátku knihy „說文解字讀“ jsou vidět dvě jeho razítka

---

⁵ razítka pravděpodobně od 王萱鈴 jsou s nápísem „孝廉方正(Kóren hósei)“ a „昌平王氏北堂藏書(Šóhei Óši Hokudó zóšo)“. Od 周叔弼 se nachází razítka s nápísem „曾在周叔弼處“(dříve byla u 周叔弼). Kromě těch razítek je samozřejmě razítka dnešního majitele Pekingské knihovny.

s nápísem „汪喜孫孟慈氏“ a „喜孫過目“. Druhý z nich 何元錫, jehož 字 bylo 夢華(Bóka), pocházel z města 錢塘(Sentó) v provincii 浙江(Sekkó) a rád sbíral dobré a vzácné knihy, ale jako vědec nenechal po sobě skoro žádnou zásluhu a ani není známo, jaké vztahy měl s lidmi kolem 段玉裁. Na této knize lze najít jeho razítko s nápísem „何元錫印“.

Co se týče lidí, kteří v minulosti tuto knihu „說文解字讀“ vlastnili nebo přečetli, to je všechno.

Obsah knihy „說文解字讀“ z Pekingské knihovny

Knihy „說文解字讀“ z Pekingské knihovny má dodnes zachovalých 7 svazků, první svazek obsahuje část odpovídající prvnímu svazku knihy „說文解字“ a v dalších svazcích od 2. do 6. a 8. totéž. Po třech 跋 jsou předmluvy knihy „說文解字讀“. Tato kniha má předmluvy dvě, první od 盧文弨(Ro Bunšo) a následuje předmluva od 沈初(Šin Šo). O přátelských vztazích 盧文弨 s 段玉裁 jsem už psal v minulé kapitole(viz str. 192). Jeho předmluva je také obsažena na konci knihy „說文解字注“, a proto je docela známá a rozdíl mezi těmi dvěma knihami skoro není žádný.

沈初(1735 – ?) bydlel v provincii 浙江 a měl básnický pseudonym 雲椒(Unšo). V roce 28 éry císaře 乾隆(Kenrjú) uspěl v úřednických zkouškách 科舉(Kakjo) a stal se 進士(Šinši). Na konci své úřednické kariéry obsadil pozici 戶部右侍郎(Kobu júdžiró, zástupce ředitele úřadu sociální péče) a napsal knihu „蘭韻堂文集(Ran'indó bunšú)“ a další, ale není známo, proč jej 段玉裁 požádal o předmluvu. Předmluva v této knize se skoro vůbec neliší od textu „說文解字讀序“ z druhého svazku knihy „蘭韻堂文集“. Obě dvě předmluvy jsou pečlivě napsané rukopisem 段玉裁.

První pochybnost

Dvě přemluvy následuje hlavní text knihy „說文解字讀“, ale v tom je velký problém. To je to, že kniha „說文解字讀“ z Pekingské knihovny – dále budu používat výraz pekingská verze, aby se psalo jednodušeji – začíná skupinou pod radikálem „上“.

Jak jsem už napsal, kniha „說文解字“ je vytvořena 540 skupinami, které začíná skupinou „一“ a končí skupinou „亥“(viz str. 169). Ale v pekingské verzi není žádné vysvětlení ke znakům skupiny „一“ a začíná skupinou „上“, která by měla být na druhém místě.

Pochopíme-li podle slov samotného 段玉裁, v citaci na straně 202 je věta : „nejdříve jsem vytvořil „說文解字讀“ s 540 svazky“, a proto by měla být kniha „說文解字讀“ s 540 svazky.

Je přirozené, že bychom pochopili toto číslo 540, že z každých 540 skupin knihy „說文解字“ udělal jeden svazek. Ne, že je přirozené, ale jinak se nedá pochopit. Ale v pekingské verzi chybí vůbec první skupina pod radikálem „一“.

Nechybí jenom skupina pod radikálem „一“. V knize „說文解字“ potom pokračují skupiny následovně :

上 · 示 · 三 · 王 · 玉 · 珏 · 气 · 士 · 丨

Ale pekingská verze obsahuje jenom skupiny „上“, „示“, „王“, „玉“, „珏“, „士“ (označené * nejsou v pekingské verzi). V tomto případě, ať počítáme, jak počítáme, nemohlo být celkem 540 skupin.

Navíc v pekingské verzi například při přechodu ze skupiny „上“ na skupinu „示“ nejen že nezačne nová strana, ale dokonce ani není vložen prázdný řádek mezi skupinami a psaní jen tak pokračuje. Případá mně, že pekingská verze je napsaná bez ohledu toho, že by rozdělil svazky po skupinách. A proto počet svazků této knihy by původně měl být 15, jak je napsáno v katalogu Pekingské knihovny.

Pokud věříme slovům 段玉裁, že kniha „說文解字讀“ má 540 svazků, měli bychom myslet, že pekingská verze není kniha „說文解字讀“.

Druhá pochybnost

Je další problém, který nás nutí, abychom nevěřili, že pekingská verze je skutečně kniha „說文解字讀“. To je skutečnost, že se pekingská verze neshoduje s popisem toho, kdo četl knihu „說文解字讀“.

Vědec 錢大昕 (Sen Taigin, 1728 – 1804) žil skoro stejnou dobu jako 段玉裁, vypadá to, že pan 段 mu ukázal knihu „說文解字讀“ a napsal ve svém deníku dojem z této knihy. Cituji patřičnou část z jeho deníku „竹汀先生日記鈔 (Čikutei sensei nikkišó)“ prvního svazku :

Přečetl jsem první svazek knihy „說文解字讀“ od 段若膺 (Dan Džakujó=字). Jeho snaha je opravdu chvályhodná, ale jsou v ní teorie s přílišnou sebedůvěrou.

Následovně uvedl několik znaků jako příklad. Bohužel, o tomto dokumentu jsem se dozvěděl po návratu z Číny, a proto nemůžu zkoumat znaky z části pekingské verze, kterou jsem nemohl opsat, ale srovnáním s těmi znaky, které jsem opisoval, lze do jisté míry analyzovat.

Teorie od 段玉裁, kterou 錢大昕 kritizoval, že je to příliš velká sebedůvěra, lze najít na příklad u znaku „禪“ ve skupině pod radikálem „示“, napsal tam, že tento znak někdo později přidal. Také teorie, že znak, který byl použit v jménu císaře 諱 (skutečné jméno, ale nesmí

používat), původně neměl napsaný tvar ve stylu 小篆(Šóten) atd. 錢大昕 o takových teoriích napsal, že „všem takovým ještě nelze věřit“.

Nejdříve se podívejme na znak „禫“. Tento znak je umístěn na závěru skupiny „示“ :

禫 除服祭也、从示覃声、

禫 znamená obřad, kde se svléká smuteční oblečení, podle 示 a má zvuk 覃.(1. horní 17a)

Ale před tímto znakem je znak „禫“. 段玉裁 tvrdil, že znaky vytvořené zdvojením radikálového znaku jako znak „禫“ mají být umístěny na konci své skupiny, a že je to pravidlo pro seřazení znaků v knize „說文解字“. O tom napsal v knize „段注“, že „pod znakem „禫“ je umístěn znak „禫“, to by měl pravděpodobně někdo později tam přidat“. To znamená, že v knize „說文解字讀“, kterou četl 錢大昕, bylo alespoň podobné vysvětlení. Avšak v pekingské verzi nelze vůbec najít znak „禫“ a jeho vysvětlení, ani ve vysvětlení ostatních znaků ze skupiny „示“ není nic o znaku „禫“.

Co se týče druhého bodu o jménu císaře, asi myslel o znaku „祜“ ze skupiny „示“. V Číně do období dynastie 清 bylo považováno za velmi nezdvořilou věc psát nebo říct nahlas jména všech císařů a jejich přímých předků a museli dávat obrovský pozor, aby to neporušili. Například druhý císař 太宗(Taisó) dynastie 唐(Tó) měl své skutečné jméno 李世民(Ri Seimin), a proto po jeho nástupu na trůn nesměli používat v území dynastie 唐 znaky z jeho jména „世“ a „民“⁶. Když nutně potřebovali psát tyto dva znaky, buď používali tzv. 欠筆(Keppicu) – nepsat poslední tah znaku a nebo používali znaky s podobným významem jako znak „代“ místo „世“ a znak „人“ místo „民“. Takový zvyk se nazývá „忌諱(Kiki, vyhnout se skutečným jménům)“.

Znak „祜(ko)“ ze skupiny „示“ byl skutečným jménem císaře 安帝(An tei, na trůně 107—124) v období 後漢(Gokan) a 許慎, který žil za vlády právě tohoto císaře 安帝, nesměl napsat tento znak, a proto 段玉裁 myslel, že není v původním stavu, že v dnešní knize „說文解字“ je :

祜 je jméno současného císaře. (1. hodní 4a)

a někdo v pozdější době tam připsal znak „祜“ ve stylu 小篆.

⁶ jenže podle pravidel starých obřadů bylo stanoveno tak, aby se nemuseli oběma znakům vyhýbat, když jméno císaře má dva znaky. V knize „禮記“ ve svazku „曲禮“ horní části je stanoveno „二名不忌諱(dvěma znakům jména se nevyhnou)“ a jeho konkrétních příkladů bylo citováno v knize „日知錄“ v části „二名不忌諱“ od autora 顧炎武 několik. Ale ve skutečnosti se většinou vyhýbali oběma dvěma znakům, aby se vyhnuli problémům.

O tom v knize „段注“ píše :

Podle pravidla této knihy by neměl napsat tento znak a jenom by měl napsat dva znaky „上諱“. Když píše tento znak, už to neznamena, že se vyhýbá. V dnešní knize je 篆文, to někdo později připsal.

Stejně jako u znaku „禪“ v knize „說文解字讀“, kterou četl 錢大昕, byla určitě napsaná podobná myšlenka. Ale ani vysvětlení ke znaku „祐“ nelze najít v pekingské verzi.

Pekingská verze a kniha „段注“

Podle nahoře uvedených dvou pochybností jsme poznali, že nelze hned tvrdit, že je pekingská verze opravdu kniha „說文解字讀“. V tomto případě, copak by to mohla být pekingská verze? Abychom o tom přemýšleli, zkusme porovnat pekingskou verzi s knihou „段注“.

Když srovnáme tyto dvě knihy, hned si všimneme toho, že v knize „段注“ se vysvětlují všechny znaky z knihy „說文解字“, ale v pekingské verzi nejsou všechny a vysvětleno je docela vybíravě. O tom, že občas chybí celá skupina, jsem už psal. A proto nelze srovnat všechny znaky, ale stačilo by porovnat znaky, které se nachází v pekingské verzi, s vysvětlením v knize „說文解字“, abychom zjistili nějakou tendenci.

Tady není dost prostoru, abych ukázal detailně procesy porovnání a zkoumání, ale jako závěr z toho lze říct, že se ve vysvětlení pekingské verze a knihy „段注“ objevují v podstatě téměř stejné věci, ale vysvětlení knihy „段注“ jsou kompletnější a detailnější než vysvětlení pekingské verze⁷. Pan 段 říkal, že kniha „說文解字讀“ je jakýsi prototyp knihy „段注“ a že z knihy „說文解字讀“ odstranil zbytečnosti a tímto dokončil knihu „段注“(str. 202). Ale nepřipadá mi to, že by zúžením pekingské verze mohla vzniknout kniha „段注“. Tzv. 長編 většinou má několikanásobně větší obsah než později dokončená definitivní verze knihy, ale mezi těmito oběma knihami vůbec nelze najít takovou souvislost.

Co je pekingská verze?

Osobně si myslím, že by ta pekingská verze měly být sešity na poznámky, čínsky řečeno „札記(Sakki)“, ve kterých 段玉裁, jež postupně pokračoval v psaní knihy „段注“, zaznamenával

---

⁷ viz mou práci ve vysvětlivce č. 3. Tam jsem prokázal, že ve třech oblastech – princip pro celou knihu 体例, rozdělení starých hlásek, opravení textu knihy „說文解字“—mají Pekingská verze a kniha „段注“ společný obsah, ale „段注“ má detailnější.

informace o problematických znacích a věcích, aby je potom nezapomněl napsat. To není v žádném případě dokončená kniha, ale je jenom zápis s osobními poznámkami. Tady bych upozornil jako důkaz na zajímavou skutečnost, že se v pekingské verzi občas objeví prázdné části, kam asi chtěl později dopsat.

Znak „社“ ze skupiny pod radikálem „示“ má v knize „說文解字“ vysvětlení, že je „地主“ a jeho původní význam je dřevěná deska, kde je napsané jméno místního boha ve svatyni, ale o tom v pekingské verzi je napsáno :

若以松為社者、則名松社之野、以別方面、莊子之 社、漢高祖起兵祈禱之粉榆社、皆其遺也、

Pokud stavěl svatyni ze stromu borovice, tak louku pojmenoval louka se svatyní z borovice a tímto ji oddělil od ostatních částí. 社 v 莊子 a 粉榆社(Fun'ju ša), kde se modlil císař 高祖(Kóso) z dynastie 漢 při svém povstání, to jsou všechno pozůstatky po něm.

Pod slovem „莊子“ je ponechané prázdné místo na jeden znak. Je jasné, že by tam měl patřit „ 櫟社(Rekiša)“, podle toho, že ve svazku „人間世(Džinkan sei)“ z knihy „莊子(Sódži)“ je:

匠石(Šóseki) jel do státu 齊, až se dostal na místo 曲轅(Kjokuen), viděl strom ve svatyni 櫟社.

(Ve vysvětlivce ke znaku „社“ v knize „段注“ je napsané opravdu „櫟社“). Pravděpodobně si při psaní této části nemohl 段玉裁 vzpomenout na slovo „櫟社“ a s myšlenkou, že je tam dopíše později, nechal prázdné. Postupem času zapomněl připsat.

Pekingská verze a kniha „說文解字讀“

Tady budeme zkoumat, jestli pekingská verze je opravdu kniha „說文解字讀“. Shrnutí toho, co jsem dosud napsal, bude vypadat takto:

1. na první straně pekingské verze je tuší napsáno „說文解字讀“. Ale není vůbec jasné, kdo to napsal, a je dost možné, že to napsal jeden z majitelů v pozdější době.
2. na začátku pekingské verze jsou pečlivě opsané rukopisem samotného 段玉裁 dvě předmluvy od 盧文弨 a 沈初. To, že je to opravdu jeho rukopis, potvrdil jeho zeť 龔麗正.
3. podle slov autora 段玉裁 by mělo knihu „說文解字讀“ tvořit 540 svazků, ale pekingskou verzi nelze považovat za knihu rozdělenou do 540 svazků.

4. vysvětlení z prvního svazku „說文解字讀“, které přečetl 錢大昕, není v prvním svazku pekingské verze.
5. pekingská verze je jakýsi sešit s poznámkami a není dokončená kniha. Mnohem jednodušeji napsaná než kniha „段注“, a proto i kdyby ji zúžil, nevznikla by přímo kniha „段注“.

Najít jednoznačný závěr z toho shrnutí je nesmírně těžké, ale řeknu-li přímo závěr, asi by pekingská verze mohla být kniha „說文解字讀“. Důvodem je 2. bod ze shrnutí, že jsou pečlivě napsané předmluvy rukopisem pana 段. Myslím si, že tato skutečnost má velký význam. Protože jsou na jejím začátku předmluvy ke knize „說文解字讀序“, které opsal samotný autor knihy, měli bychom asi chápat, že to je kniha „說文解字讀“.

Skutečná tvář knihy „說文解字讀“

Tuto teorii popírají body 3. 4. a 5. ze shrnutí nahoře, ale 3. a 5. potvrzují slova autora 段玉裁, že nejdříve vytvořil knihu „說文解字讀“ s 540 svazky jako jakýsi prototyp a zúžil ji na knihu „段注“(viz str. 202). Mimochodem v tato jeho slova lze úplně věřit? Může se zdát, že je to autorova vzpomínka, a proto jsou úplně spolehlivá, ale na druhé straně právě proto, že je autorem, mohl napsat lži. O své knize, kterou napsal experimentálně, když byl ještě mladý, a navíc protože ona už nikdy nebude vydána, mohl napsat jakkoli, jak chtěl, a není možné, aby někdo jiný než on zjistil, jestli to byla pravda.

Nechci říct, že 段玉裁 napsal úplně lži. Chtěl bych pochopit ten popis s výrazem „kniha „說文解字讀“ s 540 svazky...“, že byl trochu přehnaným výrazem, který vznikl kvůli tomu, že vzpomínal minulost z posledních let svého života. Kdyby vytvořil nejdříve kompletní a detailní jakýsi prototyp s 540 svazky o celé knize „說文解字“, jak napsal 段玉裁, bylo by nepochopitelné psaní knihy „段注“ s pomalým pokračováním a obrovskými potížemi v posledních letech života a dokončil by tuto knihu mnohem snadněji.

段玉裁 se zabýval knihou „說文解字“, už když byl ve středním věku. Postupně shromáždil velké množství výsledků zkoumání všech znaků z knihy „說文解字“. Jinak řečeno, sbíral výsledky zkoumání všech znaků, které se rozdělují do 540 skupin, a z toho odstranil zbytečnosti, nechal jenom to nejpodstatnější a takto vznikla kniha „段注“. Ten problematický popis o vytvoření knihy „段注“ možná abstraktně o tom mluví.

Kniha, kterou četl 錢大昕

Když chápeme takto, rozpor působený 3. a 5. body bude vyřešen, ale 4. bod popis od 錢大昕 stále dělá rozpor. To chci chápat následovně. Kniha „說文解字讀“ rozhodně nebyla jediná. Jinak řečeno, 錢大昕 četl jinou knihu „說文解字讀“ než pekingskou verzi.

Kniha „說文解字注“ od 段玉裁 je obrovské dílo, na které trvala práce vysvětlení celkem 30 let. Není těžké si představit, že když jedna osoba chystala takovou obrovskou práci, připravovala by několik sešitů s poznámkami, aby nezapomněla na nic. Kniha „段氏說文補正⁸ (Danši secumon hosei)“ napsaná rukopisem pana 段, kterou nám nedávno představila paní 高橋由利子 (TAKAHAŠI, Juriko), má asi podobný charakter. Pochopil bych, že takové sešity dohromady tvoří knihu „說文解字讀“. A proto bych chtěl chápat, že kniha „說文解字讀“ měla několik druhů. To, co četl 錢大昕, byl sešit, kde byly vysvětlivky ke znakům „禪“ a „祐“, a pekingská verze je sešit, kde nejsou tyto dva znaky. Oba dva sešity by měly být součástí knihy „說文解字讀“⁹.

Když dokončil základní práce, pan 段 je dal dohromady pod názvem „說文解字讀“ a požádal 盧文弨 a 沈初 o předmluvu. Tehdy vypadala asi hromada několik sešitů. Dalo by se říct, že jako by ty lidi nechal číst rukopisný text bez nutné opravy, a v žádném případě nebyla kompletní kniha s 540 skupinami. Právě proto i 錢大昕 napsal jen „první svazek“ (viz str. 211) a nenapsal, kolik svazků celkem je a ani v předmluvách neříká o počtu svazků vůbec nic.

---

⁸ viz práce od paní 高橋 ve vysvětlivkách č. 1 a 4.

⁹ je místo ve vysvětlivce knihy „段注“, kde se zmínil o knize „說文解字讀“. To je u znaku „意“ ve skupině pod radikálem „心“. Je tam v knize „說文解字“:

意 滿也、从心音聲、一曰十萬曰意、(10. dolní 31a)

K části „一曰“ se píše v knize „段注“:

……鄭箋云、十萬曰意、注王制云、億、今十萬、韋昭注鄭語楚語曰、賈唐說皆以萬萬為億、今數也、後鄭十萬為億、古數也、其詳在說文解字讀、經傳皆作億無作意者、假借字也、

Pan 段 říká, že je starší použití „億“ ve významu „十万“ (=100.000) a novější je ve významu „万万“(10.000×10.000 = 100.000.000) a detaily o tom jsou naspané v knize „說文解字讀“. V této vysvětlivce sice vyžaduje, aby se podívali na knihu „說文解字讀“, a proto by se mohlo pochopit, že měl úmysl vydat nebo zveřejnit i knihu „說文解字讀“. Ale tady, myslím si, že jenom konstatuje, že kdysi v minulosti už jednou napsal hlubší zkoumání o znaku „億“, a asi neměl úmysl vydat zvlášť knihu „說文解字讀“. Tehdy se knihy nenapsaly pro širokou veřejnost s mnoha čtenáři, ale jen pro určitou skupinu lidí se společným zájmem, a proto 段玉裁 asi tímto popisem myslel, že když po něm někdo bude chtít detailnější vysvětlení, ukáže mu ručně napsanou knihu 說文解字讀“. Mimochodem 10. svazek pekingské verze je už ztracený, a proto nelze zkoumat tento problém pomocí pekingské verze.

O názvu knihy

Na závěru analýzy knihy „說文解字讀“ bych se zabýval čtením názvu knihy a jeho významem.

Problémem je poslední znak „讀“. Tento znak má dvě výslovnosti „toku“ a „tó“ (v čínštině „dú“ a „dòu“), když má význam číst, čte se „toku“ například ve slovech „讀書(Dokušo)“ nebo „讀本(Tokuhon), ale když má význam „interpunkce“, čte se „tó“ jako ve slovu „句讀点(Kutóten)“. Dosud se tento název mezi vědci častěji četl „說文解字 tó“. To bylo asi proto, že existuje kniha s podobným názvem „說文解字句讀(Secumon kaidži kutó)“ od autora 王筠(Ó In) z období dynastie 清, ale tato kniha od 王筠 má hlavní cíl, aby správně rozdělila vysvětlení z knihy „說文解字“, a proto by se měla číst „tó“. Avšak kniha od 段玉裁 je úplně jiná. Alespoň kniha, ve které byly přepsány předmluvy „說文解字讀序“, což je pekingská verze, má obsah jakoby poznámky při čtení knihy „說文解字“ a není jejím cílem rozřezat vysvětlení pro správné pochopení. Z tohoto důvodu si myslím, že by se měl znak „讀“ v názvu knihy „說文解字讀“ číst „toku“ a to znamená, že název této knihy má význam doslova číst knihu „說文解字“.

Textová kritika

Práce napsat vysvětlivky k textu knihy „說文解字“ byla i pro vědce, jakým byl 段玉裁, docela náročná. To bylo samozřejmě proto, že obsah knihy „說文解字“ byl jakoby kondenzovaná podstata vědy písma, a také proto, že do doby 段玉裁 nebyla pořádná detailní vědecká práce o knize „說文解字“. A proto lze říci, že v této oblasti pan 段 byl průkopníkem a zároveň svou prací vytvořil absolutní vrchol, ale na každý pád musel vykonávat textovou kritiku knihy „說文解字“ během toho, co se snažil napsat vysvětlivky. Právě na takový cíl napsal knihu „汲古閣說文訂“ s jedním svazkem.

Stručná historie studia knihy „說文解字“

Tady se podívejme na to, jak se do doby 段玉裁 zdělila ta kniha „說文解字“ po generacích a také jak se učili tu knihu „說文解字“.

Dosud známý nejstarší text knihy „說文解字“ je ručně přepsaná kniha z období dynastie 唐, ale tato varianta není kompletní se všemi 15 svazky, ale zachovala se jenom malá část ze skupin „口“ a „木“

Na straně 219 vidíte kopie zbylé části skupiny „木“, znaky ve stylu 小篆 jsou napsané krásnými tahy se špičatým koncem a takový styl se nazývá 縣針体(Kenšin tai). Tuto ručně

přepsanou verzi získal 莫友芝(Baku Júši) vědec z konce období dynastie 清 a představil ji veřejnosti v knize „唐写本說文解字木部箋異(Tó šahon secumon kaidži mokubu sen'í)¹⁰. Poté ji vlastnil 内藤湖南(NAITÓ, Konan), který přednášel na Kjótské císařské univerzitě čínské dějiny a i dosud zůstala u nás v Japonsku.

Dosud nejstarší zachovaná varianta knihy „說文解字“ je tato ručně opsaná verze z období 唐, ale jak studovali tuto knihu „說文解字“ od doby, kdy žil 許慎, po období 唐?

Ta kniha „說文解字“ byla již citována hned po jejím dokončení ve vysvětlivce ke knize „周礼“ od velikána v Konfucianismu 鄭玄(Džó Gen)¹¹, ale on citoval jako důkaz pro to, aby vysvětlil významy znaků, ale nekomentoval vysvětlení o vzniku znaků, které napsal 許慎 na základě teorie 六書(Rikušo) u těch znaků. To znamená, že kniha „說文解字“ byla použita od samého začátku po dokončení jako praktický slovník znaků, kde jsou napsané původní významy znaků.

Taková tendence byla intenzivnější v období 魏(Gi), 晋(Šin), 南北朝(Nanbokučó), která následovala období 漢. V těchto obdobích byly napsány dva velké znakové slovníky po vzoru knihy „說文解字“. Byly to slovník „字林(Džirin)“ od 吕忱(Rjo Šin) z období 晋 a slovník „玉篇(Gjokuhen)“ od 顧野王(Ko Jaó) z doby dynastie 梁(Rjó). Tyto dva slovníky nelze vidět dnes už v kompletním stavu¹², ale cíle, proč vytvořili 吕忱 a 顧野王 znakový slovník, byly jednak zvýšit

---

¹⁰ 莫友芝, jehož 字 byl 子偲, pocházel z provincie 貴州(Kišú) a dlouho pracoval jako soukromý tajemník u 曾國藩(Só Kokuhan). Tato zbylá část skupiny pod radikálem „木“ z období dynastie 唐 byla původně majetkem 張仁法(Čó Džinhó) z oblasti 山陽(San'jó) a potom ji získal 莫友芝. V této části je 188 znaků, což je skoro polovina skupiny „木“ a podle nedopsaných posledních tahů znaků se myslí, že je to z období 唐, ale později než císař 穆宗(Boku só). Je to vynikající materiál, který ukazuje text před opravami dvou 徐, ale je také názor, že to zfalšoval 莫友芝(viz „唐本說文真偽弁“ od autora 黃以周(Kó Išú) z knihy „詁經精舍三集“).

¹¹ v knize „周礼“ u práce „冶氏“ z části „考工記“ je :

重三鈔

a ve vysvětlivce k ní od 鄭玄 je :

玄謂、許叔重說文解字云、鈔、鏹也、

Vypadá to, že 鄭玄 citoval z následujícího vysvětlení ve skupině pod radikálem „金“(14. horní 13a) :

鈔 十一銖二十五分銖之十三也、从金尪声、周礼曰、重三鈔、北方以二十兩為三鈔、

鏹 鈔也、从金爰声、書曰、罰百鏹、

Ale necitoval vysvětlení o vzniku znaků „从金尪声“ a „从金爰声“. Lze říct, že v tomto způsobu citace je už vidět náznak toho, jak později používali knihu „說文解字“.

¹² slovník „字林“ je už dávno úplně ztracen a dnes z něj zůstaly jen věty, které byly citovány v jiných knihách. V období dynastie 清 ty citované věty sbíral 任大椿(Džin Daičun) a z toho vytvořil osmidílnou knihu „字林考逸(Džirin kóicu)“.

Co se týče, slovníku „玉篇“, v období dynastie 宋 ho prý rozšířil 陳彭年(Čin Hónen) a tímto vytvořil variantu „大広益会玉篇“, ale ve skutečnosti navzdory názvu byla spíš o hodně zjednodušená varianta od originálu. Poté, co se objevily

počet znaků a jednak přidat víc významů znaků. Oni za takovým směrem rozšířili knihu „說文解字“, ale ignorovali vysvětlení od 許慎, jak vznikly jednotlivé znaky, a o tom nic nepsali¹³. Co se týče stylu psaní znaků, prý byl použit i styl 小篆 ve slovníku „字林“, ale ve slovníku „玉篇“ už to není. Tradice knihy „說文解字“ rozvíjela směrem na prakticky snadno použitelný znakový slovník, kde je obsaženo co nejvíce znaků a kde není jenom původní význam, ale také hodně dalších významů, ve kterých se běžně používají znaky.

Samozřejmě i tehdy studovali jistě samotnou knihu „說文解字“ a dědili ji po generacích. Rukopisná verze z období 唐, ve které jsou napsané znaky důstojně až skoro dokonale, o tom přesvědčivě ukáže, jak studovali a rozšířili knihu „說文解字“. Ale spíš bychom o tom měli říct, že toto sdělení bylo po tenké linii a tak moc se neučili. Období 唐 bylo dobou, kdy zažilo studium o stylu 楷書 největší rozkvět, a tehdy skoro nikoho nezajímalo styl 小篆 jakési starověké písmo.

Opravy od 李陽冰(Ri Jóhjó)

Tehdy byla osoba s jménem 李陽冰. Byl to nějaký příbuzný toho velkého básníka 李白 (Ri Haku) a objevuje se i v básni 李白, ale prý byl vynikajícím pisatelem stylu 篆書. Chlubil se, že on je přímým nástupcem 李斯(Ri Ši, viz str. 20), který údajně vytvořil styl písma 小篆. Tento 李陽冰 sebe považoval za největší autoritu stylu 小篆 a všechny znaky napsané ve stylu 小篆 v knize „說文解字“ po svém opravoval. Protože sebe považoval za nástupce 李斯, asi by pro něj nic neznamenal 許慎. Tehdy 李陽冰 na základě svérázného pochopení přepisoval všechny znaky ve stylu 小篆 v knize „說文解字“¹⁴. Od této doby kniha „說文解字“ měla trnitou historii.

---

zbylé kusy originálního slovníku „玉篇“ v Japonsku, teprve mohli vědět, jak vypadal originál od 顧野王. Viz knihu „玉篇の研究(Gjokuhen no kenkjú)“ od autora 岡井慎吾(OKAI, Šingo)(ze série 東洋文庫).

¹³ podle knihy „字林考逸“ od 任大椿 vypadá to, že ve slovníku „字林“ nebylo vysvětlení o struktuře znaků podle teorie 六書. I ve slovníku „玉篇“, alespoň ve v Japonsku nalezených kusech není vysvětlení podle teorie 六書.

¹⁴ zásahy k textu, které provedl 李陽冰, prý důkladně odstranil 徐鍇 a obnovil původní stav, a proto vůbec nevíme, jak konkrétně vypadaly jeho opravy, ale znaky ve stylu 小篆, které napsal 李陽冰, lze vidět v jeho dodnes zachovalých dílech „篆書怡亭銘序“ a dalších. Profesor 周祖謨(Šú Sobo) z Pekingské univerzity napsal práci „李陽冰篆書考(Ri Jóhjó tenšo kó)“(z knihy „問學集“ dolního svazku) a v ní zkoumal detailně biografii 李陽冰 a pokoušel se obnovit text knihy „說文解字“po opravě provedené 李陽冰.

徐鉉(Džo Gen) a 徐鍇(Džo Kai)

V období mezi válečným koncem dynastie 唐 a vznikem dynastie 宋 hodně dynastií, které se usazovaly rozdělně na různých místech Číny, střídavě vznikaly a zanikaly s krátkodobou životností. 徐鍇, který sloužil jedné z takových dynastií 南唐, vytvořil knihu „說文解字繫傳(Secumon kaidži keiden)“ s 40 svazky, aby obnovil studium knihy „說文解字“. 徐鍇, jeho 字 bylo 楚金(Sokin)¹⁵, jeho staršímu bratrovi 徐鉉, o kterém budu mluvit hned potom, se říká „大徐(Daidžo)“ a mladšímu 徐鍇 se říká „小徐(Šódžo)“. A proto se občas jeho dílo „說文解字繫傳“ nazývá i „小徐本“.

Knihy „說文解字繫傳“ přirovná celou knihu „說文解字“ ke knize „易經(Ekikjó)“ a její název má význam, že s textem knihy „說文解字“ připojí(繫) vysvětlení(傳). V prvních 30 svazcích z celých 40 jsou text knihy „說文解字“ a vysvětlivky od autora (této části se říká „通釈(Cúšaku)“) a v posledních 10 svazcích se obsahují vědecké práce o knize „說文解字“ rozdělené podle témat. 徐鍇 se snažil odstranit neověřené informace, co přidal 李陽冰 na konci období dynastie 唐, a díky němu byla kniha „說文解字“ obnovena skoro v původním stavu od 許慎. Ale vypadá to, že se tehdy jeho práce moc nerozšířila, málo kusů se dědilo do pozdějších dob a kvůli tomu se nakonec ztratil 25. svazek. Avšak on by měl být vysoce hodnocen za obnovu studia knihy „說文解字“.

Starší bratr 徐鉉, který sloužil dynastii 宋, se zúčastnil revidování textu knihy „說文解字“ a tímto se proslavil i v pozdějších dobách. 徐鉉, jehož 字 bylo 鼎臣(Teišin), se říká „大徐“. V roce 3 éry 雍熙(Jóki, 986) z dynastie 北宋 dostal 徐鉉 a další několik vědců od císaře rozkaz a zabývali se revizí knihy „說文解字“. Skutečná jejich práce začala zkoumáním tvaru znaků ve stylu 小篆, a pokud našli nějaký rozdíl ve vysvětlení mezi variantami, určili, který je správný, a také tehdy připsali výslovnost v poznámkách u všech znaků. (ve variantě „小徐本“ jsou vysvětlivky s výslovností, ale použil jiné materiály) V rámci prací toho 大徐 je známé to, že na konci všech skupin přidal znaky ve stylu 小篆 s vysvětlením pod názvem „新附字(Šinpu dži)“, které byly používané ve vysvětlení v knize „說文解字“, ale neměly své vysvětlení jako titulní

---

¹⁵ jméno a 字 těchto dvou bratrů 徐 jsou docela jasné příklady souvislosti mezi skutečným jménem a jménem 字, o které jsem psal na straně 48. 字 staršího 徐鉉 bylo 鼎臣 z toho, že znak 鉉 původně znamenal ucha od nádoby 鼎. Mladší 徐鍇 si jako 字 z vysvětlení v knize „說文解字“(ve skupině „金“ 14. horní 2a):

鍇 九江謂鐵曰鍇、

vybral 楚金, protože 九江(strarý název jezera 洞庭湖(Dótei ko)) bylo ve státu 楚.

znaky. Jenže hodně vědců v čele s 段玉裁 si myslelo, že tyto znaky nebyly v původní knize „說文解字“, a proto tyto znaky 新附字 odstranili.

Každopádně se tato varianta knihy „說文解字“, kterou revidovali 徐鉉 a další, nazývá „大徐本“.

Změny způsobu radikálů

Díky bratrům 徐鉉 a 徐鍇 získala kniha „說文解字“ zpátky svou původní tvář, ale tehdy 徐鍇 vytvořil jednu knihu jakýsi rejstřík knihy „說文解字“. Ta kniha se jmenuje „說文解字篆韻譜(Secumon kaidži ten'inpu)“.

Jak jsem detailně napsal v minulých kapitolách, „說文解字“ je kniha, ve které seřadil 540 skupin podle svérázné filozofie a do nich umístil znaky. Tento způsob měl pro autora 許慎 docela značný význam, ale na druhé straně princip jeho seřazení je nesmírně těžký a pro ty, kteří chtějí tuto knihu používat jako znakový slovník, je těžké najít potřebné znaky. A proto, aby se našly znaky snadněji, 徐鍇 všechny znaky ve stylu 小篆(také 古文(Kobun) a 籀文(Čúbun)) se zjednodušeným vysvětlením z knihy „說文解字“ přeřadil podle způsobu slovníku „韻書(Inšo)“ a takto vytvořil knihu.

O 韻書 jsem už napsal (str. 190), ale to je kniha, ve které jsou znaky rozděleny nejdříve podle tonů 平(Hjó), 上(Džó), 去(Kjo) a 入(Njú) a potom podle samohlásek do skupin, pro každé skupiny byl vybrán jeden reprezentující znak jako tzv. „韻目(Inmoku)“ a tyto znaky jsou seřazeny, lze říct, že je to slovník výslovností znaků. Tehdy obvyčejně používaný slovník „廣韻(Kóin)“ apod. začínají zvukem „東(Tó)“ z kategorie 上平声(Džóhjósei), končí zvukem „乏(Hacu)“ z kategorie 入声(Niššó) a celkem měly 206 druhů hlásek. Rámec rozdělení podle výslovností, který používal 徐鍇 byl trochu jiný¹⁶, ale každopádně on svérázné pořadí znaků z knihy „說文解字“ rozbil po znacích a přeřadil je, aby mohli hledat znaky podle výslovností.

V podstatě, když hledáme nějaký znak ve znakovém slovníku, také máme pocit, že hledání podle výslovnosti je rychlejší než hledání podle radikálu. Například když hledáme znak „興“, můžeme ho najít podle jeho výslovnosti „kjó“, i kdybychom nevěděli, že v systému

---

¹⁶ kniha „說文解字篆韻譜“ má dvě varianty s pěti svazky a s deseti svazky, podle průzkumů profesora 小川環樹(OGAWA, Tamaki) to, co nejdříve napsal 徐鍇 a pak přidal 徐鉉, je desetisvazková varianta a později ji někdo předělal, aby bylo hledání snadnější, a takto vznikla pětisvazková varianta. Také o tom, podle jakého rámce výslovností jsou tvořeny obě dvě varianty, se doktor 小川 dohaduje, že varianta s 10 svazek byla vytvořena podle dnes neexistující knihy „李舟切韻(Ríšú secuín)“ a předělána zhruba podle „廣韻“ na variantu s 5 svazky. Viz jeho práce „說文解字篆韻譜と李舟切韻“(v časopise „ビブリア“ č. 75) a komentář ke „說文解字篆韻譜“(ze série „天理図書館善本叢書“).

radikálů podle slovníku „康熙字典(Kóki džiten)“(viz. str. 136) znak „興“ patří do skupiny pod radikálem „臼“ a nachází se mezi dalšími znaky s dvěma tahy bez radikálu. To, že znak „巨“ je ze skupiny „工“ s dvěma dalšími tahy, by asi poznali pouze ti, kteří si úplně zvykli používat znakový slovník. Také i když používáme rejstřík znaků podle počtu tahů, je těžké poznat, že znak „亞“ má celkem osm tahů. Ale když víme, jak se tyto znaky čtou, hledat je ve slovníku podle výslovností je nejjednodušší. To bylo pro Číňany v minulosti stejné. Proto bylo hodně vytvořeno slovníků 韻書, což je znakový slovník s výslovností.

Kniha „說文解字五音韻譜(Secumon kaidži goon inpu)“

Knihy „說文解字篆韻譜“ od 徐鍇 byla vytvořena tím, že přeřadil všechny znaky z knihy „說文解字“ podle pořadí ve slovníku typu 韻書. Sice se v něm hledají znaky snadno, ale s touto změnou úplně zmizel způsob seřazení radikálů od 許慎 a také se ztratil záchytný bod, abychom přemýšleli o tom, jak vznikly jednotlivé znaky.

Z tohoto důvodu vytvořil knihu s kompromisem 李燾(Ri Tó, 1114 – 1183) z období dynastie 宋. Její název je „說文解字五音韻譜“.

V této knize „說文解字五音韻譜“ byl použit takový způsob, že nejdříve seřadil radikály podle pořadí ve slovníku typu 韻書 a v jednotlivých skupinách pod radikálem seřadil znaky také podle pořadí ve slovníku 韻書. Takovým způsobem se usadila na zahajovacím místě skupina pod radikálem „東(Tó)“, která se nachází v knize „說文解字“ v šestém svazku horní části jako 206. skupina, na druhém místě pořadí se objevuje 147. skupina pod radikálem „工(Kó)“ z pátého svazku horní části a dále pokračují 165. skupina „豐(Hó)“ z pátého svazku horní části a 475. skupina „風(Fú)“ z třináctého svazku dolní části a celá kniha končí 513. skupinou „甲(Kafu)“ z čtrnáctého svazku dolní části.

V takto předělané knize „說文解字五音韻譜“ byl zachován styl rozdělení znaků do 540 skupin, sice jejich pořadí je úplně jiné, a také bylo použito vysvětlení ke znakům rovnou z varianty 大徐本 knihy „說文解字“, a proto se dala používat jako náhrada za variantu 大徐本. Také byla ohleduplná na snadné hledání znaků, a proto tato kniha byla docela dost rozšířena. V období dynastií 元(Gen) a 明(Min), které následovaly období 宋, se stala taková situace, že kniha „說文解字“ skoro vždy znamenala tato kniha „說文解字五音韻譜“, a časem kniha „說文解字“ s textem opraveným 大徐, který začíná skupinou pod radikálem „一“ a končí skupinou „亥“ byla skoro ztracena a nemohli ji ani vidět. Postupně se stávalo, že začali chybně považovat tuto knihu, která začíná znakem 東 a končí znakem 甲, za variantu 大徐本.

Dokonce takto špatně pochopil i 顧炎武(Ko Enbu, viz str. 187) vědec z přelomu období 明 a 清, který založil základy vědy období 清. V své sbírce vědeckých prací „日知錄 (Niččiroku)“ v 21. svazku napsal :

Nelze vidět obsah „說文“ v originálním tvaru, dnešní seřazenou podle čtyř tónů určil 徐鉉 s dalšími.

„Seřazená podle čtyř tónů“ znamená to, co bylo seřazeno podle tónů 平上去入, jinak řečeno, měla by to být kniha „說文解字五音韻譜“ od autora 李燾, ale 顧炎武 myslel, že je to kniha opravená 徐鉉 a spolu. Ani 顧炎武, který byl známý svou všestrannou znalostí, nemohl vidět variantu 大徐本 s „一“ na začátku a „亥“ na konci.

Varianta „汲古閣刊本(Kjókoku kanpon)“ knihy „說文解字“

Tehdy ve městě 常熟(Džódžuku) v dnešní provincii 江蘇 byl jeden známý majitel velké soukromé knihovny 毛晋(Mó Šin) a jeho pracovna s knihami se nazývala „汲古閣“. 毛晋 se svým synem 毛扆(Mó I) sbírali vzácné cenné knihy a potom je obnovně vydávali, aby je rozšířili ve veřejnosti. Knihy, které oni vydali, se nazývají „汲古閣本(Kjúkokaku bon)“.

毛晋 získal dvě varianty knihy „說文解字“ z období 宋 ve stylu s „一“ na začátku a „亥“ na konci a celkem je pětkrát vydával. Do čtvrtého vydání používal na vytištění text z varianty „景鈔宋大字本(Eišó só daidži bon)“, kterou vytvořil 趙均(Čó Kin) z období dynastie 明, ale při pátém vydání docela dost opravil text podle druhé varianty „宋小字本(Só šódži bon)“. Toto páté opravené vydání se hodně rozšířilo a díky němu varianta 大徐本 knihy „說文解字“ začala být známá mezi lidmi konečně ve správném tvaru s „一“ na začátku a „亥“ na konci.

Oprava od 段玉裁

Dosud jsem naspal úplně zjednodušeně historické sdělení po generacích knihy „說文解字“, ale v době, kdy žil 段玉裁, se jednoznačně používala nahoře uvedená varianta 汲古閣本. Avšak ani tato kniha nebyla úplně spolehlivá, a proto ji pan 段 srovnal s dalšími vzácnými starými vytištěnými variantami, aby ji opravil a vytvořil co nejlepší text. Výsledkem této snahy byla kniha „汲古閣說文訂(Kjúkokaku secumon tei)“.

Tato kniha „汲古閣說文訂“ byla vytvořena v roce 2 éry císaře 嘉慶(Kakei, 1799) i díky pomoci jeho učně 袁廷樞(En Teitó). Podle 跋 od 袁廷樞 v této knize mu 段玉裁 říkával, :

Ted' všichni vědci v této zemi používají knihu „說文解字“, kterou vydal 毛晋, ale nevědí, jak je její obsah špatný, a proto chci napsat poznámky (pro revidování) a rozdávat kolegům. Tak by každý měl variantu 宋本 a to by bylo úžasné.

段玉裁 si vypůjčil od známého majitele knih několik druhů knihy „說文解字“ z období 宋 a srovnal také s knihou „五音韻譜“ vydanou v období dynastie 明 a citovanými větami ve slovnících „集韻(Šúin)“, „類篇(Ruihen)“ atd. z období 宋, aby revidoval text varianty 大徐本 z vydání 汲古閣, a určil správný text.

Výsledky tehdejšího porovnání několika druhů textu tvořily základ vysvětlení, které později byla citována v knize „段注“. V knize „段注“ se moc nezabýval rozdílem mezi variantami 大徐本 a bez průběhu rovnou opravoval vysvětlení knihy „說文解字“, a proto občas byla kniha „段注“ kritizována, že její revize je příliš svévolná. Ale rozdíly mezi variantami 大徐本 byly už zkoumány v knize „汲古閣說文訂“, a proto tato kritika není správná.

Nejdříve vytvořil knihu „說文解字讀“, aby předem provedl základní zkoumání o různých problémech z knihy „說文解字“, v knize „汲古閣說文訂“ provedl porovnání rozdíly mezi variantami 大徐本, aby opravil text. Takovým způsobem 段玉裁 úplně zpevnil základ a také udělal s jistotou velký krok dopředu k dokončení knihy „說文解字注“.

Způsob v knize „說文解字注(Secumon kaidži čú)“

Do minulé kapitoly jsem napsal o životě, vědeckých zásluhách 段玉裁 a průběhu, jak připravil a pak napsal knihu „說文解字注“. Tato kniha „段注(Dančú)“ ve zkráceném názvu byla v pozdějších dobách vysoce hodnocená ve vědeckých oblastech písma, fonologie a 訓詁学(Kunko gaku), jinak řečeno, v celém rozsahu tradiční vědy 小学(Šógaku), ale jaký obsah má tato kniha? O tom budu trochu detailněji psát v této kapitole.

Objasnění „体例(Tairei)“ v knize „說文解字“

Knihy „說文解字“ byla napsána v roce 100 n. l., ale po době, kdy žil autor 許慎(Kjošin) měla krutou historii. Nejdříve ji neprávem zasáhl 李陽冰(Ri Jóhjó) z období dynastie 唐(Tó), jeho zásahy byly opraveny zásluhou bratrů 徐鉉(Džo Gen) a 徐鉉(Džo Kai), přesto tentokrát v knize „說文解字五音韻譜(Secumon kaidži goon inpu)“ 李燾(Ri Tó) změnil systém radikálů s „一“ na začátku a „亥“ na konci na pořadí podle slovníku typu 韻書(Inšo) s „東(tó)“ na začátku a „甲(kó)“ na konci, aby bylo hledání znaků snadnější. Originální systém radikálů s „一“ na začátku a „亥“ na konci od 許慎 měl význam, aby se sestavil vesmír v úrovni písma. To bylo pro knihu „說文解字“ podstatné, ale bylo odmítnuto z důvodu, že se podle toho těžko hledají znaky. Kniha „說文解字“, která by měla vyjádřit svou filozofii, začali lidé považovat jen za znakový slovník.

V době, kdy 段玉裁 žil, kniha „說文解字“ začala získávat zpět svou skutečnou tvář. Začala se rozšířit varianta 大徐本(Daidžo bon) s „一“ na začátku a „亥“ na konci, kterou vydala 汲古閣(Kjúkokaku), také začala být známa existence několika starších variant z období 宋(Só).

Bylo to takový úsvit studia knihy „說文解字“. Právě protože byla doba úsvitu, musel nutně začít zařídit materiály. Text varianty 大徐本, která se tehdy pomalu začala rozšiřovat, byl dost zmatený kvůli zásahům lidí z předchozích období. A proto 段玉裁 vytvořil knihu „汲古閣說文訂(Kjúkokaku secumon tei)“, ve které porovnal text varianty 汲古閣本 s ostatními variantami knihy „說文解字“ a určil co nejsprávnější text. To jsem už nahoře napsal (viz str. 225), ale při tom použil způsob, nejdříve najít princip, který platí po celé knize „說文解字“, a pak podle objeveného principu opravit text. Takovému principu se říká „体例(Tairei)“ nebo „通例(Cúrei)“ a tento nálezný princip a jeho aplikace jsou považovány za jeden z charakteristických rysů knihy „段注“.

Tady uvedu několik jeho příkladů. V prvním svazku horní části ve skupině pod radikálem „玉“ jsou znaky „瑾(kin)“ a „瑜(ju)“ po sobě a ve variantách 小徐本(Šódžo bon) a 大徐本 vypadá následovně :

瑾 瑾瑜、美玉也、从玉堇声、

瑾 瑾瑜 znamená krásný drahokam, podle 玉 a zvuk má 堇.

瑜 瑾瑜、美玉也、从玉俞声、

瑜 瑾瑜 znamená krásný drahokam, podle 玉 a zvuk má 俞.

Slovo „瑾瑜(Kin'ju)“ je název krásného drahokamu, který se objevuje v článku roku 15 za vlády vévody 宣公(Senkó) v knize „左伝(Saden)“ a dalších místech. Oba znaky „瑾“ a „瑜“ mají v sobě „玉“ jako prvek s významem a „堇(kin)“ a „俞(ju)“ jako prvek s výslovností, jinak řečeno jsou vytvořeny způsobem 形声(Keisei), ale nikdy se nepoužívají samostatně každý zvlášť. Když se spojí tyto dva znaky dohromady „瑾瑜“, teprve mají význam krásného drahokamu. A proto kniha „説文解字“ nejdříve ukazuje znak „瑾“ ve stylu 小篆(Šóten) a pak vysvětluje přidáním slova, že „瑾瑜 znamená krásný drahokam“. To je v tomto případě naprosto v pořádku. Ale u druhého znaku „瑜“ je v knihách 小徐本 a 大徐本 stejně napsané vysvětlení, že „瑾瑜 znamená krásný drahokam“, ale 段玉裁 tvrdil, že by to takto nemohlo být v originále. Pan 段 myslel, že princip „体例“ knihy „説文解字“ je takový, že u dvou znaků, které jen oba znaky dohromady mohou být nějaké slovo, například „瑾瑜“ píše původní význam slova jen u horního znaku a u dolního znaku se neopakuje stejné vysvětlení. Podle tohoto principu opravil vysvětlení a popsal ve své vysvětlivce o tomto principu, které platí po celé knize „説文解字“. Kniha „段注“ u znaků „瑾“ a „瑜“ vypadá následovně :

瑾 瑾瑜、美玉也、从玉堇声、

瑾 瑾瑜 znamená krásný drahokam, podle 玉 a zvuk má 堇.(1. horní 20a).

※tady necituji vysvětlivky od 段玉裁.

瑜 瑾瑜¹也、从玉俞²声、

瑜 je瑾瑜, podle 玉 a zvuk má 俞.(1. horní 20b)

(一) u všech dvojic znaků, které vždy dva znaky spolu tvoří jedno slovo, například „瑾瑜“ a „玫瑰“ význam toho slova je už napsané u horního znaku, a proto u dolního znaku ho už neopakuje. Většina rozšířených knih v tom má chybu. U tohoto znaku nad znakem „也“ je „美玉“, to je tato chyba.

(二) to je 切 od 羊朱. Stará výslovnost je ve čtvrté skupině.

Slovo „玫瑰(Baikai)“ z citace je také název krásného drahokamu a u těchto dvou znaků na konci skupiny opravil stejným způsobem. Podobný případ ve stejné skupině „玉“ kromě těch dvou je „璠璵(Han'jo)“, který byl státním pokladem 魯(Ro), a po celé knize „說文解字“ je jich spousta. Mimochodem tuto teorii o „dvou znacích spolu tvořících jedno slovo“ asi už měl docela brzo, protože v knize „說文解字讀(Secumon kaidži toku)“ z Pekingské knihovny, o které jsem napsal v minulé kapitole, je napsána u znaku „瑾“ ze skupiny „玉“ úplně stejná myšlenka :

凡合二字成文者、如璠璵瑾瑜玫瑰之類、既舉其義於上字、則下字不復舉其義、全書之例如是、而後人多改亂之、

U všech dvou znaků, které vždy spolu tvoří jedno slovo, například slova 璠璵, 瑾瑜 a 玫瑰, když už je napsaný význam slova u horního znaku, u dolního znaku už nepíše opakovaně význam toho slova. Princip po celé knize má vypadat takto, ale později ho většinou lidé špatně opravovali.

Z toho nahoře uvedeného opravování textu poznáme způsob 段玉裁, že nejdříve vytáhl z knihy „說文解字“ nějaký princip, který platí po celé knize, a z tohoto výchozího bodu se snažil opravovat docela zmatený text. V knize „段注“ se také často nachází věty, které začínají znakem „凡(všechno, vždy ...)“. Všechny takové věty mluví o principu 体例. Tady budu citovat několik z nich.

○vždy jeden znak ukazuje ve stylu 篆, nejdříve vysvětluje jeho význam, „znamená začátek“ nebo „znamená vrchol“ apod., to jsou příklady. Dále vysvětluje tvar znaku, „podle 某 a má zvuk 某“ apod., to je příklad. Dále vysvětluje výslovnost znaku, „má zvuk 某“ nebo „čte se stejně jako 某“ apod., to jsou příklady

(u znaku „元(gen)“ ve skupině pod „一“ z 1. svazku horní části)

V tom napsal obvyklý styl ve vysvětlení v knize „說文解字“. Nejdříve ukazuje znak napsaný ve stylu 篆書(Tenšo, = 小篆), hned se píše jeho původní význam. Například „znamená začátek“(u znaku „元“) nebo „znamená vrchol“(u znaku „天(ten)“), to jsou jeho příklady. A pak vysvětluje tvar znaku. „Podle 某(bó) a má zvuk 某“, jinak řečeno, má 某 jako prvek s významem a má 某 jako prvek s výslovností (to je příklad u znaku, vytvořený způsobem 形声), to je příkladem. Dále se píše o výslovnosti znaku. Má zvuk 某“ nebo „čte se stejně jako 某“(vyslovuje se jako 某), to je ono.

- vždy se pořadí skupin pod radikálem rozhodne podle podobnosti tvaru a vždy pořadí znaků ve skupině podle souvislostí ve významu.

(na konci skupiny pod radikálem „一“ z 1. svazku horní části)

To je princip, jak bylo sestavené pořadí skupin pod radikálem a znaků ve všech skupinách. Skupiny s podobnými radikály jsou seřazeny v blízkosti vedle sebe a ve všech skupinách jsou znaky významově související seřazeny vedle sebe. Co se týče pořadí skupin pod radikálem, připsal jednoduché vysvětlení k tabulce věch 540 skupin z 15. svazku knihy „段注“(viz str. 159) a konkrétní analýza o pořadí znaků ve skupinách je napsaná na konci skupiny pod radikálem „玉“ v prvním svazku horní části.

- všechny znaky s větou „také výslovnost“ jsou 会意 a zároveň 形声.

(u znaku „吏(ri)“ ve skupině pod „一“ z 1. svazku horní části)

- všechny věty „某 má stejnou myšlenku s 某“ znamenají, že myšlenka při vytvoření těch znaků je stejná. (u znaku „𦍋(bi)“ ve skupině pod „羊“ z 4. svazku horní části)

Tyto dvě věty mluví o zvláštních výrazech, které se občas objevují ve vysvětlení knihy „說文解字“. První z nich se jedná o výraz třeba „史亦声“, který lze najít u znaku „吏“:

吏 治人者也、从一从史、史亦声、

吏 znamená osoba, která řídí lidi, podle 一 a podle 史, 史 má také výslovnost. (1. horní 2a)

Podle vysvětlení od 許慎 znak „吏“ tvoří prvky s významem „一“ a „史“ a „史“ funguje zároveň jako prvek s výslovností. A proto tento znak je znakem 会意 a zároveň 形声. Říká, že když je věta „něco má také výslovnost“, to je výraz, že je ten znak 会意 a zároveň 形声. Tento výraz „亦声“ se nachází na mnoha místech v knize „說文解字“, a proto o tom vysvětlil na prvním místě ze všech u znaků „吏“.

Druhá věta se týká případů, kde je ve vysvětlení ke znaku napsané, že „má stejnou myšlenku s něčím“. Například u znaku „𦍋“ ve skupině pod radikálem „羊“ ze čtvrtého svazku horní části je :

𦍋 羊鳴也、从羊、象氣上出、与牟同意、

𦍋 znamená vydávat ovce zvuk, podle 羊, tvar má, že shora vypouští vzduch, má stejnou myšlenkou jako 牟. (4. horní 33a)

Tento výraz „同意“ prý znamená, že „myšlenka při vytvoření znaku byla stejná“. Tvar znaku „𠂇“ ve stylu 小篆 ukazuje, že se z ovčí hlavy vypouští vzduch (=dech), a proto má původní význam, že ovce vydává zvuk. Na druhé straně znak „牟“, který je údajně vytvořen stejnou myšlenou, lze najít ve druhém svazku horní části ve skupině pod radikálem „牛“:

𠂇 牛鳴也、从牛、厶象其声氣從口出、

牟 znamená vydávat býk zvuk, podle 牛, 厶 tvaruje, že se z úst vydává zvuk a vzduch. (2. horní 7b)

Tento znak „牟“ také má tvar, jak se vydává vzduch z hlavy(úst) býka a má původní význam, že býk vydává zvuk. Na základě konstrukce a původního významu znaku „牟“ se znovu podíváme na znak „𠂇“ a poznáme, že oba znaky mají tvar, jak se vydává dech z úst zvířete (ovce a býka), a mají původní význam, že tato zvířata vydávají zvuk. Jinak řečeno, tyto dva znaky byly vytvořeny ze stejného nápadu. Výraz „同意“, který 許慎 použil ve vysvětlení ke znaku „𠂇“, znamená, jak říká 段玉裁, že „myšlenka při vytvoření byla stejná“. Mimochodem tady si musíme dávat pozor na to, že ve staré čínštině znaky „意“ a „義“ měly jiný význam. Znak „意“, jak lze najít v knize „易(Eki)“ ve svazku „繫辭伝(Keidži den)“ horní část ve větě: pan učitel řekl, že knihy nevyužijí 言(slova) a slova nevyužijí myšlenky (意)“, a také v knize „說文解字“(ve 10. svazku dolní části ve skupině „心“) je vysvětleno, že „znamená vůle, přečte slova a pozná pocit (意)“, znamená „pocit“ nebo „srdce“ a v žádném případě neznámá význam. Takže když pochopíte slovo „同意“ jako dnešní význam „stejný význam“ nebo „souhlasit“, nelze pochopit toto vysvětlení v knize „說文解字“.

Takové principy, které platí po celé knize „說文解字“, vysvětlil pan 段 jednotně větou se znakem „凡“ na začátku a psal je na různých místech knihy „段注“ (většinou takovou větu napsal, kde se poprvé objevil princip, a proto se nejvíc takových vět nachází v prvním svazku horní části). Upozornění na takový princip je až několik desítek, ale každopádně se pan 段 takovým způsobem snažil nejdříve pochopit celkovou tvář knihy „說文解字“.

Před 段玉裁 skoro nikdo nevěnoval svou pozornost na princip 体例 pro celou knihu „說文解字“. Po období dynastie 宋 se začala postupně rozvíjet věda o písmu, ale jejím ústředním tématem bylo 六書(Rikušo). Konkrétní a detailní průzkumy o 六書 byly úspěšně provedeny vědci 鄭樵(Tei Šó) z období 宋 a 戴侗(Tai Tó) z období dynastie 元(Gen) atd., ale na druhé straně studium knihy „說文解字“ skoro vůbec nebylo provedeno a vědce, který se zabýval

přímo knihou „説文解字“, snad nenajdeme nikoho jiného než 徐鍇(Džo Kai). Ani tento 徐鍇 nedokázal úplně dobře pohlídat v celé knize „説文解字“ a hlavně se věnoval vysvětleními k jednotlivým znakům. To, že se v takové situaci 段玉裁 zajímal o princip 体例 pro celou knihu, o kterém jsem nahoře napsal, a vyjasnil ho, mělo epochální význam pro další vývoj studia knihy „説文解字“. Do té doby knihu „説文解字“ četli jen pro vysvětlení k jednotlivých znaků bez ohledu na souvislosti mezi nimi, ale 段玉裁 ji teprve přečetl jako celou knihu od začátku do konce podle teorie bez rozporu.

Oprava znaku „上“ ve stylu 古文(Kobun)

段玉裁 objasnil princip 体例 pro celou knihu a na základě toho přidával vysvětlivky ke knize „説文解字“. Provedl průzkumy na základě toho principu 体例 a pohlídal celou knihu. Takovým způsobem dokázal vyřešit rozpory v textu z dosavadních rozšířených knih a napsat snadno pochopitelné vysvětlení. Jeden ze známých případů je znak „上“ ve stylu 古文.

Skupina pod radikálem „上“ je umístěna hned po první skupině pod radikálem „一“, ale ve variantách 大徐本 a 小徐本 vypadala následovně :

- 上 高也、此古文上、指事也、凡上之属皆从上、𠂔、篆文上
- 上 znamená vysoký、 to je znak 上 v 古文, znak z ukazování, všechny, co patří do skupiny 上, jsou podle 上, 𠂔 to je 上 v 篆文.
- 帝 諦也、王天下之号也、从上束声、𠂔、古文帝、古文諸上字皆从一、篆文皆从二、二古文上字、辛示辰龍童音章、皆从古文上
- 帝 znamená 諦, je to titul krále celého světa, podle 上 a má zvuk 束, 𠂔, to je 帝 v 古文, v 古文 všechny znaky s 上 jsou podle 一, v 篆文 všechny jsou podle 二, 二, to je 上 v 古文, 辛, 示, 辰, 龍, 童, 音, 章 to jsou všechny podle 上 v 古文.
- 𠂔 溥也、从二、闕、方声、𠂔、古文𠂔、𠂔、亦古文𠂔、𠂔、籀文、
- 𠂔 znamená 溥, podle 二, má zvuk 闕 a 方, 𠂔, to je 𠂔 v 古文, 𠂔, to je také 𠂔 v 古文, 𠂔, to je v 籀文.
- 下 底也、指事、下、篆文下、
- 下 znamená dno, znak z ukazování, 下 je znak 下 v 篆文.
- 文四 重七
čtyři základní znaky, sedm variant v jiném stylu

Znak „上“, který je ukázán jako základní tvar znaku „上“, je podle vysvětlení znak „上“ ve stylu 古文 (o tvarech v 古文 viz str. 94). Znak „上“ ve stylu 小篆 vypadá „𠂇“, jak je naspané na konci vysvětlení. Ale divné je, že znaky, které patří do skupiny pod radikálem „上“, kromě znaku „下(=下)“ nemají v sobě jako radikál tvar „上“ ani znak „帝(tei)“ ani znak „𠂇(hau,=旁)“ (viz znaky ve stylu 小篆). To je mimořádný případ pro způsob, jak jsou tvořeny skupiny v knize „說文解字“.

Navíc ve vysvětlení ke znaku „帝“ je napsáno, že „辛, 示, 辰, 龍, 童, 音, 章“ to jsou všechny podle 上 v 古文“. Tvar v 古文 v této citace není „上“, ale „二“. Tento tvar „二“ je obsažen ve znacích „辛“, „示“, „辰“, „龍“, „童“, „音“ a „章“, to říká vysvětlení ke znaku „帝“. A proto bych se tady podíval na vysvětlení k těmto znakům ve variantě 大徐本. (Jde o tvar znaků, zkrátil jsem vysvětlení podle potřeby.)

𠂇 臯也、从干二、二、古文上字、(ve skupině „辛“ z 3. svazku horní části)

辛 znamená hřích, podle 干 a 二, 二, to je znak 上 v 古文.

示 天垂象、見吉凶、所以示人也、从二、二、古文上字、三垂、日月星也……、

(ve skupině „示“ z 1. svazku horní části)

示 nebe snáší jevy a ukazuje štěstí a smůlu, je důvod, proč ukázat lidem, podle 二, 二, to je znak 上 v 古文, tři snesené jevy jsou slunce, měsíc a hvězdy...

辰 震也、三月陽气動、蠶電振民農時也、物皆生、……从二、二、古文上字、

(ve skupině „辰“ z 14. svazku dolní části)

辰 znamená trást, v březnu se hýbe duch světla, až bouří blesky a hromy, nastane pro lidi čas pro sazení, všechny věci rostou ...(část vynechaná)... podle 二, 二, to je znak 上 v 古文.

龍 鱗蟲之長、能幽能明、能細能巨、能短能長、春分而登天、秋分而潛淵、从肉飛之形、童省声、

(ve skupině „龍“ z 11. svazku dolní části)

龍 je vedoucí zvířat se šupinami, umí být mlhavý i jasný, umí být malý i velký, umí být krátký i dlouhý, v jarní rovnodennosti vystoupí na nebe, v podzimní rovnodennosti se skrývá v tůni, podle tvaru letícího masa, má zvuk zjednodušené 童.

- 童 男有鼻曰奴、奴曰童、女曰妾、从辛重省声、
(ve skupině „辛“ z 3. svazku horní části)
- 童 mužům s hříchy se říká 奴, těm 奴 se říká 童, ženám se říká 妾, podle 辛 a má zvuk zjednodušené 重.
- 音 声也、生於心、有節於外、謂之音、宮商角徵羽、声、絲竹金石匏土革木、音也、
从言含一、 (ve skupině „音“ z 3. svazku horní části)
- 音 znamená 声, vzniká v srdci a má venku melodii, tomu se říká 音. 宮, 商, 角, 徵, 羽, to jsou 声, a 絲, 竹, 金, 石, 匏, 土, 革, 木, to jsou 音, podle 言 včetně 一.
- 章 樂竟為一章、从音从十、十、数之終也、 (ve skupině „音“ z 3. svazku horní části)
- 章 z toho, že končí hudba, udělá 章, podle 音 a podle 十, 十, to je končící číslo.

Z těchto nahoře uvedených vysvětlení se u tří znaků „辛“, „示“ a „辰“ nachází věta „podle 二, 二, to je znak 上 v 古文“, a proto je to jasné, že jsou podle „二“, což je znak „上“ ve stylu 古文. Znak „龍“ má zjednodušené „童“ jako prvek s výslovností a znak „童“ je podle „辛“, a proto nakonec oba dva znaky jsou podle „二“. Znak „音“ je ve vysvětlení napsané, že je podle „言“, a tento znak „言“¹ má výslovnost podle „辛“, :

- 言 直言曰言、論難曰語、从口辛声、 (ve skupině „言“ z 3. svazku horní části)
- 言 říct přímo, tomu se říká 言, mluvit kriticky, tomu se říká 語, podle 口 a má výslovnost 辛.

A proto znak „音“ je nakonec také podle „二“. Znak „章“ je podle „音“, a proto ani není potřeba říct, že je to podle „二“.

Výsledkem toho, co jsme se detailně podívali, lze říct, že všechny znaky „辛“, „示“, „辰“, „龍“, „童“, „音“ a „章“ z vysvětlení ke znaku „帝“ mají v sobě tvar „二“ a tento tvar je znak „上“ ve stylu 古文.

Tady se vraťme znovu k vysvětlení ke znaku „上“. Před panem 段 v textu knihy „說文解字“ tvar ve stylu 古文 znaku „上“ byl „上“ a ve stylu 小篆 byl „𠂔“. Ale tento tvar ve stylu 古文 neodpovídá vysvětlení ke sedmi znakům „辛“ a dalším. Proč nastal takový rozpor? 段玉裁

¹ existovala varianta 大徐本, která má mezi znaky pod znakem „辛“ znak „言“ ve vysvětlivce u znaku „帝“. Ale znak „言“ je, jak jsem napsal, podle znaku „辛“, a proto ani není třeba tady napsat. 段玉裁 z tohoto místa odstranil znak „言“.

myslel, že to bylo kvůli tomu, že někdo v pozdější době přepsal tvary znaku „上“ ve stylu 小篆 a 古文. V knize „段注“ tyto tvary opravil zpátky a píše následovně, :

二 高也、此古文¹上、指事也²、凡二之属皆从二、上、篆文⁴上

上 znamená vysoký, to je znak 上 v 古文, znak z ukazování, vše, co patří do skupiny 二, je podle 二, 上, to je 上 v 篆文.(1. horní 2b)

(一) píše se „二“, což je „上“ v 古文. A proto se pod znaky „帝“, „帝“ a „示“ všude píše, že „podle „上“ ve stylu 古文“. To lze vzít jako důkaz, že se psalo v původní knize „二“ v 古文 a „上“ v 篆文. Všechny varianty chybně označují „上“ za 古文, a proto opravili „上“ v 篆文 na „上“ a kvůli tomu nemohli nic jiného než udělat z „上“ radikál. Znaky, které jsou podle „二“ z dalších vět, ztratily to, čím se všechny spojí. Význam toho, že „示“ je umístěn po „二“, asi ani neznali. Teď jsem opravil „上“ na „二“ a „上“ na „上“. Kdyby neměli pochybnosti ti, kteří to budou číst, bylo by to v pořádku. Vždy kniha „說文“ vezme 小篆 za podstatu. Vždycky ukáže 小篆 a pak píše, že se v 古文 tvoří nějak. To, že nejdříve ukáže 古文 a pak píše, že se v 小篆 tvoří nějak, je zvláštní princip 變例. Vše, co patří do skupiny, je podle „上“ ve stylu 古文 a nejsou podle „上“ ve stylu 小篆, z tohoto důvodu vytvořil 變例 a o tom píšu zvlášť.

To je jasně pochopitelné vysvětlení. Části po větě „vždy kniha „說文“...“ z druhé poloviny citace vysvětluje princip 体例 pro celou knihu a pro tento znak „上“ pan 段 stanovil zvláštní princip 變例(Henrei) proti obyčejnému 正例(Seirei). Vysvětluje případ, kde je ukazován 古文 jako základní tvar znaku. Když pochopí princip 体例, který platí vždy po celé knize „說文解字“, teprve lze najít zvláštní 變例.

Mimochodem 段玉裁 opravil souvisle s opravou znaku „上“ i tvary znaku „下“

下 底也、从反二為¹下、篆文³下、

下 znamená dno, podle převrácení znaku 二 na 下, 下, to je znak 下 v 篆文. (1 horní 3b)

(一) ...(vynecháno)...

(二) je věc a je to pod „一“. „下“ v 古文 byl původně takto. Stejně jako znak „冂“ je podle „下“ v 古文. Pozdější lidé opravili „下“ na „冂“ a řekli, že je to 古文, a proto opravili „下“ na „冂“ a nemohli nic jiného než říct, že je to znak v 小篆. Dva 切 od 胡雅 a 胡駕. Stará výslovnost je v páté skupině.

(三) teď se ve všech knihách píše „𠂔“, opravili ho pozdější lidé.

Znak „𠂔“ z vysvětlení se nachází ve dvanáctém svazku horní části ve skupině pod radikálem „門“(14b), : „𠂔、登也、从門𠂔、𠂔、古文下字“. Dále úplně stejné vysvětlení, a proto detailně psát nebudu.

Pomocí 許 vysvětlí 許

段玉裁 nejdříve prohlédl celou knihu „說文解字“, objasnil její princip 体例 a tímto vytvořil základ pro vysvětlení. To byl docela vynikající způsob, ale toto objasnění 体例 bylo přece základní práce. Tehdy, když žil pan 段, text knihy „說文解字“ měl velký zmatek a opravy, které nedokázal normálním způsobem textové kritiky, provedl pomocí zkoumání principu 体例.

K takto dokonale opravenému textu začal přidávat vysvětlivky. Ale vysvětlení ke znakům v knize „說文解字“ je úplně jednoduchý popis. Ukazuje tvar znaku ve stylu 小篆 (případně i 古文 nebo 籀文), pak píše původní význam a na konci vysvětluje tvar znaků na základě teorie 六書. Nic jiného než jenom takový jednoduchý popis 許慎 neudělal. Ke každému takovému jednoduchému vysvětlení uváděl příklady, které mohly být důkazem původního významu, a o vývoji významu znaku také napsal detailní vysvětlivky. Byla by to určitě práce obrovsky náročná.

Když vysvětlil 訓詁(Kunko) z vysvětlení v knize „說文解字“, často používal způsob vysvětlit knihu „說文“ pomocí knihy „說文“. Aby pochopil nějaký 訓詁, který napsal 許慎, využil 訓詁, který 許慎 dal jinému znaku, jinak řečeno, pomocí 許 vysvětlí 許.

Na příklad u znaku „衣“, který je radikálem skupiny „衣“ je :

𠂔 依也、上曰衣、下曰常、象覆二人之形、

衣 znamená 依, horní se říká 衣, dolní se říká 常, má tvar, že pokryje dva lidi. (8. horní 48b)

V knize „段注“ je

(一) provedl vysvětlení způsobem 疊韻. 依 znamená 倚. 衣 znamená to, o co se lidé opírají a čím kryjí své tělo.

(二) 常 je dolní část 幫.

Slovo „豊韻“ znamená, že dva znaky mají stejnou samohlásku ve výslovnosti. Znak „衣“ dát vysvětlení, že „znamená 依“, to je způsob vysvětlení pomocí znaku se stejnou výslovností „声訓 (Seikun)“ (viz str. 8) a vysvětlení od pana 段, že „provedl vysvětlení způsobem 豊韻“, také říká, že to je vysvětlení pomocí znaku se stejnou výslovností 声訓. Další věta „依 znamená 倚“ (v originále „依者倚也“) také způsob 声訓, ale zároveň to je příklad způsobu „pomocí 許 vysvětlí 許“ a použil vysvětlení z knihy „說文解字“ ve skupině pod radikálem „人“.

𠂔 依 倚也、从人衣声、(8. horní 16b)

Znak „倚“ má význam „opřít se, opírat se, spoléhat se“, a proto by věta „衣 znamená to, o co se lidé opírají a čím kryjí své tělo“ znamenala, že „衣 je taková věc, o kterou se lidé opírají, aby chránili své tělo“. 許慎 vysvětlil znak „衣(i)“ způsobem 声訓, že „znamená 依(i)“. Jestli je to správné nebo ne, tady je to jedno. Na každý pád takto 許慎 vysvětlil, a proto najít jeho úmysl bylo posláním pana 段. A proto pan 段 citoval znak „倚“, což je původní význam znaku „依“ v knize „說文解字“, nahradil jím význam a tímto způsobem objasnil úmysl vysvětlení od 許慎.

Vysvětlivka č. 2 „常 je dolní část 幫“ od pana 段 je vysvětlení pro znak „常“ z věty „上曰衣、下曰常“ ve vysvětlení v knize „說文解字“, ale to také příklad způsobu „pomocí 許 vysvětlí 許“. Ve skupině pod radikálem „巾“ je, :

𦑔 下幫也、从巾尚声、裳、常或从衣、

常 znamená dolní část 幫, podle 巾 a má výslovnost 尚, 裳, 常 případně podle 衣.(7. dolní 47a)

Jak je tam napsáno, v knize „說文解字“ je znak „常“ variantou znaku „裳“ a znak „常“ má původní význam oblečení pro spodní části těla typu sukně nebo kalhot. Pan 段 tady tuto větu citoval a vysvětlil, že „常“ z „下曰常“ má význam oblečení typu sukně.

Knih „說文解字“ je znakovým slovníkem, který vytvořil 許慎 samotná osoba na základě svého mínění. Všechna vysvětlení k znakům, jejich celkový počet je prý 9,353, a mezi nimi by neměly být rozpory. A proto by bylo číst knihu „說文解字“ s aplikacemi vysvětlení ke znaku od autora 許慎 nejortodoxnější a zároveň nejefektivnější způsob.

Prokázání podle klasiky

Dosud jsme se podívali detailně na znaky „衣“ jako příklad způsobu, jak vysvětlit vysvětlení v knize „說文解字“ pomocí slov samotného autora 許慎, ale tento způsob se nachází často po celé knize „段注“. Avšak způsob, jenž 段玉裁 také často používal a kterým se zároveň

asi nejvíc věnoval, je to, že ověřoval vysvětlení v knize „說文解字“ pomocí příkladů, které jsou používány v knihách 經書 a další klasice, a zároveň se snažil objasnit rozboj významů od původního k dalším. Skutečně když otevřeme knihu „段注“, hned poznáme, že je tam spousta citací z různých knih. Tyto citace se objevují jedna za druhou jenom s krátkým údajem o zdroji a citovanou větou, a proto než si na to zvykneme, dostaneme se pod tlakem jejich množství. Je asi hodně lidí, kteří se v této chvíli vzdají číst knihu „段注“, ale v tom je právě hlavní význam knihy „段注“.

Tady se podívejme na konkrétní příklad, jak uvažoval znaky v knize „段注“. Tedy bych si vzal za vzor znak „純(džun)“ ze skupiny pod radikálem „糸“.

純 絲也、从糸屯²声、論語曰、今也純、儉、

純 znamená 絲, podle 糸 a má výslovnost 屯, 論語 říká, „teď s 純, je to šetrný“. (13. horní 1b)

(一) ^A v knize „論語“ je „koruna se lněnou látkou byla součást etikety. Teď s 純“. 孔安国 řekl, že „純 znamená 絲“. To je původní význam 純, a proto tento znak je podle 糸. ^B O sobně si myslím, že „純“ má stejnou výslovnost jako „醇“. „醇“, to je nezředěný alkohol. „純“ se používal jako vypůjčka místo znaku „醇“, a proto 班固 řekl, že „tomu, co se nemění, se říká 醇 a tomu, co se nemíchá, se říká 粹“ a 崔覲 o knize „易“ vysvětluje, že „tomu, co se nemíchá, se říká 純 a tomu, co se nemění, se říká 粹“, jejich myšlenky jsou totožné. Krásná nit a chutný alkohol jsou stejné v tom, že nejsou smíchané. ^C Pokud nesmíchá, to je jednotné, pokud je jednotné, to je velké, a proto „積訖“, „毛伝“ a „鄭箋“ všechny říkají, že „純 znamená velký“. ^D Král 文王 znovu nepřestal být 純, to je zkratka „純粹“ z knihy „周易“. Slovo „純束“ z knihy „詩經“ se čte jako „屯“. Znak „𦉳“ z knihy „国語“ a znak „[鹿糸]*“ z knihy „左伝“ jsou všechny tento znak. Znak „純“ z knihy „礼“ se vysvětlí znkem „緣“, ve skutečnosti je to použití vypůjčené z toho, že má podobnou výslovnost jako „緣“. *vevnitř znaku 鹿 pod 比 je 糸.

(二) je 切 z 常倫 z 13. skupiny.

(三) věta ze svazku „子罕“.

První část z této citace mluví zhruba o čtyřech bodech, a proto jsem rozdělil označením A – D.

V části A vysvětluje původní význam znaku. 許慎 napsal, že původní význam znaku „純“ je „絲“, ale tento znak „絲“ neznamená normální nit, ale hedvábnou nit nebo hedvábí, jak je napsané v knize „說文解字“ ve skupině pod radikálem „糸“.

絲 蠶所吐也、从二糸、

絲 znamená to, co vydává ze sebe bourec morušový, podle dvou 糸. (13. horní 40a)

Jako příklad použití znaku „純“ v původním významu citoval pan 段 z knihu „論語“(stejně jako v knize „說文解字“) a starou vysvětlivku k citované části, aby přezkoumal. Ta citovaná věta je ze svazku „子罕(Šikan)“ z knihy „論語“ : „pan učitel řekl, že koruna se lněnou látkou byla součástí etikety, teď s 純, je úsporný, já se také přizpůsobím lidem...“. „冕(Ben)“ je druh koruny, která má nahoře čtvercovou desku, a pokud je na této desce přilepen látka ze lnu, to je „麻冕(Maben)“. Přilepit na ní len bylo odedávna etiketou, ale teď se obvykle používá 純. Protože je to šetrnější, já bych také udělal podle způsobu, co používají lidé, takto mluvil 孔子(Kóši). O tomto „純“ říká stará vysvětlivka ke knize „論語“ od 孔安国, že „純“ je „絲(=hedvábí)“. V Číně se i dnes vyrábí hodně hedvábí a hedvábné výrobky jsou neuvěřitelně levné a pravděpodobně i v době 孔子 bylo levnější hedvábí než len. Jak poznáme podle této věty z knihy „論語“, „純“ má původní význam hedvábí, a proto má v sobě „糸“ jako prvek s významem (jednoduše řečeno, ve své levé straně má radikál 糸).

Ale tento znak „純“ se později používá ve význam „čistý“ nebo „bez nečistoty“. A proto 段 玉裁 vysvětlil v části B důvod, proč znak „純“ má takový význam. Došlo k té změně přes znak „醇“. Znak „醇“ v knize „說文解字“ je ve skupině pod radikálem „酉“, :

醇 不澆酒也、从酉 臯声、

醇 znamená nezředěný alkohol, podle 酉 a má výslovnost 臯. (14. dolní 35a)

(Když ze stylu 小篆 rovnou vytvoří znak ve stylu 楷書(Kaišo), měl by vypadat 醇, ale obvykle se píše znakem „醇“. Asi z tohoto důvodu pan 段 nejdříve napsal 醇, ale potom jen „醇“). Podle nahoře uvedeného způsobu „pomocí 許 vysvětlí 許“ citoval vysvětlení ke znaku „醇“ a píše, že „醇“ je alkohol nezředěný vodou nebo alkohol nesmíchaný s ničím. Ale tento znak „醇“ měl stejnou výslovnost jako znak „純“ s významem hedvábí, a proto si vypůjčili, aby vyjádřili význam „醇“. Takový způsob, že si vypůjčil znak se stejnou výslovností, aby ho použil za náhradu jako fonetický ekvivalent, se nazývá „假借(Kaša)“(viz str. 122). To, že se používal

znak „純“ jako náhradu za znak „醇“, tady pan 段 prokázal pomocí důkazů z popisů od 班固 (Han Go) a 崔觀(Sai Kin).

班固 je známý historik jako autor kroniky „漢書(Kandžo)“, ale tato citovaná věta nepochází z kroniky „漢書“, ale je to citovaná věta ve vysvětlivce ke knize „文選(Monzen)“. V šestém svazku knihy „文選“ je dlouhé dílo „魏都賦(Gito fu)“ od autora 左思(Sa Ši) a k její části „非醇粹之方壯“ přidal 李善(Ri Zen) vysvětlivku, ve které je věta „班固云、不變曰醇、不雜曰粹“, a tuto větu citoval pan 段. Ve větě od 班固 se říká, že neměnná věc je „醇“ a nemíchaná věc je „粹“(znak „雜“ z „不雜曰粹“ je v knize „說文解字“ vysvětleno, že je „从衣集声“, jinak řečeno, „je podle 衣 a má výslovnost 集, a proto tuto větu pan 段 citoval se změnou ze znaku „雜“ na „襍“).

O druhém 崔觀 se neví, ve kterém období skutečně žil, ale ve svazku „經籍志(Keiseki ši)“ z kroniky „隋書(Zuišo)“ je napsané o jeho díle: „周易十三卷 崔觀注“. Podle toho poznáme, že napsal vysvětlivky ke knize „周易(Šúeki)“, ale z jeho vysvětlivek se zachovaly dosud jenom dvě, které citoval 李鼎祚(Ri Teiso) z období dynastie 唐 v knize „周易集解(Šúeki šikkai)“, kde shromáždil různé vysvětlivky ke knize „易“. Jednu z nich tady pan 段 citoval a to je vysvětlivka k větě „veliký, to je 乾, silný a spravedlivý, je 純粹 a nejčistší“ ze svazku „文言伝(Bungen den)“ v knize „周易“. V knize „周易集解“ v prvním svazku je napsané s citací „崔觀曰、不雜曰純、不變曰粹“. Pan 段 citoval stejně jako předchozí případ se změnou ze znaku „雜“ na „襍“.

Srovnáme-li jejich vysvětlivky, sice pořadí „不變“ a „不雜“ je obráceno, ale důležitější je, že 班固 použil znak „醇“ a 崔觀 použil znak „純“. Je jisté, že oba dva ukazují stejnou věc, a proto poznáme, že „純“ je náhradní znak za znak „醇“ způsobem 假借. Dále pan 段 píše, že „krásná nit a chutný alkohol jsou stejné v tom, že nejsou smíchané“, to znamená, že látka s charakterem „純“ není tkána z ničeho jiného než hedvábí a alkohol s charakterem „醇“ není zředěn vodou a vysvětluje, že mají stejný charakter, že nejsou s ničím smíchány.

Část C je vysvětlivka k tomu, že znak „純“ byl odedávna vysvětlen, že „znamená velký“. Podle zkoumání 段玉裁 znak „純“ má význam „不襍“ – nesmíchaná věc – a pokud je „不襍“, tak to je „壹(Icu)“ – jednotný nebo jednoznačný – a jednotná věc je zároveň „大“ – velká a vynikající, takové je spojení ve významech. A proto jak je napsáno ve svazku „釈詁(Šakko)“ z knihy „爾雅(Džiga)“, ve vysvětlivkách „毛伝(Móden)“ (k básni „維天之命(Iten šimei)“ ve svazku „周頌(Šúšó)“) a „鄭箋(Teisen)“ (k básni „賓之初筵(Hinši šoen)“ ve svazku „小雅(Šóga)“) ke knize „詩經“, je vysvětleno, že znak „純“ má znamenat velký.

V poslední části D zkoumal jednotlivě příklady použití znaku „純“ z klasiky. Co se týče první „文王(Bun ó)...“, ve svazku „中庸(Čújó)“ v knize „礼記“ je napsané chválení krále 文王, zakladatele dynastie 周 následovně:

文王之所以為文也、純亦不已、

Důvod, proč se 文王 jmenoval 文, byl ten, že byl stále 純.

Znak „純“ by prý měl mít stejný význam jako slovo „純粹“, které jsem už dříve citoval ze svazku „文言伝“ v knize „周易“.

Další vysvětlení k příkladu z knihy „詩經“ je trochu komplikované. Slovo „純束“ z knihy „詩經“, které citoval pan 段, ukazuje část básně „野有死麕(Jajú šikin)“ z „召南(Šónan)“.

林有樸櫨、野有死鹿、白茅純束、

V lese je 樸櫨, na louce je mrtvý jelen, bílou trávou udělej 純束.

„樸櫨“ je malý strom. Na louce je mrtvý jelen, a proto říká, ať bílou trávou dělá „純束“. O tomto slovu „純束“ se píše ve vysvětlivce „毛伝“, že „純束“ znamená jako zabalit“ a že dva znaky dohromady znamená zabalit, ale ve vysvětlivce „鄭箋“ se píše, že se čte jako „屯(ton)“, jinak řečeno, tady má číst znak „純“ ve významu znaku „屯(= sbírat)“. Pan 段 tady citoval „純讀如屯“ z „鄭箋“ a souhlasil s teorií od 鄭玄(Džó Gen) a pochopil, že tento znak „純(tady má čtení „ton“)“ funguje jako náhrada za znak „屯“. V tomto případě ta báseň by mohla znamenat: „sbírej bílou travu a zabal jí malé stromy a mrtvého jelena. Tady znak „純“ má význam „sbírat věci a jimi zabalit“.

Jiné znaky, které mají stejný význam jako „純“ ze slova „純束“, jsou v dalších citacích z knih „国語(Kokugo)“ a „左伝(Saden)“. První z nich „国語“ má ve svazku „斉語(Seigo)“, :

Poslové od různých panovníků přišli s prázdnou taškou a vrátí se s naloženou ve stavu 糶.

Tento znak „糶(kon)“ znamená shromáždit věci a pak je svázat. Znak „[鹿糸]*(kun)“ z knihy „左伝“ lze najít v příběhu z roku 2 éry knížete 哀公(Ai kó) z knihy „春秋左氏伝(Šundžú saši den)“. Při nějaké válce se 繁羽(Han U) stal vozkou válečného kočáru 趙羅(Čó Ra) a vpravo vedle něho seděl 宋勇(Só Jú) (tato tři jsou jména šlechticů ve státu 晋(Šin)). Ale 趙羅 se bál boje a choval se bojácně, a proto ho ti dva přivázali na sedadlo. V knize „左伝“ tato část vypadá, :

繁羽 pro 趙羅 řídil a 宋勇 byl vpravo. 羅 neměl odvahu a udělali jeho 麋.

Tady je používán znak „麋“, ale 段玉裁 použil znak „[鹿糸]*“ na základě toho, že tato věta z knihy „左伝“ je citovaná i ve vysvětlivce ke znaku „[鹿糸]*“ ze skupiny „吻“ ve kategorii „上声“ ve slovníku „広韻(Kóin)“ a tam je použit znak „[鹿糸]*“. Tento znak „[鹿糸]*“ také znamená svázat a původně prý byl stejný znak jako znak „純“ ze slova „純束“. Tady uvedené znaky „糶“ a „[鹿糸]*“ mají podobnou výslovnost jako „純“ = „屯“, a proto 段玉裁 myslel, že byly znaky stejného původu, ale časem se začaly rozlišovat. *vevnitř znaku 鹿 pod 比 je 糸.

Poslední citace z knihy „礼記(Raiki)“ ukazuje případ, kde se používá znak „純“ jako náhrada za znak „縁(en)“. Tato citace je ze svazku „深衣(Šin'í)“ z knihy „礼記“. Tam je:

純袂、縁、純邊、広各寸半、

K rukávu se udělá 純 a 縁 a k okraji se dělá 純, šířka každých je 寸 a půl.

„深衣“ je oblečení, které bylo sešity ze dvou částí, horní část je jako košile a dolní část je jako sukně, dalo se říct, že jsou to jakési dámské šaty ušité pro muže. Toto oblečení běžně nosili muži ze šlechty a jeho výrobní způsob je popsán v tomto svazku „深衣“. Znak „純“ v této citaci vysvětlil 鄭玄, že „純“ znamená udělat k tomu 縁“ a znamená lemovat. Na základě toho 段玉裁 napsal, že znak „純“ je tady náhradní znak za „縁“ způsobem 假借.

Tady jsem detailně vysvětlil, jakým způsobem 段玉裁 napsal vysvětlivky na příkladu znaku „純“ ze skupiny pod radikálem „糸“. Vybral jsem si tento znak „純“, protože se mi zdálo, že ukazuje docela typický vzor vysvětlivek knihy „段注“. Tady zkusme shrnout to, co bylo ve vysvětlivkách u znaku „純“.

1. význam znaku, který považuje kniha „説文解字“ za původní význam, přezkoumal pomocí používaných příkladů z klasiky.
2. dále vysvětlil jiné než původní, ale známé významy a zkoumal, jak a proč se měnil z původního významu.
3. vysvětlil významy z klasiky například knih 経書 v použití vypůjčené 假借.

Ve vysvětlivce ke znaku „純“ je napsané v takovém pořadí. To je nejzákladnější vzor vysvětlivek po celé knize „段注“.

Ale kniha „段注“ má opravdu hluboký obsah a nevysvětluje jenom tyto tři body. To je jenom základní formát a podle potřeby jsou napsány další různé věci. Ale bohužel nemám dost prostoru, abych vám tady představil všechny ty věci každou zvlášť, a proto se v této knize ještě

zabýváme jen dalšími dvěma body. První z nich bude zkoumání změny významu a další bude upozornění na spojení významu s výslovností znaku na základě výsledků studia starověkých hlásek.

Průběh změny významu znaku

Znaky jsou písmo s významem, a proto se v podstatě jeden znak rovná jedno slovo a všechny znaky mají svůj vlastní význam. Ale ve skutečnosti jednomu znaku ne vždycky odpovídá jenom jeden význam, ale několik, jinak řečeno, ve znacích je jev „jeden znak s několika významy“. Znak, který byl původně vytvořen, aby se tím vyjádřil jeden význam (to je původní význam), postupně v souvislosti s vývojem systému písma získával kromě původního dalších několik významů. Objasnit průběh tohoto vývoje ve významu je pro vědu 訓詁学 docela důležitá práce, ale v tomto směru je také kniha „段注“ vysoce hodnocena, že vykonala nesmrtelné zásluhy.

Řeknu-li rovnou závěr, 段玉裁 vymyslel v procesu změny významu dvě cesty „引伸(Inšin, přenesený)“ a „假借(vypůjčený)“ a prokázal je pomocí příkladů z klasiky. Slovo „引伸“ je z věty „引而伸之、触類而長之“(taháním to prodlouží a saháním podobné věci ho prodlouží) a jak poznáte podle znaků, znamená „přenést/přetáhnout“. Význam, který se rozvíjel z původního významu podle významové souvislosti, se nazývá „引伸義“. Například znak „理“ je znak podle „玉“ a původně měl význam rozřezat drahokam podél čáry a zpracovat ho, aby vypadal dobře. V prvním svazku ve skupině pod radikálem „玉“ je napsáno, že „理“ znamená zpracovat drahokam“, tento význam byl protažen až k tomu, že se začalo říkat „理“ i vzorku s čárami na něčem jiném než na drahokamu a také „理“(整理(Seiri)) začal mít význam zpracovat nebo uspořádat.

Znak „素“ původně měl význam bílá hedvábná látka, která ještě po tkaní není nabarvena. Ve třináctém svazku ve skupině pod radikálem „素“(39a) je napsané, že „素“ znamená bílá a jemná látka z hedvábí“, a z tohoto původního významu bylo přenesen tak, že se začalo říkat „素“ nezpracované věci i bílé věci.

Oproti tomu přenesenému významu se říká vypůjčený význam těm významům, ve kterých se začal používat ten znak ne podle významové souvislosti, ale jako náhradu za znak se stejnou výslovností.

Tyto dva způsoby 引伸 a 假借 vznikly dalších použití v jiném významu než v tom původním byly dva hlavní procesy na rozvoji významu znaku. Teď vytvořím jednoduchou tabulku podle vysvětlivek ke znaku „純“, abych vysvětlil tyto dva způsoby rozvoje významu.

značená 絲	……(=醇) ……	不澆酒	——	純粹	——	大
純 =hedvábí						
(původní	……(=屯) ……	純束				
význam)	……(=緣) ……	純袂				

※——značená 引伸 a ……假借

Znak „純“ měl původní význam hedvábí. Ten znak byl pak vypůjčen, protože měl stejnou výslovnost jako znak „醇“, který znamenal nesmíchaný alkohol (不澆酒). I hedvábí i 不澆酒 jsou čisté, a proto jejich význam byl přenesen k významu „純粹(čistý)“ a pak dál k významu „大 (velký)“. Kromě toho znak „純“ měl podobnou výslovnost jako znaky „屯“ a „緣“, a proto se začal používat výpůjčně jako náhrada za tyto dva znaky a začal mít podle každých znaků „sbírat a zabalit“ a „lemovat“. Z takových vztahů lze vytvořit nahoře uvedenou tabulku.

統言(Tógen) a 析言(Sekigen)

Takové upozornění o změně významu znaku podle 引伸 a 假借 dělal 段玉裁 všude ve své knize a to je počítáno za jedno z největších charakteristických rysů knihy „段注“. Ale kniha „段注“ nezkoumá významy znaku jenom z tohoto hlediska, ale také dělá ještě jedno stejně důležité upozornění. To je rozdělení „統言“ a „析言“. „統言“ se jinak nazývá „渾言(Kongen)“ a v překladu znamená „říct celkem“ a „析言“ znamená „říct rozděleně“. Znaky mají jev „jeden znak s několika významy“ a zároveň existuje jev „několik znaků s jediným významem“, jinak řečeno, několik znaků může mít stejný význam. 段玉裁 mezi takovými znaky z jakési skupiny upozorňoval na drobné rozdíly tím, že přesně určil původní význam všech znaků. Například ve skupině pod radikálem „示“ je :

祥 福也、从示羊声、

祥 znamená štěstí, podle 示 a má výslovnost 羊.(1 horní 5a)

K tomuto znaku přidal vysvětlení :

Řeknu-li z hlediska 統言, tak by se i neštěstí mohlo říct 祥, řeknu-li z hlediska 析言, něco dobrého, tomu se říká 祥.

Znak „祥“ má obvykle význam náznak nebo znamení, které jsou z nebe seslány, ale ve vysvětlení v knize „說文解字“ je napsáno, že „značená štěstí“. A proto 段玉裁 vysvětlil, že

celkem vzato ve širokém významu (z hlediska 統言), i špatnému znamení (neštěstí) se říká „祥“, ale přesněji řečeno v detailním rozlišování významu (z hlediska 析言), znamení na něco dobrého se říká „祥“.

Tato myšlenka s 統言 a 析言 je také často používána v knize „段注“ a když uvedu další příklad, například mezi znaky „皮“ a „革“. Tyto znaky se v pozdějších dobách používají spolu dohromady „皮革“ a používají se neodlišně, ale původně se používaly odlišně, jak je napsané v knize „周礼“ mezi pravidly pro úředníka 掌皮(Šóhi), který patřil kategorii 天官(Tenkan), :

掌皮 přijme na podzim 皮 a v zimě 革 a na jaře je věnuje.

Znak „皮“ znamenal se zvířecími chlupy, což je kožich a „革“ bez chlupů, což je vydělávaná kůže. A proto pan 段 napsal ve svém vysvětlivce ke znaku „皮“ :

Co se týče 革, řeknu-li z hlediska 析言, tak kůže, které byly odstraněny chlupy, je 革, a řeknu-li z hlediska 統言, tak se neliší. (3. dolní 31a)

Ještě jeden příklad. U znaku „女“ ve své skupině v knize „說文解字“ je napsané, :

𡚰 女 婦人也、象形、王育說、(12 dolní 1a)

Slovo „婦人“, které je tady napsáno jako původní význam, znamenalo původně vdaná paní. Ale tady je původním významem znaku „女“, a proto by v tomto případě asi znamenalo oproti mužům všeobecně žena bez ohledu toho, jestli je svobodná nebo vdaná. A proto pan 段 napsal ve své vysvětlivce, :

Řeknu-li o tom z hlediska 渾言, žena je také 婦人, a řeknu-li z hlediska 統言, po té, co se vdá, se jí říká 婦人.

Takových upozornění od 段玉裁 je nekonečně hodně, ale jenom z těchto uvedených příkladů lze poznat, jak provedl průzkumy o různých problémech okolí významu znaku hluboce a chytře. Mezi nimi jsou některé teorie, které nejsou z hlediska dnešní úrovně studia úplně pravdivé, ale je bezpochyby pravdou, že kniha „段注“, ve které napsal tak ostré názory k významu znaků, měla velké zásluhy na rozvoji vědy 訓詁学.

Studium hlásek ve starověku

Než budu mluvit o další dosažené zásluze knihy „段注“, což je objasnění vzájemných vztahů mezi významem a výslovností znaku, trochu bych se zabýval systémem hlásek ve starověku, který vytvořil. 段玉裁 i ve fonologii nechal obrovský vliv na pozdější doby, proto bych tady shrnul jeho práce, týkající se výslovností znaků ve starověku.

O tom, že pan 段 napsal ve mládí knihu „六書音均表(Rikušo on'inhjó)“ s pěti svazky jako výsledky svého studia fonologie ve starověku, už jsem napsal v minulé kapitole (str. 191). Jak jsem tam napsal, fonologické studium o starověku se začalo od 顧炎武(Ko Enbu) z přelomu období dynastie 明 a dynastie 清 a 江泳(Kó Ei) převzal jeho práce a dál je rozvíjel. 段玉裁 na základě zásluh, které dokázali 顧炎武 a 江泳, ještě dál rozvíjel jejich práce.

Tady zkusme sledovat zhruba rozvoj fonologie starověku. Záchytný bod, abychom se dohadovali o celkovém fonetickém systému ve starověku, je v hláskách ze středně starého věku 中古音(Čúko on). Slovo 中古音 znamená fonetický systém, který byl ukazován ve slovníku „切韻(Secuin)“ (dokončen v roce 601) od autorů 陸法言(Riku Hógen) a dalších z období dynastie 隋(Zui), a tento systém byl zdokonalen ve slovníku „廣韻(Kóin)“ (celý název je „大宋重修廣韻(Daisó čóšú kóin)“, dokončen v roce 1008), který vytvořili podle císařského pokynu 陳彭年(Čin Hónen) a další. Slovníky, které patří do proudu po slovníku „切韻“, rozdělují znaky nejdříve podle tónu 平(Hjó), 上(Džó), 去(Kjo), 入(Njú) a pak podle samohlásek celkem do 206 skupin. V tabulce vidíte těch 206 skupin s vedoucími znaky, které jsou stanoveny ve slovníku „廣韻“.

Tabulka hlásek s názvem podle slovníku „広韻“

(上平)

〈平声〉 1 東 2 冬 3 鍾 4 江 5 支 6 脂 7 之 8 微 9 魚 10 虞 11 模 12 齊
 〈上声〉 1 董 2 腫 3 講 4 紙 5 旨 6 止 7 尾 8 語 9 麌 10 姥 11 霽
 〈去声〉 1 送 2 宋 3 用 4 絳 5 寘 6 至 7 志 8 未 9 御 10 遇 11 暮 12 霽 13 祭
 〈入声〉 1 屋 2 沃 3 燭 4 覺

〈平〉 13 佳 14 皆 15 灰 16 哈 17 真 18 諄 19 臻 20 文 21 欣
 〈上〉 12 蟹 13 駭 14 賄 15 海 16 軫 17 準 18 吻 19 隱
 〈去〉 14 泰 15 卦 16 怪 17 夬 18 隊 19 代 20 廢 21 震 22 稭 23 問 24 火欣
 〈入〉 5 質 6 術 7 櫛 8 物 9 迄

(下平)

〈平〉 22 元 23 魂 24 痕 25 寒 26 桓 27 刪 28 山 1 先 2 仙 3 蕭 4 宵 5 肴
 〈上〉 20 阮 21 混 22 很 23 旱 24 緩 25 潛 26 產 27 銑 28 獮 29 篠 30 小 31 巧
 〈去〉 25 願 26 慇 27 恨 28 翰 29 換 30 諫 31 禡 32 霰 33 線 34 嘯 35 笑 36 效
 〈入〉 10 月 11 沒 12 曷 13 末 15 黠 14 黠 16 屑 17 薛

〈平〉 6 豪 7 歌 8 戈 9 麻 10 陽 11 唐 12 庚 13 耕 14 清 15 青 16 蒸 17 登
 〈上〉 32 皓 33 哿 34 果 35 馬 36 養 37 蕩 38 梗 39 耿 40 靜 41 迴 42 拯 43 等
 〈去〉 37 號 38 箇 39 過 40 禡 41 漾 42 宕 43 映 44 諍 45 勁 46 徑 47 證 48 嶝
 〈入〉 18 藥 19 鐸 20 陌 21 麥 22 昔 23 錫 24 職 25 德

〈平〉 18 尤 19 侯 20 幽 21 侵 22 覃 23 談 24 鹽 25 添 26 咸 27 銜 28 嚴 29 凡
 〈上〉 44 有 45 厚 46 黝 47 寢 48 感 49 敢 50 琰 51 忝 52 賺 53 檻 54 儼 55 茫
 〈去〉 49 宥 50 候 51 幼 52 沁 53 勘 54 闕 55 豔 56 禡 58 陷 59 鑑 57 釅 60 梵
 〈入〉 26 緝 27 合 28 盍 29 葉 30 怙 31 洽 32 狎 33 業 34 乏

*去—24 „火欣“, tyto dva znaky vedle sebe dohromady jeden znak.

Rozdělení skupin podle 顧炎武

Když zkusíme přečíst podle tohoto 中古音 básně ze starší doby než období dynastie 秦 například knihu „詩經“, občas se stává, že rýmování neodpovídá. A proto lidé z dřívějších dob zkusili třeba změnit výslovnosti znaků, aby se dobře rýmovaly, ale skoro vůbec je nenapadlo, že v době, kdy byla vytvořena kniha „詩經“ (říká se jí 上古(Džóko), jako horní starověk), byl jiný fonetický systém než 中古音.

Teprve se 顧炎武 důkladně zabýval 上古音. 顧炎武 na základě průkopnických prací, které provedli 陳弟(Čin Dai) z období dynastie 明 a další vědci, rozdělil rýmování v literárních dílech z „horního starověku“ indukčním způsobem a rozdělil rýmující se znaky do 10 skupin. To je jeho teorie deseti skupin rýmování. Jeho myšlenky jsou shrnuty v knize „音樂五書 (Ongaku gošo)“, napíšu-li jenom její závěr, vypadá jako na tabulce dole. Rozděloval hlásky ze starověku do skupin na základě fonetického systému pro 中古音, a proto pro názvy všech skupin používal název hlásky z tónu 平声 ze slovníků po „切韻“, která je nejtýpčtější ze své skupiny. Tento způsob je poté používán až dodnes jako zvyk a například do první skupiny v rozdělení od 顧炎武 patří hlásky 東, 冬, 鍾, 江 z tónu 平声, 董, 腫, 講 z tónu 上声 a 送, 宋, 用, 絳 z tónu 去声 (z 入声 nic nepatří do první skupiny), jejichž názvy jsou podle 中古音, ale jako zástupce byla vybrána hláska 東 z tónu 平声 a skupina se nazývá skupina „東“. Detaily o rozdělení, které provedl 顧炎武, lze najít v tabulce „古音表(Koon hjó)“ na konci knihy „音樂五書“.

Teorie 10 skupin

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
東	脂(入)	魚(入)	真	蕭(入)	歌	陽	耕	蒸	侵(入)

Teorie třinácti skupin od 江泳

Rozdělení do deseti skupin provedené 顧炎武 bylo epochální v tom, že poprvé odhadl fonetický systém 上古音, ale to byla práce z úplného začátku studia, a proto jeho kniha byla docela hrubá. Jeho práce je hodnocena docela vysoce v tom, že ukázala směr celého studia, ale když se přezkoumala detailně, našlo se hodně míst, kde se nedalo vysvětlit podle jeho teorie.

Ale opravdu se jeho teorie deseti skupin stala motorem studia výslovností ve starověku. Po 顧炎武 se zabýval tímto tématem 江泳(1681 – 1762), který pocházel z města 婺源(Bugen) v provincii 安徽(Anki). 江泳 studoval jako samouk a je známý v pozdějších dobách tím, že

napsal knihy o obřadech a etiketě. Kromě toho dobře věděl o matematice i fonologii a jeho studium mělo docela široký obsah.

江泳 přijal indukční způsob, podle kterého 顧炎武 v rámci systému 中古音 rozdělil rýmování v knize „詩經“, a kromě toho přijal rozdělení 內轉(Naiten) a 外轉(Gaiten) (rozdíl je v tom, jak moc otevírá ústa při vyslovování samohlásek) z tabulky „等韻圖(Tóin zu)“, které používali ve studii 中古音. Myslel, že i ve starověké výslovnosti byl rozdíl 內轉 a 外轉. O nich 江泳 vyjadřoval slovy „弇(En)“(=malý, 內轉) a „侈(Ši)“(=velký, 外轉). Přijetím této myšlenky 江泳 přezkoumal rozdělení od pana 顧 a výsledkem toho vzniklo rozdělení do 13 skupin. Ve srovnání s teorií deseti skupin od pana 顧 například čtvrtou skupinu „真“(do které patří hlásky 真, 諄, 臻, 文, 殷, 元, 魂, 痕, 寒, 桓, 刪, 山, 先, 仙) v teorii od pana 顧 rozdělil do dvou skupin „真“ a „元“. To vzniklo tak, že pan 顧 všechny, co mají „-n“ jako konec hlásky, třídil do čtvrté skupiny „真“, ale 江泳 je rozdělil podle přijaté myšlenky 內轉 a 外轉, což záleží na tom, jestli se otevírají ústa při vyslovování hodně nebo málo, do dvou skupin a do čtvrté skupiny(內轉) patřily 真, 諄, 臻, 文, 殷, 魂, 痕, 先 a do páté(外轉) patřily 元, 寒, 桓, 刪, 山, 先, 仙(文 patřil oběma skupinám). Takovým způsobem 江泳 opravil teorii od 顧炎武 a snažil se, aby provedl co nejpřesnější rozdělení. Jeho vědecké teorie jsou napsány v knize „古韻標準(Koin hjódžun)“.

Teorie 13 skupin

1	2	3	[4	5]	[6	11]	7	8	9	10	12	13
東	脂	魚	真	元	蕭	尤	歌	陽	耕	蒸	侵	談
(入)			(入)	(入)				(入)	(入)	(入)	(入)	(入)

Teorie sedmnácti skupin od 段玉裁

段玉裁 se dostal do hlavního města pro zkoušky 会試(Kaiši) a v domě svého učitele ze zkoušek 錢汝誠(Sen Džosei) poprvé viděl knihu „音樂五書“ od 顧炎武 a začal se zajímat o její studium(viz str. 187). Potom se od 戴震(Tai Šin), kterého považoval za svého učitele, dozvěděl, že 江泳 napsal knihu „古韻標準“ a jeho zájem o fonologii se prý stále zesiloval. V době, kdy učil ve státní škole v 景山(Keizan), se asi naplno věnoval fonologii. Ve 33 letech se vrátil do svého rodiště města 金壇(Kindan) a s mladším bratrem 段玉成(Dan Gjukusei) detailně zkoumali rýmování v knize „詩經“. Výsledkem toho měli názor, že ty teorie od dvou pánů 顧 a 江 nejsou ještě úplně dokonalé, a zkoumáním starších knih než období dynastie 秦 došli k závěru, že

hlásky ve starověku lze rozdělit do 17 skupin. Výsledkem toho vytvořil knihy „詩經均譜(Šikjó inpu)“ a „羣經均譜(Gunkei inpu)“.

To byl vznik později známé teorie 17 skupin od pana 段 a tehdejší práce tvořila základ pro knihu „六書音均表(Rikušo on'in hjó)“ z pozdější doby.

Výsledky jeho fonologického zkoumání o starověkých hláskách jsou shrnuty v knize „六書音均表“. Tato kniha má následujících pět svazků.

今韻古文十七部表

古十七部諧声表

古十七部合用類文表

詩經韻分十七部表

羣經韻分十七部表

Nejdůležitější z nich je ten první svazek „今韻古文十七部表“, což je všeobecný přehled, a další čtyři svazky jsou jakoby zkoumání jeho dokazování². Tady používané slovo „今韻(Kin'in)“ je oproti slovu „古韻(Koin)“ a to ukazuje fonetický systém ve slovnících „切韻“ a dalších s 206 druhy hlásek. Svazek „今韻古文十七部表“ je doslova tabulka, která ukazuje, že se 今韻 (rozdělení do 206 skupin) v horním starověku 上古 rozděluje do 17 skupin. To, co rozdělili pan 顧 do 10 a pan 江 do 13 skupin, 段玉裁 rozdělil detailněji a přesněji do 17 skupin. Když vytvořím z toho tabulku, aby se dalo dobře srovnat s teoriemi od pana 顧 a pana 江, bude vypadat následovně.

Teorie 17 skupin

9	[16	15	1]	5	[12	13]	14	2	[3	4]	17	10	11	6	7	8
東	支	脂	之	魚	真	文	元	宵	尤	侯	歌	陽	耕	蒸	侵	覃
	(入)		(入)	(入)	(入)	(入)	(入)		(入)						(入)	(入)

² co se týče knihy „六書音均表“, je překlad do japonštiny s vysvětlivkami od pana 平田昌司(HIRATA, Šódži). „段玉裁『六書音均表』訳注(-- jakučú)“ 1-3(v časopise „均社論叢“ č. 6-7, vydala skupina 均社 při sinologii filozofické fakulty Kjótské univerzity.)

Tady také ukázu detailněji jeho rozdělení.

1. skupina	2. skupina	3. skupina	4. s.	5. skupina	6. skupina	7. skupina
7 16 之 哈	3 4 5 6 蕭 宵 肴 豪	18 20 尤 幽	19 侯	9 10 11 魚 虞 模	16 17 蒸 登	21 24 25 侵 鹽 添
6 15 止 海	29 30 31 32 篠 小 巧 皓	44 46 有 黝	45 厚	8 9 10 語 麌 姥	42 43 拯 等	47 50 51 寢 琰 忝
7 19 志 代	34 35 36 37 嘯 笑 效 號	49 51 宥 幼	50 候	9 10 11 御 遇 暮	47 48 證 嶝	52 55 56 沁 豔 柶
24 25 職 德		1 2 3 4 屋 沃 燭 覺		18 19 藥 鐸		26 29 30 緝 葉 帖

8. skupina	9. skupina	10. sk.	11. skupina	12. skupina
22 23 26 27 28 29 覃 談 咸 銜 嚴 凡	1 2 3 4 東 冬 鍾 江	10 11 陽 唐	12 13 14 15 庚 耕 清 青	17 19 1 真 臻 先
48 49 52 53 54 55 感 敢 賺 檻 儼 范	1 2 3 董 腫 講	36 37 養 蕩	38 39 40 41 梗 耿 靜 迴	16 27 軫 銑
53 54 58 59 57 60 勘 闕 陷 鑑 釅 梵	1 2 3 4 送 宋 用 絳	41 42 漾 宕	43 44 45 46 映 諍 勁 徑	21 32 震 霰
27 28 31 32 33 34 合 盍 洽 狎 業 乏				5 7 16 質 櫛 屑

13. skupina	14. skupina	15. skupina
18 20 21 23 24 諄 文 欣 魂 痕	22 25 26 27 28 2 元 寒 桓 刪 山 仙	6 8 12 14 15 脂 微 齊 皆 灰
17 18 19 21 22 準 吻 隱 混 很	20 23 24 25 26 28 阮 旱 緩 潛 產 獮	5 7 11 13 14 旨 尾 齊 駭 賄
22 23 24 26 27 稇 問 火欣 恩 恨	25 28 29 30 31 33 願 翰 換 諫 禡 線	6 8 12 13 14 16 17 18 20 至 未 霽 祭 泰 怪 夬 隊 廢
		6 8 9 10 11 12 13 14 15 17 術 物 迄 月 沒 曷 末 黠 黠 薛

*去-24 „火欣“, tyto dva znaky vedle sebe dohromady jeden znak.

16. skupina				17. skupina		
5	13			7	8	9
支	佳			歌	戈	麻
4	12			33	34	35
紙	蟹			哿	果	馬
5	15			38	39	40
真	卦			箇	過	禡
20	21	22	23			
陌	麥	昔	錫			

Charakteristický rys teorie 17 skupin od pana 段

Ve srovnání s předchozími teoriemi deseti skupin od 顧炎武 a třinácti skupin od 江泳 hned si všimneme toho, že rozdělené skupiny v předchozích obou teoriích jsou seřazeny mechanicky podle pořadí ve slovníku „*廣韻*“, ale oproti tomu 段玉裁 je seřadil podle svého pořadí. Například první skupina je v obou předchozích teoriích hláska „*東*“, která se nachází na prvním místě i ve slovníku „*廣韻*“, ale podle pořadí od 段玉裁 je „*東*“ devátá skupina a první v něm je skupina „*之*“, která je na sedmém místě ve slovníku „*廣韻*“. Toto pořadí je výsledkem jeho pečlivého a detailního zkoumání a 段玉裁 seřadil podle podobnosti všech hlásek. A proto skupiny vedle sebe mají podobnou výslovnost a skupiny daleko od sebe mají odlišnou výslovnost. Toto rozdělení sice bylo provedeno na základě 中古音, ale nebylo by nutné, aby bylo pořadí pro starověké hlásky 上古音 úplně stejné jako pořadí 中古音 a způsob, co použil pan 段 je racionálnější. Tento vymyšlený způsob pro seřazení skupin hlásek byl po něm převzat v dalších generacích.

Dále poznáme ve srovnání s rozdělením od 江泳 následující vztahy.

Skupinu „*脂(ši)*“ od 江泳 rozdělil do tří skupin „*支(ši)*“, „*脂(ši)*“ a „*之(ši)*“, skupinu „*真(šin)*“ do dvou skupin „*真(šin)*“ a „*文(bun)*“ a skupinu „*尤(jú)*“ do dvou skupin „*尤(jú)*“ a „*侯(kó)*“. Tato tři rozdělení zveřejnil pan 段 se sebedůvěrou a všechna tři byla vysoce hodnocena za přesné rozdělení³.

³ včetně těch bodů o zásluhách ve fonologii staré čínštiny od pana 段 je detailní zkoumání v knize „*說文入門*(Secumon njúmon)“ pod vedením 賴惟勤(RAI, Cutomu), kterou jsem představil na straně 281.

江泳	2 脂	4 真	11 尤
段	1 15 16 之 脂 支	12 13 真 文	3 4 尤 侯

Rozdělení skupin „支“, „脂“ a „之“

Obzvláště chváleno všemi bylo to, že jednu skupinu „脂“ od 江泳 detailněji rozdělil do tří skupin „支“, „脂“ a „之“. Tyto tři hlásky se objevují ve slovnících „切韻“ a dalších v tónu „上平声“ na 3. – 5. místech vedle sebe a dokonce ve slovníku „廣韻“ byly stanoveny za „同用(Dójó)“. Toto slovo „同用“ znamená, že se ve slovníku liší, ale ve skutečnosti mají podobnou výslovnost, a proto je při skládání básně dovoleno znaky patřící do těch skupin vzájemně se rýmovat bez ohledu na to, do které z nich skupiny patří. Původně se pro to rozhodli začátkem období dynastie 唐 po diskuzi 許敬宗(Kjo Keisó) a další lidé, protože rozdělení ve slovníku „切韻“ bylo příliš drobné a pro skládání básně vůbec nebylo vhodné. Oproti tomu „同用“ se říká „独用(Dokujó)“ tomu, že se rýmují pouze v rámci jedné skupiny.

Tyto „支“, „脂“ a „之“ mají podobnou výslovnost (podle dnešního sinojaponského čtení se všechna tři čtou „ši“ a podle dnešní pekingské výslovnosti všechna „zhī“), a proto se už odedávna mohly vzájemně rýmovat. Ale ve skutečnosti se v době horního starověku jejich výslovnosti docela lišily a když zkoumáme rýmování v knihách starších než období 秦 například v knize „詩經“, tyto tři hlásky „支“, „脂“ a „之“ se nikdy nerýmují. 段玉裁 našel tuto skutečnost a ve svém rozdělení skupin tyto tři hlásky jasně rozlišil.

Vztahy mezi významem a výslovností znaku

段玉裁 připsal u všech znaků ve vysvětlivce, do které skupiny patří podle systému 上古音 a tímto dokonale ukázal výsledky fonologického zkoumání. To, že při vydání knihy „段注“ na její konci přiložil jako přílohu knihu „六書音均表“, bylo také proto, aby čtenáři mohli lépe pochopit vysvětlení o staré výslovnosti znaků. Ve vysvětlivce u znaku „一“ ze začátku knihy „段注“ je napsané, :

○vždy, když je napsané ve vysvětlivce „1. skupina“, „2. skupina“ až „17. skupina“, to ukazuje starou výslovnost. 玉裁 vytvořil knihu „六書音均表“ a rozdělil celkem na 17 skupin. Od doby, kdy vytvořil znaky 倉頡 přes doby 唐虞 a 三代 do období 秦 a 漢, kdy 許叔重 vytvořil knihu „說文“ a psal „má výslovnost 某“ nebo „čte se stejně jako 某

“, všechny vždycky byly sjednoceny beze zmatek. A proto když už 徐鉉 použil 切音, ale také jsem o tom napsal u znaku „古音第幾部“. Také jsem se obával, že vědci ještě neviděli knihu „六書音均“ a že by nepochopili to, co jsem napsal, a proto jsem přidal na konci knihy „說文“ s 15 svazky knihu „六書音均表“ s 5 svazky, abych tímto vytvořil z tvaru a výslovnosti vztahy mezi lícem a rubem. Kdyby zkoumali z tohoto začátku, mohli by hledat vzájemně ve starém tvaru, staré výslovnosti a starém významu.

Jak jsem už dříve napsal, jeden znak má tři prvky tvar, výslovnost a význam. Tyto tři prvky vzájemně souvisí a spolu tvoří jeden znak. A proto když zkoumá jeden prvek zvlášť, nelze pochopit správnou tvář jako celek. Už jsem napsal, že pan 段 často dokázal napsat bystré upozornění o významu znaku, ale zároveň zkoumal významy i na základě hluboké analýzy všeobecně o výslovnosti.

Prvek s výslovností ze znaků 形声

Toho jsem se nedotkl, když jsem na straně 256 napsal o rozdělení do 17 skupin od pana 段, ale kromě dohadu podle rýmování v knihách „詩經“ a dalších starších než z období 秦 použil pan 段 indukční způsob podle prvků s výslovností ze znaků 形声, aby dokázal, že se rozdělují staré hlásky do 17 skupin. Většina znaků patří znakům 形声. U znaků 形声 rozhodne o výslovnosti prvek s výslovností, a proto by znaky, které mají stejný prvek s výslovností, měly mít vždycky podobnou výslovnost. Například o znacích „植(šoku)“, „殖(šoku)“ a „值(či)“ je napsané v knize „說文解字“, :

植 戶植也、从木直声、(常職切) 〈一部〉 (6. horní 35b)

殖 脂膏久殖也、从歹直声、(常職切) 〈一部〉 (4 dolní 13a)

值 持也、从人直声、(直史列) 〈一部〉 (8 horní 36b)

v závorce je 反切 v variantě 大徐本

Všechny tři mají v sobě „直“ jako prvek s výslovností. Znaky „植“, „殖“ a „值“, které mají „直(徐力切, první skupina)“ jako prvek s výslovností, patří ve slovníku „廣韻“ první dva do skupin hlásky „職“ z tónu 入声, třetí „值“ do skupiny „志“ z tónu 去声 a prvek „直“ do skupiny „職“ z tónu 入声, ale podle rozdělení pana 段 všechny patří do první skupiny (viz str. 258). Znaky se stejným prvkem s výslovností by takto měly patřit do stejné skupiny, a proto lze naopak vytvořit rozdělení pomocí prvků s výslovností. Takovým způsobem rozdělil na základě prvků

s výslovností ze znaků 形声 staré hlásky do 17 skupin v „古十七部諧声表“, což je druhý svazek z knihy „六書音均表“. Slovo „諧声“ je jiný název 形声 a znamená „podle hlasu“. Použitím této tabulky lze zjistit, do které skupiny patří stará výslovnost tohoto znaku, když známe jenom prvek s výslovností.

Společný význam podle prvků s výslovností

段玉裁 tvrdil, že znaky, které mají stejný prvek s výslovností, nejen patří do stejné skupiny starých hlásek, ale také často mají něco společného i ve významu. To je teorie tzv. „右文說(Júbun secu)“, která tvrdí, že i v prvcích s výslovností ze znaků 形声 je nějaký význam, a taková myšlenka již existovala v období 北宋(Hokusó)⁴, ale 段玉裁 postoupil o krok dál.

Taková jeho myšlenka je napsána všude ve vysvětlivkách, ale tady ukážu příklad ze skupiny pod radikálem „示“, :

禎 以真受福也、从示真声、

禎 znamená dostat štěstí pomocí 真, podle 示 a má výslovnosti 真.(1 horní 4b)

(一) o něm by samozřejmě mělo být napsáno „podle 示 a podle 真, 真 také výslovnost“. Když se to nepsalo, to bylo zkráceno. Výslovnost má spolu s významem stejný původ, a proto levá a pravá část znaku mají většinou podobný význam jako celý znak. To je důvod, proč je hodně znaků, které jsou znaky 形声, ale zároveň 会意. Kniha „說文“ jednak píše, že je to 会意, ale vynechává, že je to 形声, jednak píše, že je to 形声, ale vynechává, že je to 会意, a proto i když je zkráceně napsané, chce se, aby se podívali vzájemně na obě. Když o tom neví, tak se výslovnost vzdálí od významu. A nebo jak lidé z období 宋 říkali, existuje jen 会意, ale neexistuje 形声. Chyba obou je stejně to, že popírají existenci. 切 od 側鄰. Dvanáctá skupina.

Výslovnost znaku původně pocházela ze stejného původu jako význam, a proto prý část znaku, která ukazuje výslovnost, často zároveň ukazuje také význam.

⁴ název „右文說“ vznikl podle věty „王聖美 se naučil vědu znaků a vytažením z jejich významů vytvořil 右文“ z 14. svazku knihy „夢溪筆談(Mukei hicudan)“ od autora 沈括(Šin Kacu) z období dynastie 宋. Tam tvrdí, že znaky s prvkem s výslovností „尠“ mají společný význam „malý“ a uvedl příklady „淺(sen)“(=malé množství vody), „錢(sen)“(=malé peníze), „殘(zan)“(=po odříznutí zbude málo) a „賤(sen)“(=malá mušle). Myšlenka 右文說, jinak řečeno, myšlenku, že znaky se stejným prvkem s výslovností mají společný význam, přijal až v novověku Karlgren. Také na základě této myšlenky pan 藤堂明保(TÓDÓ, Akijasu) prozkoumá původ znaků. Příklady a zkoumání této teorie 右文說 lze najít v práci „右文說在訓詁學上之沿革及其推闡“ (v knize „慶祝蔡元培先生六十五歲論文集“ z 中央研究院歷史語言研究所) od autora 沈兼士(Šin Kenši).

Ve vysvětlivce u ostatních znaků o tom občas opakovaně psal. U znaku „禮“ ve skupině pod radikálem „衣“ je :

禮 衣厚兒、从衣農声、詩曰、何彼禮矣、

禮 je stav tlustého oblečení, podle 衣 a má výslovnost 農, v 詩 je napsáno, : „jak je on 禮“. (9. skupina, 8 horní 58b)

Na začátku vysvětlivky tohoto znaku je :

Všechny znaky s výslovností 農 lze číst jako „厚“. „醴“ je „hustý alkohol“, „濃“ je „hustá rosa“, „禮“ je „stav tlustého oblečení“. Přeneseně všechny často ukazují věci něco hustého a tlustého.

U tam citovaných znaků „醴“ a „濃“ je :

醴 厚酒也、从酉農声、(9. skupina, 14 dolní 35b)

濃 露多也、从水農声、詩曰、零露濃濃、(9. skupina, 11 horní 27a)

A pod znakem „濃“ také napsal, že „všechny znaky s výslovností 農 lze číst jako 厚“. U těchto znaků, které mají v sobě „農“ jako prvek s výslovností, lze předpokládat, že mají společný význam „厚“(=tlustý, hustý, bohatý).

Kromě tohoto příkladu prvku s výslovností „農“ upozornil pan 段 na podobnou myšlenku u mnoha prvků s výslovností například, že znaky s výslovností „于“ mají význam „velký“ (ve vysvětlivce u znaku „芋“ ze skupiny pod radikálem „艸“⁵), nebo že znaky s výslovností „皮“ mají význam „rozkrájet, analyzovat“ (ve vysvětlivce u znaku „詖“ ze skupiny pod radikálem „言“⁶).

Ta myšlenka se společným významem v prvku s výslovností je na jedné straně docela nebezpečná, sice je hodně prvků s výslovností, o kterých lze říct, že přidávají znakům společný

⁵ ve vysvětlení v knize „說文解字“ je :

芋 大葉實根駭人、故謂之芋也、从艸于声、(1. dolní 7a)

a ve vysvětlivce knihy „段注“ je :

口部曰、吁、驚也、毛伝曰、訃、大也、凡于声之字多訓大、

⁶ ve vysvětlení v knize „說文解字“ je :

詖 辨論也、古文以為頗字、从言皮声、(3. horní 10b)

a ve vysvětlivce knihy „段注“ je :

此詖字正義、皮、剝取獸革也、椀、析也、凡从皮之字皆有分析之意、故詖為辨論也、

význam, ale také jsou prvky, u kterých těžko lze najít společný význam, a proto když se ho usilovně snaží najít, často dochází k vysvětlení skoro násilím. A proto se touto teorií musí zabývat velice opatrně, ale na každý pád upozornění pana 段, které dokázalo relativně jasné případy, dávalo vědcům z pozdějších dob inspiraci, aby uvažovali o vztazích mezi významem a výslovností znaku.

Zásluhy, které nám nechala kniha „段注“, jsou nepopsatelně velké. Vždy, když chceme říct něco o znacích, se skoro nelze obejít bez knihy „段注“. V knize „段注“ jsou shrnuta všechna všestranná zkoumání o tvaru, významu a výslovnosti znaků a 段玉裁 nám ukázal dokonalou podobu studia znaků, jak má být.

Po panu 段 se studium znaků rozvíjelo postupně. V oblasti starého písma se objevily vzácné materiály, což je 甲骨文字(Kókocu modži), a díky němu studium o hodně pokročilo, také ve studii starověkých hlásek 上古音 uvažují o detailnějším rozdělení než 17 skupin pana 段, věda se rozvíjí prudce každý den a každý měsíc. Přesto obrovské zásluhy knihy „段注“ vůbec neztratily svůj význam a stále nám poskytují bystrou inspiraci a bohaté ponaučení. I od teď do budoucna kniha „說文解字“ a vysvětlivky k ní od 段玉裁 budou navždy nejlepším kompasem pro lidi, kteří se zabývají studiem znaků.

Abychom četli knihu „段注(Dančů)“

Na konci této knihy bych napsal pár základních věcí, které budeme potřebovat vědět při čtení knihy „說文解字注(Secumon kaidži čů)“ od autora 段玉裁(Dan Gjokusai).

Texty knihy „段注“

Abychom četli knihu „段注“, samozřejmě bychom potřebovali nějak získat samotnou knihu „段注“. Ale kniha „段注“ není japonská kniha, a proto není k dostání v normálních knihkupectvích a musíme ji sehnat jediné v knihkupectvích specializovaných na čínské knihy. Ale kvůli dnešní politické situaci jsou dva typy knihkupectví specializovaných na čínské knihy, první z nich se hlavně zabývají knihami vydanými v Čínské lidové republice a druhé knihami z Tchaj-wanu, a proto musíme tyto dva typy knihkupectví používat správně podle své potřeby.

V současnosti v takových knihkupectvích lze koupit tři druhy knihy „說文解字注“(uvedu je podle roku vydání).

A „說文解字注“ z nakladatelství 藝文印書館(Geibun inšokan) na Tchaj-wanu

B „說文解字注“ s přílohou „說文段注訂(Secumon dančů tei)“ od autora 鈕樹玉(Čů Džugjoku) z nakladatelství 漢京文化事業有限公司(Kankei bunka džigjó júgen kóši) na Tchaj-wanu (v rámci série „四部善本新刊(Šohu zenpon šinkan)“)

C „說文解字注“ z nakladatelství 上海古籍出版社(Šanghai koseki šuppanša) ve městě 上海

Všechny tři knihy jsou vytištěny z fotokopii původní varianty „經韻樓刊本(Keiinró kanpon)“, která byla vydána v době, kdy ještě žil 段玉裁, a samozřejmě ve všech třech variantách je na konci přiložena kniha „六書音均表(Rikušo on'inhjó)“. Také všechny tři mají rejstřík znaků, a proto jeho pomocí lze snadno najít hledaný znak.

Varianta A je celá fotokopie varianty „經韻樓刊本“ beze změny. Dříve byla vzdána ve velikosti zhruba A5 a ani neměla rejstřík, ale potom byl přidán rejstřík, celá kniha byla o číslo zvětšena a teď se prodává ve velikosti B5. Tato varianta A byla vydána v dřívější době a potom byly vydány použitelnější varianty, a proto v poslední době není moc vidět, ale to je teď jediná varianta z fotokopii beze změny, a proto v tom je tato varianta A drahocenná¹.

---

¹ tady uvedené 3 druhy knihy „段注“ jsou všechny vytištěny stejně z fotokopii varianty 經韻樓本 a ve všech byla velikost zmenšena tak, aby se vešly na jednu stranu dvě fotokopie nad sebou. Jenže varianta C má jiné číslování stran než ostatní dvě. Profesor 賴惟勤(RAI, Cutomu) v knize „說文入門(Secumon njúmon)“(viz str. 281) na straně 71

Varianta B má hodně užitečných změn. Její původní varianta je stejná jako u varianty A, ale znaky ve stylu 小篆(Šóten), který je použit v knize „說文解字“ pro základní tvar znaků, jsou tady vytištěny červeně. Nahoře nad rámcem také vytištěny titulní znaky ve stylu 楷書(Kaišo), ke kterým je přidána výslovnost v dnešní čínštině ve fonetickém stylu tzv. „注音字母(Čúon džibo)“. Když hledáme nějaký znak a víme, pod který radikál patří, lze ho najít tím, že otevřeme část příslušné skupiny a postupně se podíváme na znaky ve stylu 楷書 jeden za druhým, aniž bychom použili rejstřík, a proto je to docela snadno použitelné, ale na druhé straně kvůli tisku ve dvou barvách působí poněkud nápadně.

V této variantě jsou věty ve vysvětlivkách od 段玉裁 rozdělány čárkou. Jak asi víte, texty staré čínštiny (u nás v Japonsku 漢文(Kanbun)) se píšou obvykle bez čárek a teček, ale v takovém stylu by to asi i pro dnešní Číňany bylo těžko čitelné, a proto v poslední době často vydávají knihy s přidanými čárkami a tečkami. Varianta B knihy „段注“ je také jedna z nich a díky přidaným čárkám se čte docela dobře, ale občas se tu nachází chybně rozdělená věta, a proto nesmíme úplně věřit jejím čárkám a na takových místech musíme sami znovu přemýšlet, jak mají být rozděleny.

Varianta B ještě má přílohu, což je na konci přidaná kniha „說文段注訂“ od autora 鈕樹玉(Čú Džugjoku). Tento 鈕樹玉(1760 – 1827) při vydání původní varianty vykonal kontrolu znaků v 6. svazku dolní části. On zaznamenal svůj názor k pochybnostem z knihy „段注“ a z toho vytvořil knihu „說文段注訂“ s osmi svazky. Asi s myšlenkou, že by měli při čtení knihy „段注“ číst také knihu „說文段注訂“, je jeho kniha přiložena k variantě B.

Varianta C je momentálně nejnovější, která byla vydána v listopadu roku 1981. Její originální verze je „經韻樓刊本“ stejně jako u ostatních dvou a také stejně jako varianta B má rozdělené věty čárkami a mimo rámeček titulní znaky ve stylu 楷書, ale bez výslovnosti. To bylo první vydání knihy „段注“ v Číně po vzniku lidové republiky. Když vydali knihu „說文解字“ ve variantě 大徐本(Daidžo bon), o které budu psát později, celkový počet výtisků byl 11.500, ale první vydání této knihy „段注“ mělo 36.000 výtisků a hned poté bylo druhé vydání. Byla asi poptávka tak velká.

Tato varianta má také věty rozdělené čárkami, jak jsem už napsal. Také se občas nachází chybně rozdělené místo, ale některé chyby z prvního vydání jsou opraveny ve druhém

---

upozornil na její nevýhodu a píše: „teď na světě nemají všechna auta stejnou šířku mezi koly, nemají všechny knihy stejný text, nedá se ni dělat“.

vydání². Vypadá to, že při každém novém vydání postupně opravují chyby. Tato varianta C má docela dobrý tisk i vazbu knihy, a proto si myslím, že se právě tato varianta C do budoucna bude nejméně rozšiřovat.

Tyto varianty A B C všechny mají za originál verzi „經韻樓刊本“, každá má svou silnou stránku a všechny jsou snadno získatelné.

Varianta ze série knih „皇清經解(Kósei keikai)“

Abychom četli knihu „段注“, nejdříve bychom potřebovali mít u sebe verzi „經韻樓刊本“. Ale tato verze je vůbec první vydání knihy „段注“, a proto je několik chyb při tisku. Z tohoto důvodu by bylo lepší mít opravenou verzi, abychom se na ni mohli podívat, když máme pochybnosti o textu. K tomu dobře slouží kniha „段注“, která patří k sérii knih „皇清經解“.

„皇清經解“ je velká série knih, kterou vytvořil vědec 阮元(Gen Gen) z poloviny období dynastie 清(Šin), jenž se dostal ve své úřednické kariéře na pozici guvernéra dvou provincií 兩廣(Rjókó, 廣東 a 廣西). 阮元 shromáždil vědeckých knih od vědců z období dynastie 清 celkem 188 s 1408 svazky a vydal je ze školy 學海堂(Gakukaidó) ve městě 廣州(Kóšú). Mnohem později 王先謙(Ó Senken, 1842—1917) shromáždil novějších knih 209 s 1430 svazky než knihy, které shromáždil 阮元, a vytvořil sérii „皇清經解統篇(Kósei keikai zokuhen)“. V období 清 zažívala věda 經學(Keigaku) úplného nebývalého rozkvětu a tehdy vytvořené série „皇清經解“ a její pokračování „統篇“ lze nazvat zahrnutí všech zásluh vědy 經學 v období 清, ale právě v této sérii je přijata také kniha „段注“.

Už v době, kdy 段玉裁 psal knihu „段注“, bylo její dokončení hodně očekáváno, a proto se po dokončení hned široce rozšířila a hodně lidí ji četlo. Lidé, kteří ji četli důkladně, si všimli chyby původního vydání a postupně je opravovali. Výsledky jejich oprav jsou do jisté míry přijaty ve verzi ze série „皇清經解“ a je několik míst, která nejsou pochopitelná bez opravy ve verzi ze série „皇清經解“³. Série „皇清經解“ a její pokračování „統篇“ mají teď na Tchaj-wanu

---

² například věta „其詳在說文解字讀、經傳皆作……“ z vysvětlivky ke znaku „意“(10. dolní) byla rozdělena v prvním vydání takto „其詳在說文解字、讀經傳皆作……“, toto rozdělení je samozřejmě chyba, ale v druhém vydání bylo na tomto místě už opraveno. Asi někdo upozornil a opravili to. Viz i vysvětlivku č 9. na straně 227.

³ uvedu-li jeden příklad, třeba část vysvětlivky ke znaku „祇“(1. horní 6a) ve verzi 經韻樓本 vypadá:

古人云、当為者皆是改其形誤之字、云当為者、以同音之字擬之、
ale druhé „当為“ s označením „·“ je opakování a nelze pochopit význam. Když se podíváme na verzi ze série „皇清經解“, najdeme tam znaky „讀為“, z toho poznáme, že při prvním vydání byl chybně vytesán znak „当“ místo správného „讀“.

vydání z fotokopii (ale mají obrovské množství, a proto docela drahé) a mají je většinou ve své knihovně univerzity s tradicí čínské fonologie.

Existuje několik dalších verzí knihy „段注“ kromě nahoře uvedených verze „經韻樓刊本“ a verze ze série „皇清經解“, ale nejsou momentálně snadno dostupné. Myslím si, že dokud je nehodláme odborně zkoumat, bohatě by stačily tyto dvě verze.

Text knihy 大徐本

Už by asi stačilo psát o samotné knize „段注“, tak bych teď zmínil další knihy, které bychom měli mít u sebe. Nejdříve kniha „說文解字“, ale tady se jedná o tzv. verzi „大徐本“(str. 222), kterou opravil 徐鉉(Džo Gen) a další podle pokynu císaře v období 北宋(Hokusó). Text knihy „說文解字“, který je používán v knize „段注“, je opravený výsledkem textové kritiky, kterou provedl 段玉裁, a o procesu opravy je napsáno jenom trochu. A proto se občas potřebujeme podívat zpět na text z „大徐本“, abychom lépe pochopili teorie od pana 段.

Co se týče „大徐本“, lze snadno sehnat tři druhy. (uvedu je podle roku vydání)

A „說文解字真本(-- šinpon)“ z nakladatelství 中華書局(Geibun inšokan) na Tchaj-wanu, v rámci série knih „四部備要(Šibu bijó)“

B vydaná z nakladatelství 世界書局(Sekai šokjoku) na Tchaj-wanu, v rámci druhé série „中国學術名著(Čúgoku gakudžucu meičo)“

C vydaná z nakladatelství 中華書局 ve městě Pekingu (první vydání v roce 1963, třetí v roce 1977)

Varianta A je vytištěna z fotokopii knihy 大徐本, kterou vydal v roce 38 éry císaře 乾隆 (Kenrjú, 1773) 朱筠(Šu In) na základě vydané knihy tzv. 汲古閣本(Kjúkokaku bon, také se jí říká 毛本(Mó hon), jež vydal z nakladatelství 汲古閣 známý majitel soukromé knihovny a nakladatel 毛晋(Mó Šin) z období dynastie 明(Min). V názvu je „真本“, protože tehdy rozšířená kniha „說文解字“ byla varianta z knihy „五音韻譜(Goon inpu)“, kterou opravil 李燾(Ri Tó) pořadí skupin na styl „začátku s 東 a konec s 甲“. Proti takové situaci chtěl zdůraznit, že má tato kniha s pořadím „začátku s 一 a konec s 亥“ pravou původní tvář, jinak řečeno, je to pravá kniha „真本“. Tato varianta A nemá rejstřík znaků, hledání v ní není tak snadné, ale ukazuje, jak vypadala jednou skoro ztracená kniha 大徐本 v době, kdy se znovu objevila, a také v tom, že 段玉裁 používal jako základní text k opravě jednoho z potomků právě této varianty 汲古閣本, je to docela užitečná kniha z fotokopii.

Varianta B je vytištěna z fotokopií obnoveného vydání verze tzv. 平津館本(Heišinkan bun). 平津 je název místa v provincii 河北(Kahoku) a tam je známý starý příběh, že v době za vlády 武帝(Bu tei) z dynastie 漢 bylo toto místo uděleno 公孫弘(Kó Sonkó), který vystavěl budovu, aby v ní přijímal a pohostil schopné lidi. V období dynastie 清, když tam přišel pracovat známý vědec 孫星衍(Son Seien), podle starého příběhu pojmenoval svou pracovnu „平津館“. V roce 14 éry císaře 嘉慶(Kakei, 1809) obnoveně vydal knihu 大徐本 z období 宋 a potom ji připojil k sérii „平津館叢書“. Tato varianta je tzv. 平津館本 nebo 孫本(Son hon). To, co obnovil pan 孫, byla varianta s názvem 仿宋小字本(Hósó šózi bon), která má málo chyb při tisku a je známá jako nejlepší ze všech variant 大徐本. Tato varianta B je vytištěna z fotokopií varianty 平津館本, která byla obnoveně vydána v éře císaře 光緒(Kóšo) koncem období 清. Na konci varianty B jsou přiloženy kniha „說文檢字(Secumon kendži)“ od autora 毛謨(Mó Bo) a „孫星衍平津館重刊宋本說文解字校勘記“(tuto práci napsal profesor 周祖謨(Šú Sobaku) z Pekingské univerzity, ale jeho jméno není ve variantě B uvedeno. Na Tchaj-wanu často přetiskují bez autorova souhlasu).

平津館本, což je úplný původ varianty B, má nejlepší text ze všech 大徐本, ale jak vidíte na obrázku na straně 98, je nahuštěný po dvou řádcích bez mezer, a proto není snadné číst a hledat potřebné znaky. Z tohoto důvodu byla vytvořena kniha, ve které lze snadněji najít znaky. To byla verze 一篆一行本(Itten ičikjó bon), z jejichž fotokopií byla vytištěna varianta C.

To vytvořil vědec 陳昌治(Čin Šódži) z provincie 廣東(Kanton) v roce 12 éry císaře 同治(Dóči, 1873) z verze 平津館本 opravami, že udělal nový řádek pro každý znak ve stylu 小篆 a umístil na každé straně 10 řádků. Těmito opravami vypadá jako dnešní znakový slovník, že všechny titulní znaky jsou na prvním místě řádku, a čte se to docela dobře. Ve variantě C je zmenšeně vytištěna tato verze 一篆一行本, aby se vešly na jednu stranu dvě fotokopie nad sebou (4 strany v originále). Znaky ve stylu 楷書 nad rámcem nebyly v originálním vydání od 陳昌治, ale je připsal „殷韻初(In Inšo)“, když variantu C vydalo nakladatelství 中華書局 v roce 1963. Mimochodem toto 殷韻初 není jméno jedné osoby. 陳乃乾(Čin Daiken, známý jako autorem rejstříku „室名索引“), který vedl skupinu lidí, kteří pracovali na přepsání ve stylu 楷書, nazval svou skupinu „殷韻初“ s významem, že tato skupina ví dobře o tvaru znaků, ale neví moc o výslovnosti („殷“ má stejnou výslovnost jako „音“, takže toto jméno znamená „音韻初“), dalo by se to říct, že je to pseudonym pro skupinu.

Původně vedle verze 一篆一行本 existovala kniha „說文通檢(Secumon cugen)“ od autora 黎泳椿(Rei Eičun) pro hledání znaků. Tato kniha „說文通檢“ nejdříve seřadila skupiny podle

počtu tahů jejich radikálů a pak v rámci skupin seřadila znaky také podle počet tahů. Navíc pod každým znakem je napsáno, na kolikátém místě se nachází ve skupině. Verze 一篆一行本 má na jedné straně 10 řádků a kromě výjimečně dlouhých vysvětlení se většinou vejdu do jednoho řádku, a proto obvykle je na jedné straně 10 titulních znaků. Podle pořadí ve skupině, zjištěné v knize „說文通檢“, počítáme znaky ve verzi 一篆一行本, takto lze najít hledaný znak bez velké potíže.

Ale ve variantě C je na konci přidán rejstřík znaků a tímto se stala použitelnější knihou. Byla znovu vydána nedávno, a proto sehnat lze také snadno. Jenže podle mé zkušenosti je lépe použitelný přetisk prvního vydání varianty C, který vydalo nakladatelství 中華書局 v Hongkongu. To je proto, že je to vázaná kniha v pevné vazbě.

Co se týče verze 大徐本, tyto tři druhy nejsnadněji lze sehnat, ale nesmíme zapomenout na to, že kromě nich existuje ještě jedna varianta 大徐本, kterou lze snadno vidět. To je 大徐本 ze série knih „四部叢刊(Šibu sókan)“.

Tato obrovská série „四部叢刊“ byla vydána z nakladatelství 商務印書館(Šómu inšokan) za vlády Čínské republiky. „四部“ z jejího názvu ukazuje čtyři žánry „經(Kei, věda 經学), „史(Ši, dějiny)“, „子(Ši, filozofie a umění)“ a „集(Šú, literatura a sbírky esejí)“, které se tradičně používají při rozdělování čínských knih. V této sérii jsou shromážděny ve všech čtyřech žánrech knihy, alespoň které by měli mít u sebe, a vytiskli je z fotokopií nejlepších tehdy dostupných textů. V této sérii v žánru 經 je kniha „說文解字“, jejíž originál fotokopií byl verze 宋刊小字本(Sókan šódži bon). To je docela známá varianta 大徐本, která byla v 汲古閣 osobní knihovně 毛晋, a potom ji získal 王昶(Ó Čó), přes ruky známých majitelů knih 黃丕烈(Kó Hirecu) a 陸心源(Riku Šingen) se stala majetkem rodu 岩崎(Iwasaki) v Japonsku a teď ji vlastní knihovna 静嘉堂文庫(Seikadó bunko). Podle zkoumání 陸心源 byla vydána v éře císaře 真宗(Šinsó, 998—1022) z období 北宋 a varianty 汲古閣本 od 毛晋 a 平津館本 patří mezi potomky této knihy. Když 段玉裁 psal knihu „汲古閣說文訂(Kjúkokaku secumon tei)“, vypůjčil si tuto knihu od 王昶 a používal při opravách textu jako důkazní materiál. Taková vzácná kniha je vytištěna z fotokopií v rámci sérii „四部叢刊“ a díky tomu se na ni snadno lze dívat.

Text knihy „說文解字“ z knihy 小徐本(Šódžo bon)

To by už stačilo o verzi 大徐本 a teď bych se zmínil o knize 小徐本. Důvod, proč potřebujeme 大徐本 při čtení knihy „段注“, jsem už napsal, ale ze stejného důvodu bychom měli mít u sebe i knihu 小徐本. Navíc 段玉裁 při opravě textu často dával přednost knize 小徐本 před verzí 大徐本, a proto se často musíme podívat na knihu 小徐本.

小徐本, což je správně „說文解字繫傳(Secumon kaidži keiden)“ od autora 徐鍇(Džo Kai), má jenom dva druhy, na které se lze dnes snadno podívat. Jedna z nich je varianta, která byla vydána v rámci už zmíněné série „四部叢刊“. Ta byla vytištěna z fotokopii dvou starých variant (od 1. do 29. svazku z varianty 影宋鈔本(Eisó šóhon) a od 30. svazku do konce z varianty 鉄琴銅劍樓藏宋刊本(Tekkin dóken ró zó só kanpon)) a ukazuje starou tvář knihy 小徐本. Druhá je vytištěná z fotokopii z nakladatelství 文海出版社(Bunkai šuppanša) na Tchaj-wanu a její název byl chybně opraven na „說文解字通釈(Secumon kaidži cúšaku)“ (viz obrázek na straně 275). „通釈“ je název části prvních 30 svazků knihy 小徐本, ale protože v prvním řádku první strany prvního svazku je napsané „通釈“, asi si ho pletli s názvem celé knihy. Originál fotokopii této varianty je tzv. 祁寯藻本(Ki Šunsó bon, zkráceně se také říká jen 祁本), kterou opravil 祁寯藻 pomocí několika variant v roce 29 éry císaře 道光(Dóko, 1849), a je známá svým dobrým textem.

V podstatě se od samého vzniku kniha 小徐本 moc nerozšiřovala a dokonce časem byl úplně ztracen svazek 25 (v dnešní variantě nahrazen 25. svazkem z 大徐本). Tato 小徐本 začala být známa na veřejnosti teprve poté, co ji vydal 汪啓淑(Ó Keišuku) v roce 47 éry císaře 乾隆(1782), a toto vydání mohl vidět i 段玉裁⁴.

Co se týče knihy 小徐本, kromě těchto dvou je něco nesmírně důležitého při čtení knihy „段注“. To je text knihy 小徐本 citovaný v „古今韻會舉要(Kokon inkai kjojó)“ slovníku typu 韻書 (Inšo). „古今韻會舉要“ je „舉要“, jinak řečeno výpisky velkého slovníku „古今韻會“ od autora 黃公紹(Kó Kóšó) z období 南宋 a vytvořil ho 熊忠(Jú Čú) z období dynastie 元(Gen). Podle názoru 段玉裁 citované věty z knihy 小徐本 v tomto slovníku ukazují původní tvář předtím, než ji lidé později začali opravovat a 段玉裁 často opravoval text knihy „說文解字“ pomocí citovaných vět z knihy 小徐本 v tomto slovníku. A proto když čteme knihu „段注“, měli bychom mít také slovník „古今韻會舉要“. Před několika lety vydalo „古今韻會舉要“ z fotokopii výtisku z éry císaře 光緒(Kóšo) nakladatelství 大化書局(Taika šokjoku) na Tchaj-wanu a díky tomu ho teď lze snadno vidět.

---

⁴ v knize „段注“ na konci vysvětlivky ke znaku „皇“(1. horní 19a) je zmíněna „nově vydaná“ 小徐本. Tato „nově vydaná“ 小徐本 je právě varianta 汪本. Potom tato varianta 汪本 byla přijata v sérii knih „龍威秘書(Rjúi hišo)“, kterou vydal 馬俊良(Ba Šunrjó) v roce 59 éry císaře 乾隆. Tato varianta byla potom docela široce rozšířena pod názvem „馬本“.

Kniha „說文解字詁林(Secumon kaidži korin)“

Dosud jsem mluvil o knihách 大徐本 a 小徐本, které lze v současné době sehnat. Abychom četli knihu „段注“, potřebovali bychom minimálně tyto knihy, ale rozhodně by nám nestačilo jenom mít u sebe tyto knihy. O knize „說文解字“ napsalo hodně vědců vědecké práce, a proto když čteme knihu „段注“, měli bychom se podívat i na jejich práce.

Pro tento účel je nesmírně užitečná kniha „說文解字詁林“. Tuto knihu „說文解字詁林“ vytvořil 丁福保(Tei Fukuho) v období vlády Čínské republiky. Jak vidíte na straně 276, je to docela užitečná kniha proto, že u všech znaků z knihy „說文解字“ jsou citované vysvětlivky z různých knih. Nejdříve je citováno z 大徐本, k němu je zkoumání o opravě v 大徐本, pak je citováno z 小徐本, k němu je zkoumání o opravě v 小徐本. Poté jsou citované patřičné části z různých vědeckých prací v čele s knihou „段注“ a také například z knih „說文解字義証(Secumon kaidži gišó)“ od autora 桂馥(Kei Fuku), „說文解字句讀(Secumon kaidži kutó)“ od 王筠(Ó In), „說文解字通訓定声(Secumon kaidži cúkun teisei)“ od 朱駿声(Šu Šunsei) atd. přímo v originále a vytiskl je z fotokopií. Na konci také jsou citované i z knih, které se zabývají tvarem starého písma 甲骨文(Kókocubun) a 金文(Kinbun).

Citovaných vědeckých knih v knize „說文解字詁林“ je až 200 (jenže mezi nimi nejsou starší než období 明) a tolik vědeckých výsledků je rozděleně umístěno podle znaků, a proto opravdu je to užitečná kniha. Navíc vždycky citoval způsobem výtisku z fotokopií originálu, a proto nehrozí, že by mohl špatně opsat citaci. Lze říct, že v této knize „說文解字詁林“ jsou shromážděny všechna studie, týkající se knihy „說文解字“. Někteří kritizují tuto práci 丁福保, že je to „kniha napsaná stříháním nůžkami a nalepováním lepidlem“, ale i kdyby měli pravdu, nebyla by to obyčejná práce stříhat a lepit tolik knih. Musíme přiznat, že máme obrovskou pomoc v této knize.

Tato kniha „說文解字詁林“ byla vydána v roce 1929 s rozdělenými 66 svazky pod vedlejším názvem „正編(Seihen)“ a o tři roky později v roce 1932 byla vydána stejným způsobem částí „補遺(Hoi)“ s 16 svazky, ve které shromáždil novější vědecké práce, jež nemohly být citovány v části 正編. V dnešní době vydaná kniha z jejích fotokopií z nakladatelství 商務印書館 na Tchaj-wanu a navíc existuje užitečnější varianta, ve které jsou kombinované obě části 正編 a 補遺, vydána z nakladatelství 鼎文書局(Teibun šokjoku) na Tchaj-wanu a zanedlouho bude vydána také v Číně. Pomocí této knihy „說文解字詁林“ bychom mohli celkem sledovat proudy základních studií o knize „說文解字“ včetně knihy „段注“.

Knihy „說文解字段注考正(-- dančů kósei)“

Stejně jako „說文解字詁林“ existuje velice užitečná kniha při čtení knihy „段注“. Nejen že je užitečná, ale dokonce musím říct, že bychom bez ní měli obrovské potíže při čtení knihy „段注“. Její název je „說文解字段注考正“ a autor je 馮桂芬(Fú Keifun). V této knize jsou detailně napsané původy, odkud pochází nesmírně hodně citací z klasiky v knize „段注“. 段玉裁 měl opravdu široký obsah ve studii, a proto v jeho životním dílu knize „段注“ citoval z klasiky ze všech stran jako důkazní materiál, jak jsem ukázal ve vysvětlivce u znaku „純“ jako příklad. Jako samozřejmost pro tehdejší vědce napsal informace o původu citace jenom minimálně. Kdo čte knihu „段注“, je nucen podívat se na originály citace, aby pochopil vysvětlení pana 段, ale jen podle jeho úplného jednoduchého popisu o původu citace najít originální věty není tak snadné.

Například ve skupině pod radikálem „示“ je :

𠄎 以豚祠司命也、从示比声、漢律曰、祗祠司命、

祗 znamená věnovat prasete bohu 司命, podle 示 a má výslovnost 比, v zákonu 漢律 se píše, dělá se祗祠 bohu 司命. (1. horní 9a)

Na začátku vysvětlivky k tomuto znaku v knize „段注“ je :

鄭注周礼曰、求福曰禱、得求曰祠、

Ve vysvětlení od 鄭 ke knize „周礼“ je napsáno, že toužit po štěstí, tomu se říká 福, a získat to, po čem toužil, tomu se říká 祠.

„鄭“ ukazuje velkého vědce 鄭玄(Džó Gen) z období 後漢 a jeho vysvětlení ke knize „周礼(Šurai)“ je tu citováno. Pokud jde o hlavní text knihy „周礼“, lze hned najít původ citace pomocí knih „十三經索引(Džúsankei sakuin)“ nebo „周礼引得(Šurai intoku)“ („引得“ je překlad podle zvuku ze slova index), ale to je část vysvětlivky ke knize „周礼“. Nemohl by existovat rejstřík „周礼注索引(Šurai čů sakuin)“. Ale když se podíváme na knihu „段注考正“, je tam napsáno, :

Vysvětlivka od 鄭 je vidět ve vysvětlení k „小宗伯“.

Díky němu by nám stačilo otevřít „小宗伯(Šósóhaku)“(„春官(Šunkan)“) v knize „周礼“ a podívat se tam na vysvětlivku. Hned poznáme, že citovaná věta je z vysvětlivky od 鄭玄 k větě „禱祠于上下神示(modlil se před bohy nebeskými a pozemními)“ z „小宗伯“. Co se týče citovaných vět od 班固(Han Go) a 崔觀(Sai Kin) ve vysvětlivce k znaku „純“(str. 243), najít jejich původ by mělo být docela obtížné, ale díky této knize je lze úplně lehce najít.

Samozřejmě ty věty od 鄭玄 nebo 班固 lze bez pomoci knihy „段注考正“ najít v originále například podle knihy „經籍纂詁(Keiseki senko)“ od autora 阮元(Gen Gen). Ale v knize „段注考正“ se objevují prameny citací jeden za druhým v pořadí, podle kterého jsou citované v knize „段注“. Číst knihu „段注“ s touto knihou nebo bez ní je úplně odlišné v efektivitě.

Jenže problémem je to, že se v této knize občas nachází chyby. Původně tato kniha nebyla úplně dokončená a byla schována po autorově smrti v jeho domě v rukopisech, ale o ní slyšel 丁福保(autor knihy „詁林“), že je to užitečná kniha pro čtení knihy „段注“, a navštívil dům autora 馮桂芬, našel ji a vydal ji v roce 1928 vtištěnou z fotokopíí rukopisu. A proto je pochopitelné, že v ní je pár chyb a několik míst, která chtěl potom dopsat nebo opravit.

Poté, co tuto knihu vydal 丁福保 v roce 1928, byla přiložena rozděleně po znacích do knihy „說文解字詁林“ části 補遺, ale v ní jsou věty z knihy „段注考正“ vtištěny tak zmenšeně, že je ani nelze číst. Kniha „段注考正“ je nezbytná kniha při čtení knihy „段注“, ale před 10 lety ještě byla opravdu vzácná. Tato kniha, co jsem často používal na Kjótské univerzitě, byla skoro rozbitá, protože předchozí studenti ji po generace pořád hodně používali. Asi by byla situace na jiných univerzitách stejná. A proto jsme mysleli, že se tato drahocenná kniha musí více rozšířit, a požádali jsme nakladatelství 中文出版社(Čúbun šuppanša) v Kjótu, aby vydalo tuto knihu z fotokopíí, a naše žádost byla přijata a hned poté byla vydána z nakladatelství 国風出版社(Kokufú šuppsnša) na Tchaj-wanu. Díky tomu teď už lze i tuto užitečnou knihu úplně snadno sehnat.

Kniha „段玉裁遺書(Dan Gjokusai išo)

Dosud jsem vám představil základní informace o knihách týkajících se knih „說文解字“ a „段注“, které bychom nejdříve potřebovali při čtení knihy „說文解字注“ od autora 段玉裁. Ale samozřejmě bych neřekl, že kdybychom měli jenom tyto knihy, přečetli bychom knihu „段注“ bez problému. V knize „段注“ je citované obrovské množství vět z klasiky ze všech stran, a proto bychom potřebovali také obrovské množství knih, abychom se podívali na citované věty v originále. Ale pokud jde jen o knihu „說文解字“, což je tématem této mé knihy, v podstatě by nám bohatě stačily jenom výše uvedené knihy.

Lze říct, že 段玉裁 věnoval knize „段注“ svůj celý život, jinak řečeno, je to jeho životní dílo. V ní jsou zkoncentrovány všechny jeho vědecké výsledky od mládí. Ale kniha je na každý pád ve stylu vysvětlující knihy ke knize „說文解字“, a proto se ve vysvětlivce všech znaků objevují jenom závěry z výsledků pečlivého zkoumání napsané krátkými větami.

Kniha „段注“ má opravdu nesmírně hustý obsah. Jenom v ní extrakty jeho studia jsou všude zasazeny. To je pro nás na jedné straně docela dobrá věc, ale na druhé straně je to komplikované. Protože abychom správně pochopili to, o čem on napsal jenom závěr, potřebovali bychom přečíst další knihy, kde jsou detailně napsané procesy, jak došel k tomu závěru.

Uchopit všechny zásluhy 段玉裁 není samozřejmě tak lehké. Ale v úmyslu bychom měli pořad mít dívat se na další jeho práce kromě knihy „段注“. Jinak jí nedokážeme hluboce rozumět.

V tomto smyslu opravdu užitečná kniha byla vydána před několika lety. Jedná se o knihu „段玉裁遺書“ se dvěma svazky z nakladatelství 大化書局 na Tchaj-wanu. V ní jsou vytištěny z fotokopii vědecké práce (kromě už vydané knihy „段注“) a sbírky esejů, které napsal pan 段, a k tomu přiložena chronologická tabulka jeho života, kterou napsal 劉盼遂 (Rjú Hansui). Dříve už byly vydány práce pana 段 jeho potomky v knize „經韻樓叢書 (Keiinró sóšo)“, ale v dnešní době ji skoro nelze sehnat a kniha „段玉裁遺書“ je i obsahově lepší, i v tom tato kniha je užitečná.

Obsah této knihy jsou následující díla (v závorce je originál fotokopii)

1. 古文尚書撰異 (Kobun šóšo sen'í) 32 svazků („經韻樓叢書“)
2. 毛詩故訓伝定本小箋 (Móši kokunden teihon šósen) 30 svazků („經韻樓叢書“)
3. 詩經小学 (Šikjó šógaku) 30 svazků („抱經堂叢書“)
přiložena 詩經小学録 (—roku) 4 svazky („扨經堂叢書“)
4. 周礼漢読考 (Šurai kandoku kó) 6 svazků („經韻樓叢書“)
přiložena 儀礼漢読考 (Girai kandoku kó) 1 svazek („經韻樓叢書“)
5. 春秋左氏伝古経 (Šundžú sašiden kokei) 12 svazků („經韻樓叢書“)
přiložena 春秋左氏伝五十凡 1 svazek („經韻樓叢書“)
6. 汲古閣説文訂 (Kjúkokaku secumon tei) 1 svazek („五硯樓本“ z roku 2 éry 嘉慶)
7. 經韻樓集 (Keiinró šú) 12 svazků („經韻樓叢書“)
přiložena 經韻樓文集補篇 (Keiinró bunšú hohen) 2 svazky („段王学五書“)
8. 段玉裁先生年譜 (Dan Gjúkusai sensei nenpu) 1 svazek („段王学五書“)

Vše, co se týká studia pana 段, je ve výše uvedených knihách a z nich vytažené závěry jsou jednoduše napsané v knize „段注“, a proto když nelze úplně dobře pochopit jenom z knihy „段注“, zpětně se musíme podívat na tyto knihy.

Kniha „訓読説文解字注(Kundoku Secumon kaidži)“

Nakonec bych napsal něco o knihách, které jsou naspané v japonštině.

Pokud vím, na východě a na západě na dvou univerzitách teď probíhá práce vytvořit vysvětlivky ke knize „段注“. Na východě se to koná na dívčí univerzitě Očanomizu a skupina „説文会(Secumon kai)“ vedená profesorem 頼惟勤(RAI, Cutomu) už vydala několik svazků s detailními vysvětlivkami (jenže se skoro neprodává veřejně). Prý shromažďovali postupně výsledky referátů při skupinovém čtení, které provedli členové na střídačku, ale jsou opravdu detailně a pečlivě opatřené vysvětlivky. Nedávno tato skupina vydala knihu „説文入門(Secumon njúmon, v roce 1983 z nakladatelství 大修館書店(Taišúkan šoten) v Tokiu“, ve které jsou vysvětleny základní věci o knize „段注“ ve stylu rozhovoru jakoby mezi členy skupiny. Tato kniha nese název „入門(=úvod)“, ale v žádném případě nemá tak lehký obsah, že si lze představit podle knihy typu úvod, a je to úvod na nesmírně vysoké úrovni, které dokážou dobře rozumět jen ti, kteří už někdy skutečně četli knihu „段注“. Obzvláště popisy staročínské fonetiky, což je přímo oborem profesora 頼, jsou vědecké eseje na vysoké úrovni.

Západní univerzita je Kjótská univerzita. V sinologii filozofické fakulty Kjótské univerzity se tradičně konávalo skupinové čtení knihy „段注“ v rámci semináře. Původně ho vedl už zemřelý profesor 倉石武四郎(KURAIŠI, Takeširó) a po něm také už zemřelý profesor 吉川幸次郎(JOŠIKAWA, Kódžiró) a pak profesor 小川環樹(OGAWA, Tamaki) a teď se o něj stará profesor 尾崎雄二郎(OZAKI, Júdžiró) z centra asijské filologie ústavu pro humanitní obory. Tradičně v tomto semináři dostávají hodně náročný trénink a i teď se pokouší mnoho studentů z bakalářského i magisterského studia o čtení knihy od 段玉裁 a prý bojují s obtížemi. Seminář o knize „段注“ je výukou, kde nás důkladně trénuje v čtení klasiky způsobem vědy 考証学(Kóšógaku). Já jsem se osobně také zúčastnil tohoto semináře a naučil jsem se tam nepočítatelně hodně.

Pod vedením profesora 尾崎雄二郎, který momentálně má na starost tento seminář, se začala vydávat kniha „訓読説文解字注“(z univerzitního nakladatelství 東海大学出版会(Tókai daigaku šuppankai)). V této knize jsou všechny věty z knihy „段注“ přepsány tradičním japonským způsobem 訓読 na věty v klasické japonštině a k nim přidány vysvětlivky, jinak řečeno, je to první překlad knihy „段注“ do japonštiny. Podle plánu bude celkem 8 svazků. Momentálně jsou už vydány „金冊(Kinsacu, 1. a 2. svazky v originále)“, „石冊(Sekisacu, 3. a 4. svazky)“ a „絲冊(Šisacu, 5. a 6. svazky)“ a zbývající části se také postupně připravují.

Kniha „說文解字“ v dnešní době

Teď je doslova doba textového procesoru. Už nastává doba, kdy písmena propojené přímo s počítačem zaplaví papírové dokumenty.

Díky pokrokům civilní technologie se postupně zlepšuje náš život, o tom si myslím, že je to úžasné. Ale ve stínu těchto pokroků naše tradiční kultura ztrácí barvu a stává se suchou a nechutnou věcí, to je mi nepopsatelně líto.

Když používáme textový procesor, objeví se na monitoru potřebné znaky jen zmačknutím několika kláves, aniž bychom si zapamatovali složitý tvar znaků. Co se týče znaků, které používáme každodenně, to je samozřejmost, ale když to předem připravíme, například jenom zmačknutím klávesů „SAKU“ se hned objevuje před očima znak „鑿“ nebo zmačknutím „RAN“ znak „鸞“. Navíc tyto těžko zapamatovatelné a těžko zapsatelné znaky lze jenom jedním tlačítkem hned vytisknout.

Před textovým procesorem pro pisatele je potřeba pouze „čtení(výslovnost)“ toho znaku a jeho tvar můžeme nechat na počítač. Už lze napsat znaky pouze pomocí jejich výslovností. To je pro znaky na jedné straně absolutní změna v písmo typu fonogram a je to vůbec první událostí během tisícileté historie.

Znaky jsou jedním z mála písem na světě, které stále měly v sobě systém jako písmo typu ideogram. V době, kdy ale dokonce znaky začaly být považovány jenom za informační prostředek, je obrovský význam, abychom obnovili moudrost starých Číňanů a unikátní tvorby, která je zkrystalizována v jednotlivých znacích, a znovu uvědomit bohatý svět uskutečněný ve znacích a předat ho další generaci. Zároveň to je naší povinností. Teď bude opravdu doba knihy „說文解字“.

Doslov

V oblastech klasiky často existuje nějaká kniha, jejíž název se objevuje skoro při každé diskuzi v této oblasti, ale její obsah moc známý není.

Kniha „説文解字(Secumon kaidži)“, což je hlavním tématem této knihy, je také jeden z příkladů. Její název se vyslovuje skoro vždy při diskuzi o znacích, ale nebyla vydána skoro žádná kniha, která vysvětluje detailně a zároveň pochopitelně to, jakým konkrétním způsobem znaky zkoumala kniha „説文解字“.

Kromě odborných vědců kniha „説文解字“ byla pro ty obyčejné lidi, kteří mají zájem o znaky, taková kniha, že její název často slyší, ale obsahu se nelze dotknout. V takové neuspokojivé situaci byla vydána kniha „訓読説文解字注(Kundoku Secumon kaidži čú)“ svazek „金冊“ od 尾崎雄二郎(OZAKI, Júdziró)(z nakladatelství 東海大学出版会(Tókai daigaku šuppan kai), viz str. 282). To bylo poprvé, kdy u nás v Japonsku byla představena kniha „説文解字“ a vysvětlivky k ní, a proto byla velice vítána širokou veřejností, přestože je to drahá kniha a její obsah je vysoce odborný.

Ale kniha „訓読説文解字注“ obsahuje jenom originální text, její překlad do klasické japonštiny a vysvětlivky k ní a má také vysoce odborný obsah, a proto asi čtenáři měli dojem, že ji nelze dobře pochopit jenom z této knihy. Já, který jsem byl jeden ze skupiny autorů svazku „金冊“, když jsem slyšel takové hodnocení od veřejnosti, silně jsem cítil, že potřebují, aby někdo vydal knihu, ve které se vysvětlují celkově knihy „説文解字“ a „段注(Dančú)“. Když jsem o tom řekl panu 三浦義博(MIURA, Jošihiro) z nakladatelství 東海大学出版会, i on měl stejný názor. A proto jsme společně vytvořili projekt a se souhlasem profesora 尾崎 o hrubém plánu jsem začal psát tuto knihu.

Nejdříve jsem psal s představou, že je pan 三浦 zástupcem čtenářů. Psal jsem s takovým úmyslem, že vysvětlím svět knih „説文解字“ a „段注“ tomuto panu 三浦, který studoval na univerzitě severoevropskou literaturu a dosud neměl nic společného se studiem čínských znaků, poprosil jsem ho, aby mi vytýkal nedostatky a samolibost ve vysvětlení, také aby mi dal přání o obsahu knihy. On byl docela náročným čtenářem s mnoha žádostmi, ale myslím si, že jsem se mohl díky němu vyhnout popisům s nedostatečnými znalostmi.

Pak jsem chtěl napsat knihu, kterou bych mohl předložit diskuzi mezi odbornými vědci. Mám takový pocit, že jsem v této knize dokázal podívat se na knihy „説文解字“ a „段注“ ze strany, odkud obvykle nesvítí světlo. Jinak řečeno, chtěl jsem napsat knihu pro širokou

skupinu lidí od úplného laika po odborníka, ale do jaké míry jsem dosáhl tohoto docela ctižádostivého cíle, jen čekám na hodnocení od čtenářů. Doufám, že dostanu upřímné názory.

Na úplný závěr bych chtěl poděkovat mnoha učitelům a kolegům a panu 三浦, kteří mi dávali během psaní této knihy podporu a rady. Obzvlášť bych velice poděkoval profesorovi 尾崎雄二郎, který detailně přečetl moje skoro nečitelné rukopisy, dával mi cenné rady a dovolil mi vyfotit vzácné knihy ze své knihovny. Autorita tohoto oboru profesor 周祖謨(Šú Sobaku) z Pekingské univerzity navštívil Japonsko, aby přednášel, a dostal jsem možnost osobně se poradit s ním během psaní této knihy, to bylo pro mě neočekávané štěstí. Jemu bych chtěl znovu poděkovat.

Podle tohoto profesora 周 letos 250 let od roku narození pana 段 chystají slavnostní akce v jeho rodném městě 金壇(Kindan) a ve městě 蘇州(Sošú), kde žil poslední roky svého života. Budu zanedlouho moct věnovat osobně tuto knihu před hrobem pana učitele 段.

leden roku 1985

autor 阿辻哲次(ACUDŽI, Tecudži)

krátká biografie autora

1951 narozen ve městě Ósaka.

1975 vystudoval filozofickou fakultu Kjótské univerzity ve oboru čínštiny a čínské literatury.

1980 vystudoval doktorské studium na Kjótské univerzitě.

v současnosti docentem cizojazyčné fakulty univerzity 京都産業大学(Kjóto sangjó daigaku).

Závěr – Překladatelova předmluva tradičně na konci

To byl překlad japonské knihy „漢字学——『説文解字の世界』(Kandžigaku – Secumon kaidži no sekai)“ od autora 阿辻哲次(ACUDŽI, Tecudži) z nakladatelství 東海大学出版会(Tókai daigaku šuppankai) v Tokiu. Její první vydání je z roku 1985, ale pro překlad byl použit 3. dotisk 1. vydání z roku 1989.

V Japonsku odedávna je vydáváno hodně knih o znacích i pro obyčejné lidi – laiky, u mě v cizině kromě autorových knih jsou také dvě takové knihy. Většinou považují knihu „説文解字“ jen za důkazní materiál a dávají přednost před ní písmu 甲骨文字(Kókocu modži) anebo se netýkají ani jednoho z nich. Proto lze říct, že tato kniha je skoro jediná, která se zabývá hlavně knihou „説文解字“ a její vysvětlující knihou „説文解字注“. Je napsaná tak, aby s ní byli spokojeni i obyčejní lidi i odborníci (o tom psal autor knihy v doslovu), podle soudu překladatele toto autorovo přání je dobře splněno, ale nevím, jestli to splňuje také tato přeložená verze.

Po této knize napsala paní 高橋由利子(TAKAHAŠI, Juriko) na stejné téma knihu „説文解字の基礎的研究——段玉裁の説文学(Secumon kaidži no kisoteki kenkjú – Dan Gjukusai no Secumongaku)“ v roce 1996. Ještě jsem ji neviděl, ale podle nakladatelství (六甲出版(Rokkó šuppan)) a počtu stran (celkem 91 stran) se mi zdá, že je to spíš odborná vědecká kniha a obsahově není tak široká jako tato kniha „漢字学“.

Abych přidal další informace o autorovi, tady bych citoval krátkou biografii z autorovy nověji vydané knihy „知っておきたい漢字の知識(Šitte okitai kandži no čišiki, v překladu „Znalosti o znacích, které bychom měli znát“)“ (z nakladatelství 大修館書店(Taišúkan šoten) vydané v Tokiu v roce 2005).

Narozen v roce 1951 v Ósace. V roce 1975 vystudoval filozofickou fakultu Kjótské univerzity v oboru sinologie. V roce 1980 dokončil doktorandské studium téže univerzity. Přes pozici docenta univerzity 静岡(Šizuoka) a další momentálně profesorem na katedře humanitních studií a životního prostředí doktorandského studia na Kjótské univerzitě. Obor má dějiny čínské kultury. Napsal knihy „図説 漢字の歴史(Zusecu kandži no rekiši, Obrazově dějiny znaků)“ (大修館書店), „漢字のベクトル(Kandži no bekutoru, Vektory znaků)“ (筑摩書房(Čikuma šobó)), „漢字の文化史(Kandži no bunkaši, Kulturní historie znaků)“ (ze série NHK books), „タブーの漢字学(Tabú no kandžigaku, Tabuové studium znaků)“ (ze série 講談社現代新書(Kódanša

gendai šinšo)), „部首の話(Bušu no hanaši)“ (ze série 中公新書(Čúkó šinšo)) a mnoho dalších.¹

Podle jím napsaných knih poznáme, že se nezabývá jen studiem starých znaků například knihou „説文解字“, ale také problematikou dnešních znaků i budoucnosti. V Japonsku všechna velká nakladatelství ve své nabídce mají sérii typu 新書(Šinšo), kde píšou většinou vědci o svém oboru tak, aby se o tom mohla dozvědět laická veřejnost. Z výše uvedených jeho děl tři jsou z takových sérií (NHK books, 講談社現代新書 a 中公新書). To dokazuje, že je považován za schopného vědce, který dokáže psát o svém oboru srozumitelně i pro lidi mimo obor. Často píše, že Japonci jsou na světě jediný národ, který používá denně čtyři (případně pět) druhy písma, což jsou 漢字(Kandži, znaky), ひらがな(Hiragana), カタカナ(Katakana) a latinku (případně i řeckou abecedu). (například na str. 4—6 knihy „知っておきたい漢字の知識“)

Také byl jeden ze spoluautorů knihy „訓読説文解字注(Kundoku Secumon kaidži čú)“, o které napsal také v této knize, ale vydání té knihy bohužel je zastaveno poté, co bylo vydáno pět svazků „金冊“ v roce 1981, „石冊“ v roce 1986, „竹冊“ v roce 1991 a naposledy „匏冊“ v roce 1993. Doufám, že se autor vrátí k té knize a bude pokračovat ve vydání.

Autor napsal v nověji vydané knize „知っておきたい漢字の知識“, jak se vyvíjelo psaní japonštiny, respektive znaků na počítači. Tady bych napsal, jaké jsem měl problémy při překladu jeho knihy na počítači a jak jsem je řešil nebo nemohl řešit.

V japonské normě JIS je stanoveno pro používání na počítači v prvním stupni 2965 znaků a ve druhém 3390 znaků a celkem by jich mělo v počítači být 6355. V poslední době byl stanoven i 3. stupeň s 1259 znaky a 4. stupeň s 2436 znaky. Ale mít tolik znaků neznámá, že lze používat tolik znaků bez komplikací v softwaru, respektive v textovém procesoru, pomocí kterého většinou píšeme. Znaky, které běžně používáme, lze hned najít pomocí jejich čtení, ale tímto způsobem nemůžeme všech více než 6.000 znaků najít. A proto například software Word má funkci IME Pad, kde lze kreslit tvar hledaného znaku a podle podobnosti program nabídne několik znaků, ale tento způsob není vždy platný. V nejhorsím případě jsem musel hledat v tabulce všech znaků.

Navíc tato kniha „漢字学“ se zabývá skoro 2.000 let starou knihou „説文解字“ a knihou „説文解字注“ se mnoha citacemi i z více než 2.000 let starých knih, a proto se občas objevily znaky, které nejsou v normě JIS. Díky rozvojem počítačové technologie dnes už lze používat

---

¹Acudži, Tecudži. Šitte okitai kandži no čišiki, Taišúkan šoten, Tokio 2005, str. 179.

více znaků než v normě JIS, ale prakticky jsem neměl způsob, jak najít potřebné znaky. Kdybych psal ručně, mohl bych psát jakékoliv znaky i historicky neexistující. Některé znaky jsem nakonec dokázal vložit do svého překladu jen díky digitální podobě knihy „説文解字“ na stránkách „中國哲學書電子化計劃(Čúgoku tecugaku denshika keikaku)“, jenže tam jsou občas použity jiné tvary znaků než v knize „説文解字“ a v této knize „漢字学“.

Z toho vyplývá další problém. Občas jsou znaky, které se čtou stejně a mají stejný význam, ale píšou se jinak. Například „跡(seki)“ a „蹟(seki)“ nebo „煙(en)“ a „烟(en)“. Některé znaky mají dva tvary tzv. „新字体(Šindžitai)“ a „旧字体(Kjúdžitai)“ případně i „正字体(Seidžitai)“. Například „読“ a „讀“ nebo „声“ a „聲“. U všech uvedených dvojic se víc používá v Japonsku první znak.

Není to tedy úplně jednoduché, který z nich bych měl používat. Nebo bych měl používat oba dva, podle toho, jak jsou použity v originále? V originální knize „漢字学“ se používají znaky ve stylu 旧字体 v citaci 白文(Hakubun) a v citaci 書下し文(Kakikudaši bun) se používají ve stylu 新字体. Tento způsob je bohužel v českém příkladě nepoužitelný. Na stránkách „中國哲學書電子化計劃“ vypadá, že jsou použity většinou jednotně tvary znaků, které se tam častěji používají. Tento jednoduchý způsob zase pro mě nebyl ideální. Důvodem toho je moje příjmení, které se obyčejně zjednodušeně píše „渡辺“, ale ve skutečnosti se píše jinak. Na počítači mám dvě možnosti „渡邊“ nebo „渡邊“, ale ani jedna není správná varianta. Můj „邊“ má mít jenom jednu tečku na levé straně nahoře a na pravé straně mezi „自“ a „一“ není mezera, jinak řečeno, jsou slepeny. Co se týče znaku „邊“ či „邊“, je prý spousta variant. To vzniklo tím, že při registraci na matrice je psali ručně a někdy i chybně. I když to byla původně chyba, po registraci už musí být tak, jak je napsán. Nebo znak „丸“, který se píše na Tchaj-wanu „丸“. Jestli všechny takové varianty musíme rozlišit? Pokud nejde o znak „邊“, odpověď je jednoduchá: „Ne, nemusíme“. Ale...

Nakonec to dopadlo tak, že jsem většinou používal stejný tvar v originále s výjimkami. Když jsem nenašel správný starý tvar, použil jsem nový tvar 新字体. Pro některé znaky jsem používal většinou tvar 新字体, protože se objevují opakovaně a tam jejich tvar vůbec nehraje žádnou roli. Například jsem napsal znak „以“ ve starém tvaru jenom v citaci vysvětlení ke znaku „能“, protože je tam důležitý jeho tvar. Bohužel některé znaky jsem vůbec nemohl najít, v takovém případě jsem použil řešení, že jsem do závorky [ ] vložil prvky znaku a přidal slovní vysvětlení.

Také písmo bylo problémem. Pokud jde o normální texty, je úplně jedno, jakým písmem píšeme znaky. Ale podle této knihy „漢字学“ má velký význam to, že v knize „説文解字“ jsou uvedeny titulní znaky ve stylu 小篆(Šóten), a proto jsem se rozhodl, že je budu psát také ve stylu 小篆. Jenže to není obyčejný font. Nakonec jsem našel na internetu fonty „白舟小篆(Hakušú šóten) a 北師大説文小篆(Hokušidai Secumon šóten). Oba dva jsou tzv. freeware, a možná proto nejsou úplně použitelné. 白舟 má jenom 1005 znaků a čínský font má mnohem více znaků, ale vytisknout je nelze, ani je nelze převést do formátu PDF. Také existuje font s názvem SW, ale má jiné kódování než ostatní, a proto jsem ho nemohl použít.

V knize „説文解字“ se občas objeví znaky v jiném stylu než 小篆. Font ve jejich stylu 籀文 a 古文 nebylo možné sehnat a také 隸書 jsem nemohl úplně stoprocentně využívat. A proto jsem označil červeně znaky, které jsou v jiném stylu než v originále.

Nakonec jsem našel na stránkách „ seznam znaků ve fontu SW porovnaný se stylem normálního písma. Naštěstí i některé znaky i ve jiném stylu byly seřazeny v tomto seznamu. Bez toho seznamu bych nedokázal vložit znaky ve stylu 小篆 tak, abych je mohl vytisknout.

Každopádně do budoucna bude potřeba zařídit software, který pomáhá používat všechny možné znaky na počítači, a co nejvíc druhů písma na počítači.

V japonských textech lze citovat věty v čínštině ve třech stylech:

1. 白文(Hakubun), což je originál, : 春眠不覺曉、
2. 書下し文(Kakikudaši bun), což je překlad do staré japonštiny. : 春眠曉を覚えず。
3. překlad : 春の眠りは気持ちよく夜が空けたのにも気づかない。

Jarní spánek je tak příjemný, že si ani nevšímám, že už přišlo ráno.

příkladová věta je z básně „春曉(Šungjó)“ od autora 孟浩然(Mó Kónen)

白文 je originál. Ve starých čínských knihách nejsou vloženy ani čárky ani tečky v úplném originále, ale většinou citují už s přidanými čárkami a tečkami, aby se snadněji četlo. K takové větě přidáváme tzv. 訓点(Kunten), který ukazuje pořadí čtení znaků a přidané koncovky a partikule. Na levé straně znaku dole je označení pořadí, například „レ“ nebo „一“ a „二“ a na pravé straně znaku dole jsou koncovky nebo partikule v písmu カタカナ(Katakana), například „ヲ“ nebo „エ“. Když přepíšeme větu podle pokynu 訓点, vzniká věta 書下し文, kterou lze považovat za překlad do klasické japonštiny. Toto 書下し文 pro dnešní Japonce občas není tak srozumitelné, a proto potřebujeme překlad do moderní japonštiny.

V této knize „漢字学“ se objevují všechny tři styly. Na místě, kde autor citoval z knihy „説文解字“, je většinou nejdříve originál, pak 書下し文 a nakonec překlad do moderní japonštiny s přidáním vysvětlením, což už moc není jako citace. Problém je v tom, jak rozlišit citace ve stylu 書下し文 a překlad s autorovým vysvětlením. Pokud nebude rozdíl, ani není třeba tam nechat oba dva, ale zároveň jsem chtěl co nejméně uchovat styl japonského originálu. A proto jsem se snažil, abych překládal 書下し文 co nejkratším a nejjednodušším způsobem a abych nepřidal další informace, co nelze přecíst z 書下し文, na úkor srozumitelnosti překladu. Možná jsem měl překládat do staré češtiny nebo staroslověnštiny, ale bohužel ani jednu neumím. A proto pokud máte u citací dojem, že se zbytečně opakuje vysvětlení významu citací, je to vina překladatele, protože v japonském originále to rozhodně takto nevypadá.

To je už stará historie, ale od padesátých až do sedmdesátých let minulého století byl v Japonsku mezi sinology velký spor. To byl spor ohledně středověku nebo raného novověku.

Vědci z tzv. kjótské školy v čele s profesory Kjótské univerzity tvrdili, že se středověk v čínských dějinách nachází mezi zánikem dynastie 後漢(Gokan) a vznikem dynastie 宋(Só), což je zhruba od roku 220 do roku 960, a vznikem dynastie 宋 začala nová doba se jménem raného novověku. Oproti tomu vědci z tzv. tokijské školy, respektive školy 歴研派(Rekiken ha), viděli také přelomový bod ve vzniku dynastie 宋, ale tvrdili, že začal tehdy středověk, a neuznávali existenci raného novověku v čínských dějinách.

Jednu dobu byla mezi nimi tvrdá diskuze, ale i kvůli tomu, že diskuze tokijské školy byla příliš ideologická, se změnou situace ve světové politice se tato diskuze uklidnila a dodnes je nechána bez výsledku. A proto když čteme vědecké práce od japonských sinologů hlavně napsané v období od 50. do 70. let, musíme dávat pozor na to, do které školy autoři patří.

Na závěr bych chtěl upozornit na to, že za veškeré chyby gramatické i ostatní v překladu nesu zodpovědnost já – překladatel. Také bych rád poděkoval paní profesorce 松井貴子 z univerzity 宇都宮 a panu doktoru Uhrovi, díky nimž jsem znovu získal chuť psát a překládat, kterou jsem časem ztrácel v každodenní práci. Rád bych v tom i do budoucna pokračoval.

平成庚寅八月十日記

Resumé

The aim of this thesis is to present a commentated translation of the book Kanjigaku – „Setsumon Kaiji“ no Sekai by the Japanese author ATSUJI Tetsuji to the Czech language. In Japan this is the very first publication about the important books 説文解字 (Setsumon Kaiji) and 説文解字注 (Setsumon Kaiji Chū) dealing with the Chinese system of kanji. The thesis brings a Czech version of this book, which can be very helpful for students of Chinese and Japanese. It also comments the problems of typing kanji on computer.

Seznam literatury

Primární literatura:

ACUDŽI, Tecudži: *Kandžigaku – „Secumon kaidži“ no sekai*, Tókai daigaku šuppankai, Tokio, 1985.

Sekundární literatura:

ACUDŽI, Tecudži: *Šitteokitai kandži no čišiki*, Janagihara šuppan, Kjóto, 2005.

KAIZUKA, Šigeki a kol.: *Kadokawa kanwa čúdžiten*, Kadokawa šoten, Tokio, 1991.

KAWAKACU, Hošio: *Čúgokudžin no rekiši išiki*, Heibonša, Tokio, 1993.

KROUSKÝ, Ivan, ŠILAR, František: *Japonsko-český slovník*, Paseka, Praha 1993.

KOBAYASHI, Masanari, KUWAHARA, Fumiko: *Česko-japonský slovník*, Kyoto Sangyo University Press, Kjóto 1995.

LABUS, David, SÝKORA, Jan: *Japonsko-český studijní znakový slovník*, Paseka, Praha 2000.

MARCO Polo: *Tóhó kenbunroku 1*, Heibonša, Tokio, 2000.

MIJADŽI, Jutaka a kol.: *Kokugo 2*, Micumura tošo, Tokio, 2004.

Internetové zdroje:

<http://chinese.dsturgeon.net/text.pl?node=26160&if=gb> (10. 8. 2010)

<http://kanji-database.sourceforge.net/fonts/swfont/swfont-list.html> (10. 8. 2010)

<http://www.hakusyu.com/> (10. 8. 2010)

<http://cdp.sinica.edu.tw/> (10. 8. 2010)

Příloha č. 1

Seznam všech skupin v knize „説文解字“ (podle knihy „段注“) str. 148 – 153 japonského originálu.

První svazek

一 (5/1) 二 (4/6) 示(63/13) 三 (1/1) 王 (3/1) 玉 (124/17)
珏 (3/1) 气 (2/1) 士 (4/1) 丨 (3/1) /
屮 (7/3) 艸(445/31) 蓐 (2/3) 趾 (4/)

Druhý svazek

小 (3/) 八 (12/1) 采 (5/5) 半 (3/) 牛 (45/1) 犛 (3/1)
告 (2/) 口(180/21) 凵 (1/) 𠔁 (6/2) 哭 (2/) 走 (85/1)
止(14/1) 𠂔 (3/1) 步 (2/) 此 (3/) /
正 (2/2) 是 (3/2) 辵(118/30) 彳 (37/7) 廴 (4/) 延 (2/)
行(12/1) 齒 (44/2) 牙 (3/2) 足 (85/4) 疋 (3/) 品 (3/)
龠 (5/1) 冊 (3/2)

Třetí svazek

𠔁 (6/2) 舌 (3/1) 干 (3/) 谷 (2/3) 只 (2/) 尙 (3/3)
句 (4/) 凵 (3/) 古 (2/1) 十 (9/) 卅 (2/) 言(247/32)
誥 (4/1) 音 (6/) 辛 (3/1) 聿 (4/2) 業 (3/1) 収 (17/4)
𠔁 (3/1) 共 (2/1) 異 (2/1) 昇 (4/3) 白 (2/1) 農 (2/3)
爨 (3/1) /
革(59/11) 鬲 (13/5) 𦉳 (5/1) 爪 (4/2) 𠔁 (8/1) 鬥 (10/)
又(28/16) ナ (2/) 史 (2/1) 支 (2/1) 聿 (3/3) 聿 (4/)
畫 (2/3) 隶 (3/1) 𠔁 (4/1) 臣 (3/1) 殳(20/1) 殺 (2/5)
几 (3/) 寸 (7/) 皮 (3/2) 甞 (2/3) 支(78/6) 教 (2/3)
卜 (8/2) 用 (5/1) 爻 (2/) 爻 (3/1)

Čtvrtý svazek

夏 (4/) 目(113/9) 眚 (3/) 眉 (2/1) 盾 (3/) 自 (2/1)
白 (7/2) 鼻 (5/) 𠔁 (2/1) 習 (2/) 羽(34/1) 隹(39/12)
奎 (3/) 萑 (4/2) 𠔁 (3/) 苜 (4/) 羊(26/2) 犛 (2/1)

瞿 (2/) 雥 (3/) 龠 (3/1) 烏(116/19) 烏 (3/3) /
 華 (4/2) 菁 (3/) 幺 (2/) 纟 (3/) 夷 (3/3) 玄 (2/1)
 予 (3/) 放 (3/) 受 (9/3) 奴 (5/3) 夂 (32/6) 死 (4/1)
 冎 (3/) 骨 (25/1) 肉(140/20) 筋 (3/2) 刀(64/10) 刃 (3/2)
 勹 (3/) 丰 (2/) 耒 (7/1) 角 (39/6)

Pátý svazek

竹(144/15) 箕 (2/5) 丌 (7/3) 左 (2/1) 工 (4/3) 珪 (2/)
 巫 (2/1) 甘 (5/2) 旨 (2/1) 日 (7/1) 乃 (3/3) 亏 (4/)
 可 (4/) 兮 (4/1) 号 (2/) 亏 (5/2) 喜 (3/1) 亓 (5/)
 鼓 (10/3) 豈 (3/) 豆 (6/1) 豐 (2/) 豐 (2/1) 盧 (3/)
 虍 (9/3) 虎 (15/2) 虬 (3/) 皿 (25/3) 亠 (1/1) 去 (3/)
 血 (15/3) 丶 (3/1) /
 丹 (3/2) 青 (2/1) 井 (5/2) 皀 (4/) 鬯 (5/2) 食(62/18)
 亼 (6/1) 會 (3/1) 倉 (2/1) 入 (6/2) 缶 (21/1) 矢 (10/2)
 高 (4/1) 冂 (5/3) 臺 (2/) 京 (2/1) 高 (4/2) 阜 (3/3)
 畐 (2/3) 囧 (4/2) 嗇 (2/3) 來 (2/1) 麥 (13/2) 夂 (15/1)
 舛 (3/2) 彳 (2/2) 韋 (16/5) 弟 (2/1) 夂 (6/) 久 (1/)

Šestý svazek

木(421/39) 東 (2/) 林 (9/1) 才 (1/) /
 叕 (2/1) 之 (2/1) 巾 (2/1) 出 (5/) 采 (6/1) 生 (6/)
 乇 (1/) 叕 (1/1) 彳 (2/1) 華 (2/) 禾 (3/) 稽 (3/)
 巢 (2/) 黍 (3/) 束 (4/) 橐 (5/) 冂 (26/4) 員 (2/1)
 貝 (59/3) 邑(18/6) 巛 (3/1)

Sedmý svazek

日 (70/6) 旦 (2/) 軌 (3/) 冫 (23/5) 冥 (2/) 晶 (5/4)
 月 (8/2) 有 (3/) 鬲 (2/1) 囧 (2/2) 夕 (9/4) 多 (4/1)
 冊 (3/) 冂 (4/1) 東 (2/) 鹵 (3/3) 齊 (2/) 束 (3/)
 片 (8/) 鼎 (4/1) 克 (1/2) 录 (1/) 禾 (87/13) 秝 (2/)
 黍 (8/2) 香 (2/) 米 (36/7) 穀 (2/) 臼 (6/2) 凶 (2/) /

木 (2/1) 椈 (3/) 麻 (4/) 赤 (2/1) 耑 (1/) 韭 (6/1)
 瓜 (7/1) 瓠 (2/) 宀 (71/16) 宮 (2/) 呂 (2/2) 穴 (51/1)
 臙 (10/1) 疒 (102/7) 冫 (4/) 冂 (4/) 冃 (5/3) 冎 (3/)
 冎 (34/12) 冎 (4/1) 巾 (62/8) 市 (2/2) 帛 (2/) 白 (11/2)
 冎 (2/) 冎 (6/)

Osmý svazek

人(245/14) 匕 (4/1) 匕 (9/1) 从 (3/) 比 (2/1) 北 (2/)
 丘 (3/1) 亻 (4/1) 壬 (4/2) 重 (2/1) 臥 (4/1) 身 (2/)
 冎 (2/) 衣(116/11) 裘 (2/1) 老(10/) 毛 (6/) 毳 (2/)
 尸 (23/5) /
 尺 (2/) 尾 (4/) 履 (6/1) 舟 (12/2) 方 (2/1) 儿 (6/)
 兄 (2/) 𠂇 (2/1) 兒 (2/4) 兕 (2/) 先 (2/) 秃 (2/)
 見 (45/3) 覞 (3/) 欠 (65/5) 𠂇 (2/3) 次 (4/2) 𠂇 (3/1)

Devátý svazek

頁 (93/8) 百 (2/) 面 (4/1) 𠂇 (1/) 首 (3/1) 𠂇 (2/)
 須 (5/) 彡 (9/1) 彡 (2/) 文 (4/) 彡 (38/7) 后 (2/)
 司 (2/) 卮 (3/) 卩 (13/) 印 (2/1) 色 (3/1) 卵 (2/)
 辟 (3/) 勹 (27/4) 包 (3/) 苟 (2/1) 鬼 (17/4) 由 (3/1)
 亼 (3/3) 嵬 (2/) /
 山 (53/4) 屾 (2/) 屾 (6/) 广 (49/3) 厂 (27/4) 丸 (4/)
 危 (2/) 石 (49/5) 長 (4/3) 勿 (2/1) 毋 (1/) 而 (2/1)
 豕 (22/1) 豨 (5/5) 彑 (5/) 豚 (2/1) 豸 (20/2) 𠂇 (1/1)
 易 (1/) 象 (2/1)

Desátý svazek

馬(115/8) 廌 (4/2) 鹿 (26/6) 麤 (2/1) 𧰨 (4/1) 兔 (5/)
 𧰨 (1/) 犬 (83/5) 𧰨 (3/) 鼠 (20/3) 能 (1/) 熊 (2/1)
 火(112/15) 炎 (8/1) 黑 (37/1) /
 囟 (2/1) 焱 (3/) 炙 (3/1) 赤 (9/4) 大 (18/) 亦 (2/)

矣 (4/1) 夭 (4/) 交 (3/) 尢 (12/1) 壺 (2/) 壹 (2/)
 幸 (7/1) 奢 (2/1) 亢 (2/1) 夆 (6/2) 芥 (5/) 大 (8/)
 夫 (3/) 立 (19/2) 竝 (2/2) 囟 (3/2) 思 (2/) 心 (263/23)
 忝 (2/)

Jedenáctý svazek

水 (465/23) /
 欸 (3/2) 瀕 (2/) 彡 (1/2) 彣 (2/) 彡 (10/3) 泉 (2/)
 轟 (2/1) 永 (2/) 辰 (3/3) 谷 (8/2) 夆 (17/3) 雨 (46/11)
 雲 (2/4) 魚 (103/7) 鸞 (2/1) 燕 (1/) 龍 (5/) 飛 (2/1)
 非 (5/) 卂 (2/)

Dvanáctý svazek

乞 (3/1) 不 (2/) 至 (6/1) 西 (2/3) 鹵 (3/) 鹽 (3/)
 戶 (10/1) 門 (57/6) 耳 (32/5) 臣 (2/3) 手 (266/19) 率 (2/) /
 女 (238/14) 毋 (2/) 民 (2/1) 丿 (4/1) 廌 (2/) 乚 (2/1)
 氏 (2/) 氐 (4/) 戈 (26/1) 戍 (2/) 我 (2/2) 丿 (2/)
 癸 (2/2) 乚 (2/1) 亡 (5/1) 匸 (7/) 匸 (19/5) 曲 (3/1)
 由 (5/3) 瓦 (25/2) 弓 (27/3) 弜 (2/3) 弦 (4/) 系 (4/2)

Třináctý svazek

糸 (248/31) 素 (6/2) 絲 (3/) 率 (1/) 虫 (135/15) /
 虺 (25/13) 蟲 (6/4) 風 (13/2) 它 (1/1) 龜 (3/1) 黽 (13/5)
 卵 (2/1) 二 (6/2) 土 (131/26) 垚 (2/1) 堇 (2/3) 里 (3/1)
 田 (29/3) 畀 (2/1) 黃 (6/1) 男 (3/) 力 (40/6) 荔 (4/2)

Čtrnáctý svazek

金 (197/13) 卂 (1/) 勺 (2/) 几 (4/1) 且 (3/1) 斤 (15/3)
 斗 (17/) 矛 (6/1) 車 (99/8) 自 (3/) /
 皀 (92/9) 鬲 (4/2) 众 (3/) 四 (1/2) 宁 (2/) 彗 (2/)
 亞 (2/) 五 (1/1) 六 (1/) 七 (1/1) 九 (2/1) 内 (7/3)
 聿 (2/) 甲 (1/1) 乙 (4/1) 丙 (1/) 丁 (1/) 戊 (2/1)

己 (3/1) 巴 (2/) 庚 (1/) 辛 (6/3) 辨 (2/) 壬 (1/)
癸 (1/1) 子 (15/4) 了 (3/) 孛 (3/1) 𠂇 (3/2) 丑 (3/)
寅 (1/1) 卯 (1/1) 辰 (2/1) 巳 (2/) 午 (2/) 未 (1/)
申 (4/1) 酉 (67/8) 曾 (2/1) 戌 (1/) 亥 (1/)

※Počet základních znaků a variant v jednotlivých skupinách podle údaje v knize „段注“.

※/ mezi skupinami ukazují hranice horní a dolní části svazku.

※Červeně označené radikály jsou opraveny podle digitální podoby knihy „說文解字“ na stránkách „中國哲學書電子化計劃(Čúgoku tecugaku denšika keikaku)“ : http://chinese.dsturgeon.net/index_gb.html

konkrétně : <http://chinese.dsturgeon.net/text.pl?node=26160&if=gb> (10. 8. 2010)

Viz také přiloženou kopii str. 148 – 153. originální knihy „漢字学——『說文解字の世界』“ . Rozdíl mezi dvěma občas nepoznatelně velký.

Příloha č. 2

Seznam obrázků z japonského originálu knihy „漢字学—『説文解字』の世界“

na přebalu a titulní straně

1. obraz 倉頡(Só Kecu) namalovaný na hrobu z období 後漢(Gokan)

Prehistorie „説文解字(Secumon kaidži)“ – doba praktického studia písma –

2. osel, který těžko chodí na blátivé ulici (severní část města Pekingu v srpnu roku 1984)
str. 19
3. vytesaný kámen na hoře 泰山(Taizan) (otisk) str. 21
4. z „流沙墜簡(Rjúsa cuikan)“ str. 31
5. znaky napsané ve stylu 隸書(Reišo) (na kusu dřeva 木簡(mokkan)) str. 38

Základ pochopení významu znaků—小篆(Šóten)

6. porovnání znaků ve stylech 小篆 a 隸書
7. porovnání znaků ve stylech 小篆 a 隸書
8. znaky na nádobě 毛公鼎(Mókó tei) str. 97
9. znaky na zvonu 邾公[金毛?]* 鐘(Čukó taku? šó) str. 97 *vlevo 金 a vpravo 毛.
10. z knihy „説文解字“ str. 98
11. znak „不“ ve stylech 金文 a 甲骨

Obsahy knihy „説文解字“ – kosmologie písma

12. seznam všech 540 radikálů z knihy „説文解字“ str. 148–153
13. z knihy „説文解字繫伝(Secumon kaidži keiden)“ str. 160
14. zobrazení teorie „五行(Gogjó)“ str. 168

Zákulisí knihy „説文解字注(Secumon kaidži čú)“ – 段玉裁(Dan Gjúkusai) a jeho doba

15. 段玉裁 str. 181
16. město 蘇州(Sošú) str. 194
17. varianta „經韻樓本(Keiinró bon)“ knihy „段注(Dančú)“ s cenou na titulní straně
(z knihovny pana 尾崎(OZAKI)) str. 198

Knihy „説文解字注讀(Secumon kaidži toku)“ a „汲古閣説文訂(Kjúkokaku secumon tei)“ – cesta ke knize „説文解字注“

18. budova Pekingské knihovny str.206
19. studovna pro dobré a vzácné knihy v Pekingské knihovně str.206
20. příklad způsobu psaní 欠筆(Keppicu) — v kronice „史記(Šiki)“ vydané v období南宋(Nansó) (varianta 百衲本(Hjakunó bon)) str.213
  - * 6. znak shora v 4. řádce „頊“ nemá poslední tah. V tomto případě se vyhnuli používat skutečné jméno 趙頊(Čó Gjoku) císaře 神宗(Šinsó) z období 北宋(Hokusó)
21. z knihy „唐写本説文解字木部箋異(Tó šahon Secumon kaidži mokubu sen'í)“ od autora 莫友芝(Baku Júši) str. 219

Způsob v knize „説文解字注“

22. znak „純(Džun)“ v knize „段注“ str.244
23. „古十七部諧声表(Kodžušičibu kaisei hjó)“ str.262

Abychom četli knihu „段注“

24. fotokopie varianty „一篆一行本(Itten ičigjó bon)“ str.272
  - * nad rámečkem jsou připsány znaky ve stylu 楷書(Kaišo)
25. první strana „説文解字繫伝“ str.275
26. z knihy „説文解字詰林(Secumon kaidži korin)“ str.276
27. z knihy „説文解字段注考正“(Secumon kaidži Danču kósei) str. 277